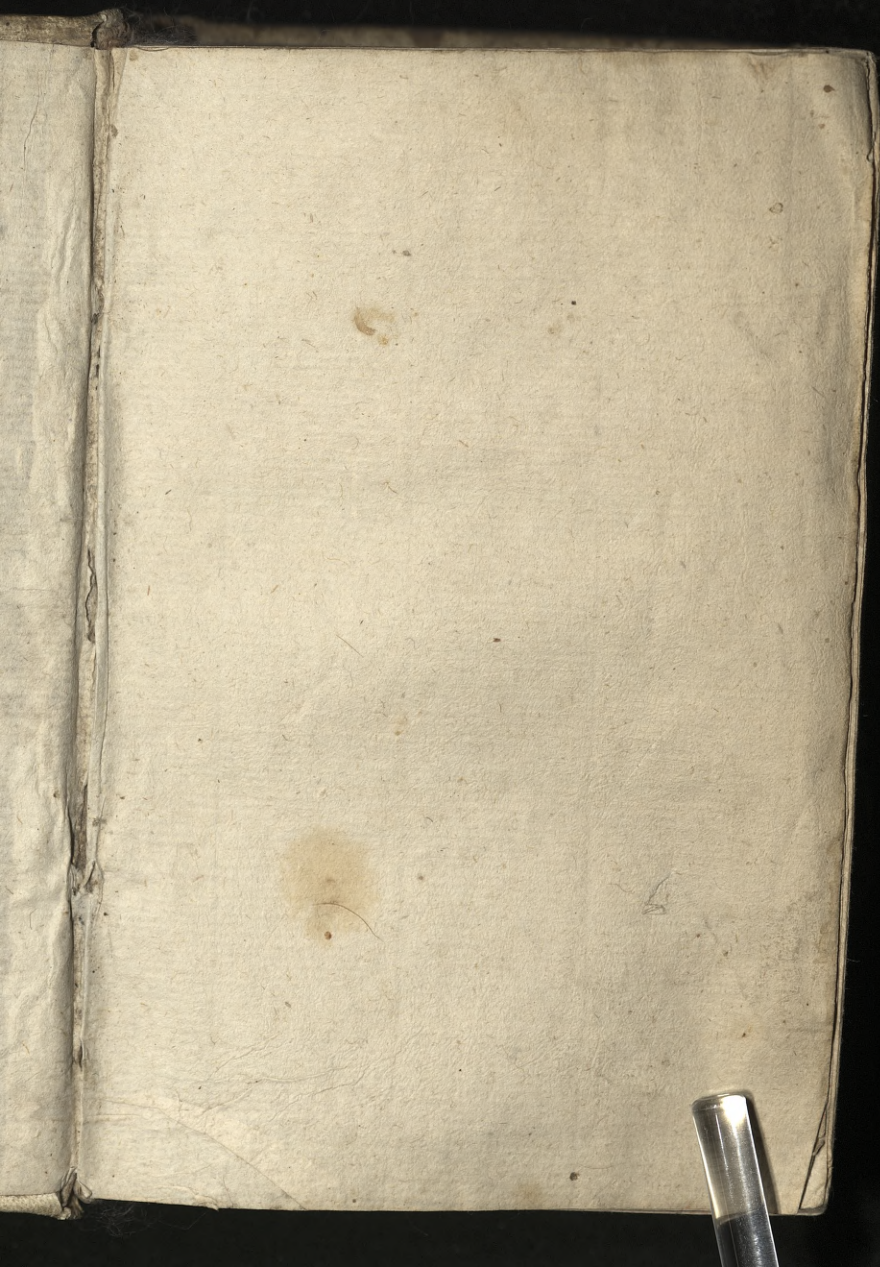

Nemessy karolina

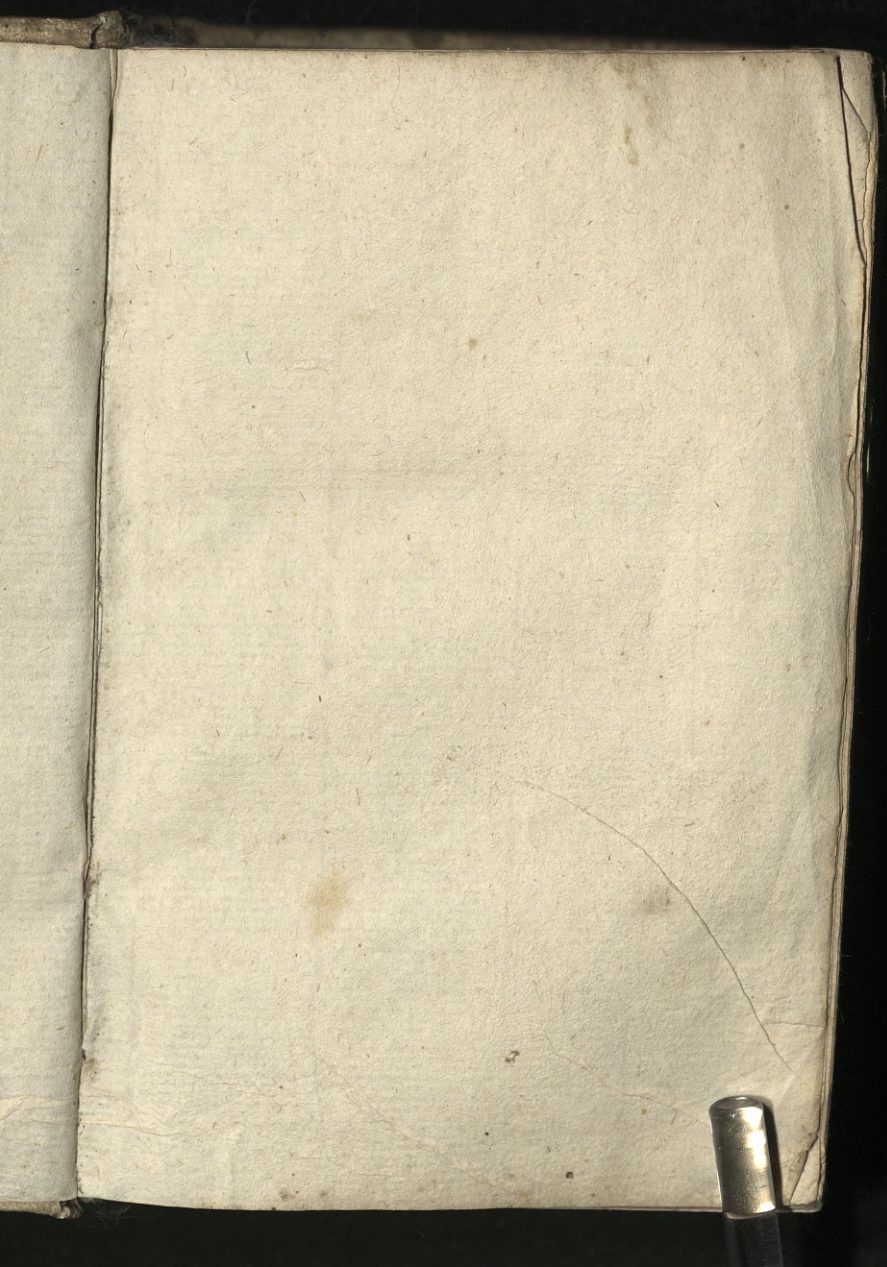
KAROL

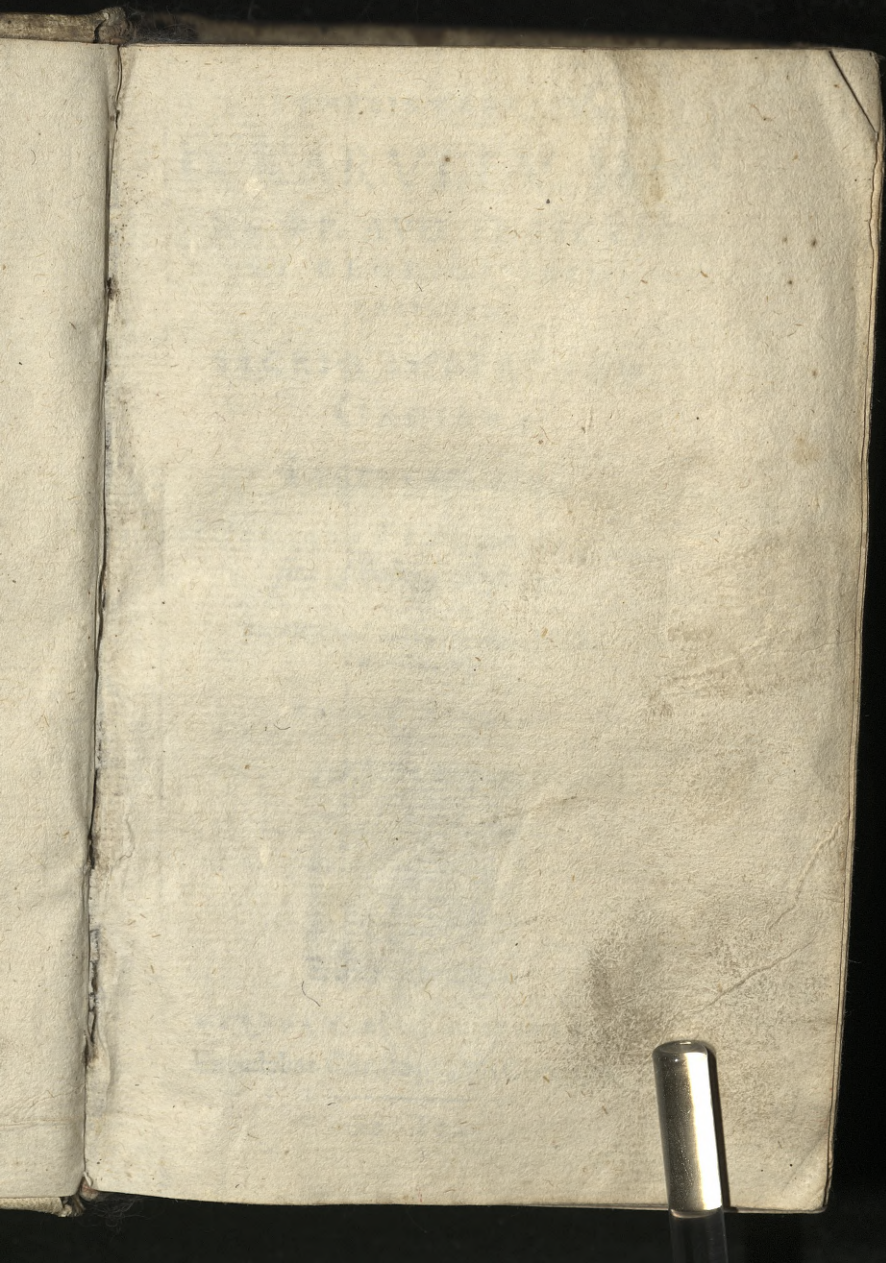

NEMESIS KARVLINA.

D. KARVLI V. IMP.

CÆS. PP. AVG. INVICTISS.

ET GLORIOSISSIMI

PRINCIPIS,

SACRIQ. IMPERII ROM.

ORDINVM

Leges capitales:

A GEORGIO REMO paraphrasi expo-
sita; scholiisq. illustrata.

Rerum & verborum elenchus in calce
adiectus est.

EDITIO ALTERA.

HERBORNÆ NASSOVIORVM

Excudebat Christophorus Corvinus.

clō Iōc.

ORPHEVS

Hymno in Nemesin:

Ω Νέμεσι, κλήζω σε θεά, βασίλεια μεγίστη,
 Πανδερκής, ἐσορῶσα βίον θνητῶν πολυφύλων,
 Ἀΐδία, πολύσεμνε, μόνη χαίρουσα δικαίοις,
 Τοῖς ἀδικοῖς πτωρὸς ἐπιβείβουσα δίκαια.
 Πάντα γὰρ ὅσα κακῶς γινώμαις θνητοῖσιν ὀχρεῖται
 Δύσκειται, βελομένοις τὸ πᾶλιν βελᾶς ἀδίκους.
 Μέννη ἐπεμβαίνουσα δίκην ἀδικοῖς ἐπιγείρεις·
 Ἐχθρὰ τῶν ἀδίκων, δῶρων δὲ σῶντος δικαίοις.

Hoc est, κτ' ἰ πόδα.

ONEMESI aduoco te, dea, regina maxima,
 Cuncta videns, aspiciens vitam hominum per varias
 Æterna, veneranda, sola gaudens iustis, (gentes,
 Iniustorum vltrix, supplicis eos grauians iustis.
 Omnia enim qua mala mente homines committunt,
 Temerè, nimium concupiscentes malis consiliis,
 Tu sola puniens pœnam sumis ab iniustis,
 Hostis iniustorum: beneuola autem veraris cum iustis.

His non dissimilia habent Amm. Marcellin.
 lib. xiv. historiarum, ante finem: &
 Hesiodus ἐργ. ὑ. ἡμερ. πρὸς Δίης.

Paulus Patavin. in l. si unus ex argentariis. §.
 pacta. D. de pact.

EXPEDIT POENAM TIMERI.

Oderunt peccare mali formidine pœna.

ILLV.

ILLVSTRI HEROI,
DN. GVILIELMO,
WIDÆ COMITI, RONCALIÆ
ET ISEMBERGIDYNASTÆ, DO-
MINO SVO CLEMEN-
tiff. &c.

Χαίρειν καὶ Ἀπολινθεῖς.

Vi in causas vrbium condenda- *Aristoteles*
rum, Heros generosissime, inqui- *lib. 1. Polit.*
runt, easque diligentius inuesti- *ca. 1. 2. 3.*
gant, diuersas numero inueniunt. *Polyd. Virg.*
Est enim opinio, homines à feris *lib. 3. de rer.*
bestiis, quas congreges per siluas camposque *inuent. cap. 9.*
liquenreis vagari, & quod in siticulosa Afri-
cæ oris mediterraneis fieri referunt naturali-
um rerum scriptores, ad fluminum potum pa-
res cum paribus conuenire viderint, conuen-
tus primum agere didicisse. Et hæc quidem
nihil, nisi opinio est. Alii vtilitatis gratiâ, vt *Idem d. lib.*
coniunctis pluribus familiis facilior esset victus *3. cap. 16.*
ratio, & commerciorum frequentior ac libe-
rior vsus, in pagos & oppida coisse mortales
dicunt. Nec desunt, qui necessitatis quoque
causâ factum existiment, vt lares laribus con-
iungerent homines; nimirum, vt sibi mutuo
aduersus incommoda varia, immanium fera-
rum incurfus, & efferatorum hominum, qui *Horat. 1.*
bestiis longè deteriores, latrocinia, cædes, hu- *Satur. 1.*

P RÆ F A T I O.

Cydonius
αὐτὸν κατὰ
φρονεῖν
τὸν Δάνα-
τον. p. 470.

l. 2. §. ex
actis. D. de
orig. iur.
Lin. lib. 2.

iúsque generis alia, auxilio essent ac præsidio. Sanè has grauissimas principio causas fuisse rerum pub. instituendarum, nemo siccus sanus facile negârit. Tandem verò, cùm homines humanitate exculti penitus fuerât, etiam contiguas Pietas iussit habere domos. Nec verò satis erat vnum in locum multitudinem hominum coisse, & contra iniustam vim munitam fuisse, libera etiâ commercia habuisse: nisi bonis legibus, quæ rectè viuentibus, societatiq̃ humane vtilèm præstantibus operam præmia, sceleratis, & publicæ quietis turbatoribus pœnas debitas decernerent, informaretur hominum communitas. Factum id videmus in efflorescente Hebræorum Repub. quam ipse I E H O V A Legibus ciuilibus & capitalibus per se monem illum Moschen adornauit & confirmauit; quippe innumera illa Multitudo sine Legibus regi nullo modo potuisset. Suas quoque Leges antiquissimum Ægypti regnum, vti recenset Diod. Siculus lib. 2. cap. 3. Antiquit. & studia cognitione digna habuit. Regebantur & Athenæ suis institutis, seu maius legibus; Lacedæmon, moribus; qui vicem legum fungebantur. Quid de Romanis dicam? qui XII. Tab. ab Atheniensibus petitas, religiosè obseruauerunt, pòst vtilissimas alias induxere Leges: neq; solum in togâ, sed & foris in militiâ agentes Legum obseruantissimi fuere: cuius rei fructus vberrimos, quòd non solum latè, sed & laudatè imperârint, eoq̃ue nomine immortalis memoriâ res ab iis gestæ celebrentur, adhuc percipiunt.

PRÆFATIO.

piunt. Quæ quidem Rom. Leges, hos, quos innui, fines, *πρὸν καὶ πρὸς αἰῶνα*, ex mente Solonis, non obscure habuerunt. Leges enim illæ iis, qui præclare se gessissent, ædilitias, quæstorias, senatorias, prætorias, consulares, dictatorias deferrebant dignitates: victoribus ducibus copiarum, ad deum puluinaria supplicationes, ouationes, triumphos, statuas: at militibus, donatiua, congiaria, coronas murales, nauales, castrenses, ciuicas, ob conscensa hostium moenia, naues ac castra hostilia expugnata, seruatōsq; ciues decernebant. quæ singula honoris causâ facta, nemo non videt. Contrà quoque, si quis maiestatem Pop. Rom. ciuium salutem prodidisset, læsisset, diminuisset, parricidium commisisset, venenum miscuisset, hominem necasset, testamentum subiecisset, aut in eo sibi adscripsisset, si quis calumniabatur in iudicio, eos Leges auditâ causâ, reos conuictos damnatosq; supplicio affectos è saxo T. deiciebant, in culeum cum cane, gallo, viperâ & simiâ, virgis verberatos sanguineis insuebant, securi percutiebant, deportabant, iis igni & aqua interdicebant, ignominia litterâ in fronte signabant. Iste Leges cum sapientissimo quondâ consilio maturoq; rogata & lata sint, nemo audaciæ tantæ inuenietur, credo, qui eas refigendas, nisi quatenus moribus inueteratis paulum mutata pœnarum formæ, saluis tamen superstitibusq; rationib. puniendi reos, putauerit. Licet verò nulli hodie ex dignitates, dictatoria vel consularis, quales in Vrbe

Agellius.

Noct c. 6.

Platos. de repub. pag.

468.

PRÆFATIO.

æternâ fuerunt, offerantur; at Imp. nostris sa-
 culo nostro viris virtute tam togatâ quàm bel-
 licâ claris, & doctrinæ eruditione, variarumq;
 rerum vsu excellentibus, non minores defe-
 runt honores; cùm hos quidem lateri suo ad-
 iungunt, illos prouinciis gubernandis, vel A-
 reopago præficiunt. Pariter, maleficos & im-
 probâ detestandaq; vitâ delectantes condignis
 addici pœnisiubent. Quod ipsum, vt rectè ri-
 teq; per vniuersum orbem Rom. fieret, hasce
 publicorum iudiciorum constitutiones, au-
 spiciis suis promulgari curauit maximus ille
 Imp. Karulus V. triumphalis memoriæ monar-
 cha, cuius quanta in administrandâ Repub.
 cùm togata, tum bellicâ virtus incredibilis pe-
 neq; diuina cum summâ felicitate coniuncta
 eluxerit, paucis dici non potest, neque debet.
 Nimirum, Imperator nec hac in parte officio
 suo deesse voluit. Itaq; quod onus non refuge-
 rat is, qui summo in apice dignitatû omnium
 sedit; cur iudices, capitalibus sententiis dicun-
 dis iurati, rem molestam, facinororum con-
 demnationes, iudicabunt? Audire licet optan-
 tium iudicum voces, *κακινώματα, ἀλίσκορες*, pe-
 stes ac faces illas humani generis, homines sup-
 pliciiis subiiciendos non natos vnquam fuisse,
 aut natos vltra Gades, littoraq; Minotaurita-
 na, & extremos Garamantas atq; ipsum *Σειδῶν*
ἔχνημα vixisse. Frustra hoc optant: quando voti
 compotes fieri nequeunt. quodd iudices legibus
 in quarum verba iurarunt, satisfacere, nocen-
 tes punire, tueri bonos & frugi ciues tenean-
 tur;

PRÆFATIO.

tur; nā enim sordibus, hoc est, hominibus sceleratis purgentur prouincię, cui tutò viuere liceat? ne ipsi quidem intra parietes suos, aut pro tribunali sedentes iudices credo securi agent. Quò verò rectiùs defungerentur officio suo, hanc Isagogeni iis (vt dictū est) præscribi mandauit, omni laude maior Imp. ne qua iusti limites excederent; vtq; simul Legū studiosi haberent delictorum puniendorum Epitomē, quā lectā & relectā, ad cognoscendam hanc Iuris partem ansam & velut Ariadneum filum per sinuosa Iuris interpretum volumina haberent in conspectu ac manu. Quem quidem librum si ex argumento (libellum dicendum, ex mole) æstimetur, magnum & magni mehercle ponderis togā Romanā (nā fallor) indutum, sub tuo Nomine, illustris Domine, in lucem publicam educere certis de causis volui: non quòd nominis tui splendori, familiæque celebritati, quæ maior, quàm vt præconibus indigeat. (Widanū enim nomē tres Imperii Rom. Electores, vnus Treuir, duo Coloniēses, quorum ille, Theodoricus, qui arcē Montis-Thaboris in vsum sedis electoriæ construxit, ante 400. paulò minùs annos boni Principis laudes tulit; hi verò, Hermannus, propatruus tuus, qui Electoratu lubens volens cessit, quòd CHRISTVM vmbratilibus, (desertā Babylo-nicæ captiuitatis superstitione) honorib. præferret, & Fridericus; quibus alter Fridericus princeps Monasterii accedit, pietatis, & moderationis famā, ad sidera euexere) vel tantil-

Gulielm. Kyriander in commēt. de statu orbis Treuerorum, parte undecima. pag. 139. Catalogus Episcop. Treuer. in Theodorigo, quē sedisse anno 1312. referunt. Ludouicus Rabus in Martyrologio par. 8. The. Beza in Iconib.

P R A E F A T I O .

*Sleidan.
lib. 23.
Comment.*

*Lusitanus
Soarez, in
Com. opin.
litterâ I.
num. 215.*

*Martial.
lib. 1. Epi-
gramm. in
præfat.*

lum adiicere possim: sed quòd te, vt pietatis
studium taceam, Iustitiæ flagrare amore com-
pertum habeam; cuius rei non tenuia, non le-
uia argumenta, deprehendi. Volui hac eadem
operâ meâ erga te obseruantia *μνημόσυνον* in
vulgus, id quaecunq; sit, iudicabunt viri can-
didi, mihi nec amici, nec inimici, exstare. De-
nique ne sine patrono hæc mea Paraphrasis vi-
talem auram aspiceret; vtq; esset, cui rationes
facti ederem mei. Iamiam enim Lucumones,
ingurgustiolos susurrâtes mihi audire videor,
qui me verbum verbo reddere, qui istam mo-
do isto Imp. Karulo non attribui orationem;
qui caput centesimum septuagesimum secun-
dum forte an & alia omitti maluissent, Verùm,
ô vos isti, attendite. Cur obsecro stili libertate
nemini noxiâ non vterer? Quid quòd liberas
linguas in Republicâ liberâ esse oportere, Au-
gustus Cæsar, apud Tranquillum, bis terve
pronuntiauit? Cur opt. max. Imperatorem,
sana illa, sanctaque, tot ad stipulantibus com-
probata auctoritatibus, Religionem vi non
esse imperandam, talem, inquam, & tantum
Imperatorem, cur hæc dedeceat sententia? ce-
dò. Tandem, cùm in aliena domo (quod An-
toninus Pius Imp. patienter audisse fertur) cu-
riosum esse non oporteat: cur ego in alieno li-
bro, eoq; qui ab Imperiali fastigio emanarit,
non dico curiosus, sed perfidus interpres de-
prehendar? Scholiis eum dedi fecique modum;
vt iis tironibus iuris fontes singulorum penè
capitum, ceu digito, monstrarentur. Angelum
Arctinum,

PRÆFATIO.

Aretinum, Speculatorem, Carrerium, Gril-
landum, Gandinum, Hippolytum, Gomezi-
um, Bossum, Clarum, Damhouderium, cete-
rosque, compilare nolui. CL. vir. Iacob. Me-
nochium, I. C. Italicæ Scholæ (absit inuidia)
facile coryphæum & Antecessorē Patavinum,
doctorem meum, cuius Arbitrariæ Quæstio-
nes huic libello velut succenturiatæ subserui-
unt, sæpiusculè, non sine delectu, nisi fallar,
adduxi, de industriâ è reliquis delibui pauca.
nemo, opinor, iure vitio verterit. Quidquid
verò est, *ἀπὶ μὲν τῶν καλῶς εἰρημένων δεῶν χάριν,*
ἀπὶ δὲ τῶν παραλελειμμένων (quæ salutaris clau-
sula hanc claudet epistolam) *συγγνώμην* à Te
generose Dn. & quorumcunq; in manus ami-
corum, æmulorum, Exegeſis iſtæc, labor hic
meus qualis qualis, inciderit, ſedulò expoſco.
Vale, Illuſtris Comes; &, ſi merebor, amare
clientem tuum, vt facis, perge. Zoocomi, ex ar-
cetua: prid. Kalend. 1XB R. anno Gratia per
CHRISTVM reparata c10 10 xcIII.

Georgius Remus.

AD EVNDEM ILLVSTREM
ET GENEROSISSIMVM D. CO-
mitem, &c.

ERgo iſtæc gaude charta, Comes inclyte, dono.

Aurea diſpereunt munera: at iſta manent.

Iſte liber viuet, Nemefis dum viuet: & orbis,

Orbis erit: pariter nomen eritq; tuum.

Quid maius quiquam GVILIELME *offerre potis ſit?*

Maiorem hoc vulgo noueris eſſe REMVM.

Iohannes à Munſter in Vortlage,

Wida & Iſemberg præfectus.

A V

AD CL. CONSULTISSIMUM Q. virum
D. GEORGIUM REMVM I. V. D. Patri-
tium Augustanum, eiusdem Ioannis
à Munster, &c. ἐκφώνησις.

Salue docte liber, Karuli Rhamnusia salue:
Salue, ô Interpres, mi REME, mi Pylade.
Quo mihi (iuro Iouem lapidem) istâ Wididos orâ
Quàm magna est, nemo carior esse potest.
Cuius nolle, meum nolle est: & velle voluntas:
Nomine nunc sat ago scribere, digna tuo.
Salue iterum Nemesis, nulli violabilis unquam,
Nullum qui temerè despicias orbe reum.
Salue iterum REME, amor Nemesis: quo non bene nemo
Commeritum subeat, iudice supplicium.
Vine, diu REME miselix, & ritè mereri
Latius, de multis perge labor tuo.

Ex arce Widana 15. Decembris,
anno 1593.

AD HVNC LATINO DONATVM
librum Nemesisin D. KARVLI V. Imp.
continentem.

I Liber, i felix supremo numine LEGVM
Tutus, doctrina & nobilitate potens.
Sanctus es, & THEMIDIS spiras cœlestia totus
Dogmata, RES ut sit PVELICA tuta, facis;
Sectariq; mones præcepta salubria vita;
Tu scelerum vindex, crimina quaq; fugas.
Dina quidem genitrix fuit hac tibi TEVTONA LINGVA
Nostra; loqui nostris te voluissè, patet.
Nunc quoq; te docuit REMVS clarissimus inter
Lumina IYSTITIÆ verba LATINA loqui:
In te nec fucus, nec sermo tortus & asper,
Nec quid sit dubii, REMVS utrumq; cauet.
GLOSSA tibi docta est passim, succinctaq; GLOSSA
Plus multis aliis utilitatis habet.
Hinc doctis placiturus abis, studiisq; inuentus
Te sacrata pius undiq; suscipiet.

Te

IVDICIVM ut promant rectum, tu quosq; docebis,

Et crimen fugiant, te metuantq; MALI:

I felix igitur tutus, sis gratus in urbe:

Et pergat REMVS $\chi\eta\sigma\iota\mu\alpha\ \pi\alpha\sigma\iota\ \chi\epsilon\acute{\alpha}\phi\epsilon\iota\nu$.

Iohannes Gæddæus Suerrensis V. I. D.
& Antecessor Acad. Marburgensis.

MARQV. FREHERI, IC. CONS. PAL.

Terribiles Legum titulos Nemesinq; seueram,

Sancta Imperii Carole dine tui,

Explicat humana Themidos diâq; sacerdos

Romulei hand abs re nomina fratris habens.

Doctrinam & solidas vires liber ipse probabit,

Affectos plures dum premit arca libros.

Cuius vis nec opus capitalia iura docere,

Eius at ingenium cui capitale viget.

EIVSDEM.

Criminibus pœna, bene factis pramia sunt.

Hic tractans pœnas pramia digna feret.

IOH. PINCIERI D. MEDICI ET PROFES.

Non, nisi Teutonica cui nota vocabula lingua,

Istius potuit, sensa tenere libri.

Nunc usurpatum prisca idiomata Latinis

Qui nouit, potis est hunc quoq; nosse librum.

Maçte igitur Lector, cui fert hac versio fructum,

Autorem meritis laudibus euehito:

Et, quos non tetigit, nemo temerato labores.

Iudicium ignarus non bene format homo.

AD GEORGIVM REMVM I. C.

interpretem Constitutionum Ka-
rulinarum.

ΠΑΣ ἀρχων φορέει ὑπερ ἐδλῶν φάσγανον ἀνδρῶν,

Ἐῖτα καὶ ὧν ὁ βίβ' ἀθεῖ. οἶα λόγ'.

Χρὴ ἄρα πειθαρχεῖν βασιλεῖ καὶ κύρ' ἔχοντι,

Ἐῖνεκα τῷ τε θεῷ, τῇδ' ὑποθυμοσύνης.

Τοῖς γὰρ μὴ τιθέεσι νόμῳ τὰ μάλιστα γέγραπται, 1
 Οἷς φόβῳ ἐγκεῖται, οἷς τρόμῳ, ἢ δὲ τίσις.
 Καὶ ὅπ' πλείονες εἰσι κακοί, παῦροι δὲ τοὶ ἐδλοὶ,
 Ποινῆς καὶ ἰδέαι εἰσὶν αὐτοῖς πλείονες.
 Ταῦτα Δίκης Θέμιδος τ' ἐνάλμαα Καρλὸς ὁ Πέμπτος
 Ἀυτοκράτωρ δι' οὗ τεύτοσι γράψας ἔδω.
 Ταῦτα μεταφράζων, σὺ Γεώργιε, εἰς ἰδίωμα
 Αὐσόνιον, δηλοῖς φίλτρα Δικαιοσύνης.

David Hoefschelius, ἐν τῇ Σεβαστῇ
 Οὐνδελικῶν.

AD EVNDEM, GEORG. MOESCHIVS.

ΤΩΝ ἐν Αθηναίοις σεμνῶς πρὸς εἶπε λεγόντων
 ῥήτορι ἀντιπάλους ὅσις ἔγραψε λόγους:
 ὅππῃ πόλις καὶ τῇ ἀδικούντων μήπω ἔχουσα
 Νεῦρ', ἐδὲν παρέχῃ τοῖς βροτέοις ὄφελ' ἔσθ'.
 Τὲν ἐκεν ἀγγυρεῖα καὶ χρυσίῳ ἀντ' ἐλέσθ'
 ἔχῃν, ὅς Κάρου Πέμπτῳ ἔθηκε νόμους·
 Οἷσπερ ζημίας δεινὰς ἀπένειμε κακέρροισι,
 Καὶ βλάπτεισι δόλοισι ἢ δὲ μίᾳ ἐτέρῃς.
 Ἄρα σοι, ὦ χαεῖρ' Ῥέμε, κῦδ' ἔποιτο χάεις τε,
 ῥήμασιν Αὐσονίοις Τάτονικ' ὅππῃ δίδως.

AD INVIDOS, LIVIDOS, G. REMVS.

Mirum, ubi Aristarchi calamus dentes; Theonis
 Effugiam, meus aut hic labor effugiet.
 Qua caret invidia, fortuna miserrima. Momo
 Quondam non caruit Iuppiter ipse suo.
 Auspicium infelix, si me cenfore carere
 Contingat. morde hic Zoile, carpe: licet.
 Augurium faustum, & lucro tua deputo Mome
 Scommata: sarcasmos ὁ halophanta tuos.

AD CANDIDVM LECTOREM.

TE veniam pro laude peto; laudatus abunde,
 Non fastidius si tibi lector ero.

CUR

*Cur tetricis placeam criticis? fauitoribus illis
Non egeo, possim dum placuisse bonis.*

ODERINT MALI, DVM DILIGANT BONI.

MAGISTRATVS IN PV. niendis delictis officium.

GENESEΩS CAP. IX. V. VI.

Qui effundit sanguinem hominis, per hominem sanguis illius effunditor: quoniam ad imaginem suam hominem fecit DEVS. Conuenit l. nemo. C. de Episcop. audient.

EXODI CAP. XXII. V. XVIII.

Maleficum non fines viuere.

IEREMIÆ CAP. XLVIII. V. X.

Maledictus, qui cohibet gladium suum à sanguine.

I. REG. XX. V. PENULT.

Dixit vir quidam è filiis Prophetarum regi Achabo, Syrum recipienti in amicitiam: Sic ait IEHOVA: Eò quòd virum à me anathemate deuotum dimisisti è manu: ideo erit vita tua pro vita eius, & populus tuus pro populo eius.

Pariter abdicatus est à DOMINO Saul, qui non occidit Agagum. I. Samuel. 15.

D. PAVL. ROM. XIII.

Non est *ἔξουσία*, nisi à DEO. Principes non sunt timori boni operis, sed mali. Si malum feceris, time. non enim sine causa gladium gerit. Dei enim minister est, vindex in iram, ei qui malum agit.

GREGORIUS NAZANZENVS HOMILIÀ de S. Pentecost.

Ἐπαινετὴ ἡ τῆς κακίας κόλασις.

Idem *περὶ θεολογίας λογ. β.*

Ἀπολείται κακὸς κακῶς.

Publ. Mimis: *Bonis nocet, quisquis pepercerit malis.*

AVGVSTIN. DE AGONE CHRISTI.
CAP. VII.

Boni, inquit, secundum Leges faciunt : mali secundum Leges patiuntur.

GREGOR. M. LIB. IX. EPIST. IX. PAVLO
ante finem, ad Serenum Massil. episc.
hoc bene:

Considerate, ait, quantum & hominibus execrabile & periculosum ante DEI sit oculos, si per eum, à QVO PLECTENDA sunt crimina, NVTRIRI vitia videantur.

PLATO LIB. VIII. περὶ Νόμ.

Ὁν αὐιάτως εἰς ἀδικίαν ἔχοντα ἀάθηται νομοθέτης, δίκην κ' νόμον δήσει πᾶσι· γινώσκων τοὺς τοιάτης πᾶσιν, ὥς οὔτε αὐτοῖς ἐπιζηνᾷ μείνον, τοῦτε ἄλλως αὐ διπλῇ ὠφελοῖεν, ἀπαλλαχόμενοι τῆ βίης· ὡς δ' εἰ γὰρ μὲν τῷ μὴ ἀδικεῖν τοῖς ἄλλοις γενόμενοι, ποιεῖν δὲ ἀνδρῶν κακῶν ἔρημον τὴν πόλιν. Hoc est: Quem ita comparatum, ut curari non possit, agnouerit Legislator, huic poenam & legem quandam constituet, & omnibus huiusmodi decerneret, MELIVS IPSIS FUTVRVM, NE AMPLIVS VIVANT. nam aliis etiam duplex utilitas eveniet, illorum enim exemplo ceteri à sceleribus reuocabuntur, & ciuitas profligatis hominibus purgabitur. Pag. 862. e.

SALLVST. IN IVGVRTHA:

Ne ignoscendo malis, bonos perditum catis.

CICERO:

Nec domus, nec Resp. ratione quadam & disciplinâ designata videtur, si in ea nec recte factis præmia existent vlla, nec supplicia peccatis.

LVCRET. LIB. III. DE RER. NAT.

*Sed metus in vitâ poenarum pro malefactis
Est insignibus insignis, scelerisq; lucta
Carcer, & horribilis de saxo iactu reorum,
Verbera, carnifices, robur, pix, lamina, teda.*

N A S O.

Immedicabile vulnus

Ense recidendum est, ne pars sincera trahatur.

DION CASSIUS IN AVGVSTO.

Quemadmodum medici in sanandis hominum corporibus, ea membra quæ putredini dedita omnes medelas respuunt, adhibito ferro amputant, ne cætera membra inde inficiantur: Ita magistratus eos, qui in Rep. vitiis dediti omnem admonitionem cõtemnunt, ferro etiam separabit, ne tanto malorum consortio ceteri in peius fuant.

BOETH. DE CONS. PHIL. LIB. IV.

Perpicuum est numquam bonis præmia, numquam sua sceleribus deesse supplicia.

CHRYSOST. APVD STOB. SERM.

CXLIX.

Οὐκ ἐν τῇ χλαμίδι καὶ τῇ ζώνῃ, εἰδὲ ἐν τῇ φωνῇ τοῦ κήρυκος ἀρχων, ἀλλ' ἐν τῇ ἀπονοηκότῃ ἀνακτῶν, καὶ τῇ κακῶς ἔχοντι διορθῶν, καὶ καλῶς ἀείρειν μὲν ἀδικίαν, μή συγχωρεῖν δὲ ὑπὸ δυνάσεως τὸ δίκαιον ἀπελευθεῖν. Id est: Non in veste & zona, nec in tibicinis voce cernitur princeps, sed in refectione fractorum & fatiscētium, & correctione malè constitutorum, & in puniendis facinorosis; & in non permittendo, vt ius suum tenuiori potentiâ aduersarii eripiat.

Verum hoc perspicendum est iudicanti, ne poenæ delictis grauiores sint, sed in iustitiâ clementia adpareat.

H O R A T.

Qui teneros caules alieni fregerit horti,
Et qui nocturnus sacra diuini legerit, adsit
Regula peccatis, quæ poenas irroget aquas,
Ne scuticâ dignum horribili scetere flagello.

TERTVLLIAN. AD SCAPVLAM CAP. 4.

Potes præses prouinciæ & officio iurisdictionis tuæ fungi, & humanitatis meminisse.

OVID. I. DE PONTO, ELEG. III.

*Sit piger ad poenas princeps, ad pramia velox,
Et doleat, quotiens cogitur esse ferox.*

Augustin. Serm. CCIII. de Tempore: In iudice misericordia & disciplina debet esse: quia una sine altera bene esse non poterit. Misericordia sola si fuerit, securitatem faciet peccandi subiectis. iterum si disciplina semper aderit, vertitur animus delinquentis in desperationem.

DIODORVS.

Δεῖ τὸν καλῶς βασιλεύοντα δίκαιον, καὶ μεγαλόθυ-
ρον, καὶ ἀληθῆ, καὶ μετὰ δόκον εἶναι, καὶ πάσης ἐπιθυ-
μίας κρείττονα: καὶ τὰς μὲν τιμὰς ἐλάττω τῆς ἀξίας,
τὰς δὲ χρεῖτας μείζους τῆς διεργασίας σποδιδόναι τοῖς
ὑποκόοις καὶ φίλοις. *Quod sic verit Gesnerus: Regem (seu
principem, quemlibet magistratum intellige) bene fun-
gentem suo munere, decet iustum, & magnanimum, &
veracem, & liberalem esse; ac quavis cupiditate suae ad-
fectu superiorem: supplicia delicto leuiora decernere:
gratiam autem beneficio, subiectis & amicis, maiorem
referre.*

*Valentinianus Imp. Novell. tit. tertio: Nocentes lex
persequitur, ait.*

Fulgent. epistola primâ, circa finem:

Quando iustitia persequitur culpam, non desit mise-
ricordia, quæ modeste nouit tenuare (malo, temperare)
vindictam.

Melius est, ait Ioh. Chrysost. rationem reddere de ni-
miâ misericordiâ, quàm scuitiâ.

AVGVSTIN. TRACT. PRIMO IN IOHAN.

De poena tuâ peccatum tuum accusa, non iudicem.

APVLEIVS LIB. X.

Patefactis sceleribus procedit in medium nuda ve-
ritas, inquit.

Idem lib. 3. Prouidentia deum nihil impunitum no-
centibus permittit, ait.

EN ONO-

EN ONOMATI TOT KTPIOY

καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ;

ἀμήν. ^a

PROOEMIUM^b CON-
FIRMATIONEM LEGVM
PVBLICORVM IVDI-
CIORVM CON-
tinens.

KARVLVS QVINCTVS, fauente
Dei clementiâ, Imp. Rom. per-
petuûm Augustus, Rex Germa-
niarum^c, Hispaniarum^a, Siciliarû, Hie-
rosolymorum, Pannoniarum, Dalma-
tiæ, Croatia, Sardinia, Corsica, Balea-
rum, Insularum^e Canariarum, India-
rum, & littoris Oceani, dominator &c.
Exarchus Austria; Dux Burgundiæ, Lo-
tharingæ, Brabantia, Stiria, Carinthia,
Carniola, Limpurgi, Geldria, Wir-
tembergæ, Calabria, Athenarum, Neo-
patridis &c. Comes Habespurgi^f, Flan-
largitor omnis boni doni; Iacob. i. neg. οὐκ εἰδίζη. ^b Διδάταις βεβαί-
ῃσα τὴν δε τὴν βίβλον. ^c Gemina est Germania, superior & inferior.
^d Hac sequentia nomina sunt earum prouinciarum, qua parent Austriaca
famiha. ^e Νήσων μακάρων, qua apud Græcos in Proverb. abierunt.
quod apud Platonem crebrum est. ^f Hac illius familia prima origo, qua in
tantum excreuit. Ios. Simlerus lib. i. de Rep. Helvet. & Ioh. Rastius in Gi-
nealog. Austriaca. in 4. edita Constantia.

^a Hac epigrapha
Iustiniano visi-
tata, pia est, se-
cundum dictum
Pauli ad Colos.
c. 3. v. 17. facit
c. principatus.
1. quasi. 1. Cic.
2. de Leg. & in
Vatin. Pausa-
nias asserit, ve-
teres boni au-
guri & ominis
gratia in cuius-
que operis ve-
stibulo, sedes
sedes, ingemi-
nasse. Et Pla-
to, in omnibus
qua dicimus &
cogitamus à
Deo ducendum
esse initium, mo-
nuit. Ratio,
quia Deus fons,
& auctor, &

^a deficiente familia Principū
Sueuorum in
Conradino.
Peucer. lib. 5.
Chronie. Mi-
chael Ritius
lib. 3. de Regib.
Sicilia.

^b Ad quos Ca-
sar τὴν αἰσ-
φύνησιν diri-
gat.

^c τὴν μεγάλην βα-
σιλειάν. Theo-
phi. Hac est ha-
rum Legum fe-
rendarū occa-
sio, querela Or-
dinum Imperii.
d Ordines Im-
perii qui dicun-
tur, vide D.
Gail, 1. Obs. 21.
nu. 2. Diuisum
autem Imperiū
est in sex orbes,
quos ita vo-
cant. Ordin.
Cam. par. 1. t. 2.
e Vox est Ger-
manica, quasi
apud quem de-
bita exigantur.
Belga, L^o Esou-
tet, vocant.

dria, Tirolis, Goritii, Atrebatum, Bur-
gundia: Palatinus Hannonia, Batavia,
Zelandia: Landgravius Alsatia, Mar-
chio Burgauia: & Princeps Sueuia^a, &c.
Dominus Phrisia, &c. PIVS, felix, inclu-
tus, victor ac triumphator: IVDICIBVS^b,
ET CVPIDIS Legum studiosis, S.

POSTEAQVAM apud Maiestatem^c no-
stram ab Electoribus Septemuiris, Pro-
ceribus, Principibus, nec non reliquis sa-
cro sancti Imperii Romani Ordinibus^d diu
multumque conquestum fuit, in multis
passim minorum oppidorum & commu-
nitatum foris, homines tam veteris iuris,
quod ne summis quidem labris degustā-
rint, quā nouissimarum Constitutionum,
à maiorum honoratissimæ memoriæ præ-
cessorum nostrorum oraculo, atque etiam
ore nostro prodeuntium ignaros, ceteris-
que in rebus ad iudicia eorumque exerci-
tationem pertinentibus minimè expertos
versari: Et eorum quidem alios Iudicum
seu Scultetorum^e, alios Adsefforum seu
Scabinorum^f personas magis ludere quā
agere; idque non sine pernicioso Reipubl.
dedecore: Sanè nos pro eo ac debuimus, isti
malo medicam manum adhibere cogitau-
mus sedulo.

§. I. Nam cum ante omnia nobis incum-
beret

bere

berenō ignoremus, vt pacem ^a (qua mortali-
 lium generi ab immortalī Deo nihil maius,
 neque melius, nihil prāstantius neq; opta-
 rius dari in hac quidem vita potest) & pu-
 blicam omnium quietem summo studio at-
 que vigiliis curemus & conseruemus: quam
 iniquis iudicum, cū imperitorum, tūm
 callidorum sententiis labefactari ac planē
 conuelli constat; eō iustiore hanc Proce-
 rum atque Ordinū querelam esse cogno-
 uimus. Tales enim iudices (vt de iis aliquid
 attingamus) quia cotidie plurima cōtrajus
 scriptum, sanctas & à nemine violandas Le-
 ges, sanam deniq; rationem ^b committere,
 necessum est: duo ^c periculosissima Reipub.
 vulnera infligi, hoc est, maxima & irrepa-
 rabilia emergere incommoda, cum pacis
 publicæ iacturā, contingit: quorum alte-
 rum est, infontes in vincula conlici, quæ-
 sitionibus temerē subiici, & maiori etiam
 audaciā pœnis immeritis affici: alterum ve-
 rò, criminum verē reos diuturnā & fraudu-
 lenter interpositā morā, non sine accusa-
 torum frustratione, ac subdōlā elusione,
 iustæ ^d condemnationi eximi, & carceribus
 liberatos absolui: quod nihil aliud est, quā
 peccandi impunitatem ^e in medium effusis
 habenis proponere.

§. 2. Atque hæc quidem, dum pessimis
 hætenus fiebant exemplis, neque vlla de
 corruptelis eiusmodi tollendis, iudiciisque
 conuenienti formæ restituēdis, spes aliunde

^a Pacis elogiū
 quare apud
 Cassiodor. lib. 1.
 Variar. Epist. 1.
 Stobaum, serm.
 75. 166. & 172.
 & Prudentium
 in Psychoma-
 chia: Gail, lib.
 1. de pace publ.
 cap. 1. Alber.
 Gentil. lib. 3. de
 iure belli. cap. 1.
 Cattelianum
 Gortan, me-
 morab. verbo,
 Pax.

^b Gracis ὁρθὸν
 Νόμον.

^c Quid damni
 capiat. Resp. d.
 malis & indo-
 ctis iudicibus,
 scire & perpen-
 dere utile est.

^d Qui parcat
 lupis, necat o-
 ves: qui malis
 nocet bonis.

^e Fac. l. si quis
 seruo. in fin. C.
 de furt.

affulserat, ne iudicia planè corruerent, & Iustitia penitus exularet, metuendum erat. Ideò nos, ne talia scientes dissimulando ac tolerando adprobare, qui prohibere^a possemus, videremur, ut sanis occurreremus consiliis, manifesta crebraque flagitatione officium nostrum interpellatum est.

^a arg. l. nullum crimen. D. de Reg. iur. c. pen. 26. qua. 2. c. 4. distinct. 86.

^b Homer. Iliad. γ. pagina 112. Theophil. τοῖς ὀπλοῖς καὶ νόμοις ὀπλιζέσθαι. Et hoc boni principis est, non ut pomæria sua propageat, quo iure qua iniuria, sed ut terminos, vel angustos, rectè administret.

^c Max. Imper. laudant Iouius in Elogiis: Zafius duab. orationibus & historiis passim. ^d Franc. Guicciard. libr. 13. histor. Ital. Sleidan. lib. 1. Comment. Electus est Imper. anno 1519. Idem Costa, verbo, Imperator, pag. 403. c. In Italia viri eruditissimi

§. 3. Constare igitur omnib. debet, quàm ne hunc quidem in toga laborem non contemnendum, non magis quàm bellicos sudores subterfugere, & istud in nobis diutius desiderari votis hominum voluerimus. Nouimus enim, omnem boni Principis laudem (quam meritò affectamus) in eo consistere, ut sit ^b ἀμφοτέρων βασιλεύς τ' ἀγαθός, κρατερός τ' ἀρχηγός, & tam legibus armatus, quàm armis decoratus: qui nō, quàm latissime, sed quàm laudatissime fines suos gubernare studeat. Vnde nos quoq; pro salute eorum, qui Sacros. Rom. Imperio parent, domi foris, bello & pace, dies noctesque desudamus, ab eo vsq; tempore, quo fortissimo, dum fuit, heroi, Diuo Maximiliano^c, opt. Principi, à Deo coronato, auo nostro, Septemuirum creandis Caesaribus suffragiis in Imperii, ac virtutis, nō fallimur, heroicæ successionē^d subrogati sumus. Et sanè perquam felix noster ad huius honoris fastigium ingressus fuit; quo diuina Orbi L. x. inducta est: cum illis annis Cimmeriis depulsis tenebris, quæ artes omnes & liberales^e professiones obsi-

vixere

vixere, quos suis elogiis in eam rem scriptis ornavit. Paulus Iovius: in Germaniam hospites venerant Græca Musa, traiecit Alibius. Tum Capnio, Erasmus, Melanthon & alii elaborarunt in litteris & artibus. In Gallia, Budæ opera, instituit Franciscus I. rex Professores regios.

debant, disciplinarum atque linguarum dignitas ubiq; terrarum refloruerit.

§. 4. Præterea & bellicos sudores nõ paucos neque sine arduis periculis confecimus, ^a Guicciard. lib. 15. Hist. Ital. qui in Insulibus, clientium nostrorum industriâ & peritiâ, hostium Rege ad Ticinum Sleidan. lib. 4. ^a capto, & Mediolano, regiâ vrbe, recuperato, inexpectatâ victoriâ potiti sumus. Paulo ^b Guicc. lib. 18. post, VRBEM, ^b fatali periodo & ordine vr- in princip. Sleidan. li. 6. Cemen- ^c tiam, gestamen nostrû, solemnî ritu & ceri- ment. an. 1527. ^c Guicc. lib. 19. moniis receptis, Bononiâ suscepimus. Tandem, quod non solum nomini nostro apud ante finem. Onaph. Panu- ^d subiectos nostros, sed omnes omniû nationum & ætatiû homines (nullâ factum ^d no- Clementis VII. Id accidit anno 1529. ut attestatur inscriptio Bononiensis pratorii. ^d Sleidan. lib. 6. ^e sanguini hostes, Eoos Getas ^e, crudelissimos ante finem. ^e Vide Turcicâ Hist. Leunclavius, in fine. ^f Turcas, PHILIPPO COMITE PALATINO Principe, ductore, è Germaniâ finibus, victricibus aquilis, eiecimus, expulimus, ^f Vienna Austria metropolis celeberrima. ^g propulsauimus, & barbaricam proteruiam attriuimus: tum videlicet, cû VIENNAM Sunt, qui Viennam vocare malint. ^g obsidione, Christianos verò penè cunctos internecione opt. max. Dei munere peculia-

¶ *Virgilius 8.
Æneid.*

ri liberauimus: cum inuictam, coelestiq; prefidio munita urbem tyranni faucibus, velut alterius ^a Caci, vastationes & incendia spirantis, præripuimus. Iam, quid non posthac auxiliis DEI speremus & expectemus? Animum paratum ad præclara facinora geramus, & semper in procinctu stemus.

§. 5. Quare deuicto Soleimanno, pacatis & cõpositis Imperii rebus, inter alia, quæ nos vrgebant negotia, ad publicorũ iudiciorum Leges renouandas, atq; in vsum renouandas maturè descēdimus: vt tanta mala, quæ antè commemorauimus, anticipantes, Reipub. corpus saluũ & incolume præstemus, è quo cum labes & vitia atque corruptelas noxias tollimus, velut archiatrũ ^b quendã agimus. Nec alia de causa, Augustæ Vind. ^c calatis ce-

^b Principes esse
decer populi pa-
tres, ἀρχαῖοι καὶ
πατέρες
λαοῦ.

^c Sleidan. lib. 7.
Comment. ha-
bita sunt Comi-
tia, anno 1530.

^d Eadem ratio-
ne Iustinianus
vñs est in com-
ponendis Dig.
Cod. & Instit.
praf. 3. Dig. 5.
quæ omnia præ-
fat. 2. Cod. 5.
ad istum Instit.
in proem. §.
cumq; hoc.
¶ Cui cap. 155. &
a. pen. infra, &
passim.

lebratis comitiis, in frequētissima Ordinum panegyri, illustres viros ^d, quorum præter facundiam, legum scientiam, solertiam, & circa iussiones nostras fidem ex multis rer. argumentis antè cognitam, pro auctoritate quã pollemus, conuocauimus, eamq; potestatem dedimus: quòd, qua Iuris peritia & variarum per Imperii prouincias consuetudinum cognitione excellerent, rerum magis pòdere, quàm inani verborũ disceptatione & opinionum compilatione, graui LIBRO. Leges publicorũ iudiciorum hinc inde disperfas, & antè confusè tractatas, tum etiam per prauas, quæ caterpatim irreperant, cõfuetudines ^e antiquatas, vnũ in fascem col-
lige.

ligerent: materias, camenta, tigna, methodi
ratione seruata, peritorum instar architecto-
rum, rectè disponent: ad nostri mores fa-
culi ad commodarèt: omnia ex æquo bono
statuerent: quem librum^a, ROMANÆ KA-
RVLINÆ NEMESI, (non Adraſtiæ^b, ne-
que Rhamnusiæ, quas veteres memorant
Geographi & poetæ) hoc est, IUSTITIÆ
VINDICI, quoddam velut augustissimum
TEMPLVM per vniuersas Imperii regiones
consecraremus; orvs, Pyramidū^c situ per-
ennius, quod nec Iouis ira, nec ignes^d, Nec
posset ferrum, nec edax abolere vetustas.

§. 6. Has itaque Leges, vti hoc codice
perſcriptæ sunt, cum nobis conſignatas, du-
centis & viginti plus minus articulis com-
prehenſas in alterâ Augustæ Tiberii^e, alte-
ro à trigefimo anno celebrata Imperii Syn-
odo viri illuſtres nostro mandatu obtulif-
ſent: & vnanimi Ordinum calculo adproba-
rentur atq; acceptarentur: eas promulgari,
ac typis mandari curauimus. Et nunc quidē
eas publicè proponi, in^f auditoriis legi, do-
ceri, explicari, allegari, in foro teri, iudican-
do ſanctè obſeruari volumus: vt, quotquot
in orbe Rom. legum ſtudioſi erūt, hinc ma-
leſciorum puniendorum ordinem diſcant:
prudentes alios inſtruant: & qui ſ potesta-
tem legitimè vſurpant, hīc habeant, quod
ius gladii exercentes, tam poenis reos addi-
cendo ſequantur, quàm abſoluendo inſon-
tes fugiant: & quotieſcunque de cauſis capi-

^a Digest. Iustin.
Inſtit. Rom.
templū ſe adifi-
caſſe teſtatur in
praef. 3. §. Ne
autem.

^b Erasmus in
Chiliad. Adra-
ſtia Nemefis; et,
Rhānuſia Ne-
meſis, ex Stra-
bon. lib. 13. Geo-
graph.

^c Horat. lib. 4.
Od. 1.

^d Ouid. in Epi-
log. Meta-
morph.

^e Sleidan. lib. 8.
in med. hodie
vſitata voce,
Ratiſſona, Bo-
iaria metropo-
lis: de qua Au-
uentinus.

^f Auditoria,
tam vbi doce-
tur, quàm vbi
litigatur, diū-
tur. l. lecta. in
princ. D. de re-
bus cred. Grae.
argoutiera.
Iac. Curtius lib.
2. c. 43.
gl. imperium.
D. de iurisd.

PROOEMIUM CONSTIT.

talibus, quæ hominum caput, salutem, famam, fortunas, non oleum, triticum vel legatum, neque stillicidium auerendum, aut flumen excipiendum, tignum immittendum, aut contra nec glandem legendam concernunt, decernendum erit, HANC in æternum valituram Constitutionum nostrarum EPITOMEN sibi ob oculos religiosè versandam proponant. Quippe hæ sanctiones nostræ è vetustissimarum Civilium Legum fontibus ut plurimum haustæ, æquitati, quæ omnia antiquitate vincit, nec non aliis laudatis consuetudinibus sunt congruentes; ad quarum tenorem, superstitiosum sententiarum rigorem iudices emollient; atque etiam intempestivam erga proiecta ac deplorata malitiam homines clementiam^a, quæ effœminatæ leuitatis, non moderatæ lenitatis nomen meretur, penitus ex animis euellet: deniq; amicorum, quoties iudicum induent personas, exuent.

§. 7. Quod quidem quæ nos spes fouet longè optima, cordatos iudices, depositis consuletoribus pessimis, priuatis affectibus, sponte suâ, nullo exhortationû calcari adhibito, facturos confidimus. Sic enim sibi prudens & circumspectus iudex tutò, & in hac vita^b, & in altera meliore, post mille exantlatos labores & deuoratas molestias, præmia à DOMINO, politiarum & iudiciorum auctore ac vindice pollicebitur: si modò, neq; periculi à sceleratis metu, neq; turpis lucri

spe,

^a Vetat Moses
idem, Exod. 23.
v. 3. Deuteron.
19. v. 13. Repetit
Imperator in
frâ cap. 150.

^b Vide Hippo-
lyt. de Marfilis
Pract. crimin.
§. occurrunt.

spe, quod Equum Bonum erit, ex rectâ conscientia & legum scientia, quarum meditatio frequentissima adprimè necessaria est, iudicârit. Huius sedatæ administrationi accepta ferent ciues, secundum Deum, bona plurima, securas opes, immunes à prædonû incursibus agros, inuiolatam coniugû ac liberorum ^a pudicitiam, commerciorum libertatem, & pulcerrimam quietem ^b, deniq; iuger religionis studium, atq; Ecclesiæ Christi Halcyonia. Verè enim tunc apparebit, nullam aliam compendiosorem esse viam, à fide Christi alienos, aut in auia dilapsos, in viam reducendi, & ad spontaneû Dei cultum reuocandi, quàm si verbo ^c, & spiritus potentia hæreses conuincantur; errantes sanabilesque cum mansuetudine tractentur. Minimè verò quisquam vi, carcere, tormentis, flagris, ferro, fune, flumine, flamma ad colendum Numen, cui non nisi voluntaria ^d mentis nostræ victima, & labiorum ac pectoris, non thuris neq; hecatombes sacrificium probatur, à nostris iudicibus cogetur: vt neminem vnquam pientissimi Imppp. Constantinus ^e Magn. Iouianus ^f, Valentinianus ^g, & alii, quorum EXEMPLA Legis vicem præbent, & nos eorum vestigiis insistere laudis opus arbitramur, violenta coactione ad suscipiendam religionem adegerunt. Gentile ^h enim & bestiarum nimis γὰρ ὁ πατηκὼ. ^e Euseb. lib. 10. hist. Eccles. c. 5. idem lib. 2. de vita Constant. cap. 55. ^f Socrates lib. 3. Hist. cap. pen. in fine. ^g Idem lib. 4. cap. 1.

^a Execratur libidines Iustianus Non 14.

^b Faciunt verba Pauli, 1. ad Timoth. cap. 2. ἡσυχίαν βίον διαγόμεν. ^h 2.

^c Cuius rei exemplum exhibuere Apostoli, Act. c. 8. ^h 20.

^d cap. 17. Item Alexander Episcopus contra Ariū apud Socrat. lib. 1. ca. 3.

^e Theodoritū, lib. 1. cap. 4.

^f Psal. 50. ^h 14.

^g Psal. 51. ^h 18.

^h Psal. 54. ^h pen.

Tertul. ad Scapulam. Cyprian.

lib. de Bono patientia. p. 286.

ⁱ Bernard. super Cant.

sermone 66. ^j Themistius λό-

1 Imò & Nerva Cocceius, & Traianus Christianos cogi noluerunt. Xiphilinus in Nerva, in principibus. & Plinius lib. 10. Epist. 97. quam laudat Tertullianus. Apolog. cap. 2. & Lactantius lib. 5. cap. 9. & Eusebius lib. 3. Ecclesiæ hyst. cap. 30. Philipp. Camerarum. IC. cent. 1. Hor. subsecum. cap. 58.

2 De Decio vi. est, & eorum, qui homicidam spiritum ductorem ac doctorem habet, religionem carnicum taureis & eculeis inculcare malle, cap. 40.

b De Dioclet.

Euseb. lib. 8. c. 3.

& seq.

c. 15. & 16.

d de Iuliano So-

crat. lib. 3. c. 13.

e idem lib. 4. c.

13. & ult.

f Tertull. ea de

causa Apologe-

ticum scripsit.

Lactant. lib. 5.

c. 20. Theophi-

lact. ad c. 1. epi-

stol. ad Coloss.

Iustin. Apol. se-

cundâ c. sicut. ex-

tra, de Iudæis.

probat fufius

Antimachian.

parte 3. axio-

mate primo.

g Hinc consul-

tissimè factum

est, Pacem reli-

gionis, in qua

Germania

tranquillitas,

quamdiu vi-

sum fuerit Do-

MINO DEO,

consistit, fuisse sanctam anno 1555. Sleid. lib. ult. Comment.

§. 8. Quod cum reuerâ ita sit, nos populi nobis diuinitus commissi curam gerentes, ac salutis eiusdem, quæ prima, secunda & postrema lex est, consulentes, omnes omnium locorum Iudices hortamur, vt à consiliis cruentis sibi temperent, neq; ad crudelitatem se armari à malè feriatibus ac sanguinariis & hominibus patiantur: ne aduersus voluntatem nostram hîc attestatam, limites officii egrediantur, manusq; suas innocentibus maculent sanguine. Quin recenti in memoria habeant, quod profanus cecinit vates, Ad generum Cereris sine cæde & sanguine paucos descendere tyrannos: potissimum

verò,

verò, quod bis sanctissimus Psalter repetiit: ^a *Psalm. 5. v. 7.*
^a Ἀνδρα αἰμάτων βδελύσεται Κύριος, & : ἀνδρες *Psalm. 55. v. ult.*
αἰμάτων ἐμὴ ἡμῖς δύσεσι τὰς ἡμέρας ἀντὶ. *Psalm. 82. toto.* ^b *Apophthegma Alexandri*
igitur merito maximum arbitrabuntur pia- *Macedonis.*
culum, ex præiudicii præcipitio, quacunq;
tandem in causa fit, quemquā indictâ cau- ^c *Hæc olim*
sâ, non seruata ^b partialiter illibata aure al- *Christianis ob-*
terâ, condemnare. *iecta fuere.*
Tertull. in Apo-
log. cap. 3. sed

§. 9. Veruntamen nec in sinistram nu- *falso.*
tantes partem, apertis idolomaniis, blas- ^d *l. conuenticu-*
phemiis, lychnomœchiis, vagis libidinibus, *la. C. de episc.*
infanticidiis ^c, conuenticulis ^d illicitis, ha- *et cler.*
benas laxabūt: ita enim publica subuertere. ^e *l. si a reo. §.*
tur pessumq; daretur disciplina. nam pœnas *ult. D. de fide-*
ob maleficia solui, magna ^e ratio suadet. Atq; *inssor. Longo-*
eum in finem bicipitem accepere rhom- *uall. Cōment.*
phæam Reges & Principes terrarum, qui re- *ad l. Imperium.*
gna & imperia sua in feudorum vicem ^f à ^f *§. 1. num. 14.*
Deo agnoscunt, vt malum è medio ^g popu- *σὶα τὸ πρὸ θεοῦ.*
li eradicent: seuerissimum est mandatum, *Paulus ad Ro-*
quod interpretationem omnem respuit. *man. ca. 13. in*
Statuant iudices, & id iuris ^h condant pro- *princ.*
mant, quo ipsi vti non recusent. Hac au- *§ Denter. c. 18.*
tem adeò prolixa paranesi iustis iudicibus *§. 10. et seq.*
nihil opus esse quis dixerit? Ergo præuari- *Ierem. 48 v. 10.*
catores, callidi, & emptitii iudices, qui è Lu- ^h *Naturalis a-*
re Lesbiam faciūt regulâ, norint, se primum *quitas est Dig-*
implacabilem Dei iram, deinde & nostram *tit. Quod quis-*
ⁱ *que iur. in al-*
ⁱ *ter. Quod vul-*
ⁱ *ta ut faciant vobis homines etc. quod Imper. Severus palatiis inscribi*
ⁱ *in sit. teste Lampridio in eius vita.*

3 *Dira in iniu-*
stos iudices. cap.
1. extra de sent.
et re iud. in 6.
Gloss. ultim. in
ca. hoc etiam. 2.
quaest. 6.
L. ult. c. de poen.
iudic. male iu-
dic.

& successorum nostrorum indignationem
 sensuros. Inueniāt, qui tales sunt¹, sibi nun-
 quam non aduersans Numen; immaturè ex
 hac vita excidant potius quàm excedant: in-
 commodis in super afficiātur perpetuis: eo-
 rum ædium fundamēta ignis tandem deuor-
 ret, & posteritas eò redigatur inopiæ, vt pa-
 nem ostiatim quæraret.

^a *Fichard.*
consil. 165.
nu 3. To. pri-
mo. et consil.
112. nu. 5. To. 2.
^b *ἐξουσίαν ἀ-*
μείωνον vocat
Theophil. in 5.
ult. Inst. De his
qui sui vel al.

§. 10. Ceterum, has dum in medium
 proferimus Leges, & Iudiciorum capita-
 lium ordinem integritati suæ restituiamus;
 nihil Electorum Septemuirum, nihil Prin-
 cipum & Ordinum reliquorum, Nobilitatis,
 Ciuitatiumq; priuilegiis, prærogatiuis, re-
 gionum moribus, & à longissimâ annorum
 ferie deductis^a consuetudinibus, quæ modò
 à recta ratione & Æquo Bono nihil discre-
 pent, detractum volumus: ne quod bene
 salubriterque à maioribus diuturno studio
 introductum est, ex improviso turbare vi-
 deamur: sed vnicuique ius suum intactum^b il-
 libatumq; relinquimus. Valete. D. Au-
 gustæ Tiberii, in Comitibus. Anno ab
 orbe redempto M. D. XXXII.

Imperii nostri an-

no XIV.

MDCCCXXII

IMP.

IMP. KÆS. KARV-
LIV. PP. AVG. ET SACRI
Rom. Imp. Ordinum,
LEGES CAPITALES,
AGEORGIOREMO, AVGVSTANO
Paraphrasi expositæ, illustratæ scoliis.

DE IVDICIBVS^a, ADSESSORIBVS,
consiliariis, senatoribus, ceterisq; personis in iu-
dicio capitali versantibus.

CAP. I.

RINCIPIO, præcipimus, consti-
tuimus & mandamus, vt iudiciis
capitalibus, viri religiosi^b, hone-
sti, integræ opinionis, prudentes,
& rebus forensibus exercitati, hisque nego-
tiis pares^c, habito delectu (in quib. eorum,
qui stemmatis^d nobilitate, legumve^e scien-
tiam præcipuum pronuntiat, ἐν ἡ δίκασθαι μὴ καθεστῶτα εἶναι καὶ πρόπον.
Requiruntur in iudice primum ἡ θεοσεβεία. Primum & insonem esse oportet,
qui alios iniustos eis τὸ τῆς τίσεως τε καὶ δίκης δεσμωτήριον, ὃ δὴ τὰς-
ταρον καλεῖται, mittat. Plato in Gorgia, pag. 523. Iurant autem omnes
magistratus in quatuor symbola, καὶ ὅτι κοινωνικοὶ εἰσιν τῇ ἀγίᾳ τῇ
θεῷ ἐκκλησίᾳ. Nouell. ix. & cxv. vt cum de app. cognosc. cap. 3.
^c Opifices enim & rustici ignari LL. super sellam iudicis non sedebunt.
Sirac. cap. 38. v. 37. ^d Nobilitas triplex: virtutis; stemmatis; census.
Tiraquell. in tract. de Nobil. Cic. pro Publ. Sext. Vtile esse Reip. homines
nobiles dignos esse suis maiorib. ait Plato lib. 4. de legib. pag. 715. ἡμεῖς τῇ
πόλει ἀφ' ἧς, εἴδ' ὅτι πλάσιον ἔσθ' ὅτι πρὸς ὅσον, εἴδ' ὅτι ἄλλο ἐστὶν
κεκτημένον, ἰσχυρὸν ἢ μέγεθος, ἢ πλῆθος ἐχόν. ^e Papinianus singulos
vincit, si cum aliis comparatur. Magna est auctoritas Iurisprudentum:
quod M. Cicero, in C. Aquillio συγχρόνῳ suo contra Æbutium pro Ca-
cinnæ

^a Basis iudicio-
rum est, eorum-
dem recta con-
stitutio. Rectè
igitur hinc sum-
ptum exordi-
um.

^b Exod. 18. v.
21. Deut. c. 1.
v. 15. & c. 16.
v. 18.

Plato, ingenii
princeps lib. 6.
de Legib. ἀπο-

cinna ostendit. Vnde illud est, quod audiant & vocentur pars principis; amici Caesarum. l. diui fratres. D. de iure patr. l. secundum. C. de contrab. stipul. l. quisquis. in princ. C. ad l. Iuliam maiest.

tia clari offerrentur, ratio præ aliis habebitur) iudices, adfessores, consiliarii, senatores (Sculæti & Scabini) atque etiam actuarii præficiantur. Qua in re magistratus superiores (qui iudiciorum constituendorum ius, vel à nostrâ Cæsareâ clementia, vel suo quodam iure, more maiorum habent) adnitentur, vt tribunalibus capitalibus, de viris, quos istis dotibus largiter ornatos & laudatos esse oportet, quàm rectissimè prospiciatur: à quibus nemini ^a iniuria fiat, sed qui æquum omnibus ius, *αὐτὸ καθ' ὅσον καὶ ὁσὸν ὁ νόμος* dicant, reddant, condant, promant: idq; eâ de causâ diligentius curabitur: quod permulti nonnumquam innocentissimi, de opibus, existimatione & sanguine periclitentur: qui si lædantur, omissis verè facinorosis, de publica salute actû conclamatumq; esse, necessum sit. Vnde hoc loci, si vllibi alibi, excitatâ industriâ atque exercitatâ diligentix assiduitate, opus adprimè esse nemo non sanus videt ^b. Quare nec vllus adfessor, qui operam suam locat, neq; iudex vllus, aut quiuis alius, circa tribunal versans, si ius aliter, quàm oportuit, dictum sit, imprudentiam, negligentiam ^c aut imperitiam suam

^a Vt iudicibus immodicè scientibus frangi quadam temperies adhibeatur. l. 2. in fin. C. de cust. reor.

^b Latè Hippolytus de Marfallis in præf. criminali. §. occurrunt. Gaudin. tit. de præsumpt. per l. qui sententiam. C. de poen. l. singuli. l. fui. C. de prob. ^c Iudex deses ac resupina seruido titulum gerens mulctatur, l. de his. in fine, C. d. tit. de cust. reor. Indiciū contra se dat participationis delicti, quod negligenter puniit Blanc. de indig. nu. 320.

fatia

satis excusare poterit: Quin & harum legum robore atq; auctoritate, ii magistratus, qui imperitorum^b aut socordiū hominum operā vtentur, præsertim in tanta eruditorum virorum huius^c sæculi messe ac copiā, pro commissi ratione (quibus magistratibus, nè se præmonitos causari & conqueri possint, omnem excusationis colorem hoc in ipsius operis limine, & pòst etiam in calce, præcidimus) si quæ ad nos iustæ, super denegatā, aut minus quàm oportuit benè administratā iustitiā, querelæ deferentur^d iure meritò puniendi venient.

deatur, qui hypocrita legum acutissimus. Sancta res est iurisprudencia, & non nisi sanctè, hoc est, integrā consciētia, candidè & sincerè tractari vult. d extra ordinem.

§ 1. Verum, cū nonnullos^e equestris ordinis homines, aliosque^f, quorum officii capitalibus iudiciis præesse, eaq; exercere fuerat, munus istud, Deo primum, deinde Iustitiæ, tūm Reipubl. adeoq; Maiestati nostræ Imperatorię debitum, atque societati humanæ, non minus quam istius solis beneficium esse potest, necessariū, subterfugere, & subrustico^g (citra aliam iustam causam) pudore tantūm deterritos subire recusasse, ad nos delatum sit: quibus antè officio suo vtiliter fungentibus, iustis sententiis delicta punita, & malis multis ansa prærepta, occasioque præcisa sit: Hæc eosdem nobilitatis insignibus conspicuos viros, ceterosque omnes, (quod iudiciorum capitalium exercitatio non solū non debeat, neque etiam possit vilius bonam existimationem,

a l. ult. C. de poen. iud. male iudica.

b l. 2. D. Quod quisq; iur.

c Nota. Hac nostra atate

scientia plus satis est, conscientia parū. Hinc

tot abusus iurisprudencia ir-

repsere, tot casus

tela, imò sutela, ut is primas in

foro tenere vi-

Hotoman. illustr. quæst.

26.

f Vide ca. dilecti filii. extra de

Arbitris.

g Solomon in Prov. ca. 31.

v. 3. & 9.

^a In magistratu versari, honos est: qui sinistra interpretatione non debet in ignominiam verti.

Bar. in l. ne quis officialium. C. de Decurion. lib. 10. Neg. vlli

ea damno verti, qua comodo cedere debent.

cap. et si. extra.

De donat. inter vir. & vxor.

^b Ad exemplū Samuelis qui iudiciis preses fuit, & cunctis diebus vita sua indicabat Is-

raël. 1. Sam. c.

7. v. 15. 16. 17.

^c Fortes creantur fortibus: &

filii parentum morib. ferè re-

spondent. Est

tamen viden-

dum, ubi locum habeat Prou.

ἡσώων τέννα

μήματα. E-

rasm. in Chiliad.

^d Lege Ioh. Sarisberiensem lib. 5. Policratici, cap. undecimo: Claudianum

aut prosapia laudem, vel bonos mores, nihil quidem apud bonos suggillare ^a vel lædere: ac nemini vitio verti queat: sed contrà longè verius sit, hac ex bene administratæ Reip. parte multos ad maiorum honorum fastigium conscendisse, & principibus viris, à quibus laudari & amari magnus virtutis fructus, gratos, charosque effectos) iis qui hactenus iudicia capitalia exercere neglexerunt, qua debent auctoritate & diligentia, quoties opus fuerit, præsidere vel adfidere ^b, seriò volumus & mandamus: Atque eosdem secundum à nobis promulgatarum legum tenorem statuere, iudicare, decernere, & hoc in negotio progredi iubemus: Quod è re Reip. esse non ignoremus: vetustis è familiis ortos, ^c bene eductos & educatos liberaliter, non levem apud vulgus & alios inferioris conditionis viros auctoritatem obtinètes, iudiciis ipsosmet præsidere & præesse: à quibus lumen & dignitas toti curiæ accedat. ^d Quare nobiles viri suâ præsentia, iudicum adfessorumque animos excitabunt, & erectos conseruabunt: & iudicii locum, qui idem iustitiæ sedes & sacrarium est, cohonestabunt. Cuius in rei præmium, in omne ævum sub nostro & successorum nostrorum felicissimis Imperiis sua iurisdictione (in qua absit, vt impediatur ab aliis, aut interpellentur) latrantur fruuntur, atque gaudeant.

^d Lege Ioh. Sarisberiensem lib. 5. Policratici, cap. undecimo: Claudianum

De

de quarto consulatu Honorii, Panegyrico toto. Cassiodor. lib. IX. Variar. Epist. 24.

DE OFFICIO EORVM, QVORVM

* pradiis iudicandi munus coheret, & iudices vel scabini esse nequeunt.

* Feudis Imperialibus eis concessis.

CAP. II.

SI quis eam ob causam, quod in territorio aliquo res soli, villas, castra prædiave habeat^a, possideat, capitale eius loci tribunali præsidere vel adfidere teneatur: qui tam morbo fontico^b, aliòve animi vitio laboret: impubes, vel admodum senex aut militiæ addictus sit, iudicio viribùsve destitutus: aut ob absentiam necessariam, munus iudicandi subire non possit; aut si femina sit, quæ res illas possideat, habeat: Horum seu vnus, seu plures pro indiuiso prædium, rem soli, possideant, habeant^c, de idoneo homine prospicient; si quem talem perspexerint, eumque ne iudicum numero quidquam deficiat, & iustitiæ cursus remorâ patiatur, magistratui probatum, cuius facultate admitteretur, subrogabunt suum in locum^d.

^a Longouall. parte 4. Comment. ad L. imperiū. num. 14. de iurisdictione. omn. iud.

^b Iudicare munus publicū est. l. quippe D. de iudiciis. Ideo quædam lege, quædam natura, quidam moribus iudices dari vetantur. l. cum prator. §. non autem. D. eod. l. 2. D. de Reg. iur. vbi Decius.

De fontico morbo vide Alc. Fornerium, Brechbaum, Gædden, & ceteros in l. Morbus. De verb. sig. Neq; etiam permissum est mulieri, publico iudicio quemquam reum facere, l. 1. D. de accusat. c. Si autem in confinio duarum iurisdictionū quis delinquat, & ignoretur utrius iurisdictionis, quis hoc casu iudex? remissuē, Andr. Tiraquel. de retract. §. 36. glos. 3. num. 28. d. Quamquam gladii potestatem sibi datā nemo possit in alium transferre. l. nemo potest. de reg. iur. l. 1. de offic. eius cui mand. est iurisd.

IUDICIS CAPITALIBVS

causis dati iusiurandum.

CAP. III.

IVRO me in causis capitalibus non se-

C

² §. 1. Instit. de offic. iud. ubi interpretes. puni-
 tur enim index ex L. Cornelia, qui Principum
 Constitutiones neglexerit, l. 1. in princ. §. ult.
 D. de L. Cor. de fals. Plato in Apol. Socrat. οὐδὲν ἄλλο μὲν
 μόνον ἐχάει-
 εἰς αὐτὸν δὲ οὐκ
 ἔχοντος, ἀλλὰ
 διὰ τὸ εἶναι τὸν
 τοῦ νόμου.
 pag. 35. D. Idem
 repetit. lib. 12.
 de Legib. pag.
 948. Senec. 9.
 controu. 2. da-
 mnaturi iurāt,
 nihil se gratia,
 nihil se precibus
 dare. ^b Idem
 Plato: λέγειν

cus vnquam iudicaturum, quàm legi-
 bus ^a moribus, constitutionibus prodi-
 tum, consuetudinibus rationi conue-
 nientibus introductum sit: æquo omni-
 bus, egenis, locupletibus, pueris, seni-
 bus, exteris, ciuibus, iure: ἀμφοῖν ^b ἀποῶν;
 nullius gratiā ^d, odio, pollicitationibus
 aut donis ^e me corruptum, æquum iu-
 stum mutaturum; neutram in partem
 nutaturum neminem indictā (quod ne-
 fas ultimū foret,) causā ^f damnaturum:
 nunquam apud me, accusasse solū, suf-
 fecturum. Inprimis verò capitales K A-
 R V L I Quincti Imper. Aug. & Rom.
 Imp. Ordinum sanctiones religiosè ob-
 seruabo: & quibus rationibus & modis,
 pro viribus, potero, fartas tectas tuebor.
 Quæ me, vt verbis concepi, ita omnia
 sine dolo, fraude, malâ omni malitiâ,
 sanctè seruaturum, ad sancta Euangelia
 iuro: SIC ME DEVS A MET IVVET QVE.

δὲ ἔ; α λόγον, ὡς ὅτι οὐκ ἔστιν ἄλλο μὲν τὸν δίκοντα· τὸν δὲ φέροντα, δ' ὡς ὅτι
 lib. 9. αὐτὸν νόμον. pagina 835 c. Audi index; Sic te Deus audiat. Indi-
 cum 9. §. 7. ^d Ca. quatuor. 11. quest. 3. ca. cum oporteat. extra de Ac-
 cusat. ^e Vide Exod. ca. 23. §. 8. Leuit. 19. §. 15. Deuter. 1. §. 15. Ecclesiast.
 20. §. 28. l. solent. §. ult. D. de offic. procons. l. eadem. §. ult. D. de Leg. iul.
 repet. l. 1. §. optamus. C. de offic. pref. prat. Afr. Nouell. 9. ^f Nec proditorum
 inauditū pereunt, ait Seneca pater, 10. controu. 6. Lactant. lib. 5. cap. 1. insti-
 tutior um. Sozomen. lib. 8. cap. 15. Theodoret. Cyr. epistola ad Leonem Rom.
 Cic. de pratura urbana: Causâ cognita, ait, multi possunt absolui: inco-
 gnita

gnitâ quidem nemo condemnari potest. Seneca Medea: Qui statuit aliquid parte inauditâ alterâ, Æquum licet statuerit, haud æquus fuit. Item, Noli iudicare nisi parte auditâ utrâque: Phocylides. Iohann. 7. v. 51. ex Deuter. 17. & 19.

ADSESSORVM, CONSILIARIO-
rum, senatorum, qui iudici capitalium rerum
adsident, sacramentum.

CAP. IV.

OMNES itidem ii, qui adsefforum, consiliariorum, senatorumq; officio fungentes, iudici adsident, conceptis verbis, præeunte ad sacramentum deferente iudice, hunc in modum iurabunt^a: **I** V R O me in causis capitalibus animi mei sententiam, legibus, constitutionibus, moribus congruentem, bonâ fide, quoties rogatus fuero, dicturum & declaraturum^b: & quantum pollebo, curaturum, vt pari iure pauperrimus^c æquè ac ditissimus vtantur: nullius in gratiâ, ^d odio, promissis, muneribus datis, vllum relicturnum locum. Ante omnia capitales Imp. Aug. KARVLI V. & S. Rom. Imp. ORDINVM, Leges, quantum mente percipere, & animo percipere potero, strictè religioseque obseruabo, obseruando sequar, sequèdo defendam. Quæ sanctè, sine dolo & fraude seruaturum iuramentum, ad sancta Euangelia, ^e **M E D O-
M I N V S D E V S** cœli terrâq;
conditor iuuat.

^a Neq; valeat
Consuetudo, vs
iudicib. tale
iuramentum
remittatur.
Myns. Obseru.
76. cent. 2.

^b Nouell. 8.
insuad. quod
prestat. ab his
qui administ.
accip. §. iusiur-
randum. de de-
fensio. ciuit. l.
rem nō nouam.
C. de iudic.

^c Philipp. Ca-
merar. ICtus
Centur. prima
Horarum sub-
sec. cap. XXXIII.
per discursum.
^d Titio, quod
Actio. refert
hoc prouerbiū
Agell. 3. Noct. 6.
16. Corf. Deut.

1. vers. 16. 17.
2. Paralip. 19.
v. 6. & 7.
^e Polydor. Virg.
lib. 4. de Rer.
inueno. cap. 12.
circa finem.

CAP. V.

^a Sic dictus, q
acta scribat. l.
inter eos. D. ex
quib. caus. ma-
ior. Suet. in Iul.
Ces. cap. 55. vo-
catur excepto-
res. Tales in
Conciliis adhi-
bitos, ut in Syn-
odo Sirmiensis
testatur Socr.
lib. 2. Hist. Eccl.
c. 25. Item ta-
χυγραφοι, quo-
rum opera Ori-
genes usus est.
Euseb. lib. 6. ca-
35. Notum est
Martialis di-
stichon, & Au-
sonii epigram-
ma 137. vide
infr. cap. 181.

^b Quod scitè,
publica solici-
tudinis curâ,
vocalur. l. i. in
pr. C. de custod.
reor. Rauard.
lib. quarto va-
riar. cap. 11. &
Longouallius
part. 2. Com-
mēt ad Limpe-
riū. n. 4. & seq.
Clarus S. final
n princip.

IURO me, vti ex officio tenebor, in
causis capitalibus bonâ fide & singu-
lariâ, nec non diligentîâ accuratâ versa-
turum: Accusationum, Positionum, Ex-
ceptionum, Responsionum capita: in-
dicia, præsumptiones, suspensiones, pro-
bationes, quæstionibus subiectorū con-
fessiones, & quæ tandem cunq; scribi, ad-
notari, insinuari, agi oportet oportebit,
ex muneris mei obligatione sedulò me
consignaturum, custoditurum: à me
scripta, si perantur, debitè recitaturum:
Atq; in his dolum omnem absuturum.
Præcipuè, capitales KARVLIV. Imper.
Aug. Ordinumq; Imperii Leges, & quic-
quid eam ad rem pertinebit, seruatu-
rum, adiuturum, promoturum: Ita me
ad sancta iurantem Euangelia DEVS a-
met atque iuuet.

DE CAPTVRA REORVM
^b Ex officio magistratus.

CAP. VI.

SI quis ob delictū in vulgus diffametur,
vel aliâs indiciis verisimilibus, suspicio-
nibus, præsumptionibusve oneretur^d; eaq;
de causa Ex officio magistratus^e in vincula
coniici-

c Capi potest reus, antequam de maleficio constet, ne fugiat. *Blanc. ad l. ult. D. de quæstion. num. 8. Damhouder. Pract. crimin. cap. 9. & 10.*

d Qualis fama esse & quando probari debeat: *Clar. in pact. crim. §. fin. quæst. 6. Nam omni verbo non credendum. Quemadmodū communiculo traditum famam per se nullum facere indicium. Bart. in tract. de quæst. & DD*

coniiciatur ^a: Is non prius eculeo ^b subiicitur, quàm vrgentibus præsumptionibus ^c allatis, & indubitatis indiciis probatis, de crimine à reo patrato iudici fides facta sit. Quare consulto fecerint iudices, qui istas tanti ponderis causas tractant, si ante quæstiones, pro ratione cuiusq; delicti, & personæ discrimine, diligentissimè, quātum eniti possunt, inquirant; & quid certi de facto apparere haberique possit, inuestigent; cuius is qui in vinculis est, in simulatur. Quod quī fiat, bono ordine pluribus enucleabimus.

^e l. ea quidem.

C. de accusa.

Duare. lib. 1.

disput. cap. 38.

^a Qua capturā

precedere de-

bent, & an de

delicto prius cō-

stare debeat.

Ægidius Bess.

in tract. crim.

tit. de capt. col.

3. & 2. Iodoc.

Damhouder. in

Enchir. rerum

crim. tit. de ci-

tat. real. Marian. Socin. in tract. de citat. in 2. art. princ. in 24. quæst. Clar. pract. crim. §. fin. quæst. 28. num. 1. Anton. Gomez. cap. 9. de capt. reor. n. 1. tom. 3. b A tormentis non esse incipiendum, *D. Augustus constituit. l. 1. D. de quæst. c* Paulus in *l. ult. D. eod. Nullus in carcerem, priusquam convincatur, omnino vinciatur, l. 2. C. de exhib. reis. Hippolyt. de Marsil. §. constante. nu. 1. & seqq.*

CAP. VII

SI iudicem adsefforesque de hoc inuicem dissidere contigerit: neque animis convenire possint, satisne causæ sit, captiuū (ne quid temerè fiat) torturæ subiici, vel secus: eo casu ad magistratum suum, seu Principem, siue Legatum eius, qui eo loci Potestatem obtinet, de lite sua dissidentes ^d referent: simulq; ea, quæ circa captum acta sint,

^d Ad præscriptā

l. diuus. la 2. D.

de custod. reor.

quæ contra eundem diffamatio emanarit, quæ indicia suspicionesq; adsint, in scripta redacta transmittent, & se responso edocri patientur. Poterunt autem & Prudentes consulere; quod quale sit, suo loco ^a videbimus.

^a Cap. extremo. infra.

CAP. VIII.

^b Idem Damhond. cap. 11.

SIde delicto, quod capitis supplicium meretur, constet, & (vt loquuntur) notorium sit^b, aut eius indubitata indicia probata sint: is modus in quæstionibus, & aliarum rerum, quæ ad inuestigandam facti veritatem, & conuincendum reum spectabunt, seruari debet. qui verò ordo, & progressus in iis, qui accusatorem inscriptum nacti sunt, seruandus, paulò post adnotabitur.

CAP. IX.

^c Sunt enim siue natura robore quodam bestiario, siue amuletis silentiariis muniti, vt fieri docet experientia: sunt, inquam, qui duritia tor-

ATsireus delictum, neque sponte, neq; (dolorib. eculei^c spretis) per tormenta fateri velit, cuius tamen criminis, quod proteruè negat, coargui possit, tunc ea agendi ratio, qua reus nolit velit conuictus fateri cogatur, & is de delicto cognoscendi processus obseruandus, quem itidem in iis seruari, qui accusatorem suum habent^d, mox ostendemus.

mentorum ita tormenta contemnunt, vt exprimi eis veritas nullo modo possit. l. 1. §. quæstioni. D. de quæstion. Baldi verba in ca. ad nostram. extra de probation. adnotanda hic sunt: Dicit: quod tum inquisitus testibus & probationibus conuincitur, licet perseueret in tormentis negando, & nullatenus confiteatur, tamen damnari poterit. vide Thom. Grammat. Decis. Neap 8 num 3^d Cap. 69. infra. Lege Val. Max. lib. 8. Memorab. cap. 4. Ælianus lib. 7. var. Histor.

CAP.

CAP. X.

SI verò quis plenâ, manifestâ, & numeris suis absolutâ probatione delicti reus peractus sit: & ob admissum à magistratu Ex officio (quo IUSTITIA^a indissolubili vinculo obstrictus tenetur) puniendus sit, secundum nostras Romanique Imperii Ordinum sanctiones eo pœnæ genere, quo neq; vita ei auferatur, neq; etiam (quæ duo æquiparantur) perpetuis vinculis^b addicatur, sed (verbi gratiâ) membro mutiletur, castigetur virgis: in eiusmodi pœnis decernendis quid fieri velimus, capite centesimo nonagesimo sexto exponemus.

DE CAPTURA REORVM, CONTRA quos se accusator offert.

CAP. XI.

Accusator^c, qui à magistratu vel iudice adito, alterum quempiam publicis constringi vinculis petit^d, primum delicti à delato commissi genus, eiusque indicia certa, quibus postea latius ac sufficienter probatis pœna decernenda sit, summatim edere debet: (Neq; satis erit, ob hominum scilicet, suo quandoq; damno etiam innocentium famæ & saluti insidiantium, malitiam, de accusatione persequenda accusatorem satisfacere:) & vnâ secum delator^e custodiæ offerre. Quod si præstiterit accusator, vinculis demum accusatus constringetur: accusatio-

vincula coniiciendus, ex epistola D. Pij, l. Diuini Piet. D. de custod. reor. l. qui crimen. C. de his qui accusare. l. nullus. C. de exhib. reis.

^a Immò, ipsi DEO OPT. MAX. qui ovis dñs est iustitia, à quo gladium omnes magistratus accēpere, & per quem Iudices ac Reges Principesq; terrarum regnant.

Rom. 13. Prou. 8. v. 22. ^b Veteri iure prohibitum est, ne q. perpetuis vinculis damnetur. l. mandatis. D. de pœnis.

Mar. Mantua, Obs. 96. Cuiac. 14. Obs. cap. 24. ^c Quandoque plures accusatores se offerunt: Tunc iudicis officium est idoneum eligere.

l. si plures. D. de Accusatione. ^d Ita fieri recipit Iustinian. l. ult. C. de Accusat.

^e Quod si fecerit, non est in

¶ l. aut damnū.
 § solent. D. de
 pœnis. & Con-
 stant. repetit.
 in l. i. C. de cu-
 stod. reor. Deni-
 que & infra. c.
 penult. inhibe-
 tur. Menoch. li-
 bro 2. Arbir.
 cas. 305. nu. 2.
 b Veletiam cō-
 spirēt, ut ruptis
 vinculis & ef-
 fracto carcere
 euadant. l. in
 eos. D. de cu-
 stod. reor.

¶ An in crimi-
 nalibus procu-
 rator interue-
 nire possit, tra-

ctant Bart. &
 Dd. in l. pen. §.
 i. de publ. iudic.
 & in l. seruum
 quog. §. publ.
 D. de procur.

Dambond. cap.
 24. Gail. obs. 65.
 lib. 1. Menoch.
 de arbit. iud.
 quæstio. lib. 1.
 Jul. Clar. lib. 5.

§ fin. qu. 32. 33.
 d Hippolyt. pro-
 lixe. §. diligen-

ter. num. 208.

nis autem capita ab actuario diligenter con-
 signabuntur. Vbi silentio præterire non
 possumus, quod olim iuris religiosissimus
 VLP IANVS^a prodidit: Carceres ad conti-
 nendos homines, non puniendos, aut ex-
 cruciandos, aut malè tractandos haberi atq;
 destinari debere. Quibus & illud addimus:
 Quoties plures eiusdem delicti socii fuerint,
 segregandos esse; ne de confictis confessi-
 onibus edendis clàm conspirent; aut de sup-
 primendo crimine^b deliberent. Vnde ma-
 ior difficultas verum probandi accusatori,
 tum etiam inueniendi iudicibus molestia
 creetur: carceres itaq; pluria habere rece-
 ptacula consultum fuerit.

DE DETINENDO ACCU-
 satore, donec idoneè cauerit.

CAP. XII.

IGitur, cùm delatus in carcere erit, accu-
 sator aut procurator^c eius, quem cum
 mandato accusationi substituit, custodiæ^d
 dari debet, quousq; prædibus prædiisve ca-
 uerit. Quam satis dationem Iudex vnà cum
 quatuor adfessoribus seu consiliariis suis,
 pro grauitate causæ & accusatoris rei que di-
 gnitate, decreto interposito, moderabitur,
 & oblatam accipiet. Id quod hunc in mo-
 dum fiet, ut Accusator, si accusationem ad
 exitum non perduxerit, aut in probatione
 succubuerit: Hoc est, si crimen obiectum,
 indicii legitimis & certis intra tempus^e
 Renuntiasse causæ videtur, qui non intra competens
 tempus accusat. l. si ea. de his qui accus. non poss.

modicum, vel constitutum á Iudice diem^a, non ita quidem verum esse euicerit, vt iudicibus singulis, maiorive iudicum parti satisfecerit: vel etiam totâ inferior sit causâ: his casibus omnes litis^b impensas solus sustineat: & delato omne damnum, quod eam ob causam, quia in mala mansione fuerit detentus, tam in bonis, quàm in corpore & famæ læsione passus est, protinùs & penitùs refarciat: quemadmodum ferè in ciuilibus causis, in quibus victus victori in impensas & omnem causam damnatur, iure obseruari^c atq; pronunciari solet. Et vt falsò delatus qui absolutus est, iacturæ à se factæ restitutionem eò certiores cõsequatur: eidem, vel apud iudicem (accusatoris forum sequendo) ordinarium, vel capitalem eundem iudicem, quo cognoscente se purgauit, accusatorem suum pro restitutione omnium à se factorum damnorum, iudicio conueniendi optio^d datur. Quæ res citra solemnitatem, strepitum & figuram iudicii (præciso accusatori omni prouocationis vltioris remedio) summarie & de plano decidi debet. Id autem siciubemus accipi, vt quoties iudex capitalis cognoscet, nullum aliud ius in alterius fori accusatorem reconuentum seu citandi seu pignora capiendi sibi quæsitum, postquam lis de restitutione damni finita erit, intelligat.

^a Cotta, Memorab. verbo, Iudex, pagina 441.

^b Vt definiuntur in l. qui crimin. in fin. C. de his qui accus. non poss. l. qui accusare. C. de edend. l. actor. C. de probation.

^c Iac. Mandell. conf. s. incipit, licet comm. per tot. Socinus Fallent. regul. 193.

^d Propter continentiam causæ, via posterior expeditior est. Gail. lib. 1. obs. 32.

DE SATISDACTIONE ACCUSATO-

ris, cum delatus quidem admissum fate-
tur, sed excipere poterit.

CAP. XIII.

Cum delatus delictum quidem non in-
ficiabitur, sed facti tamen sui causas le-
gitimas (velut cum quis inculpatæ tutelæ

a Qua exceptio
pluribus capp.
infra enodatur,
quo remittitur
hac quæst. ad
suam sedem.

exceptionem *a* opponet) afferre possit, quibus probatis reatui eximatur: Accusator contra vehementer replicet, falsas & fictas esse, neque admittendas, ac de iis dispici debere contendat: Is accusator in tantum cavere, quantum iudici & adf. moribus quatuor cognoscentibus, pro personarum & causæ quantitate ac qualitate videbitur, debet *b*. Eum scilicet in finem: ut si delatus causas allegatas sufficienter probauerit, neque capitalem subire sententiā cogatur; aduersus accusatorem suum regressum habere, ut loquuntur; & ab eodem, de damno ex carceris causâ illato sibi satisfieri desiderans, expensarum & incommodorum cōpensationem eodem iudicio exigere possit: actum accusator delato in omnem causam damnabitur *c*. Qui verò, ab exactâ & præstitâ cautione, admissum iure defendi possit, & quis in tali causâ cognoscendi progressus institui debeat, capite supra centesimum quinquagesimo primo latius exponemus.

c d. l. cum apud
20. indic. solui.
Et hac in accu-
satore: sed quid
in reo? potest ne
is acceptis fide-
iussorib. à car-
cere dimitti?

Obtinuit: posse
in pari & leniore causa, consideratis scil. facti ac defensionum ipsiusque
persone circumstantiis: d. l. Gracè. §. sed & si ex delicto l. si quis. 50. §. fin.
l. si à reo. 70. §. fin. de fideiuss. l. 1. l. 3. l. 4. l. 5. de custod. reor. Iul. Clar. lib. 5.
§. fin. quæst. 40. à num. 6. & deinceps.

Cauen-

§. i. Cauendum autem Iudicibus singula-
riter, ne quemquam facile, ante legitimam
defensionis per exceptionem peremptori-
am peragenda cognitionem, ad tormenta
deposcant.

ACCVSATOR, SI VADES DARE
nequeat, quæ ratione detineri debeat.

CAP. XIV.

Accusator quamdiu vadimonium siste-
re non poterit, accusationem autem
coeptam persequi velit: vnà cum delato vs-
que ad pleniorē cognitionem, an indicia
contra reum sufficientia sint, necne, vel
carceri mancipabitur, si iudici pondus cau-
sæ & personarum dignitatem perpendenti
videatur: vel custodiæ tantum dabitur.
Vtrique interea tam reo quam accusatori
(æquitate, quæ neminem in suo iure im-
pediri, aut iuris sui^b vsu prohiberi patitur,
suadente) integrum liberumque esto, eos
ad se accersi iubere, quorum hic quidem si-
de incubendo, vel intentatum crimen proban-
do, ille verò defendendo se, & obiecta re-
pellendo, operâ uti voluerint: & ita accer-
sitis liber accessus & abitus concedi debet.
Quò pertinet: Quoties Ecclesiastici vel Po-
litici (Sæculares vocant) Principes, aut aliæ
in dignitate illustri collocatæ personæ accu-
sationem contra inferioris conditionis ho-
minem instituunt: eiusmodi vadem, qui de-
lato par, & nihilo inferior sit conditione, in eod.

^a l. nullus. C. de
exhib. reis. l. iul.

^a Clar. dictâ
quest. 18. num.

³ Et in fin.

^b Qui autem
suo iure vitur,

nemini iniuriâ
facit. l. Procu-

lus. l. fluminū.
in fine. D. de

damn. infect.

^c Sic tempera-
tur rigor l. tunc

conuenit. C. de
Accus. nec im-

meritò ex l. fin.
C. de procurat.

l. fin. C. de in-
iur. §. fin. Instit.

^a Vocamus
Ruckbürgen/
vulgò.

iudicio sistent, & custodiendum vel carceri immittendum dabunt: qui vas si alios rursus vades^a offerre, aut cautione quauis liberare possit, dimittetur.

DE ALIO CAUTIONIS GENERE,
*cum accusator indicia probarit: aut suapte
sponte manifestum delictum sit; notorium vulgus appellat.*

CAP. XV.

Accusator, quoties iustam delationem suam per indicia satis probata ostenderit, aut ipso facto crimen notum omnibus sit; reus verò, accusatoris obiectionem, excipiendo, quò reatui eximi posset, depellere nequeat: Tum accusator iste accusationem suam, qua ad pœnam capitalem agit (vt hisce nostris Imperiiq̃ue Ordinum sanctionibus cautum est) persecuturum se, iudicialiter cauebit: cauere aliud ne cogatur. Quo sic iacto totius negotii fundamento, reoq̃; in vinculis còstricto, actarius, (qualem singula iudicia capitalia obstrictum sibi habebunt) pro suo munere, quæ accusationes, exceptiones, satisfationes, interrogationes, quæstiones, confessiones, inquisitiones, delicti q̃ue commissi euidentes demonstrationes incurrent, proponentur & exhibebuntur, quæve alia incident, & quam tandem sententiam ferri continget, diligenter omnia & singillatim consignabit. Sed quæ actuarii partes sint, vbi commodius erit, pro

prolixius declaraturi, hîc exponere superse-
debimus.

DE NOTORIIS DELICTIS

seu criminibus manifestis.

CAP. XVI.

Admonendi nobis sunt tam iudices,
quàm adfessores (aut quodcunque
aliud, ii, qui iudici adsident, vel adsunt, no-
men sint sortiti) vt, delicta, (extrà tamen
quàm iustis de causis vltimo supplicio mul-
tari non debebunt) quoties manifestò de iis
liquet, aut ex indiciis certissimis ita ad ocu-
lum probantur, vt de iis amplius dubitari
fas non sit: verbi gratiâ, si quis pacem pu-
blicam, consultò, sciens prudens violet, ho-
stémve^a se alicuius palàm dictis, factis pro-
fiteatur & gerat: aut, si quis in crimine ali-
quo ^{ἐπ' αὐτοφώρῳ} deprehendatur: aut, si quis
rem á se furto manifesto ablatam, raptòve
possessionem, abalienare deprehensus sit: quæ-
que eius generis erunt delicta vel crimina
comperta, & luce meridianâ clariora^b: de-
latum & in carcere custoditum, si fortè præ-
fracto animo, & perfriktâ fronte admissum
negare, testibúsve oculatis contrà stare au-
deat, vi tormentorum ad confessionem adi-
gant: & veritatem, quò suo ipsius ore con-
uincatur, (suo ipsius gladio, quod aiunt, iu-
guletur) hoc pacto exculpant^c. Quam,
quod abesse non potest, si obtinuerint, sen-
tentiam ferre maturent, vt sumptibus, præ-

^a l. quos nos ho-
stes. de verb.
signific. vbi in
terpp. ordinarii.

^b l. fin. C. de
probaz.

^c Facit l. ea
quidem. C. de
accus. c. eviden-
tia. extra de ac-
cus. Conf. lul.
Clar. lib. 5. §.
ult. quest. 8.

sertim superuacuis, parcatur: & iustitiæ omnibus modis satisfaciētes iudices executionem sententiæ minimè differant. Inter est enim Reip. & ipsorum puniendorū utilitas in eo versatur, vt mortuis quàm citissimè adnumerentur, quī vitā indignum patrarunt. Deniq; vt Deo gratum faciant, qui eradicari animam, quæ execranda commiserit, seriò & sæpe præcipit: cui, secundum Stoicorum acutissimum philosophum, nulla mactari victima pinguior potest, quàm homo sceleratus.

DE LATO IN VINCULIS VERSANTE, accusatorem aliter territorio excedere non debere, quàm locum certum nominarit, ad quem ei, quæcum reo aguntur, denunciari possint, & unde citari queat.

CAP. XVII.

^a Multa possunt esse causa, cur quis absens esse debeat, vt stridorum causa, auth. habita. C. ne filius pro patr. l. si logius. D. de iudiciis. l. nec non. in prin. cum l. sequ. D. ex quib. caus. maior. vt Reip. causa. Bald. in l. cum quidam. De adquir. hered.

VT verò rarum & insolens non est, accusatione pendente accusatorem, negotiorum suorum ^a causâ abire & abesse, cogi: nos & huic casui salubriter prospiciendum esse, necessarium duximus. Itaque, Accusatorem, reo, vt dictum est, in carcere detento, sine permissu iudicis, cui locum domumque idoneam, quæ commodè atque sine periculo adiri & accedi possit, nominatim designabit, ad quam ea quæ opus sit, denunciare curet; neque aliter exire territorio debere, constituimus: Eundemque accusatorem volumus viatori, qui denunciat, à iudicii loco ad nominatam à se domū decur-

decurrenti, in singulos lapides, ad viatici mercedem exsoluendam, è cuiusq; regionis consuetudine æstimandam, ex hac constitutione teneri: Atq; loci situm^a, domusq; nom^a, quam acculator indicauerit, actuarius in acta iudiciaria referet.

^a Vt, urbe Roma, Saburra, Salariâ, cuius mentionem facit Plinius, lib. 31. c. 7. viâ sacrâ, Horat. in Serm. lib. 1. Sat. 9. vel, in Thufculano: Puteolis; Capua, &c.

DE INDICIIS DELICTORVM

criminumque: unde ea ferè petantur & sumantur.

CAP. XVIII.

Q Via hætenus iuri communi conuenientia, de reorum captura, accusatorumque cautionibus & aliis præparatoriis ad processum diximus: Nunc ut indiciorum, præsumptionum, signorumque (& vnde peti debeant ac soleant, quibus legitimè probatis ad quæstiones^b deuenitur)^b materiam enucleatim explicemus, restat. Verùm, quæ tanta personarum rerumque varietas est, & quòd permulta, quæ vno quasi obtutu iudicem adfessoresque considerare necessum est, incidere possint, singulorum casuum indicia & circumstantias enumerare nostri neq; laboris (quia immensum foret) nec instituti ducimus. Ne tamen iudices, adfessores, & quicumq; delictis puniendis præfecti sunt, quos erudiendos suscepimus, planè ignaros dimittamus: age, quæ frequentiorum criminum & delictorum^c indubitata^c indicia & non contemnendæ^c probat. quorum gradus enumerat Iul. Clar. lib. 5. recept. sent. §. ult. quæst. 20. 21. 22. 23. & Iacob. Menoch. lib. 5. præsumpt.

^b Cap. 20. infra.

^c Indicia legitima, Blanc. nu. 216. l. ult. C. de

præsumptiones feruntur, (quæ inspectio oppidò necessaria) subsequenter aliquot capitibus enucleatius exequamur.

DE VERBI, INDICIORVM,

significatione.

CAP. XIX.

^a Bald. in rubr.

C. de prob. de-
finit Indicium,
præsumptionem
minimam ho-
minis boni: seu,
distans argu-
mentum à spe-
cie probationis.

quem refert
Blanc. in tract.
de Indiciis, nu-
251. Mynsing.
Cent. 6. Obseru.
97. num. 1.

Quotiescunque posthac Indicia ^a dice-
mus, monitos volumus omnes, à no-
bis τεκμήρια, σημεία τε, argumenta, suspicio-
nes nō leues, coniecturas iure probatas, ad-
minicula, præsumptiones, & quæ id generis
sunt, intelligi: idq; eo consilio, vt verborum
tum prolixitatem, tū ambiguitatem, si qua
hinc oriri possit, eitemus, & spinosis homi-
nibus occasionem argutandi hac velut falce
præcludamus.

NE QVIS SINE LEGITIME

probatis indicis torqueatur.

CAP. XX.

^b Indicia au-
tem non quali-
bet, sed urgen-
tia faciunt, vt
ad torturam
procedatur. Idē
Blanc. num. 11.
Hippolyt. §. di-
ligenter. nu. 23.

Clar. d. quæst. 20. & 21. c Quia nihil tam crudele & inhumanum esse
videtur, quàm hominē ad imaginem Dei conditum, tormentis lacerare, &
sic quasi excarnificare, maximè cū tortura sit res fragilis & periculosa,
& qua veritatem sapius fallat. l. 1. §. quæstioni. D. de quæst. d Gloss. in l.
quæstionis habenda. de quæst. Alex. ad l. qui in aliena. §. Celsus. de acquir.
hered. ibid. l. as. nu. 36. 37. 38. & l. l. Clar. lib. 5. §. ult. quæst. 55. num. 14.

Si quando legitima delicti, quod capto
sintentatur, indicia ^b deerunt, eaq; pro-
bari legitimè nequeunt, ad tormenta depo-
sci nemo debet ^c. Et, vt maximè fiat, reum
per eculei cruciatus crimen fateri, eiusmo-
di tamen confessioni minimè gentium cre-
dendum: & multò minus sententia feren-
da est ^d. Iudex autem, aut magistratus, qui

pe
fra
qu
fac
tu
tā
pra
cun
fam
rit,
verò
rund
2. &
decla
dex p
quæst
nota
turd
I.
quan
recte
phed
No m
ex iul
nec p
lām e
tur) iu
iniust
à se ex
tra qu
est, ag
mum e
ris. l. per

per culpam, errorem vel ignorantiam, aut a fraudem cōtra ea, quæ hīc inhibemus, quid quam cōmiserit, litem suam faciet, siue cause faciendæ obnoxius erit, hoc est, in syndica-^{magistratus} tu^{vel index tem-} a, quem pragmatici vocant, tenebitur: in-^{poralis officium} tantum, vt ei, quem aduersus harum Legum^{resignat. Nouel.} præscriptū torfisse deferetur, infonti, quod^{ut pres. sine vl-} cūq; damni, ignominia, iniuriæ, in bonis, tam^{la pec. l. vn. C.} famā, corpore, fecerit, acceperit, passus fue-^{ut omnes iudic.} rit, compenset, restituat & resarciat^{tam ciu. quā} b. ^{milit. Clar. in §.}

verò officium eius est perpetuum, vt hodie Principum, Comitum, & quorundam iudicū, statim tenebitur: Bart. in l. de pupillo, §. si quis ipse, quæst. 2. & 3. ibid. las. de ope. noui nunc. las. ad l. 2. nu. 3. ubi & nu. 2. plures vide declarationes huc facientes. D. de in ius vocan. Vnde generalis regula: Index partes enormiter ladens, tenetur in syndicatū; Menoch. lib. 1. Arbitr. quæst. 70. Th. Grammatic. Decis. Neap. 99. b. l. nec magistratibus, ibi nota. à Bart. gloss. & aliis. de iniur. l. iubemus. ibi gloss. C. ad l. lul. repetund. & text. in l. si quis. §. Si index. D. de oblig. & act. l. ult. D. de var. & extra. cog.

§. 1. Quam ob causam vetamus, ne quis quam iudicum, magistratuum, vrbiūve rectorum, contra illud cautionis genus, Vt phedæ^{id. Vide Wesembec. in Cōment.} idiōmate Germanico vocamus, ad Cod. tit. de Non vltum iri, (quibus à puniendis Satisd. d. Hinc processus ex iusta nempe causa de vindictā priuatā; relaxationis d. iuramenti ad nec per se, neque alios, nec clam, neque pa- effectum agen- lam exercendā, iudicibus capitalibus caue- di impetramus. tur) iure iudicio experiri volentem, qui se & Ordin. Cam. iniuste tortum, & cautionem illam inique part. 2. cap. 24. à se extortam^d docere possit, prohibeat: ex- & Callistratus, tra quam si vi^e, qua omnibus interdictum ex decreto D. est, agere quidquam attentet. Marci: Opti-

mum est, inquit, vt si quas te putes habere petitiones, actionibus experiaris. l. penult. D. ad l. lul. de vi priu.

NE INDICIIS, QUÆ A MAGIS
proferuntur, fidem iudices adhibeant.

CAP. XXI.

a Vlp. in l. item
apud Iulianum.
S. si quis astro-
logus. D. de ini-
uriis. Pluribus
Blanc. in rep.
l. vitim. D. de
quest. nu. 397.
Vbi hoc male
sentit, licere
maleficium per
maleficium tol-
lere. Nunquam
enim malum li-
cet, ut bonum
sequatur, nedum
ut malum cesset.
mendacii, & ab initio homicida: Iohann. 8. v. 44. Et male Baldus, mall
Hippolyt. S. diligenter. num. 181. Vide Petr. Binsfeld. de malefic. memb. 2.
conclu. 7. dub. 2.

Nemo², quod à mago, maleficasque ex-
ercente artes, crimen commississe dica-
tur, & adhuc indicia magi delatus sit, in car-
cerem coniici, multoque minus questionibus subiici potest. Quin potius & accusator
& magus, cuius ille pseudouaticiniis male-
credulus inductus quem detulit, uterque gra-
titer puniendus est. Et si quis iudicum ob
magica indicia hominem in vincula coniici
& torqueri mandarit: is delato in omnem
damni, iniuriarum, ignominie, & corporis
dolorum causam, uti capite præcedente di-
ctum, tenebitur.

AD INDICIA CRIMINIS, ACCU-
satum torqueri tantum, non etiam poenâ ul-
timâ affici posse.

CAP. XXII.

b Vfus indicio-
rum diligenter
attendendus, ne
latius trahan-
tur quàm de-
bent: quorum
quedam gene-
ralia & remo-
ta: alia propria sunt & proxima. Bart. in l. maritus. D. de questio. Hipp. S.
diligenter. num. 177.

Observandum est hoc loci, Neminem
ad sola indicia, suspensiones, præsum-
ptiones, capitis damnandum esse: sed indi-
ciorum hunc esse usum, ut, si quæ contra ac-
cusatum habeantur, tuto torqueri possit.
Namque ut quis ultimo percellatur suppli-
cio, voluntariam rei de crimine admissio

confes.

confessionem citra metum factam (id quod ^a Illud enim est, passim adnotatum his ipsis legibus reperire ^{probationes lu-} est) aut probationem plenissimam præce- ^{cc merediana} dere. omninò necessum erit ^a. Igitur iudex, ^{clariore habet} qui hanc non obtinuerit, & præter indicia ^{re, l. ult. C. de} mera nihil præ manibus oculisve habuerit, ^{prob. l. qui sen-} atrociùs quidquam ne statuatur ^b, cauebit. ^{teniam. C. de}

^{pœnis.}

^b Myns. Cent. 3.

Observat. 12.

QVOMODO INDICIA, QVÆ

ad torturam sufficiant, probari debeant.

CAP. XXIII.

Quodvis indicium, ad quod accusatus torqueri possit, duobus ^c testibus idoneis probari debet ^d; quod quæ fiat, ubi de ^c Blanc. nu. 40. plena probatione pertractabitur, à nobis ^{sapius allegato} differetur. Verum tamen, si id, quod in cau- ^{tract. l. ubi nu-} sa delicti præcipuum & caput est, vno exce- ^{merus. de test.} ptione omni maiore teste probetur, ea, se- ^{Clar. lib. 5. §.} miplena à Doctoribus practicis appellata ^{ult. quest. 22.} probatio, sufficiens indicium præbet: quem- ^d ^{lul. Clar. dict.} admodum capite xxx. ostendemus. ^{quest. 22. nu. 3.} ^{quest. 21. nu. 3.} ^{quest. 24. 25.} ^{26.}

EX INDICIIS NOMINATIM HIC

*expressis, ad non expressa, neque nomina-
ta, per comparisonem argue-
re licet.*

CAP. XXIV.

Ex iis indiciorum & præsumptionum formis, quas disertis mox verbis exprimemus: argumenta, ad non expressa indicia, quoties similis militet ratio, deducere ^e l. non possunt. ^{D. de Legibus.} nil vetat. Fieri enim nō posse, vt ^e omnium

Valet igitur argumentum à simili ad simile, nisi diuersitatis ratio reddi possit, ut Logici tradunt. infra capp. 53. & 143. fusius.

factorum, quæ innumera cotidie accidunt, circumstantias indiciorum vicem præbentes, hac præsertim in Epitome, qua breuitati studemus, singillatim enumeremus, nemo non sanus agnoscit.

INDICIA OMNIBVS DELICTIS COMMUNIA QUÆ SINT.

CAP. XXV.

ANte omnia videndū est iudicanti, quæ in quouis delicto singularia sint, & *ὅτι τὸ πολὺ* cōtingere soleant, & quæ inde indicia peti possint soleant quæ. Sed, vt maximè ea indicia, quæ ad quæstiones habēdas sufficere inferius declarabimus, desint: ad ea quæ nunc ordine cōmemorabimus, iudicē progredi animumquē aduertere consultum erit.

§. I. Primū perpendendum est, an delatus talis sit, & iis moribus^a, cuius fama laboret: qui à delicto, cuius insimulatur, non abhorreere videatur: & nū quid ante^b eiusmodi facinus commiserit, attentarit, aut admisisse conuictus fuerit. Ista tamen tum demum fidem merebuntur, cū non à nimis

^a Mores sunt, qui suspectum quem faciunt. *arg. l. suspectū. D. de susp. tutor. Ita Mod. in l. ei dēvau. D. de Excusat. bonos mores, ἡγεῖν τὸ πρὸς ἡγεῖν, prauallere diuitiis dixit. Vlpian. Seruos, probatorum morum sint, necne, ex natione esse cognoscendos. l. quod si nolit. §. qui mancipia. De Aed. Edict. Sed quomodo indicia ex persona desumantur, explicat Blancus copiose, Tract. de Indic. nu. 241. ^b Concludimus bene à præteritis ad præsentia. Euerhard. præf. loco A tempore ad Tempus, nu. 4. 5. & 6. Nemo enim subito mutatur. Hoc maximè attendunt Rhetores in Genere Demonstratiuo. Latinus Pacatus Panegyrico quem Theodos. Augusto dixit: Res, inquit, ipsas interrogemus, & qua certissima coniectatio est, colligamus gerenda gestis. Sic ille.*

hili hominibus, aut quibus cum delatus capitales gerit inimicitias^a, sed viris bonis, honestis, constantibus, à quibus nihil temerè confingi appareat, in medium proferantur, aut prolata sint.

^a Inimici enim capitales tã de iure gentium, quã civili veniunt repellendi à testimonio, nec ad torturam indicium faciunt. Iacob. Menoch lib. 1. arb. iud. quæst. 28. num. 5. etiam in criminibus exceptis. Bart. in l. in quæst. D. ad L. lul. maiest. Lancelot. in tract. de offic. pratoris in civilibus. num. 65.

§. 2. Deinde perspicendum est, Delatus ne suspectis in locis^b, & ad delinquendum aptis, visus, deprehensus fuerit.

§. 3. Præterea, num in ipso admissio, cum adhuc calentem tremulamq; manus haberet; aut dum ad locum maleficio patrando destinatus se contulerit, vel discesserit, visus à quoquã sit; & si de facie cognitus non fuerit, quæri oportet, an ex statura corporis, vel habitu ipso, vestibus^c, armis, equo, equiq; colore, aut aliis signis, dignoscipotuerit: quæ in testiũ depositione diligenter aduertenda erunt.

§. 4. Porro, num^d quid cum iis, qui eadem agant, iisdem assueuere, habitãrit, familiaris fuerit, adierit, salutãrit, conuenticula habuerit.

§. 5. Item aliud indicium esto in cædibus, vulneribus: Odione persecutus sit læsum, qui defertur: inimicitias^e capitales, quibus reconciliatio nulla interuenerit, cum eodem gesserit minatusve sit^f. Et, Bonone

^b l. aut facta. §. locus. D. de pœnis. Petro. Arbiter, in Satyr. ut videns eum consalutauit, qd in loco tam deformi (fornice) faceret, quæsiuit.
^c Ita à vestibus & equis indicium sumit Cicero, Clodium pro insidiatore proclamandi, Orat. pro Mil. d. Conuersatio facit indicium, quod pluribus auctoritatibus comprobatur idẽ Blanc. nu. 253. Hippolyt. in Auerold. §. expedita. num. 97.
^e Hoc indicium prolixè explicat Blancus; præsertim verò huc faciunt num. 130. 134. & 175. cum seq. f. Hippolyt. §. diligenter. num. 58.

^a Cic. hūc Caf-
fium ita lau-
dat, pro Ros.
Am. & pro Mi-
lone.

^b Regulariter,
statut confef-
fio-
ni morientis ad
ipfius praiudi-
cium, nō in da-
mnum alterius,
l. si quis in gra-
ui. §. si quis mo-
riens. D. ad SC.
Syllan. Blanc.
nu. 390. Thom.

Grammat. Decif. 56. nu. 15. c. L. ult. D. de quæstionib. Dd. in lege Corne-
lia. D. ad Syllan. & Socinus Fallent. Regul. 162. & 163. Degeneres animos
timor arguit. Prudent. in Psychomach. fuga. descriptionem habet. Vide
Clarum in §. ult. quæst. 21. & fuga delinquentis, Menoch. lib. 2. cas. 301.
Blanc. de Indic. nu. 277. Quin & fuga sociorum inquisiti inducit indicium
contra inquisitum. Th. Grammat. Decif. 11. nu. 14. Hippolyt. §. diligenter,
nu. 41. & seqq. d. Athanasius fugit Alexandria Treueros usq; ob causam
piam religionis Orthodoxa.

CAP. XXVI.

^c Idem Blanc.
num. 125. Phil.
Camerar. Sub-
secin. Cent. 1.
ca. 91. pag. 465.
f. Modest. in l.
ad d. v. §. & q.
v. nu. D. de
Excusat. §. ini-
micitia. Infit.
cod. Blancus d.
tract. de Indic. nu. 114. §. Presumitur & odium debitoris contra credito-
rem, præsertim si hic as-
sum acerbius exigat. Cic. lib. 3. ad Fam. epist. 12.

Vltimum indicium: Num qua delato
de patrimonio, cum eo qui occisus di-
citur, aut de maxima ^e bonorum parte, in
qua maximā rei familiaris iacturam faciat, si
causa cadat, lis fuerit. Namq; iste (qua etiam
de causa à tutela ^f filiorum aduersæ partis
arceatur) si tantum non pro hoste aperto,
saltem pro eo, qui summā inuidiā contra li-
tigatorem suum flagret, ab ipsis legibus iu-
dicatur. Vnde, si is, aduersus quem litigat ^g,
Presumitur & odium debitoris contra credito-
rem, præsertim si hic as-
sum acerbius exigat. Cic. lib. 3. ad Fam. epist. 12.

clàm occidatur, præsumi potest, eum ipsum
aduersarium, neque alium, homicidii reum:
præsertim, si moribus talis sit, vt à cæde &
sanguine alienus non censeatur: proinde, nî
se legitimè purgare possit, velitq; , & in car-
cerem coniici, & ex hoc indicio torqueri
poterit.

CANON, QVO DECLARATUR,
*quando ea indicia, quæ recensimus, singula,
aut iuncta simul plura ad quæstiones
sufficiant.*

CAP. XXVII.

QUæ duobus capitibus præmissis octo
indiciorum genera in medium attuli-
mus, singula ad torturam nunquam suffici-
unt: quòd remotiora^a neque ipsi maleficio
quasi insint & inhereant. Sin verò plura, quæ
contra accusatum rectà faciant, concurrere
deprehendantur; tum ii qui torquendi po-
testatem habent, prius ritè recteq; perpen-
dent, suone pondere tantùm ea plura indi-
cia valere possint, vt æquiparari simul iuncta
vni eorum, quæ pòst indicabimus, digna
sint, quorum quidem singula satis ad quæ-
stiones habendas esse constituimus.

CANON ALIVS EA-
dem in re.

CAP. XXVIII.

PRæter hæc meminisse iudicantes volu-
mus: Quoties quis ex aliquot suprà in-
dicatis indiciis onerari de delicto obiecto

^a Hinc est di-
stinctio indicio-
rum, vt alia le-
uia, alia graviora
sint; l. cum res.
C. de probat. l.
ciuile. C. de
furt. Graviora,
per Cyn. in l.
metum. C. de
dolo. Blanc. in
rep. l. ult. D. de
quæst. num. 10.
Myns. obser. 97.
cent. 6. Bins-
feld. d. Tract.
2. conclus. 3.
pag. 102.

possit: duo, quæ sanè magni sunt momenti, obseruanda esse: Primum, vnde sumpta sit, tale quippiâ de accusato præsumendi^a, occasio: Deinde, quæ ipse reus, ex hominis circumspecti^b remq; omnem iustâ trutinâ examinantis iudicio & sententiâ, ad sui defensionem proferre possit. Inde, habito velut æquilibrium, vbi indiciorum causam & occasionem rationibus defensionis præponderare compererint, torturâ iudicantes vti liberè possunt: At si contrâ, leuiculas, neque vrgentes esse aduersus reum suspensiones, fortiores autem defensionem, viderint, quæstiones haberi vetamus^c. Quod si se extricare nequeant, qui torsionibus præsumunt, c. Hippolyt. d. §. Prudentes consulant, vel ad superiores rem referant: vti in extremo harum sanctionum capite docebimus.

INDICIA CERTISSIMA, INDV-
bitatâq; ad qua torqueri reus potest.

CAP. XXIX.

Qui, dum delictum committit, quidamittit, à se relinquit^d, aut dilabi (forte dum profugit) sinit, vel etiam proiicit, quod quidem in delati, accusati, dominio & potestate fuisse constet: & quàm proximè ante eiusmodi rei amissâ iacturam, ex inquisitione, rei eiusdem fuisse comperiat, is eculco subiici potest: nisi tamen æquè certis aut etiam liquidioribus rerum argumèna reperta. Diogen. Laërt. de vit. philos. libro octauo: & Horat. in Arte poet. in calce.

mentis

mentis aut testimoniis ea docere & confirmare contrā possit, quibus innocentiam^a ostendat, contrariaq; refellat. Quod quidem, si se offerat, prius, quā ad quæstiones ultimum subsidium legibus permissum deueniatur, excuti debet.

innocentia inra multum deferunt. Hippolyt. §. opportune. num. 15. & seq. aliquot.

CAP. XXX.

CUm huc vsque de indiciis, quæ copiam torquendi iudicibus faciunt, tractauerimus, operæpretium esse duximus indicare^b, semiplenam (ita à practicis dictam) probationem (quæ vno teste^c omni exceptione maiore, qui iuratus de eo, quod in causa caput est, deponit, perfici solet) tale iudicium dare, & præbere. Verum si quis plures vnus facti circumstantias, signa, indiciaque probare conetur; id nisi duobus idoneis, contra quos nihil obiici, nihil excipi possit, testibus fecerit^d, vix est vt audiri debeat.

*b Idem Blanc. num. 224. Clarus in §. ultim. quest. 22.
c Sup. cap. 23. Vnius hominis testimonium non admitti oportere, & lege diuina & humana cautū est. Deuteronom. c. 19. & 15. Matth. 18. & 16.
d Hieron. de Mont. Tract. de finib. reg. cap. 53. nu. 11. Testes invulnerabiles, & ita compositos esse oportet, vt eis nihil obiici possit, nulla inhabilitas, nullus defectus.*

CAP. XXXI.

Conuictus de crimine, cuius socios habuit, si quem eorum nominarit, cuius ope, auxilio adiutus, compertum maleficiū perpetrarit: eiusmodi confessio, prægnans est præsumptio, quæ contra indicatū^e mi-

e Regulariter, Reus non debet de sociis inter-

rogari. L. ult. C. de accusat. Prolixè hoc disputat clarissimus scriptor rer. capitaliū lul. Clarus, cuius testimonio uti saepe soleo, ut pote iudicis, quæst. 21. in prax. crim. x. dictum socii. Blanc. de inducis. nu. 37. Et seq. Et 375. Thomas Grammat. Deces. Neapol. 25. Et 28. Conf. Petr. Binsfeld. de confes. malefic. 2. memb. in princ. Et conclus. 3. 4. 5. Et seqq.

litat: si modo ne aliena salus in alterius arbitrio & leuitate posita esse videatur, neque quisquam temerè crimine alieno prægruetur, simul istæ inciderint circumstantiæ; absintque ea, quæ abesse oportet: qua in re subsequentes obseruari distinctiones volumus.

§. 1. Primùm, ne indici torto in quæstionibus socii correi nomen proferatur: neque in eam personā singillatim tortus aut quæsitus sit: sed ut generatim de sociis interrogatus, sua sponte nominatim Titium, vel Mæuium, indicârit, eiusque mentionem suâ sponte iniecerit.

§. 2. Deinde, ut index, qui de socio confessus est, exactè respondere sciat, quo modo, ubi & quando illius socii ope auxilio adiutus sit, & in quæ societatis pacta^a coierint, coniurârint, conspirârint. Quod cum compertum fuerit: is, qui auscultandis quæstionibus præerit, consequenter eodem tenore, alia quæ ad rem pertinebunt, inquiret: quò facti veritas & citissimè, & certissimò habeatur. Quod cum rectè successerit, via

^a Sine, quos tractatus de perorando maleficio inter se habuerint. l. 105. Mascard. vol. 3. de probat. conclus. 1386.

ad diiudicationem strata est. Cuncta verò velut præmansum^b exhibere cibum, reguli inquit, ὁρίζονται διὰ συνέσει, quæ scilicet in facto consistunt: τὰ δὲ ἕνα ὁρίζονται, ἀλλ' αὐτὰ τοιοῦτοί τε. quæ in lege, pag. 876. a.

lisque

lisq; definire, & de singulis quarēdi modum
prescribere, quorsum opus sit, haut quidem
videmus. Difficilia namque & magis ardua
enodantes, nonnihil iudicantium pruden-
tiæ fidentes, multa consultò relinquimus.

§.3. Præterea, aduertendum est: Nun-
quid cum eo tortus, quem socium dicit &
defert, simultates gerat, inimicitias exer-
ceat, & vnde ex ortæ sint, sagaciter inuesti-
gandum. Quamprimum enim de inimiciti-
is inter indicē tortum & socium, qui nomi-
natus est, constituerit, aduersario, hosti^a, ini-
mico contra inimicum, hostem, aduersari-
um deponenti nequaquam fides adhibebi-
tur: nisi tamen, nulla simultatum, quæ tanti
ponderis non sit, ratione habita, iustas cau-
sas, & argumenta signaque sui dicti afferat,
quæ ex inquisitione vera dignoscantur, vt
fidem emergantur, atque dictum socii con-
tra socium indicium faciat.

pag. 220. num. 7. & D. Reuberus tract. de testib. pag. 65. & pag. 127.

§.4. Porro, vt talis^b sit socii persona, &
iis moribus, quæ de eiusmodi commissio-
merito in suspicionem venire possit.

§.5. Deniq; nequid tortus vacillet, aut ex
confessione mutet, sed constanter, citra vim
& vincula rogatus, denuò repetat, ratificet.
quæ dicta.

§.6. Culpandus^c, neque vllibi locorum
tolerandus mos est presbyterorum, qui reis
addictos. C. de Episcop. audient. Et ad Episcoporum culpam redun-
dabit, quod à monachis, clericis, synodisq; hac in parte peccatum cogno-
uerint, nec vindicauerint.

^a Inimicus ini-
mico nocere vel-
le, & factis &
verbis, presu-
mitur. Blanc.
de Indiciis. nu.
106. Clarus in
§. vltim. quest.
24. & itē quero.
Oldendorp. En-
chirid. Except.

^b Vt qui semel
malus, semel
homicida, sem-
per presumatur
malus in eod.
maleficio. Dyn.
c. qui semel. de
Regul. in 6.

^c Confer cap.
103. infra. Fa-
cis adprimē

à confessionibus sunt, quos suis malè instructos documentis illud ipsum, quod antè verè apud iudices confessi fuerant, supplicio proximos & ad catastam deductos, inficiari instigant. Igitur seuerè de eo interpellandi sunt: quòd nemini licere debeat contra publicam vtilitatem condemnatis & iam puniendis quidquam opis consiliue dare, quo sua crimina calent, aut negent: præsertim, cùm, vt fontibus parci, ita & innocentibus noceri facile, n̄ illud caueatur, possit: & iudices rectè officio perfuncti in vulgus non facilius neque improbius traducantur.

a Hippolyt. in pract. crim. §. restat. nu. 1. 2. & seq.
 §. 7. Si verò tortus ea quæ de criminis sociis, aptè congruentibus circumstantiis, rectè prius indicauit ^a, ex animi desperatione ad extremum reuocet, falsò persuasus, hac se in dubium reuocatione dictorum, sociis nonnihil profuturum: vel id à confessionibus presbyteri instinctu fecerit: tunc diligenter perpendenda fidiculis subiecti dicta, & cum iis, quæ extrinsecus cognoscentur, conferenda: indeq; colligendum potissimùm, legitimùmne commissi communicato auxilio maleficii indicium torti dictum faciat, necne: Quibus discussis, delati & nominati socii conditio vitæ, fama, & existimatio, & quibus communionis ac societatis vinculis inter se connexi fuerint, inspicienda.

CAP. XXXII.

SI quis duobus testibus, uti cap. xxx. explicatum est, non risus, ioci, dicisve causâ, sed ut fortis viri, aut potius audacis opinionem venetur, de crimine delato, cuius insimulatur aut insimulari possit, vltro, nemine cogente, extra iudicium per colloquia, se iactasse^a & confessum esse, conuincatur: minitansve auditus sit, cuius post minas non longo temporis spatio interiecto crimen designatum sit, seque idem antea talem gesserit, ut non iniuriâ suspectus^b esse possit: hæc indicium legitimum præstant, ad quod talis iactator eculeo subiici possit.

^a Iactatio facit indicium. Blanc. de iudiciis. nu. 184. Hippolyt. de Marfilis. §. diligenter. nu. 36. & nu. 78. 85. 86. Mascard. To. 2. concl. 371. de probat.

^b Menoch. lib. 2. Arbitr. cas. 331.

DE INDICIIS, QUÆ SINGVLIS
ciminibus peculiaria sunt, uti ea quoque ad
torturam sufficientia, in singula
capita redeimus.

INDICIA LEGITIMA HOMICIDII CLANDESTINI.

CAP. XXXIII.

SI is, de quo suspicio est, qui que delatus^c in vinculis detinetur, eo tempore, temporisq; momento, quo homicidium^c perpetratum est, vestibus, armisve cruentis, præsumptione existente, visus fuerit: VEL; Si quis ex interemptis rebus, bonis, quid acceperit, asportauerit, vendiderit, donauerit, quouis alio alienauerit modo, aut penes se retinuerit, horum

^c Blanc. de iudiciis, nu. 53. & seq. & nu. 297. At sepelire occisum, non est indicium contra sepelientē. To. 2. ca. 1. §. 20. & Enagr. lib. 2. Hist. Eccles. ca. 1. & lib. 2. Reg. 21. §. 14.

^a Quod verum est, & locum habet in homine mala conditionis; secus, si visa & fama sit integra, tum singula nō semper faciunt indicium sufficiens sine aliis adminiculis. Hippol. de Marfil. in d. §. diligenter. num. 95. 96. 97. Gomezius varia. resolu. tom. 3. cap. 13. num. 12. & 13. Andr. Alciat. de presumpt. Reg. 3. presumpt. 29. nu. 1. ^b Clarus §. fin. lib. 5. pract. crim. quest. 21. num. 40. & 41. Menoch. de presumpt. lib. 1. quest. 89. num. 117. & 135.

INDICIUM HOMICIDIORVM

manifestorum, quæ per rixas & clamores in pugnas desinentes concurrent, vulgo sunt, quorum tamen auctores ignorantur.

CAP. XXXIV.

SI per digladiationes, & pugnas, concursu hominum per clamores facto, cædes admissa sit: & is, qui cum occiso ^c inimicitias gesserat, pugnae interfuerit ^d, ferrum è vaginâ eductum strinxerit, punctum cæsim percusserit, & plenis ictibus in interfectum inuectus sit: hinc indicium sufficiens ^e contra percussorem peti potest: neque diffemus etiam ponere casum. D. de quest. d. Andr. Gail. 2. Obs. 109. nu. 3. Menoch. de arbitr. ind. quest. lib. 2. casu 362. Ioseph. Mascard. vol. 1. conclus. 72. nu. 6. & seq. ^e Ergo sola inimicitia, etiam capitalis, sine aliis adminiculis sufficiens indicium non facit ad torturam; Hippolyt. de Marfil. in §. diligenter. de accus. nu. 70. & mibi autem nunquam. & num. 71. 72. 73. Gandin. de malefic. Rub. de presum. & indic. indub. Anto. Gabrielus lib. 7. comun. conclus. de malefic. conclus. 18. num. 2. & seqq. qui communem ait. Anton. Gomez. varia. resolu. tom. 3. cap. 13. num. 11.

rendæ quæstiones; eoque magis, si eiusdem gladius sanguine madens, tabeque resper-
lus fuerit visus. At si hæc singula, vel quæ maxima sunt, non apparuerint, quantum-
uis talis forte fortunâ pugnæ eiusmodi in-
terfuërit, torsione excruciarî, dum non al-
lunde evidentius appareat, minimè debebit.

PARTVS CLAM A MATRE

enecti indicium.

CAP. XXXV.

SI puella, virgo vulgò habita, de partu edito & clam sublato suspecta sit: quæri oportet diligenter, num antè vterum solito maiorem habere visâ fuerit: Et illud; an vterus subito decreuerit, pallorque faciei atque virium imbecillitas subsæcuta sit. De quibus si confiterit, & puella, de stupro furtim passo, suspitioni locum relinquat, quod moribus virgine indignis, fronte procaci & ore^a liberiore iudicetur: eius^a πᾶσα πῶθεν puellæ corporis inspectionem^b (qui & rari-
or casus nec impudicum, aut castitati re-
pugnans haberi æquum sit, quod indagandæ veritatis causâ suscipitur)^a feminis in arte peritis, velut obstetricibus^c fieri volumus remotis loco arbitris. Quæ si suspicionem^d perficere.
suis dictis confirmet: illa verò inficiâdo fa-
ciem^e inspectionem^b inspectionem
sustulit Iustinianus, l. ult. C. quando tut. vel cur. esse des. §. nostra autem
maiestas. Inst. quib. mod. tut. fin. Sed tamen multa de iure conceduntur
non male, ut veritas habeatur. l. quoniam. C. de hæret. scilicet, ne delicta
maneant impunita, l. vulneratus. D. ad L. Aquilam. qua magna ratio
puniri suadet. l. si à reo. §. ult. D. de fideius. ^c Contra sentire videtur
Cuiac. lib. 17. Obser. cap. 27. ^d Menoch. lib. 1. de præsumpt. q. 3. nu. 3. ^e 4.

ctum pergat, veritati tormentis via patefacienda est.

CAP. XXXVI.

SI verò ob interemptum recenti necessectum matri ex vberibus lac adhuc profluat, eius vbera emulgeri possunt. Igitur, cuius è papillis lac promanans distillârit, se ipsa suomet ipsius indicio *ἐναργῶς* prodit, & hinc ex eculeo crimen fateri cogenda est.

a Hippocrates, *medicina parës*
et princeps lib.
5. ἀφορισμῶν,
cap. 39. et ibi-
dem Galenus
eius interpres.
Hoc adnotan-
dum Plinio, lib.
7. cap. 15. et lib.
28. ca. 7. Clem.
Alexandr. Pa-
dag. lib. 1. cap. 6. ante finem. Menoch. de præsumpt. lib. 1. quest. 3. num. 3. et sequent.
um^a indagatores rerum prodiderunt: Fieri quandoque, licet rarò, vt femina quæ grâuida non sit, neque etiam pepererit, lac habeat; suppressis mensibus scilicet. Per naturam enim lac tantum fœtus tum in vtero conclusi, tum in lucem editi nutriendi gratiâ in mammis generatur. Illo igitur diuerticulo si qua vti velit puella, per obstetrices, aliâsve harum rerum callidas matronas experientia fieri potest.

VENEFICII INDICIA.

CAP. XXXVII.

b Veneficii indicia *persequitur Cicero pro Calio, quem à*
veneficio defendit. Illustris autem locus est apud Liuium lib. 8. ubi matronas quasdâ venena coquentes deprehensas memorat, et inde primum Roma de veneficiis quasitum fuisse, anno ab V. C. 424. Adde Thomam Grammaticum Decis. Neap. 2. et Iacob. Mandell. consil. 72. incip. constat. per totum. c
Menoch. de præsumpt. lib. 1. quest. 89. num. 123.
SI, contra quem veneficii ^b præsumptio est, venena mala coëmisse ^c, aut passim tractasse, conuictus sit: & cum eo, qui veneno extinctus dicitur, inimicitias capitaveneficio defendit. Illustris autem locus est apud Liuium lib. 8. ubi matronas quasdâ venena coquentes deprehensas memorat, et inde primum Roma de veneficiis quasitum fuisse, anno ab V. C. 424. Adde Thomam Grammaticum Decis. Neap. 2. et Iacob. Mandell. consil. 72. incip. constat. per totum. ^c Menoch. de præsumpt. lib. 1. quest. 89. num. 123.

les gessisse: aut ex morte hereditatem, ali-
 udve commodum sperasse: dignitatis præ-
 rogatiuam, officii, munerisve successionem
 expectasse, probari possit: aut veneficus eâ
 morum leuitate sit, vt ^a, mercede pactâ se
 conduci passum, probabiliter credatur: sit,
 vt hinc indicium ad quæstiones enascatur:
 extrâ quàm, si se eo veneno ad res minimè
 malas, legibusq; non prohibitas vsum & vti
 solitum sæpiùs, liquidò ostenderit.

§. 1. Sed & si quis malum ^b emerit vene-
 num, emptum tamen à se, coram magistra-
 tu, aut rectore ciuitatis, vel in iudicio ne-
 gauerit: qui contrâ empti veneni possit
 conuinci (quo enecandus aut iam enectus
 quis perhibeatur) indicium hinc sumi po-
 test fidiculis quærendi hominis, quem in
 vsum venenum parârit.

§. 2. Curandum autem est municipio-
 rum magistratibus, consulibus, præfectis
 & rectoribus vrbium, vt pharmacopœos
 aromatarios, seplasiarios, aliòsve, qui vene-
 na important, tractant, venum ^c exponunt,
 ad fidem dandam adigant, ne cui vllum ^d ve-
 nenum citra permissum indultumve suum
 diuendant.*

RAPINÆ, SEV VI BONORVM
 raptorum indicium.

CAP. XXXIIX.

§. I, quem ea bona, quæ rapta dicuntur,
 detinere e, possidere, aliisve vendidisse,
 §. I. Ioseph. Ma.
 §. I. Ioseph. Ma.

^a Ideoq; cir-
 cumforanei d
 Rep. extermin-
 nandi. Levin.
 Lemn. lib. 1.
 de occult. nat.
 cap. 17.

^b Veneni mali
 non contrahi
 emptione scri-
 bit Caius in l.
 quod sape. §.

veneni. D. de
 contr. empt. ve-
 neni scil. mali.
 boni enim ali-
 quod venenum
 esse ex Homeri
 auctoritate idē
 Caius ostendit
 in l. qui vene-
 num. D. de

verb. signific.
^c Poenam eius,
 qui malum ve-
 nenum vendit,
 indicat. Me-
 noch. lib. 2.

Arbitr. cas. 369.
^d Velut Mer-
 curium, opium,
 Antimonium,
 & cetera con-
 similia.

^e Hippolyt. §. I
 diligenter. ms.
 §. I. Ioseph. Ma.

aut tradidisse, aliâve quavis ratione malâ fide tractasse, constet: neque tamen is auctorem suum laudare velit: indicium raptorum bonorum contra se præbet, cum ignorantiam, bona rapta esse, amplius prætexere non possit, quod ea bona Domino contra fidem faciente legitimam probationis, bono titulo, bonâq; fide ad se translata esse præ se tulerit, neque probârit.

CAP. XXXIX.

*a Herrenlose
gardende
Inecht. contra
hos Cōstitutio-
nes de annis
1548. 1551. &
1555.*

HUc accedit, quotiens equites aut pedites^a publicas in cauponas frequentius diuersantes, passim discursitant, & in sylvas proximas, aut loco minùs tuta excurrunt, qui de stipendiis, negociationibus, annu- isve censibus, ex quibus honestè vitam to- lerent, sumptuumq; onus sustineant, do- cere non possint: hos malis artibus, præfer- tim verò ex rapto ac latrociniis victitare non levis est suspicio. Quod equidè diligen- ter in Constitutione de Pace Publica, in Im- perio Rom. communi omnium Ordinum auctoritate cōstituta atq; erecta expressum denudò repetere nobis visum est: in qua no- minatim mandatum est omnibus magistra- tibus, vt incertis laribus sedibusq; vagan- tes^b, nullius professionis, artificii, opificii homines, ociose degētes, vinculis constrin- gant, eculeo subiiciant, & condignis affici- ant suppliciis. Neq; minimam curam habe- ant, vt prouinciæ atque vrbes validis^c men- dicis & circumforaneis purgentur.

*b Cinganos ta-
les esse, nullus
dubitat.*

*c L. vn. C. de
valid. mendic.
lib. ix. lege Phil.
Camerarium
Cent. i. Sub-
seciu. capp. 17.
C. 18.*

INDICIA CONTRA EOS QUI

furespradonesve ope consilio iuvant:

Eorum receptatoribus.

CAP. XL.

SI quis sciens, malâ fide ex raptâ furtivè
 sublata re, partem portionemve paci-
 scatur, accipiat: aut si quis eorundem deli-
 ctorum reos sciens, suis impensis, suoque
 periculo alat, receptet, hospitetur: atque
 etiam si quis res ab iis subtractas, vive aliis
 ereptas clam possideat, occultet, vendat,
 abalienet: aut si quis eiusmodi personas
 in furtis, rapinis, ope consilio iuvet, siuese
 socium (contrâ quàm tales legibus contra-
 riæ incantur societates) addicat, singulis
 casibus facultas datur ad ^a quæstiones po-
 scendi eum, adversus quem hæc indicia mi-
 litabunt ^b.

^a Sed & punitur
 di pari cum fu-
 rib. poena, cui-
 dens est l. eos. C.
 de furtis, & Baldi auctoritate comprobatur Clarus §. ult. quæst. 90. §. ult.
 text. in l. i. D. de Receptat. Gail. 2. de pace cap. 10. ^b Alioqui huma-
 num est, hominem ab homine recipi: & improbatur in §. γυναιξία maxi-
 mē divina Legi.

§. I Si quis è carceribus effugientes re-
 ceptet, à quibus certior fiat, ubi & quâ de ^c Mascard. de
 causa captivi detenti fuerint: Itemque si ^d probat. vol. 2.
 quis iis sit moribus, ut ab occultationibus ^e conclu. 831. nu.
 reorum alienus esse non videatur, præfer- ^f 10. & seq. Paul.
 tim qui reorum causis apertè faveat: & in- ^{de} Cast. in l.
 scio magistratu captivi, pretio interneni- ^g incivilem, nu. 1.
 ente pro liberatione eius paciscatur, & pre- ^h & 2. ibid. DD.
 tium sibi vel numerari sinat, aut pro eo fi- ⁱ cōmuniter. C.
 deiubeat: Hæc duo seu coniunctim, seu dis- ^j de furt. Rol. à
 iunctim appareant, utroque casu certa sunt ^k Val. consil. 451.
 nu. 26. vol.

argumenta indubitataq, indicia opem auxilium in crimine latum esse: ideoque iudices ad tormenta descendere possunt.

^a Sebastian.

Medic. Tract.

de fort. casib.

par. 2. quest. 7.

^b Plerumq, cul-

pâ sunt incen-

dia. l. nam sa-

lutem. §. 1. D.

de off. pref. vig.

l. si vendita. de

per. & com. rei

vend. Quâdoq,

tamen & casu,

ut cum Tonan-

te fulminante

ades tãguntur.

l. si vs. §. nunc

videamus. D.

locati. facit

consil. Ancha-

ran. 348. & lo.

de Anan. con-

sil. 71.

^a INCENDII ^b INDICIA.

CAP. XLI.

SI de quo, quasi incenderit, suspicio sit, vel eo nomine accusetur: perspicendum est iudicanti, sitne reus eo ingenio, ut non abhorreere à tanto facinore existimetur. Verùm & hoc inquirendum, visusne sit paulò antè, quàm incendium factum sit, res seu materias ignem occultum diu foventes, aut faciliè concipientes, velut picem, pulverem bombardicum, fomites, quibúsve incendia excitari soleant, & incendiariis in vsu sint, tractare: idoneum hoc indicium erit: Nisi tamen viuis & luce meridianâ clarioribus rationibus demonstrare possit, se eâ materiâ vel re ad finem licitum, neque pcenâ dignum adhibuisse, aut destinasse: quo casu immunis abito.

PRODITIONIS INDICIA.

CAP. XLII.

^c Prodere est aliud actu ostendere, aliud animo gerere. l. 1. D. de prauari. cat. Blanc. de Indic. num. 192. Fiant autem proditioes etiam litteris clâm transmissis, ignotis plerumq, characteribus scriptis, quales docet Hieronymus Cardanus, de subtilit. & in Steganographiâ Trittenhemius.

mulet:

mulet: sed & homini mala mens inesse appareat, à quo impelli potuisse credatur: hinc indicium sufficiens ad torturam sumi potest.

FVRTI INDICIA 2.

CAP. XLIII.

CVM res furto sublata apud delatum concipietur, vel exstare, eiusque in potestate esse ostendetur, quam vel integram, partemve eius apud se habuerit, vendiderit, donauerit, aut abalienarit: neque auctorem suum laudare, & venditorem nominare possit, vel ite: is indicium furti contra se dat, quamdiu legitimum possessionis titulum, & bonam fidem, vel domini adquisitioni modum, probare non poterit.

§. 1. Pariter, si furtum, ad effringendum vel referandum paratis instrumentis, factum dicatur: & qui delatus est, ibi locorum, opportuno ad furtum tempore visus, vel à suis domi desideratus sit: & effractoria eiusmodi instrumenta, quo genere furtum factum appareat, tractare visus sit, & tum etiam si de audaciâ hominis tale quid credendum videatur: hic eculleo subdi potest.

§. 2. Si, cum furtum rei magnæ^b & pretiosæ factum crit, is de quo suspicio mota est, post commissum, maiores, quam per rem familiarem possit, sumptus faciat, liberius licentiosusque pecunias profundat; qui tamen subitæ prodigalitatis bonorumque incrementi idoneas edere causas ne-

^a Quæ optimè

percenset. M.

Blancus in d.

Repet. l. ult. D.

de questio. nu.

409. & sequen.

Anto. Gomez.

d. cap. 13. nu. 12.

§. 13. varia. re-

sol. cap. 15. Hip-

polyt. de Mar-

fil. in d. §. dili-

genter. num. 95.

96. 97. pract.

crim.

infra, cap. 159.

^b Nominatim

idem Blanc. d.

Repetit. num.

421.

54 PARAPH. CONSTIT. CRIM.
queat: & tum maximè à facinore per mo-
res alienior esse non censeatur, indubita-
tum hoc contra talem indicium erit.

MAGIÆ INDICIA.

CAP. XLIV.

*a Variis rebus
magiam exer-
ceri: cum &
varia magia
species sint, cer-
tum est. Plinius
lib. 30. cap. 1. &
2. & Bodin. lib.
2. demon. ca. 1.
b Fieri enim ut
rebus noxiis
in p^o d^o al^o x^o
x^o ad d^o s^o e^o s^o
accedant, re-
fert Plato lib.
11. de Legibus,
pag. 933. a. ubi
& pœnam veneficorum capitalem facit. c Quod si quis dicat ea, qua
maximè abscondita sunt, pro mago etiam haberi potest, velut Pseudo-
Martinus Guerra. lob. Coras in Arrest. Tholos. adnotat. 71. d Bodin.
lib. 4. de magor. demonomania c. 2. & 4. e Praesertim ubi de pacto cum
Satanâ tacitè vel expressè inito, de loco, tempore, praesentibus iis (qua idem
confirmant) socii fateatur.*

SI quis infelices ^a maleficorum artes pro-
fiteatur: aut hominem incantationibus
malisque carminibus ^b se fascinatorum aut
laesurum minetur: & paulò post eveniat, ut
is, cui minatus est, detrimenti quid accepe-
rit: atque is cui minatus est, cum magis, la-
miis, sortilegis versetur, tum eiusmodi res,
characteres, libros, schedas, signa habeat,
verbaq; carmen in se continentia effari, ri-
tus & gestus insolitos exprimere soleat, què
itidem fama ^c vulgi pro mago, & qui magiâ
delectetur, eiq; adhærescat, collaudet, excu-
set, ferat ^d, hæc magiæ certa indicia ^e sunt,
ad quæ subiici quaestionibus delatus possit.

DE QUÆSTIONIBVS.

CAP. XLV.

IGitur cum præsumptiones, suspensiones,
indicia delicti, accusatum non ancipiti
probatione onerabunt, & à iudice pro ple-
nè probatis acceptabuntur: **V**EL, cum ad
eorum probationem accusator in iudicio
admitteretur, dies petenti condicenda est,
qua

qua, de accusato, si legitimè accusator probauerit, delictum pertinaciter negante, quæstiones habeantur^a.

^a *Iul. Clar. lib. 5. recept. sent. §. ult. quest. 64. in princ.*

CAP. XLVI.

Verum priusquam accusatus, seu iudicis officio, seu actore priuato exstente^b, tormentis subiiciatur: ante omnia, iudice ipso met, duobusq; ad minimum adfessoribus, & actuario presentibus, de spontanea confessione, & cruciatu eculei vitando serio interpellandus est: Et tum iis potissimum verbis interrogationes concipiantur, quibus ad aperiendum delictum inducatur: Quod si suo Marte commissâ fateri nolit, neq; circumstantias omnes, quorumq; sibi conscius est, & auctores, hortatores, socios, quâ spe impulsus, aut quibus de causis delictum aggreffus sit, non indicârit, quæstiones subsecuturas minitabuntur; sin constanter neget, id, quibus rationibus & fundamentis faciat, prius audiendum, & ponderandum.

^b *Clar. d. quest. 64. num. 35. per L. custodius. ff. de pub. ind.*

INNOCENTIÆ ASSERTIO QVO-

môdo deducenda sit ante quæstiones: & quid deinceps agendum.

CAP. XLVII.

ERgo si accusatus, antequam eculeo subiiciatur, falsò intentatum delictum constanter neget, quærendus est, quâ ratione de innocentia suâ docere iudicem queat: in primis: Numquid se, eo tempore ipso, die, hora, quibus crimen admissum fertur, cum aliis honestis personis, in loco non suspecto fuisse, ostendere possit. Vnde

c Verissimum est quod ait Amphitruo apud Plautum: Nemo antehac vidit, nec potest fieri, tempore uno Homo idē duobus locis ut simul sit.

liquidò, quàm longè abfuerit, quàmque nihil horum in eum conueniat, apparere possit. Quod sanè absque præiudicio accusatoris, rei que commodo vllò fieri potest: quippe vsuuenire solet, rusticiores atque etiam plus æquo^a meticulosos ignorare innocentia suæ satis peritè & promptè patrocinari, eamque pro magnitudine periculi viuis rationibus, velut ad oculum, demonstrare. Quare si hisce vel aliis ad rem pertinentibus argumentis se accusatus purgârit: iudicis partium erit, de veritate purgationis, ipsius rei delati, vel agnatorum eius sumptu quàm ocysimè inquirere: Aut, si ita cadat, testes, quos idem reus agnatiue eius sistere habent, qui ea quæ iure exiguntur, præstabunt, deponentes audire: quod quale sit, ad cap. 62. reseruabimus. Atque hæc quidem^b innocentia (quod fauorabilis legibusque amica sit) probanda & asserenda per testes ratio, neque in carcere detento, neque agnatis deposcentibus sine magna & graui causa deneganda^c erit. Sin vero captiuus, aut eiusdem agnati per pauperiem, quia vix vitam tolerant, sumptus ad testium productionem necessarios facere nequeant; ne fontibus effugium latebrasque egestas præbeat: vel etiam ad iniustas temerariasque delationes indefensi insones damnentur; cautum est, vt ex publico impensæ persoluantur^d: & sic iudex in causâ cognitione legitimo tramite pergat.

^a *Vi mulierculas. Atque hoc pietatis ratio suadet, argum. l. nec quicquid. §. circa aduocatos. D. de off. procons.*

^b *Simplicitatis sorori. §. sed quæ stipulationes. Inst. de fideicom. hered. & veritatis. cap. veritatis. extra. de in iur. & l. l. Clar. pract. crim. §. 1. quæst. 49. n. 1. l. si non defendatur ff. de pænis.*
^d *Hippolyt. de Marf. in pract. crim. §. Nunc*

videndum. nu. 7. 8. Reus enim indefensus esse non debet. l. fin. in fin. C. de his qui latron. l. factum. l. accusationis. C. de accusat. facit l. 19. D. de poen.

§. 1. At cum ex inquisitione vel testimonii depositione innocentia delati non apparuerit, ad indicia prius allata & probata torqueri tuto poterit, iudice & adfessoribus duobus cum actuario presentibus: quorum hic in conscribendis torti ex eculeo dictis atq; confessionibus omnem adhibebit diligentiam: è quibus accusatori, quantum eius intererit scire, denunciabitur, confessio numq; exemplum, si petat, dabitur: neq; per dolum quidquam calabitur.

QVOMODO EXIIS, A QVIBVS PER tormentorum cruciatus aliquatenus malefici exsculpta est confessio, veritas plenè indagari possit: vbi de eade primùm agetur.

CAP. XLVIII.

Istum in modum quæsitus, cum aduersum se per tormenta, maleficiū fatebitur: eius, quæ confessio consignabitur, hoc porro factū opuserit, ut ii, qui consentem coram audiēre, confessionis capita distinctè (quod & post attingemus) & eo ordine, qui ad veritatis inuestigationem cōmodissimus haberi poterit, è torto singillatim exquirent: velut, cum homicidium quis fassus fuerit, interrogari debet: Quibus id de causis, quā die, horā, quo loci, quorum ope consilio, solusve, commiserit: quorsum cadauer proiecerit: an terræ, & vbi mandārit: quo teli ge-

genere vsus sit, cæsim punctimne vulnerârit, & qua corporis parte læserit, cõfoderit, occiderit: quid occisus litterarũ, pecuniarũ, rerũve pretiosarum secum habuerit; num cadauer spoliârît, & spolia quẽ in vsum conuerterit, seruârît, vñum dederit, donârît, abalienârît, cælauerit. Qui omnes interrogationum modi non incommodẽ furibus, prædonibus, latronibusq; mutatis mutandis, ut fantur, proponi possunt.

TORTVS SI PRODITIONEM fateatur.

CAP. XLIX.

** Hic maximè valet Cicero-
nianum: Nemo conatur ad maleficiũ accedere, sine spe atque emolumento.
pro Rosc. Am.
Iscariotes 30.
ægyptiõis acceptis vanum dedit. Redemptorem orbis.
Facit & Philippi Macedonis apophthegma, qui quã asinus auro onustus ire posset, ea etiam loca proditiõis capi posse dixit, notans auaritiã proditorũ ubiq; obuiorum.*

SI quæsitus fateatur proditiõem, interrogari debet: A quo conductus sit, quid quantumq; eius rei nomine ^a acceperit, aut accepturus esset mercedis, vbi locorũ, quomodo & quando, quibus præsentibus, & instigantibus, quibusq; de causis tale in se suscepit facinus.

SI VENEFICIUM QVIS

fateatur.

CAP. L.

QUæsitus de veneficio, si commissum à se crimen, aut committendi criminis (vulgò intoxicationem appellitant) voluntatem sibi fuisse fateatur: de iis circumstantiis, nonnihil tamen pro iudicis prudentiã variatis, interrogari debet: quibus addi poterunt: vt, quo mali veneni genere vsus,

vsus, quibus de causis veneno hominem extinxerit, aut extinguere voluerit: venenum unde habuerit, deprompserit, à quo emerit; quemq; suamorem, aut conductorem habuerit, indicet.

¶ VI INCENDIVM

fatebitur.

CAP. LI.

ECuleo subiectus si incendium fateatur, ex eo cognoscendum erit, quæ ipsi causa fuerit, quo tempore incenderit, quos socios habeat: & hoc amplius, qua materia ignem iniecerit subieceritve: à quo, & ubi locorū eam coemerit materiam, numquis eum precio corruperit, promiseritve, & quantum: quæque eiusmodi erunt pro re natâ quærenda.

MAGIÆ SORTILEGII ¶ VE

reum quæ interrogari oporteat.

CAP. LII.

SI magus, sortilegus, lamia, venefica, incantationes cōfiteatur, iisdē de circumstantiis, quæ iam ferè *venios* indicatæ sunt, interrogari poterit: Hæc verò peculiariter subiungenda: Quomodo, & quando, & quibus characteribus, signis, herbis, morticinis, sacrificiis, venenis, liquoribus, pulueribus, suffitibus, aliisque rebus adhibitis incantabit: & si quæ defodisse humum, aut sibi superesse ex iis rebus dixerit, quorum quidē in fascinis vsus sint, ea refodi & inuestigari debent. Si verò sortilegiū dictis, verborumq; cōceptis formulis, diris, deuotionibus, caco-demonis inuocationib. susurris, chiasmis, aut

aliis gesticationibus se exercuisse ostenderit, pio & caro videndum est iudici, eiusmodine nocendi vires carnes, facta, dicta habeant: vnaq; exquirendum: Quo in magicarte magistro vsus, qua occasione in consortium magorū, illectus illectave ad sabbatha perductus, pertractus, pertractave sit; num & aliis, & quibus, & quomodo & quantum incantando nocuerit.

INTERROGATIONVM MODOS GENERALES, pro varietate personarum, locorum, temporum attemperari debere, ut confessiones in torturâ plenè habeantur.

CAP. LIII.

QUæ hætenus in genere tradita & præscripta sunt, quemvis rerum non imperitum forensium hominem (quales capitalibus iudiciis adhiberi ipso in limine harū Sanctionū voluimus) quid in negotio quaestionum agi & suscipi oporteat, docere possunt; & quid causa qualibet, confessione factâ, exigat, ut factorum veritas eliciatur. Non enim, quod perquam scitè Saluius Iulianus^a scripsit, omnes articuli singillatim aut Legibus, aut Senatusconsultis, (addamus & Constitutionibus) comprehendendi possunt: sed is qui iurisdictioni præest, ad similia^b procedere debet. Igitur cordati atq; exercitati viri satis intelligent, quid maxime vrgendum sit. Eiusmodi enim si interrogetur, qui verè insons est, nihil horum nè minimū quidem nosse vel indicare poterit;

^a I. non possunt.
D. de LL. infra,
cap. 143.

^b Vt cap. 24.
supra. Euerard.
Top. Legalib.
loco, A simili.
Item à Pari.

poterit; quem intus conscientia, foris vultus rectus, & dictorū factorumq; suorum confitātia absoluet. Eo aut ordine, quo reus crimen enarrat, iisdemq; formalib⁹ quę vocāt verbis, in consignatione actuarius vtetur.

DE INQVIVITIONE INDICATARUM a reo circumstantiarum habenda.

CAP. LIV.

IGitur, cūm reus ad interrogationes propositas, seu tortus, seu vltro neus, conuenienter responderit: non prius ad quiescendum est iudici, neque nudē fides habenda confessionibus, quā de singulis, aut saltem maioris momenti circumstantiis, quas reus enumerārit, per inquisitionem certior fiat, quousq; de facto dubitandi locus nullus superfit^a: Conueniant, nimirum, necne, eorum, quibus nocitum fuit, delationes, cum rei confessionibus. Qui enim occasionem & quid primum, secundum & amplius fuerit in maleficio, recensere potest: (quod ex inquisitione habita, ita se habere deprehendatur) quin ab eo crimen admissum sit, aut adfuerit ad minimum socius: nemo prudens ambigere debet: præsertim si quis eas deducat circumstantias, quas alios, qui præsentes non fuerint, ignorare necessum sit.

SI CONFESIONES FALSÆ
confictæq; ex inquisitione appareant.

CAP. LV.

SIn inquisitione habitā circumstantiæ seculi se habere, & confictæ falsæq; depre-

^a Damhoud.
cap. 39. & 49.
Cum sit quippe
iudex rimari
debet, ne inno-
centem oppri-
mat, vel nocen-
tem dimittat.
Damhoud. c.
vlt. Deut. 13. &
7. 8. 9. 10. ca. 17.
& 2. 3. 4. & 2.
Paralip. ca. 19.
& 5. 6. 7. 3. Reg.
20. & 41. 42.
Damhoud. in
præfat. sed pon-
deratas & a-
quissimas sen-
rentias præferat,
l. 2. C. de sent. ex
periculo recita.

hendatur, obiurgabitur acriter eo nomine reus, neq; solum ex mendacio nullum percipere commodum, sed ne hoc quidem dum falsa pro veris narrat, impunè ferre debet: Itaque iam quaestionibus acerbioribus percelli poterit, ut citra omnem fucum liquidò veritatem edisserat. Non enim dolo caret, qui commenticiarum circumstantiarum colore decipere iudices conatur: & cum^a mentiendo irriter animos iudicum, se magis & magis reum prodit, & è mala causam efficit peiorem: & superuenientis inquisitionis diligentia eò manifestius redarguitur atque conuincitur.

^a Qui in mendacio deprehenditur, praesumptiones contra se prabet. l. v. inus. §. testes. D. de quaestione.

Blanc. de Indictis. num. 265. Thom. Gramm. decis. Neap. secunda, num. 38. & seq. Et quòd mendacium & variatio indicium ad torturam faciat, tradit Hippolyt. in pract. crim. §. diligenter. num. 74. & 98. Menoch. de praesumpt. lib. 1. quest. 98. nu. 67. 68 & seq. ubi opiniones aliquot refert, & idem Menoch. lib. 2. Arbitrar. cas. 272.

NE QVIS DE CRIMINE QVÆSITO
circumstantias verbis praeiens enarret: sed ut suis
verbis suo Marte eas reus edicatur.

CAP. LVI.

HAtenus explicatum est, quòd reus, qui delictum (de quo tamen nondum si quidò constet) per tormenta confitetur, de circumstantiis singulis quaerendus sit: & qua ratione, ut sole meridiano clariùs veritas facti elucescat, inquisitio instituenda sit. Quodequidem nonnunquam impediri contingit: & ipsi hac in re incautiùs agentes suis quasi officiant luminibus iudices: videlicet,
cum

cum reo, imprudenter^a sanè, in interroga-
 tionibus aliquas suggerunt ex opinione suâ
 & ingenio circumstantias, & ille, si ita sibi
 prodesse putet, mox iis adnuat. Talia igitur
 fieri serîdò vetamus; & potiùs esto, ut ad eum,
 quem cōmonstrauimus, modum, antè & in
 quæstionibus, & post quæstiones, reum ex-
 plorent & expiscentur: qua nec tutior neq;
 commodior ratio haftenus excogitata aut
 tradita est.

§. 1. Quàm primùm autem à quæstionū
 doloribus quieuerit^b, viresq; refecerit, re-
 us, è carceris latebris, in lucē & locum libe-
 riorem, vnde tamen elabi non possit, quem
 in vsum cōmoda cubacula & conclauia ha-
 beri debent, altero^c pòst terciòve die, dum
 recenti adhuc memoriâ confessiones reco-
 lat, educi, & coram iudice capitali duobus-
 que adfessoribus sisti debet; in quorum præ-
 sentia ea quæ antè confessus fuerat verbo-
 tim, repetentur ab actuario. Quo facto, ci-
 tra minas, vim, metum, vincula, ciuilibus
 & mitioribus verbis interrogabitur denuò
 de admissis: & tum si quæ reuocabit, aut fa-
 tebitur, vel rectiùs explicabit, vel antè mi-
 nus rectè dicta emendabit, ea omnia con-
 signabuntur.

TORTVS SI CONFESSIO-
 nes reuocet.

CAP. LVII.

QVod si reuocet, quæ priùs fassus erat,
 contra quem indicia probata (basis &

^a Text. in l. i.
 §. qui quæstio-
 nem. D. de
 quæstion.

^b Ratificatio
 confessionis à
 reo exposcenda.
 supra cap. 22.
 Clarus in §.
 ult. quæst. 64.
 v. ceterum si
 reus.

^c Mascard. de
 probat. vol. 1.
 conclus. 353. nu.
 11. & 12.

^a *Secus si non militent: quippe tunc ne quidem à minis tortura index inciper potuit, Hippolyt. de Marfil. in pract. crim. §. expedita. num. 1.2. & seqq. 16. & seq. nedum inferre, Hippolyt. in §. cōstanze, vel iterare; per ea, quae idem*

Hippol. in d. §. expedita. 16. b Bald. ad l. in bona fidei. col. 3. C. de reb. cred. & iureiur. V. item quare de confessione. DD. ad l. reperti. de quast. Salyc. ad l. 1. C. de custod. reor. Conf. Hipp. de Marfil. in pract. crim. §. quoniam. num. 3. 4. c Hippol. de Marfil. in d. §. quoniam. num. 4. 5. 6. & in §. opportune. num. 17. 27. nec post tertiam torturam licet iterare propter renocationem rursus factam. Hippol. ibid. num. 8. 9. 10. nisi variatio accedat, & ibid. num. 26. 27.

d Gradus faciunt tormentorum interpretes, quos Gril-land. tract. de questionibus explicat: & attingit Mar. Blancus, sapiens d. Repet. l. ult. num. 14. Clarus d. §. ult. quast. 64. V. nunc de gradibus. Hippolyt. §. expedita, num. 85.

fundamentum tormentorum) militent^a: is in vincula denuò reducatur: & quòd secundum torqueatur, de se tantum, non alio, queratur^b. Ceterum, si quas graves reuocationis suae causas tortus in medium afferet: velut, cum ad eiusmodi confessionem errore magno, quem nunc demum agnouerit, aut scuitiā eculei se inductum, dixerit: ea causae à iudice examinandae sunt: praesertim si quae sui erroris, crudelitatisve adhibitae, argumenta declarabit, pondus habebunt, audiendus erit^c.

TORMENTIS QVI MO- dus d'adhibendus.

CAP. LVIII.

Questio, res dira, corporibus hominum admodum noxia, & quandoq; lethalis: cui & mors ipsa propè preponenda, quòd dolor, ut ait Mimius, etiam innocentes mentiri cogat: mori autem vir bonus & pius centies, quam mentiri semel, & mentiendo peccare, & peccando DEVM offendere malit. Eoque miserior iudicium conditio est, quorum ignorantia plerumque calamitas est innocentis; quibus consecutanea multa in medium attulit sanctissimus pater Ecclesiae

clesia
s t i
tate
uen
qua
aut
ma
cre
hil
opo
qua
diti
tem
hab
tor
me
fed
emp
ben
veri
min
I. ciu
rati
Doct
tes. E
l. de n
l. si q
quast
cap. 1

A

clēſiæ Antifteſ & Doctōr, AVR. AVGV-^a Singulare il-
 ſTINVS^a magno illo opere, quod de ciui-
 tate DEI inſcripſit, & poſteritati piæ euol-
 uendum reliquit. Quā de cauſā, modum
 quæſtionis (quam verē Tarquinii Superbi, ſidiculis, vngu-
 aut Mezentii, vel Phalaridis, alteriūſve im-
 maioris tyranni inuentum non immeritō
 credimus, quo tamē rectē vti^b & in loco ni-
 hil prohibet) magis eſt, iudicem arbitrari
 oportere: qui ſedulam operam nauabit, vt,
 quantum perſonarum^c etas, ſexus, vires, cō-
 ditio, & ratio ipſa permilerit, tormenta at-
 temperet, ſæpius, rariūſ, remiſſiūſ, intentiūſ,
 habeat: quōd vel innocentia^d vel ſupplicio
 torti ſalui permanere debeant. Neq; iis, quæ
 mediis profundent rei cruciatibus, credet:
 ſed iis demum, quæ recēſ quæſtionibus ex-
 empti indicabunt & conſitebuntur, perſcri-
 benturq; tanquam ea quæ momentum ad
 veritatis inueſtigationem ſint allatura^e.
 minore. in prin. D. de quæſtion. vt decurionem, l. decuriones. C. de quæſtion.
 l. cum adoptiuum, l. omnes. C. de decurion. lib. 10. & alios, quorum enume-
 rationem inſtituit Iul. Clarus in prax. crim. quaſt. 64. §. vbi ſubſiſt. vt
 Doctores, in dignitatib. poſiti, milites, nobiles, ſenes, & mulieres pregnan-
 tes. Excepitur tamen laſa maieſt. crimen, l. nullus. C. ad l. Iul. Maieſt. & d.
 l. de minore. Damhoud. prax. crim. cap. 41. d. l. 4. §. ult. D. de re milit.
 l. ſi quis in graui. §. ignoſcitur. ad SC. Syllanian. l. quaſtoris modus. D. de
 quaſt. Menoch. lib. 2. Arbit. caſ. 271. tot. e. Ariſtotel. Rhetor. ad Alexand.
 cap. 16.

VVLNERATVS QVEMADMO-
 dum torqueatur.

CAP. LIX.

Accuſatus, ſi periculum ſit, ne inter vel
 poſt tormenta q̄b vulnera exſpiret, eā

arte torquendus est, ne quid damni accipiat. Eadem penè ratio prægnantis^a mulieris: de qua ne quæstio habeatur, observatum à se magnus Vlpianus memoriæ prodidit, ne calamitas scilicet matris ei, qui in utero est, noceret.

anno in l. servorum. §. ingenui. D. de stat. hom. & confirmatio eius videnda in l. queritur. in princ. D. de Edil. Ed. Vide Didac. Covarrun. lib. 4. Resolut. cap. 4. Menoch. lib. 1. Arbitr. quæst. 86. num. 12. & seq.

MATERIÆ QUÆSTIONUM
epilogus.

CAP. LX.

QVandoquidem quæstioni fidem non semper, nec tamen nunquam habendam^d, Constitutionibus Principum declaratur^c: quòd res sit fragilis & periculosa, & quæ veritatem tam propter patientiam, aut potius duritiam, quàm impatientiam quorundam^d fallat: uti & disertissimus Cicero, & post eum Fabius, & hos secutum Rhetorum vulgus, rectè monuere: Nimirum, quando confessioni per tormenta factæ standum sit, magnæ opus esse dexteritatis; & maturæ prudentiæ, cum animadvertere, tum declarare. Itaque cum vel testes idonei, vel apertissima documenta^c cognoscantis religionem instruere poterunt, eculeus, non aliter, quàm dictum suprà est, expeditur. Ut cum postea torti confessioni inquisitio instituta responderit (præsertim cum utrobique eæ circumstantiæ indicantur, præter quas tale quod facinus committi

b Vlpian. in l. 1. §. quæstioni. D. de quæstionib. Exemplar recitat Valerius Max. mira per tormenta constantia, lib. 8. c. 4. Cicer. 2. de Inu. Rhet. & Part. Orat. ad Heren. lib. 2. Quintilian. lib. 5. Instit. Orat. circa princip. Menoch lib. 2. Arb. cas. 372. c. 1. §. quæstioni. D. de quæst. d. Menoch. de præsumpt. lib. 1. quæst. 1. nu. 46. c. d. l. 1. §. Divus Severus.

mitti
crim
fides
pœn
fusi
s

C
per
que
fess
pos
ord
veri
tes,
dici
Na
foli
mi
fibi
iden
b re
pudic
respon
Suet
zur,
dem
emp
non
nam

mitti non potuerit, quasve nemo alius nisi criminis conscius aperire possit) tunc firma fides confessioni tuto adhibeatur: & hinc de pœnæ genere deliberatio exoriat: quod fufius cap. 104. persequemur.

Ex facto oritur ius.

SI, QVI AD IDONEA TORTVS

est indicia, innocens deprehendatur, neque conuinci de crimine intentato possit.

CAP. LXI.

CVM verò accusatus, ad indicia legitima, (quibus habitis quæstiones haberi permittunt iura) in carcerem coniectus, neque accusatoris probatione, neque à se confessione extorta criminis intentati coargui possit: nullam neq; iudex, neque actor^a, qui^a ordinariis & iure concessis modis ac mediis veritatem inuestigare, nec aliud quærentes, institerunt, pœnam incurrunt: quòd indicia probata causam torturæ dederint. Nam hoc sanctissimæ leges exigunt, vt non solum crimine ipso, sed & suspitione criminis, vnde indicia defumuntur, carere, sibi parentes, oportere iudicent: Et olim idem de suis Romanæ monarchiæ fundator^b responderit. Igitur ne moribus quidem

a l. qui non probasse. C. de calumn.

b Iulius Cæsar, interrogatus, cur uxorem re-

pudiasset, & in adultero tamen Clodio se quidquam reperisse negaret: respondit: Meos tam suspitione quàm crimine iudico oportere carere. Sueton in Iulio, cap. 74. in fine. Ita & tutor suspectus ex l. 12. Tab. accusatur, l. 3. §. nunc videamus. D. de suspect. tut. §. ult. Inst. eod. Ita & heredem suspectum prator deminuere vetat, l. qui fundum. §. qui sciens. pro empt. l. si creditores. §. si quidem. De reb. auctor. ind. possid. Abstinerem non solum à malo, sed etiam à specie mali decet Christianos, per doctrinam D. Pauli. 2. ad Thessal. ult. §. 22.

^a *Crudelis est
qui famam suam
negligit. cap. si
quis presbyter.
ext. de purg. ca-
non. ca. nolo. 12.
quæst. 1. ca. fa-
cta. 11. quæst. 3.
l. infamia. C. de
decurion. lib. 20.*

^b *Vt supra cap.
20. dictum est.*

^c *l. ei, D. de
probat. l. actor.
C. eod. l. qui ac-
cusare. C. de
edend. Mantua. lib. 5. obs. 43. l. verius. D. d. tit. 6. l. 7. §. ult. de liber. caus.*

quisquam talis esse debet, vt non alienus à maleficio esse videatur: hocque potissimum pacto se traducat, & famam^a suam, quæ vita nobis commendatior chariorque; esse debet, falsâ criminis simulatione inconsultò lædat: vnde meritò inter bonos suggillari possit. Commisit enim illud, cuius causâ non iniuriâ quæstionibus subditus est: licet puniri, deprehensa simulatione, nõ debeat. Porro, si ita eueniat, sibi sumptus accusator imputabit: æquè accusatus & tortus ex suo alimenta sua exsoluet, & carceris squalorem, quæstionumque dolores æquâ mente feret: iudex autem ex publico, quæstionum impensas, licitorum sportulas, tortoris mercedem, & quidquid ex eâ causâ impensum est, depromet. Si verò iudices, contra Legum Imperialium sanctiones, quæstionibus sæuiant; ii, qui iniustè tortisse probabuntur, in poenam (syndicatus^b) incident: Atque pro ratione crudelitatis suæ puniti, iniquè torto de damno & doloribus satisficient: quo nomine conueniri apud superiorem suum iudicem possunt.

ACCUSATOREM PROBARE
volentem audiendum esse.

CAP. LXII

Q Via actori omni iure^c probatio incumbit, reus verò, quantumvis nihil præstet, absoluitur: accusator ad probationem

nem

nem
(mo-
tend
usq;

T
agno
piat
mitt
ptic
stim
nôri
DE

S
Sp
prob
repr
dian
lib. 13.
lit cap
quis fa

T
Testis
Solom

nem ^a criminis, accusato nihil confitente,
(modò aliud nihil prohibeat) utiq; admit-
tendus est, si id postulet; & audiendus, quo-
usq; sollemnia accusationis perficiat.

SI TESTES IGNOTI PRODUCANTUR.

CAP. LXIII.

Testes quos reus, neque de auditu, ne-
que visu, notitiâve quamvis leuissimâ,
agnoscit, si repellat, atque contra eos exci-
piat: tum neque iurare neque deponere ad-
mittentur: Nisi tamen actor, testes & exce-
ptione maiores, & à calumniâ alienos, & tes-
timonium nō impedire, quòd eos reus non
nōrit, probaverit.

DE PRETIO CORRUPTIS TESTIBVS.

CAP. LXIV.

Si quis testes, ^b pecuniis corruptos, aut ^b Pœna testium
sollicitis ad testimoniū illectos, liquidis ^c exponitur l. 13.
probatibus ostēderit, ii testes omni iure ^c l. 15. quarum
reprobantur: qui quidem, tantū abest ut au- ^c utraq; Græca
diantur, ut etiâ competenter sint puniendi. ^c est. C. de testib.
lib. 13. Obseru. cap. 38. Menoch. lib. 2. Arbitr. cas. 310. Vant. Tract. de nul-
lit cap. 13. num. 138. Mascard. de probat. vol. 3. conclus. 1338. num. 1. c. l.
qui falsò. D. de testib.

QVIBVS DE REBVS TESTES

deponere debeant.

CAP. LXV.

Testes iurisiurandi ^d religione arctati
de eo quod ipsimet in re præsentes vi- ^d l. iurisiurandi,
Testis veritatem deponere debet. Menoch. lib. 2. Arbitr. cas. 310. num. 2.
Solom. Proverb. 19. v. 28. & cap. 21. v. 28. & cap. 24. v. 28.

^a Clarus in §.
ult. quest. 62.
Apuleius lib. x.
Asini aurei:
Veritatem, in-
quit, criminum
fidemq; proba-
tionibus certis
instrui, nec sus-
picionibus
tantam conie-
cturam permis-
ti placet.

^a l. decurionum derunt, & per causas sciunt, non opinantes, deponunt: suæq; scientiæ causas idoneas exponunt. Si quid ex vulgi famâ auditum proferent, pro legitimo ^a testimonio non habetur, neq; recipietur.

filii. C. de decur.
neque testis au-
ritus probat.
Menoch. lib. 2.
Arbit. cas. 475.
nu. 4. Blanc. de
Indiciis. nu. 312.

TESTES IDONEI QVI
dicantur.

CAP. LXVI.

^b l. popularis. **I**Donei testes ^b sunt, qui sine exceptione legibus fundatâ reprobari non possunt nec a iure ^c repelluntur.

D. de popu. act.
Menoch. idem
lib. 1. Arbitr.

quæst. 27. Testes inhabiles quandoq; admittuntur: si aliter veritas haberi non possit, Blanc. num. 353. Idem num. 317. cum sequ. Thom. Grammatic. Decis. Neap. undecima. Mascard. de probat. vol. 3. conclus. 1360. num. 4.

IDONEVM TESTIMO-
nium quod sit.

CAP. LXVII.

^d E veteri Le- **S**Iduobus ^d ad minimum, tribusve idoneis fideque dignis, & omni exceptione maioribus testibus, qui de crimine deponunt, admissum probetur, & sic accusatus conuincatur: de eo facto, pro qualitate eius sententia ferri, publicari, & executioni mandari debet.

ge, Deut. c. 19.
v. 15 Matth. 18.
v. 16. & Ioan.
8. v. 17.

DE FALSIS TESTIBVS.

CAP. LXVIII.

^e Iul. Clar. §. **Q**Vicunque ^e falsis & subdolis attestationibus seu depositionibus suis quæquam malitiosè ônerârint, siue taliter prægrauatus supplicium sustinuerit, seu non:

falsum. v. pro-
ducens.

eo testes ad vindictam iusta poscit criminis intentati talio^a.

SI REVS DE CRIMINE CON-
uictus, id confiteri nolit.

CAP. LXIX.

Reo, à plenâ & indubitâtâ probatione confiteri delictum recusanti, demonstrare oportet, iudicem pro conuicto eum habere: eo id consilio, vt vel hac ratione ad confessionem permoueatur: Planè, sine tormentis, atq; etiam tormentorû repetitione, de crimine satis superq; conuictum, licet nihil fateatur, vltimâ condemnari sententiâ, nihil^b vetat.

gesima sexta. Hippolyt. de Marsil. in pract. crim. §. quoniam. num. 51. 52. 53. praesertim in §. secunda. num. 1. & 14. Anto. Gomez. variar. resolut. scmo 3. cap. 11. num. 9.

DE PRODVCTIONE ET
c examinatione testium.

CAP. LXX.

QVia verò testimonia, ad quæ quis vltimo affici supplicio possit, liquidissima nec non apertissima esse debeant: Constituimus, vt, quoties certum quidem maleficio, incertus tamen auctor fuerit, (quod fit, cum is qui defertur, id inficiatur, neque ad interrogata respondet) accusator, qui coeptæ accusationis cursum perficere desiderat, &, accusatum, se conuicturum offert, accusationis suæ capita, quæ probare volet, bono ordine consignari curet, consignata iudici insinuet, testimoniumque, quos

^a Deuter. c. 19.

¶. 19. 20. 21.

Prou. c. 19. ¶. 5.

Daniel. c. 13. ¶.

62. idem in ac-

cusatore Ma-

scard. de pro-

bat. vol 1 con-

clus 24. num. 1.

^b Vide qua §.

cap. 9. Clar. §.

fin. quest. sexa-

gesima sexta.

Hippolyt. de Marsil. in pract. crim. §. quoniam. num. 51. 52.

53. praesertim in §. secunda. num. 1. & 14. Anto. Gomez. variar. resolut.

scmo 3. cap. 11. num. 9.

c. Aristotel.

Rhetor. ad A-

lex. ca. 15.

audiri necessum erit, nomina exprimat, & ubi domicilium habeant. Hoc enim commodius examinandis testibus, & qua fieri poterit industria celeritateque testimoniis audiendis, commissarii dati vel deputati operam suam nauabunt.

*QVOD SIT OFFICIUM EORVM
qui ex iudicii corpore sine collegio delecti de-
positiones testium audiunt.*

CAP. LXXI.

CVM in iudicio capitali tales personæ esse debeant, quæ ad audiendos & examinandos testes idoneæ sint: Index vnâ cum duobus ex eorum numero, quos ad hoc negotium desumet, quosve ordo tanget, aut necessitas postulârit, adiunctoq; sibi scribâ, depositiones, non secus quàm in ciuilibus causis obseruari solet, iisdem adhibitis solemnibus, cum attentione audient: ubi quidem diligentia erit iudicantis explorare: sitne quis testium in depositione^a instantior: qui vel in substantiâ rei, vel qualitatibus, & accidentibus à semetipso vel aliis discrepet: siue etiam in testis moribus^b, sermone animique motibus^c perspicere quidquam possit, quod notasse ad rem faciat, eaque consignari mandabit.

*DE AUDIENDIS TESTI-
bus extra territorium.*

CAP. LXXII.

SI quod verò tribunal capitale homines exami-

^a Testem vari-
um non facere
fidem. Clar. 5.
vlt. quest. 53. §.
quartus.

^b Que conditio
testium esse de-
beat, ostenditur
in l. testium. D.
de testib. & ca.
forus. ext. de
verb. signif.

^c Prout habet
trinitio notus
versiculus: Hen
quàm difficile
est animum nō
prodere vultu?

examinandis testibus aptos non habue-
 rit; hoc discutiendum necessariò inci-
 dit, quod iure communi cautum noui-
 mus^a: Ne extra eos, qui iudicium consti-
 tuunt, quisquam commissarius audiendis
 testibus destinetur. Igitur, ne cui iniuria
 fiat, aut præiudicio temerè prægrauetur:
 quod pronum aded est, si debita testimo-
 niis recipiendis datis & deputatis examina-
 toribus desit dexteritas & exercitatio, in
 qua maximum sæpe rei periculum, immò
 totius negotii cardo versatur: Ided sanc-
 mus, & istam animi nostri sententiam decla-
 ramus; vt, vbicunque eiusmodi hominum
 penuria erit, capita accusationis, prout
 paulò antè dictum, insinuata, iudex & quat-
 tuor adfessores, peculiarem negotii curam
 gerentes, citra partium sumptus superiori
 suo magistratui vel principi transmittant:
 ad quem de iis simul, quæ ad rem spectare
 cognouerint, referent. Atque ille magi-
 stratus interpellatus idoneas examinandis
 testibus personas, quas quidem ex eo iudi-
 cio, in quo accusatio pendet, non esse nihil
 prohibet, consultò designabit, quò succur-
 ratur ei qui testes ad probandam intentio-
 nem producere potest: Et eas personas lit-
 teris mutui passus^b, quas vocant, nec non
 iis, quibus legitimè possunt^c compelli te-
 stes inuiti testimonium ferre, si ita opus fu-
 erit, & litigator desideret, idem ille magi-
 stratus instruet; qui hoc amplius curabit,

*Non valet
 depositio testiũ
 extra debitam
 commissionem,
 & planè nulla
 est Sebast. Vãt.
 copiose, tr. de
 Nullitat. tit. de
 nullit. ex defe.
 iurisd. deleg.
 num. 2. & seq.
 Gail. obs. 96.
 v. ult. & obser.
 100. num. 20.
 lib. 1.*

*b Clarus §. ult.
 quest. 26. v. sed
 quaro.*

*c Litteras com-
 pulsus, seu com-
 pulsoriales ap-
 pellant, & iuris
 subsidiales.*

vt negotium ritè expediatur: vsque adeò,
vt si quid casibus incidentibus dubiis minus
nouerit, quid iuris sit, Togatos, viros le-
gum consultissimos adeat; quò testes eum
ad modum audiantur, quem iura dictant;
& vt omnia sine præiudicio partium pera-
gantur, cauebit.

DE PUBLICATIONE TESTIMO-
niorum^a siue Rotuli, quod vocant.

CAP. LXXIII.

^a De forma pu-
blicat. testium
vid. Ferrar. in
pract. inform.
pub. test. in gl.
num. 1.

^b An sententia
propter inter-
missam publi-
cationem atte-
stationum sit
ipso iure nulla.
Myns. Cent. 4.
Obs. 2.

Igitur cùm testimonia audita sunt, hunc
in modum publicari^b debent: vt si ea te-
stimonia à personis è corpore iudicii capi-
talis aptis & delectis audita & recepta sint,
iudex publicationi diem certum constituat;
quibus si quis contradicere, vel contra ea-
dem excipere in scriptis velit, potestatem
habeat, vt iam declarare aggredimur.

§. I. At, cùm audiendis testimoniis te-
stiumque depositionibus recipiendis nemo
è iudicii collegio idoneus esset, si testimo-
nia per cōmissarios audita fuerint: vel adses-
sore eius iudicii non in eodem loco, oppi-
do, communitate, castro, domicilia habu-
erint, ad quos conuocandos sumptum fieri
oporteret, multumque temporis in eâ re
insumeretur, præsertim, cùm eorum con-
uocatio ad singulos actus neque necessaria
neque commoda sit, vt dilationes sumptus-
que inutiles vitentur: Mandamus & sanc-
imus, hoc casu, eos commissarios hunc in suo
munere

munere obeundo ordinem, quem sequen-
tibus præscribimus, obseruare debere.

§. 2. Primum, Dati commissarii & testi-
moniorum auditores diem partibus nomi-
nabunt, qua testimonia publicent: & ad
constitutam publicationi diem exempla
(copias ^a appellant) testimoniorum pro
tolerabili descriptionis pretio partibus of-
ferant: deinde, tantum temporis conce-
dant, quantum causæ magnitudo & neces-
sitas ipsa postulat, quò omnia ad eos quo-
rum interest, inprimis ^b ad reum deferri, ei-
que denunciari, cuius res agitur, commodè
possint: neque enim à reo ii, quorum pa-
trocinio utitur, arceri debent. Posthæc v-
naquæque partium, si quid aduersum te-
stimonia proferre habeat, de eo ad testimo-
niorum auditores ad diem, quem iidem pro
causæ qualitate breuiorem, aut longiorem
præfigent (ita tamen, vt nullum interstiti-
um longius admittant, neque nimis festi-
nent) in scriptis duplici exemplo exhibitis
referet: quorum alterum sibi auditores as-
seruabunt: alterum aduersariis exhibebi-
tur, vt exceptiones si quas habet opponant.

§. 3. Denique si quid sit, quod contra
testes, personas, vel dicta eorum ^c exci-
pere partes possunt, vicissim duo exempla
eius scripti ad diem, quem testimoniorum
auditores constituere, offerent: vt tamen
neutri partium amplius quàm duabus vici-
bus, quibus fundamenta sua, defensionesq;

^a Inquisitionis
copia reo pro
defensione fa-
cienda dari de-
bet. Marq.

Freher lib. 3. de
Infamia, ca. 2.
num. 17. fufius
rationem ex-
plicat.

^b Non debet,
peior conditio
esse rei quàm
actoris. cap. 2.
x. de mutua
petit. cap. non
debet. de Reg.
in 6. Nam de
iis disputandū
est testimoniis
& iudiciis.

Blanc de Indic.
num. 25.

^c De forma op-
ponendi contra
testes post pu-
blicationem,
Ferrar. in pract.
de form. opp.
contra test. fol
163.

(ne in infinitum inutilibus disputationibus, negotium, quod breuibus expedire queat, extrahatur) in medium afferent, inque causâ concludent, agendi facultas detur. Nisi fortè iustis & magnis de causis aliud necessarium iudicent commissarii: neq; aliter causam enodari posse videant, tertia vice scriptum suum (omni vltiore disceptatione exclusâ) sine tamen morâ longiore exhibere concedant. Itaque cum ad hunc modum à nobis demonstratum, testimonia audita, & publicata, itemque obiecta, quæ potuere, fuerint, & in causâ conclusum erit: commissarius, vel testimoniorum auditor magistratui, à quo sibi hanc prouinciam impositâ agnoscit, acta omnia ocius transmittet, & magistratus ad iudicem, qui rebus capitalibus præest, reumque in vinculis detinet, eadem acta, & quæ fieri debere statuet, quamprimùm remittet.

SI TESTIMONIIS INNOCENTIAM suam probare eus velit.

CAP. LXXIV.

^a Clarus S. fin. quæst. 52.

^b contrâ quàm iure causiū est. ^c favorabiliores. de reg. iur. ^e Sunt enim omni iure licite. vulg. l. ut vim.

Accusatus ^a contrâ, si testimonia aut probationes exhibere vel deducere velit, quibus aut excusetur ab intentato crimine, aut purgetur, ne peior rei quàm actoris conditio esse dicatur ^b; si alicuius momenti futuras iudex præuiderit, aut aliâs è re esse, testimonia non repudiari, & defensiones audiri existimauerit ^c, non alia ratione id fiet, quàm superius in testimoniis ubi DD.

ubi DD. de iustit. & iur. l. 1. de appell. ideoz nemini etiam propalam delinquenti, auferenda, Gomez. de delict. cap. 1. num. 43. lul. Clar. d. §. ult. quast. 49. num. 14. Eman. Soarez in thesaur. comm. opin. x. defensio. num. 25. sed & post conclusionem, imò post sententiam quoq; audienda. Hippolyt. de Marsil. in pract. crim. §. opportunè. num. 8. 16. 17. §. ultimum num. 26. §. occurrunt. num. 2. & 3. nec iis reus renunciare potest Eman. Soarez. d. x. defensio. num. 27. Clar. d. quast. 49. num. 16.

ab accusatore adductis ostensum est, & postea, ubi de innocentia probatione pleniore manuetur, cap. 151. & aliquot sequentibus capitibus fusiùs explicabitur.

CVIVS SIT IN TESTES

euocatos sumptum facere,

CAP. LXXV.

Qui in causa capitali testes euocat, (quod sanè non temere faciendum, & de iis accipiendum, qui ad inuestigationem vel criminis aut innocentia necessarii erunt ^a) ^a l. i. §. quamquam. D. de Testibus. & l. testium. §. ult. singulos, quamdiu testimonii ferendi causa à rebus suis absunt, numulos cruciatus ^b ^b Menoch. 2. non minus octo, aut pretium æquiualens Arbir. cas. 310. (mutant enim numismata pro regionum varietate) numerabit: idque ne cui officium suum damno aut oneri sit. Quid verò si quis nobiles, illustres, aut clarissimas personas ad ferendum testimonium euocet? ^c ^c Vlt. 40. testes in una causa non adeò opus sit, euocet? Eà de re ^d ^d l. super uno articulo commissarii, ex viri boni arbitrio quod iustum æquum erit, statuent; & ex numero testimonii, quot volent, refecabunt. ^e ^e non esse audiendos, dicunt communiter.

* Albericus
Gentilis lib. 2.
de iure belli,
cap. 14.

TESTES IN IVS^a SALVO CON-
ductu dato, non vocandos.

CAP. LXXVI.

NVlli partium aut testium à iudicibus
aut commissariis (quòd in iure nemi-
ni iniuria expectanda aut metuenda sit)
saluus conductus concedendus est. Nisi tum,
cùm vis ab extero aut potenti aduersario
metuenda erit, rectè saluus conductus, aut
quā appellant, salua guardia elargienda erit.

b Dilationes
necessariae, non
supervacua
danda partib.

NE MORA^b LONGA IN
processu toto interponatur.

CAP. LXXVII.

l. nouerint. C.
ut intra certū
tempus. Ita ta-
men properan-
dum, ut omnes
Theodosii Imp.
facto sapiant,
quòd in The-
salonicenses pec-

SVmptuum præter necessitatem effugi-
endorum causa, nève frustra tempus te-
ratur, sed melioribus aliisq; causis seruetur,
Constituimus, ut in causis capitalibus, eum
ad modum, quem Leges definiunt, maturè
progrediantur iudices: ne qua dolo aut cul-
pa eorum mora fiat.

canit, ut refertur in cap. duo sunt. Distinct. 96. Et c. cùm apud. 11. quest.
3. August. de ciuit. Dei, lib. 5. cap. pen. ubi ὁμοιῶς. l. si vindicari. C.
de poen. Cuiac. lib. 20. Observat. cap. 32. Longissima autem mora, biennii
est, ut Iustinian. constituit in l. ult. C. d. tit. ut infra. Causarum ciui-
lium terminus triennii est, l. properandum. C. de iudiciis (Cur verò hodie
viniaciones agitantur lites ipsis hominibus?) Locus Platonis est adscriben-
dus ex Apolog. Socr. νόμος ἂν αὐτῶ ποιεῖ, περὶ δὲ δικάτε μὴ μίαν
μόνον ἡμέραν κρίειν, ἀλλὰ πολλὰς. pag. 37. a.

DE CONSTITUTIONE DIEI,
qua de crimine cognoscatur ac decidatur.

CAP. LXXIIIX.

ACcusator, si ad confessionem à reo fa-
ctam, aut plenam absolutamq; per te-
stimonia

stimonia deductam probationem, & in causa conclusionem, capitalem reo diem ² iusta petenti constitui petat, eius desiderio ³ iudex deesse facile assentiendum, l. 2. D. de his qui sui. l. 6. Atticilinus. Quod si accusator hoc nolit petere, ad ipsius rei (qui vel absolvendus vel condemnandus est) petitionem, dies constituetur Ex ⁴ praed. officio. De seru. rust.

VT REO DIES CAPITA-
lis denunciatur.

CAP. LXXIX.

EL, aduersus quem ad accusatoris petitionem sententia vltima ferenda est, tri-duo antè denunciari oportet, vt tempesti- uè commissà sua, quibus tum **DEVM** **LEHO-** **VAM** conditorem & benefactorem, tum homines proximos suos grauiter offendit & læsit, serjò lugeat, deprecetur, toto pectore resipiscat, & ad **DOMINVM**, qui **MVLTVS** **EST** ^b **ADIGNOSCENDVM**, sese conuer- tat: nec puniendo, verà pœnitentiâ prapa- rato, si sacræ Eucharistiæ ^c particeps fieri ef- flagitet, deneganda est, sed omninò ei hoc officii deberi pietatis causâ volumus. Quæ ^d vlt. quæst. pen. vt rectius perficiantur, & æterna hominis salutis ^e diligentissimè curetur, ad eundè ad- ducantur, à quibus consternata illius consci- entia diuinis solatiis erigatur, corroboretur & confirmetur, nec non de Christi Soteris & Mediatoris erga resipiscētes clemētiâ abun- dè instruat. Simul ac cauēdū, nè reus mor- tis meditationibus occupatus cibo potūve

b Ieschaia

55. x. 7. Psal.

103. x. 8. & Ps.

145. x. 8.

c Clarus in §.

vlt. quæst. pen.

x sed quaro.

d saluti vnius

anima non est

av' ἀνάγκη.

fese oneret, quibus ratio obruta, istius vitæ munii, ne dicam pietati, ritè vacare nequit.

IUDICVM CONVOCATIO.

CAP. XXC.

Quoties causa capitalis definitione decidenda est, cuncti, qui è corpore iudicii sunt, pro more, quibusque locis bene recepto, per viatorem publicum, aut campæ signo, conuocari debent; neque eorum vlli sine causâ legitimâ^a abfuisse, impune erit.

^a *Qua sint impedimenta.*

Mynfinger.

Cent. 4. obseru.

57. cum sequ.

& Cent. 3. obs.

92.

IUDICVM ANTE DIEM FERENDÆ SENTENTIA CONSULTATIO QUÆ FIT.

CAP. XXXCI.

Debent etiam iudices, præparationis loco, ante sententiæ capitalis definitionem, sibi acta recitari curare: & antè bene cognitis ac perponderatis, quæ ad causam faciunt, momentis & circumstantiis omnibus, quid decidendum sit, sententiarum collatione factâ, deliberabunt. Si quis oriatur scrupulus; Prudentes, vel alios (vt in calce harum Legum monebimus) de iure consulant. Si quid decreuerint, adscribi actis curabunt. Sic enim sibi peroptimè viam ad ipsam sententiam capitali die ferendam muniant: vt cum ea post aduenerit, sine ambagibus & morâ vllâ sententiam confirmare atq; publicare possint.

DE

KARVLI V. CAP. XXCII. 81
DE SOLEMNI IUDICIUM CON-
fessu, & signo conuocationis dando.

CAP. XXCII.

Dile capitali, cum hora est, signum tubæ,
are, vel campanæ, ut fieri assolet, dandū
est: iudex autem & adfessores in pratorio
seu curiā, aut aulā iudicii, præsentes adesse
maturè debent: quā ex consuetudine, iu-
dicis mandatu, ordine consideant: & ipse
iudex pedum iudiciale, gladiumve vaginā
exertum, pro regionis cuiusque more non
illaudato, erectum dextrā teneat, debitam-
que præ se ferens auctoritatem, præsideat
iudicio tantisper, donec, quæ ad actum re-
quiruntur, omnia ritè pacta transacta sint.

*HARVM CAPITALIVM NOSTRA-
rum sacræ Rom. Imperii sanctionū codicem in ma-
dium proponi in iudicio debere: nec non
partibus ipsis, ea quæ scire debent,
aperienda esse.*

CAP. XXCIII.

MAndamus, ut in omnibus, quæ crimi-
nū delictorumque pœnas concernunt,
iudiciis harum sanctionum capitalium Vo-
lumen, in conspectu^a propositum sibi iu-
dices & adfessores, dum iudicant, religiosè
versent: ut hinc agendi modum accipiant,
& nihil diuersum à nostris Cōstitutionibus
dicant, faciant. Tum etiam partibus, cum
^aDiffimili longè
& maximè ar-
duo in negotio,
scil. RELIGI-
ONIS, disca-
prando, Con-
stantinus Mag.
in Concilio Ni-
cano, quod con-
tra Arium celebratum est à Patribus 318. iussit proferri sacra Biblia, &
quibus hæresiarum illæ condemnaretur. Euseb. lib. 3. de vita Constanti
& Theodoret. lib. 1. Histor. Ecclesiast. cap. 5. testibus.

edoceri de aliqua re petent, quantum necessitas postulabit, iudices explicent, ne per imperitiam ineptas fortè instituunt accusationes, aut ordine inuerso contra præscriptum harum legum agant, vel iniuriam cui inferant: quod omnibus modis anticipandum præcidendumq; ducimus. Danda autem sunt partibus ea capita huius Codicis descripta tolerabili pretio, si quæ erunt, quorum plenior considerationem & intellectum pro sui informatione requirent.

QVOMODO IVDEX DE IVDICIO rectè constituto quærat.

CAP. XXXIV.

a Septem iudices cuiusdam rei constituit. Agell. lib. 9. ca.

15. Ferè enim

impar iudicum

est numerus, ut

imparib. votis

res citius dii-

dicetur. ca. si-

quis episcopus.

o. quæst. 4. ca. 1.

Distinct. 79. &

cap. licet de vi-

tanda. x. de

Electiõne. &

iudices in dubio

mitiorem pœ-

nam eligent,

quâ dere Phi-

lipp. Camera-

rius ICTus &

consil. Norib.

Cent. 1. Histo-

riar. subseci-

var. cap. vlti-

mo.

Postquam ita in iudicio confessum erit, singulos adseffores iudex in hæc compellans verba interrogat: LVCI, SEMPRONI, ex te scire & cognoscere iura me volunt, iustumne & sufficientem hunc adsefforum, qui adsunt, numerum esse, à quo capitalis sententia in CAIVM feratur, ex animo credas? Vbi ergo non minùs septem^a adsefforum, collegarum, consiliariorum, senatorum, scabinorum (quos variis nominibus appellant) aut octo aderunt, singuli, vt ex serie compellabuntur, respondebunt: CLARRISS. IVDEx: Hoc iudicium, vt nuncupasti, quo de crimine CAII vltimo supplicio coercendo agatur, ad præscriptum SANCTIONVM à KARVLO V. IMP. PP. AVG. & S. Roman. Imp. Ordinib. latorum, rectè consideri & concelebrari aio.

M. m nē- ne per ccusa- rascri- am cui cipan- da au- odicis erunt, & in- rent. 7-
KARVLI V. CAP. XXCV. 83
SI REVS PVBLICE IN NV MEL-
lis aut compedibus exhibeatur.

CAP. XXCV.

CVm iam contra reum condemnatoria sentētia lata est: si quā locorum id moris sit, vt ante executionem puniendus aliquot diebus vel horis, compedibus vinctus, aut numellis collo inserto publicē in foro vel ante templum ^a, aut alio loco, quo fre-

a Galli appel-
lant, Emende
honorabile. Co-
ras in Aresto
Tholosano, ad-
not. 89.

VT REVS IN IVDI-
cio sistatur.

CAP. XXCVI.

HInc per iustitiæ administrum, carnificem, lictorem aut apparitorem, mandet iudex reum ligatum in iudicio sisti ^b.

b Clar. §. ult.
quest. 6.

DE DIFFAMATIONE REORVM.

CAP. XXCVII. c

IN diffamatione instituenda ea ad postu-
lata accusatoris obseruari præcipimus,
quæ hactenus seruari in quibusque iudiciis
solita sunt. Cū autem accusator, quia ac-
cusati fama de eo crimine non laboret, ere-
modicio facto accusationem persequi no-
lit, & contrā, reus sibi ius dici, seque abso-
luto sibi regressum dari aduersus accusa-
torem desideret, eo casu diffama-
tione opus non
erit.

c Videtur hoc
caput alieno
positum loco:
nihil tamen
muto. & absti-
neo sciens ma-
num.

24 PARAPH. CONSTIT. CRIM.
DE PROCURATORIBVS ET DE
defensoribus utriq; partium dandis².

CAP. XXCIIX.

² De his etiam
prolixè Hippol.
de Marfil. in
pract. crim. §.
sequitur. à nu.
1. ad fin.

Quia neminē causā non prius legitimē
discussā atq; cognitā damnari vel ab-
solui fas & ius est: tam accusatori quā reo,
si nominatim petant, huic defensor, illi
procurator ē iudicum numero concedi &
designari debent. Et qui dantur, omnem
operam & studium in hoc collocabunt, vt
quod iustum erit, quantum & de facti con-
trouerſi veritate illis constabit, & iuris sci-
entiā poterunt, ante omnia secundū præ-
scriptum capitalium noſtrarum Constituti-
onum tam agant accusando, quā excipi-
endo defendant: neq; dolo malo malitiā ve
scientes volentes ius calumnientur, perso-
nas crimentur: hocq; pacto, quò minus
rectè de delicto statuatur, impedian, ani-
mosq; iudicum peruertant, & in transuer-
sum quouis colore rapiāt. Quamobrem eos
iudex sacramenti religionē ad officium adi-
get: neq; in confessum eo tempore quo sen-
tentiæ rogātur, admittet: quò iudex cum re-
liquis adſessoribus suis liberè in causā dicat
sententiam. Integrum autem esto & actori
& reo, vel ex adſessoribus electos, vel perso-
nas extra iudiciū constitutas, causæ suæ pro-
curatores vel patronos, à quibus defendan-
tur, dare: quin ne hoc quidem prohibemus,
vt si id malint, suam ipsorum met causam ag-
gāt, sibi patrocinetur. Qui verò extra nume-
rum

Vt, dominus
potest & debet
dari seruo suo
defensor, l. si
cuidam. C. de
accusat.

rum adfessorum offeretur: hunc iudex prius iureiurando adstringet, eadem fide ver-
sandi in causâ, qua patronum ex adfesso-
rum numero debere nunc commemora-
tum est.

§. I. Porrò, ad sequentis capituli, quod
accusationis formulam continet, facilio-
rem intellectum spectat, ut vbi Titii no-
men, actor; vbi Caii, reus; vbi delictum,
genus pro specie dicetur; nomen maleficii
expressè, verbi gratia, homicidii: assassinii,
furti, incendii &c. alteriusve de quo quæ-
stio est, verborum compendio accipiat
& intelligatur: idque procuratores obser-
uare meminerint. Neque hîc silentio à no-
bis prætereundum est, ut in accusatione ex
officio, libellus edatur; & inscribatur: Ac-
cusatio ex officio.

PETITIO PROCURATORIS

qui ex officio, vel ab accusatore da-
tus, accusat.

CAP. XXCIX.

Clariss. Iudex, ^a Titius accusat Caium, in
iudicio præsentem, delicti, quod (la-
trocinando, incendiando, incantando &c.)
commisit: prout iam antè accusatio in iu-
dicium deducta & ventilata est; simulque
petit, ut in eâ, probationibus indubitatis
confirmatâ, non aliter, quàm ex Karuli V.
Imper. Aug. sacrique Rom. Imper. Ordi-
num Constitutionibus laudatissimis, & fo-
rensi vsu frequentatis, ius in consimilibus

^a Ex lege Atti-
ca, ἀπὸ τοῦ ποσού-
του καὶ πα-
σῶν, Apuleius
lib. x. interpre-
tatur, Neque
principia dice-
re, neq. misera-
tionem com-
movere.

criminibus antehac dictum est, & dici debuit, pro prudentiâ tuâ statuas: vt maleficium, conuictoreo, probatum, vltimâ sententiâ tuâ ex iustitiâ debito seuerè plectatur, & hinc ^a delinquendo alii deterreantur: & omnia in ea resiant, vti leges iudiciorumque ordo postulat.

§. I. Si verò procurator accusationem suam & petitionem coràm effari non possit, tunc in scripta relatam, apud iudicium insinuare potest, his præfatis: Clarissime Index, peto, vt quæ accusatoris nomine accusationis capita cū adnexâ petitione offero, ea ab actuario ex hac ipsa scheda, quam insinuo, publicè recitentur.

QVID REVS PETERE ET AGERE per defensorem suum possit.

CAP. XC.

Cum iam maleficium reus liberè & constanter confessus est: aut viuis probationibus conuictus erit (quæ quidem quose modo habeant, satis nisi fallimur superius indicatum est) & nihil aliud sibi superesse videbit, quàm vt ad extremam recurrens anchoram, iudicis ^b clementiam imploret, ad quam vt patronus confugiat, atq; animū iudicis ad eam, qua potest ratione, permoueat, petet, petiq; curabit.

§. I. Sin verò maleficium non ita atrox se admisisse asserat, vel inficietur nonnulla: aut si factū quidem fateatur, exceptione tamen eius-

^a l. bona fides. in princ. & vlt. D. depositi. & l. omne. §. qui in acie. D. de re milit. ac similibus. Bodinus lib. 4. Démonom. c. 5. Dueren. Comment. ad tit. D. de pœnis. cap. 1.

^b Petitio venia in iudicio, confessio est delicti. Blanc. de Indiciis. nume 308. Damhouder. pract. cap. 53. Et P. Syrus: Mala, inquit, causa est, qua requirit misericordiam. Menoch. Arbitrar. quæst. 8. Alber. Gentil. de iure Belli, lib. 2. cap. 17.

eiusmodi sese tueatur, cuius beneficio liberatus supplicio, reatui eximi, & leui poenâ defungi se posse speret: hunc in modum verbis conceptis apud iudicem per patronum agere poterit: Clariss. Iudex, Caius contra accusationem Titii, qua hoc vel illud ei delictum intentatur, repetêdo excipit, quæ antè excepit, & vera esse liquidò probauit: instanterq; petit, vt tam de accusatione quàm exceptione, exactis, quæ in iudicium deducta sunt, secundùm capitales Karuli V. Imp. PP. Aug. sacratissimiq; Imp. sanctiones nunquam satis laudatas, iure & æquâ lance dispicias: vt eius innocentia compertâ, & manifestâ factâ, sententiâ tuâ reatui exemptus absoluator: & Titius iniustus accusator in impensas omneq; damnum, Caio, quanti eius interest captum, tormentis subiectum, diffamatumq; non fuisse, ante exitum huius iudicii, ea formâ & modo, quem eadem Sanctiones optimè definiunt, damnetur.

§. 2. Vt verò defensor à reo datus hanc exceptionis formulam petitionemque resolutionis coram iudicio (recessando) eloqui non possit, vel id moris non sit, in scripta redactam insinuans, iudicem compellabitur: Clariss. iudex, Cui rei exceptionem atque petitionem, ex schedâ à me hîc oblata, palàm à scriba recitari desidero. Hinc

iudicis partium est, ad desideria patroni, schedas iudicio oblatas prælegi curare.

SI REUS QUOD ANTE CON-

fessus erat & ratificauit delictum, ad
extremum reuocet.

CAP. XCI.

Hinc liquet
differentia cap.
57. 60. & huius
loci.

SI reus quod antè quidem constanter & liberè confessus erat crimen, indicto capitali sententiæ ferendæ die, dolo, qui nulli prodesse debet, reuocet atque inficietur: contrà, iudex, ex inquisitione habita ab eo admissum, omnibus circumstantiis congruentibus, deprehenderit: & hoc tantum à reo queri animaduuerit, vt differat diem, impediatq; executionis processum: Huic malo competens afferentes remedium, constituimus, vt iudex eos adseffores (quibus cum tam confessiones tormentis excussas, quam liberas & citra vim factas, & à reo liberâ voce confirmatas ratificatasque auduit) iureiurando adactos publicè in iudicio interroget: Rectène à reo confessiones alterâ vice editas, & nunc in iudicio recitatas, audierint? Quod si illi rem ita habere aduenit: iudex, quid iure de reo ad extremum reuocante maleficio fieri debeat, & quam pœnam maleficio mereatur, Legum peritissimos viros, superioresve suos, consulat. Quod cum obseruabitur, ii adseffores non amplius testium loco habebuntur, sed vt con-iudices adhiberi, nec villo modo à confesu excludi poterunt.

QUOMODO IUDICES, ADSESSO-
res, & qui iudicio præsumunt, post accusationem & exceptio-
nem in medium allatas, factamque in causa con-
clusionem ad sententiam ferendam pergere
debeant, quidq; iudex ex adseffo-
ribus quærat.

CAP. XCII.

Agitatis iudicio accusationis & exce-
ptionis probationibus, factaque causæ
conclusionem, iudex, adseffores, & qui suffra-
gii ius habent, acta diligentissime visa exa-
minent & ponderent. Quod quod accuratius
fiet, eò magis sententiam hisce nostris Im-
periiq; sanctionibus accommodatam, hoc
est, maleficio condignam, concipient, quæ
mox in scripta redigetur: ea perscripta, Iu-
DEX, qui iudicium moderatur, è singulis
adsefforibus quæret: LVCI, SEMPRONI, &c.
Hocne isto casu iuris esse statuis? Hoc cri-
men hunc in modum, neq; aliter, & hac pœ-
na secusve puniendum, ex animo credis?
decernis?

QVALE RESPONSVM AD

seffores subiciant.

CAP. XCIII.

CLARIS S. Iudex, uti acta perlecta à no-
bis audita, & probè excussa sunt, iudi-
ciique ordo seruatus est diligenter, neque à
pœnâ lege præscripta discessum: ita ritè, &
solemniter proferendam è breuiculo
esse sententiam aio, suffragioq;
meo adprobo.

SENTENTIÆ QVEMAD-
modum publicentur.

CAP. XCIV.

VBi ex ordine ab adfessoribus respon-
sum datum erit, statim sententiã con-
demnatoriam, per præconem, aut actuari-
um iuratum præsentibus & accusatore &
reo, curabit iudex è periculo^a publicè reci-
tari: & cum pœna corporalis decreta fuerit,
disertè & singillatim exprimi debet, quo-
modo ea pœna in corpore puniendi, execu-
tioni mandari debeat: quod conceptis in
eam rem verbis fieri, inferius cap. 104. osten-
demus. Qua denique ratione actuario sen-
tentiã publicandam & proferendam in
ordinem redigere debeat, illud cap. 190. ha-
bebitur.

CAP. XCV.

VTut leuiculum videri possit, admonē-
dos tamē esse duximus actuarios: No-
stras loquēdi formas, accusatoris & rei vnus
tantum mentionem facere. Ne quis hoc mi-
retur. Nam cum plures accusatores, reive
concurrent, sermo plurium numero effi-
rendus est.

SOLENNE, QVANDO IUDEX
bacillum manibus medium elidat.

CAP. XCVI.

EXtremum hoc restat, vt, accusato sen-
tentiã supplicio addicto, iudex bacul-
lum,

*a. l. ult. C. de
sentent. ex pe-
ric. recit.*

lum, quem ex more manu gestat, medium^a *Baculi infrin-*
 collidens infringat, atque damnatum car- *gendi mos.*
 nificis potestati traditum, rectè custodiri
 mandet: carnificem iureiurando adigat, vt
 omni studio pœnæ destinatum commerito
 afficiat supplicio. His peractis è iudicio dis-
 ceditur, & sententia è vestigio executioni
 mandatur.

NE VIS FIAT CARNIFICIB.

CAP. XCVII.

Sententiâ publicatâ, baculoque mani-
 bus iudicis confracto, iam iamque reo
 ad supplicii locum pertracto, iudex, seu qui
 vicariam iudicis vicem agit, sub pœna vio-
 latæ publicæ pacis prohibebit, Ne quis iu-
 stitiæ administrum, dum officium suum per-
 agit, impediat, nève vim, quantumvis casu
 aliquo minùs feliciter munere defungatur,
 inferat.

AB EXECUTIONE SUPPLI-
 cii quid fiat.

CAP. XCVIII.

TAndem peractâ excutione, rogat iudi-
 cem carnifex, Rectène executioni sen-
 tentiam mandârit. Cui iudex, si nihil desi-
 deret, respondebit: Si tu quidem offi-
 cio secundùm sententiæ latæ te-
 norem perfunctus es, ac-
 quiesco.

b Certi sunt
 homines, qui
 iustitiæ exe-
 quenda desti-
 nantur. Quid
 autem si desit?
 Ex proximo lo-
 co, qui erit, vo-
 cari potest: vel,
 Iudex eo aliquē
 adigit, vt docet
 Clar. §. ultim.
 quest. pen. v.
 sed pone. Dam-
 boudier. præf.
 crim. cap. 152.
 & Coras. d. Ar-
 resto Thulof.
 adnot. 92.

CAP. XCIX.

SIn accusatus iudicium suffragiis à crimi-
ne absoluat, pari iure absolutoria exe-
cutioni mandari, & liber abire in res suas
absolutus debet. Ad restitutionem verò im-
pensarum, & damni facti quod attinet, ab-
solutus, qui iam actoris partes sustinet, ciuili
actione apud eundem iudicem agere potest,
& ab actore suo, qui in probandi onere de-
fecit, suum^a consequetur.

^a Vt cap. 12. su-
pra declaratum
est. Confer et-
iam cap. 199.
infra.

CAPTIOSAS, INVTILES, ET MINVS
necessarias interrogationes in iudicio fieri
non debere.

CAP. C.

ESt & hoc abusus ad nos delatū, nonnul-
lis in iudiciis captatorias partim, partim
ociosas superfluasq; neq; ad indagationem
veritatis faciētes interrogationes reis quan-
doq; proponi: quibus cum superfederi pos-
sit, hoc etiam maximum inest incommod-
um, vt intricatos magis reddant animos
iudicum, & cognitionem impediāt. Has
igitur & con similes quæstiuncularum laby-
rinthos, quibus non solum nihil iuuatur,
sed etiam differtur causæ notio, & quibus
falli simplices possint; hac consultissima
lege sublatas volumus; vsque adeo, vt si quas
à iudicibus in posterum propositas magi-
stratus superior cognouerit, de culpa ad-
missa eos, qui sic peccārint, puniat, quoties
id fieri

id fi
hac
D E
vita

C
est.
lata
ma
gan
loc

P
plo
ius
vni
vol
sta
tur
om
sper
adm
SP
sang
Prim
de pa
serm.

id fieri contigerit : & ne quid in posterum
hac in parte peccetur, seuerè inhibebit.

DE POENIS CORPORALIBVS, QVÆ
vitam tamen non adimunt, neq; ad perpetuos carceres
damnant, quando ex officio infliguntur.

CAP. CI.

QVemadmodum autem (quod in ordi-
ne sequitur) pœnæ^a corporales, hoc
est, corporibus, vt membri amputatione il-
lata, quæ morti, aut perennibus vinculis nō
mancipant, ex officio decernantur & infli-
gantur, id reseruabimus in commodiorem
locum, & cap. 196. explicabimus.

VT AD MORTEM SE COM-
parare debeat puniendus.

^a Poena capita-
lis. & corpora-
lis poena qua di-
catur, explicant
Wesembec. Cō-
ment. Dig. 112.
de pœn. n. 2. &
Capolla Caus.
2. num. 15.

CAP. CII.

PRæcipimus, vt puniendus conscientiam
suam seriâ criminum perpetratorū de-
ploratione atq; detestatione exoneret; cu-
ius rei gratiâ, ei ad supplicium prodeunti,
vnum duosve Ecclesiæ presbyteros adiungi
volumus, à quibus de immensa & inexhau-
sta Dei clementia^b & misericordia erudia-
tur & confirmetur ad veram item in DEVM,
omnium patrem, fidem & fiduciâ, plenamq;
spem vnice, non in aliâ vllâ re collocandam
admonetur; eiq; CHRISTI IESV SO-
SPITATORIS NOSTRI ΙΗΕΥ ΧΑΙ ΜΕΣΙΤΗΣ
sanguineum sudorē, vulnera, crucem, meri-
tū. ^b Exod. 20. &
34. Deuter. 5.
Hieronym. Nota
irascitur, in-
quit, Deus ho-
minibus, sed
vitiis: c. quam-
obrem. de Pœ-
nit. Distinct. 1.
& Ambros.
Prima, inquit, consolatio est, quia non obliuiscitur misereri DEVS. cap. 1.
de pœnit. Dist. 3. Ambros. Mediola. Episcopus fusè Comment. in Psal. 118
serm. 8. ad x. Misericordia tua plena est terra DOMINE. pag. 477

tum cruentum, quibus salutē solus cunctis
 credentibus peperit, sedulō inculcent: Ex-
 empla subinde, quorum vis maxima est in
 consolandis miseris ē vitā ablegandis ex lo-
 cupletissimo sacrorum Bibliorum penu de-
 promant, ^a Dauidis, ^b Magdalenæ, ^c Telonæ,
^d Petri, ^e Latronis CHRISTO appensi: Nō
 enim vllum contra desperationem præsen-
 tius antidotum inuenire est.

^a Dauidi Na-
 than renunciat
 ablatum esse
 peccatum. 2.
 Reg. 12. v. 13.

^b Magdalena exemplum est Luc. 7. v. 48. ^c Telona, Luc. 18. v. 14. ^d Pe-
 tri à negatione respicientis, Luc. 22. v. 62. ^e Latronis, Luc. 23. v. 43.
 Cui perquam simile recitat Eusebius lib. 3. histor. ecclesiast. ca. 20. De con-
 solandis puniendis scripsit anonymus quidam, ante aliquot annos.

NE, QUIDAMNATIS A CONFES-
 sionibus sunt, eos ad temerariam delictorum confes-
 sionum reuocationem instigent.

CAP. CIII.

^f Idem supra
 cap. 31. §. cul-
 pandus.

§ Neminem nec
 ex suo, neque
 alieno dolo vel
 calliditate re-
 leuari debere, l.
 rerum. §. tem-
 pus. D. pro socio.
 cap. ex insinua-
 tione. in fine,
 ext. de appel.
 cum similibus.
 h. l. cum qui. in
 princ. D. de in-
 iur.

CONFessionarii, sic dicti, patres ^f, puni-
 endos ad reuocanda ea, quæ vel de se
 vel aliis, verè constanterque dixere, ne edo-
 ceant ^g vel incitent, vetamus: quod nulli
 contra vtilitatem publicam (quæ suas quem-
 que vult pendere pœnas sine procrastina-
 tione frustraneâ) maleficos in tegendis cri-
 minibus confessis, vel pernegandis consi-
 lio, multoque minùs ope iuuare liceat. Ita
 enim peccata nocentium & nota ^h esse, &
 commeritis plecti pœnis expedit societati
 hominum: è quâ ablegari maleficos,
 & refecari putrida membra, sum-
 ma exigit ratio.

DE POENIS; ET QVEM ADMODVM

veteri iure proditas pœnas secundum nostras Con-
stitutiones & temporum regionumq; vsum
interpretari oporteat.

CAP. CIV.

SI quis maleficium, criménve, quod iura
olim scripta capite luendum præscripsê-
re, admiserit: in id, eo potissimùm pœnæ ge-
nere, quod ratione longoque tempore sub-
nixa consuetudo inuexit, vel ex arbitrio
suo cordatus legumque peritus iudex, qui
naturam eius criminis, & quàm atrox, &
quàm magno futurum sit scandalo in vul-
gus, bene appendere nouit, decernet, vin-
dicabitur^a. Quibus autem casibus veteres
Leges Imperatorumque Constitutiones ca-
pitis pœnam infligi nolunt, iisdem neque
nostris hisce sanctionibus nouissimis vlti-
mum supplicium infligimus. Sed & cum
nam vt Papinianus. D. ad SC. Turpillian. nec impunè liceat iudici à pœ-
na lege præscripta recedere, l. seruos. 8. in fin. C. ad L. Iul. de vi public. l.
vltim. C. de sacr. baptis. iter. l. 1. C. de commer. & mercim. l. 1. C. de de-
ferto. 12. si tamen lex, vel SCtum, aut constitutio alibi ex causa iudicis ar-
bitrio permittat in vniuersum aut aliqua parte pœna modum, nihil con-
tra legem fecisse dicetur, siue mitiorem, siue grauiorem pœnam infligat,
dummodo limites à iure præscriptos non excedat: Siquidem cum hoc
arbitrium ex lege habeat, adhuc verum manet illud, pœna persecu-
tionem legis auctoritati referuari. Quò spectat l. hodie. de pœn. l. re-
spiciendum. eod. l. 1. de furib. balnea. l. 1. de effracto. l. 1. l. 5. tot. tit.
de extraord. crim. Menoch. de arbitra. lib. 1. quest. 14. & 77. Disputatio
gloss. & interp. ad §. in summa. Inst. de iniur. Maranta part. 4. distin. 1.
à num. 59. ad num. 74. & disput. 6. post specul. aure. Muscorn. de iurisd.
om. iud. num. 90. & seqq. Menoch. lib. 1. de arbit. quest. 86. Clar. §. vlt.
lib. 5. quest. 83.

^a Euerhard. loco à contract. ad delicta, nu. 1. ex Gandino, lib. de malefic. tit. de pœn.

^b 1. si diutino. D. de pœn. v. subiectio bestiarum, in metallum damnatio, addictio seruitutis pœna: Et vetustissima illa è saxo Tarpeio præcipitatio, plumbatura, deportatio, in insulam relectio. Agellius 20. cap. 1. Noct. Attic. Item illa Leg. Pomp. de parricid. pœna, qua de vide Ioseph. Scaligeri in Castigationib. ad Festum, voce, Collus. Adde Philipp. Camerarium cent. 1. Subsecin. cap. 87.

pœnas corporales, quibus tamen vitæ parcitur, iura, ad puniendâ quædam delicta, admittant, eas itidem pœnas nō aliter decerni volumus, quàm cotidianus vsus^a, & cuiusq; regionis mores rationabiles ferunt, vel etiâ prudens iudex ex arbitrio statuet. Atq; idē esto iudiciū, quoties vetera, velut Digestorum iura, quædam exoleta pœnarum genera statuunt, quæ nostris sæculis prouinciisq; non conueniunt, & partim ex vi verborum frequentari^b non possunt, partim etiam modum executionis non definiunt, sed iudicis prudentiæ, quid ipse fieri velit, committunt, & integrum relinquunt.

§. 1. Obseruandum autem iudicibus, & nelatum quidem vnguem à nostro hoc præcepto discedere eis fas erit, quod ita se habet: Ne, quibus delictis leges vetustæ, vel nostræ Constitutiones supplicium capitis vel membri amputationem, aut infamiam non irrogant, legibus contraueniētes, sanguinis, aut mutilationis membri ignominiaue pœnam ex suo ingenio decernendo statuere audeant. Quæ nos potissimū causa permouit, cur hoc capitaliū Legum Enchiridio pœnas (ne quid à quoquam Iudicum, Senatorum, Scabinorum hac in parte per imprudentiam peccaretur) quibus casibus, permittentibus legibus, & consuetudinibus hæctenus receptis essent irrogandæ, connotauerimus, atq; inseruerimus.

DE MALEFICIIS, QVORVM

poena non sunt expressa: & rariùs
eveniunt.

CAP. CV.

A Nimaduertendum & istud est, vt, quo-
rum delictorum maleficiorumque se-
quentibus capitibus poenae nominatim ex-
pressa, constitutae, aut declaratae non sunt, ^a Hoc laboris
de iis iudices consulere debere viros ^a con- ^{praeiit. Iacob.}
sultissimos, aut superiores: quid factis eius ^{Menoch. l. C.}
modi dubiis, obscuris & raris, quod à Legum ^{Cisalpinorum}
praescripto, & harum sanctionum tenore ^{coryphaeus, lib.}
quamproximè absit, decerni quàm tutissimè ^{duob. Arbitra.}
possit. Fieri enim nō posse (id quod immen- ^{questionū: quo}
si voluminis fuerit) vt singulorū maleficio- ^{opere, optimè}
rum species singulae recitentur, & adnotatis ^{meritus est de}
poenis declarentur, saepiùs dictum est, quod ^{omnib. Iudicib.}
ab ipsa rerum natura conditum sit, vt plura ^{& nominis}
sint negotia ^a quàm vocabula. ^{de iur. n. scv}

^b Ita ait Vlpia. l. natura. D. de praescripte. verb.

^a Iur. n. scv
^a Iur. n. scv
sibi conciliauit.

POENA BLASPHEMIAE.

CAP. CVI.

P Rincipiò, vt DOMINO DEO, qui nos
condidit, sanctissimum nomen illiba-
tum, & honor factus rectus permaneat, qui
e honorantes se honorat: ob blasphemias ^{c. r. Sam. cap. 2.}
verò fames, terramotus & pestilentia obo- ^{x. 30. & Iustin.}
riantur: Constituimus, vt si quis (quod con- ^{Novell. 77.}
uicia hominibus ingesta inulta non relin- ^{Mar. Mantua}
Poena Lege Moysi est ^{lib. 9. Obs. 86.}
2. ext. de Maledict. Didac. Comarr. ad cap. 2. Ext. de pact. in v. l. parti. 1. Re-
lect. §. 7. pag. 306. num. 10.

^a *Dicta autem
est a Patribus
318. haresis A-
rii, blasphemia.
Socr. lib. 1. ca. 6.
Hisor. & ideo
Imper. scripta
illius, quod blas-
phemias conti-
nebant, exuri
voluit.*

^b *Clar. §. blas-
phemia. in pr.
Lancelorus in
Instit. tit. de
Sortileg. §. di-
uersa. Plato lib.
10. de Legibus
paulo post prin-
cipite plecti
blasphemus de-
bere. pag. 907.*

*Ita beata vir-
go mater, n. x2-*

*χαι το μέν, Luc. 1. v. 28. in Græcis Legib. quæ sub tit. de SS. Trin. & fid.
Cath. sunt, vocatur: non autem pro dea habenda, quantumvis οὐκ
ἐλέεσ fuerit. Vide Danaum ad Ench. Augustini, cap. 36. nu. ult. d. Sme
mare qua conceperit, scripta Ethnica nullam sciunt, neque memorant.
Plinius lib. 7. cap. 3. Hoc magnum verò mysterium nobis reuelatum est ex
sinu patris, ab eo qui sic conceptus est, Ioan. 1. v. 13. Ideo detestanda haresis
dus, Nestorii, de qua Socrat. lib. 7. cap. 32. Enag. lib. 1. cap. 2. & altera An-
tidicomarianitarum, contra quas Augustin. lib. de hares. & Hieronymus
aduersus Heluidianos: & Epiphanius in Panario. Huc verò non pertinet
proprie, quod habet Augustinus Tract. 27. in Iohan. qui, Rari, inquit, in-
ueniuntur, qui linguâ blasphemant CHRISTVM; sed multi, qui vult.
pag. 160. c Videantur Reichs Abschied de Anno 1495. 1512. 1548. &c.*

quatur) blasphemus^a ore DEVM OPT. MAX.
impietatis, impotentiaꝝve insimulârit; qui
quod DEO^b dandum est, detraxerit, vel ne-
gârit: quod non dandum aut imputandum,
adscripterit: deniq; qui DEO maledixerit:
Item, qui THN^c ΘΕΟΤΟΚΟΝ ΑΒΙΠΑ-
ΘΕΝΟΝ^d aut quos sanctos Dei homines
sacra prædicat pagina, iniuriosè prosciderit,
seômatîs, conuiciis in cesserit: is a loci iudica-
castri vel oppidi præfecto, ex officio in vin-
cula coniici, & ob blasphemiam dictam, pro vt
atrociior leuiorq; fuerit, in corpore, mem-
bri, velut lingue resectione aut euulsione;
vel etiâ multâ, coerceri poterit. Quod ita
tamē accipi debet, vt iudices prius ad magi-
stratum referât, qui cognitis circumstantiis
secundū leges sacratissimas^e, præsertim no-
uissimam constitutionē Augustanam Anno
M. D. x x x. editam, quid factū opus sit & quā
plecti blasphemus debeat, respondebunt.

CAP. CVII.

Qui in iudicio, vel à iudice sacramento delato, conceptis verbis sciens falsum deierat, si quidē in ciuili causa; pecuniæ nomine, reive, quæ pretio estimanda est, gratiâ, vt ea suum in commodū cedat, peieret: periurus primū ad restitutionē pecuniæ rei, quæ, cuius possessionem periurio interueniente adeptus est, si possideat, dolo malo possidere desierit, cum fructib. & quæcūq; alia perceperit ex eo contractu, reddere cogendus est: & præter hæc sententia iudicis ignominia notatus, honoribus, dignitatibus^b, beneficiis, prærogatiuis omnibus priuabitur. Et, quæ inueterata vsq; cōprobata toto Imperio consuetudo est, vt periuris digiti, quibus sacros. Euangelij tactis falsum iurarunt, amputentur, quin vigorem obtineat suum, nihil vetamus, neq; immutamus.

§. 1. Si quis verò falsum iuret, vnde quem capitis damnari contigerit, eadem periurus poena multabitur; quam periurio alteri intentauit.

§. 2. Pari item poenâ afficiendus est, qui vt falsum iuretur, sciens dolo malo alios conduit & subornat.

Cunrad. Heresbach. in Explicat. Edicti perpetui, Edicto tertio. & Wolf. Musculus in Locis com. expositione Decalogi. b Infamia periurum sequitur, facti non iuris, quod pluribus explicat. Clarus d. §. periurium. & d. quæro. & Menoch. lib. 2. Arbitr. cas. 192. præcipue cas. 399. ubi plene in lamo post omnes hac de re tractat.

a Periurium est mendacium iure iurando firmatum, ut ait Clarus in §. periurium. in princ. Fit autem, cum vel per alium, quam Deum iuratur, vt illud inhibetur nominatum Exodus. 23. & 13. vel etiam per vinum videntem Deum peieratur, de quo hic potissimum: Et non pauca Wesembec. in Comment. Digest. tit. de iureiurad. aliorum auctoritat. allatis. Ergo periuriis via non est aperienda. t. c. si aduers. vend. c. i. ext. de his quæ vi met. cas. & similib. quod sit stricta periuriorum punitione.

a Vulgò, iuramenta exulionis, vocitant: quo quis promittit se nolle ulcisci carcerē, & quæ aliàs dare soluere coactus fuit, repetere &c.

b Menoch. lib. 2. Arbitr. cas. 335. & Ordin. Camer. par. 2. tit. 24.

c Infrà cap. 176. Euerh. Top. Legal. loco penult. num. 81.

d Prohibetur magia Leuit. c. 19. & Deut. c. 18. §. 10. Poena etiam constituta fuit Lege 12. Tab. ut testatur Augustin. lib. 8. de ciuit. Dei, cap. 19. Anton. Augustin. in explicat. earundem Legum. Lege Lipsium ad lib. 2. Annalium Taciti. Lex autem Constantini postrema habetur in l. nullus aruspex. C. de male. & mathematicis. Quid autem quidam pragmaticorum hoc crimen cum hæresi à quâ toto genere distat, confundunt, male sentiunt. Qui de poena huius criminis, plura cognoscere vult, legat Dialog. Lamb. Danaei, & quatuor lib. de Demonomania Io. Bodini, qui eo suo labore iudices instruit: quibus addo Tho. Erastum & Binsfeldium; quos scriptores maiore iudicio in re tanti pōderis supra alios uti cuius nō plane cæco, demptis paucis, videre est.

POENA EORVM, QUI^a CAUTIONIBVS iuratis, (vrphedas vocant) contrahunt.

CAP. CII.

SI quis eiusmodi crimine^b, ob quod per Leges & has nostras Publicorū iudiciorum Constitutiones, capitis pœnâ affici potuerat, cautionē iuratam de non vliscendo scil. carceris iniuriam, ruperit, fregerit, nec se prius absolui fecerit, pœnæ capitali illi maleficio competenti prorsus subiaceat. Si vero quis aliud quiduis, quod vltimo plebiscito non solet, sciens licet & prudens contra eiusmodi cautionem postea admiserit, is solum tanquam periurus, (de quorum pœna iam iam dictum est) digitorum quos iurans sustulit amputatione, vel pœna consimili affici debet. Quem si necita quidam cautioni pariturū appareat, de eo id suscipi debet, quod paulò post suo loco explicandum nobis reseruamus^c.

POENA MAGIÆ d.

CAP. CIX.

QUI aruspex, magus, humani generis inimicus, maleficus, ariolus, augur, incantationibus, sortilegiis, malis carminibus,

nodis
inay
bū
cant
tur.
uin
rei
men
fanc
quic
quo
nariv
meri
stru
facer
uerit
fente

C
gran
læd
deca
sacr
men
(Pot
scrip

quoa
opor
Exis

nodis, illicio, Platoni ἐπωδαί, κατὰ θέσεις, καὶ
ἐπαγωγὰ dictis, infelicibus artibus vni pluri-
búsve nocuerit, damñū intulerit, fruges in-
cantārit, ex Lege Constantini concremabi-
tur. Qui verò magiam exercet, aut arte di-
uinandi vitur; nemini tamē nocuerit: quia
rei illicitę^a, & Deo abominandę operā dat,
meritò extra ordinē puniendus erit, pro ne-
fandi studii tractatione: & iudex Togatos^b,
quid statui debeat, consulēt. Ea consultatio
quomodo fiat, in calce libri exponetur.

^a Censetur esse
in dolo, qui rei
illicita operam
dat. l. si nō con-
uicit. C. de iniu-
riis. & l. si ex
plagis. §. taber-
narius. D. ad L. Aquil. & l. 2. §. doli mali. D. vi bon. rapt. b Quinonim-
meritò attendunt, an effectrice, seu incantatrice, vel diuinatrice magiā in-
structus pactum cum diabolo expressum vel tacitum habeat; apostasiam
fecerit, vel Sodomiam cum impuro spiritu exercuerit, aut venena tracta-
uerit, iuxta artic. 106. & 130. l. 3. l. fin. C. de malef. & math. Paul. lib. 5.
sentent. iij. 25. Exod. 22. §. 8. Leuit. 10. Deut. 18.

POENA FAMOSI LIBELLI,

vulgo pasquilli, pictura, &c.

c Ex l. unica. C.
de famos. lib.
definitur libel-
lus famosus ita:

CAP. CX.

Qui conuicium alteri in scriptis fecerit, hoc est, libellum famosum, titulū, epi-
gramma, carmen, picturam, alicuius famam
lædens, scripserit, & ediderit, proposuerit,
decantārit, sparferit; neque nomen quod in
sacro fonte impositum sibi habet, & cognomen
quod á familia vsurpat, subscripserit.
(Potest autem quisque per leges inuentis &
scriptis suis nomen integrum præfigere, &
quod Senatus cons. l. constitutionibus. D. de iniuriis. Occultatum nomen
oportet, l. item apud Lab. §. prator ait. 2. D. eod. Marqu. Freher. lib. 2. de
Existimatione, cap. 9. num. 15.

Est compositio
in scriptis facta
ad infamiam
alicuius, eius
quod auctor p-
bare non vult,
in publico loco,
occulto nomine
adfixa, ex l. Lex
Cornelia. §. si
quis librum. l.

Ne nomen
mutet, prefer-
tim si alii obfit.
l. vn. C. de No-
min. mutat.

Menoch. 2. Ar-
bitrar. cap. 318.

Plato generale
legem statuens:
ait, Mndē rē

καταργεί τω

μνδ' εἰς. lib. 11.

de Legib. pag

934. &c. Tha-

letus dictum est,

Vnūquodq; in-

uentum sub au-

ctoris sui nomi-

ne emanare de-

bere.

^b Infamiam ficti criminis repellimus ex L. diffamari. C. de ingen. ma-
num. quam explicuere complures. & inter alios Didacus lib. 1. Resolut.
cap. 18. Quibus autem de causis ex ea lege agatur, vide par. 2. Ordin. Cam.
tit. 25. De obiectione veri criminis videre licet eundem Did. Couarr. lib. 1.
Resol. cap. 11. & Gail. lib. 2. Obserua. & Mynsing. Cent. 4. Obseru. 4. c. De
pœna. Vide Oldend in Class. pag. 1118. Repetunt Gratianus d. l. vn. C. de
fam. lib. in caus. s. quæst. 1. cap. ult. Clar. §. ult. quæst. 68. §. libelli.

POENA FALSÆ VEL ADVLTE-
rata moneta: & si quis sine privilegio
monetam cudat.

CAP. CXI.

Alta Vlp. in. l.
quicunq; & l.
seq. in princip.

& Paul. in l. qui falsam. D. ad L. Cornel. de fals.

Constantinus in l. 1. C. de

fals. mon. Mûnsgordnung. de anno 1559 pag. 220. & seq. De falsificato-

ribus sigillorum vide Afflict. Decis. Neapol. 221.

TRIBUS vt plurimum modis ^a moneta
publica adulterari solet: Primum, si

dolo

dolo malo alienum signum monetæ imponatur: Deinde, si aliud metallū auro vel argento admisceatur: Tum, si iustum monetæ pondus tundendo, radendo, mutilando, excoquendo, adimatur. Et in eiusmodi monetæ adulteratores, (paracharactas dictos,) eo, quo dicemus modo, ex rigore animaduertendum erit: Nempe, ut qui nummos falsâ fusione formant, falsam monetam feriendo, flando cudunt, aliis palam ostendunt, aut permutant, aliis persuadent, ut eam fraudulenter doloque malo, alios damno afficiendi & fallendi animo, exponant: & ipso facto exponunt, & expendunt, ii per Legem Constantini consuetudine ad nostra usque tempora confirmatâ, omni dilatione semotâ, flammæ^a exustioni^a *l. 2. C. de fals. mon.* bus mancipantur: Et domus^b eorum, quas *b d. l. 1. §. domus verò. C. de fals. mon.* administeria huius criminis scientes domini elocârint, fisco vindicantur. Qui verò iusti valoris & ponderis nomismati^c, circumcidendo & radendo, aut nouâ arte aliquid detraxerit, ademerit: Aut, (quia suis tantummodo^c studiis, ut idem Imp. rescripsit, & quibus clementia Imperatoria potestatem diplomatibus fecerit, cudendæ pecuniæ, regale frequentari vult) sine privilegio à Maiestate nostrâ Cæsareâ imperato monetam quis percusserit, is in vin-

c d. l. 2. C. d. tit. Ne quis priuatus monetam faceret, L. Cornel. Nummaria prohibitum fuerat, ut ostendit Anton. Augustin. in veter. Legib. Adnumerandum igitur hoc regale Constitutioni Friderici Imp. in Feudis, qua incipit, Regalia sunt Armania. Cuiacius in explicat. lib. 5. sentent. Phulii, tit. 12. §. ult.

Arbitraria
pœna est, quam
exponit Meno-
chius lib. 2. Ar-
bitr. cap. 310. De
pœna eorū qui
aureos rodunt,
vide Cuiac. 19.
Obseru. cap. 25.
Didac. lib. de
veter. numism.
coll. cap. vltim.
nu. vlt. Clarum,
§. falsum. §. dixi,
Et sequentibus.
b Privilegium mero-
tur amittere, qui permissa sibi potestate abutitur: ca. privilegium. c. ipse,
Et c. plerumq. 11. quasi 3. c. 2. ext. de postul. pralat. Copiose Dynus in cap.
privilegium. de Reg. in o.

c Quod si radā POENA EORVM, QUI FALSAC IN-
tur, non minus strumenta, sigilla, litteras, libros reddituum, rationes, pu-
falsificantur. blicas accepti & expensi tabulas, indices falsos,
Vide Mascard. falsa inventaria, chirographa,
vol. 3. de pbat. consciunt.
conclus. 1254.

CAP. CXII.

d L. falsi, §. or-
dine, D. ad L.
Corn. de fals. l.
maiorē, & l.
si falsos. C. eod.
Clarum §. fal-
sum. §. fabri-
cans. Et sequ.
Adde Iacob.
Philipp. Portii
consilium septimum per totum. Et Thom. Grammatic. decis. 27. item Af-
flict. decisio. 21. e Mandell. consil. 99. incip. dubitationes. f De qua re
vide Ia. Menoch. lib. 2. Arbitr. cap. 315.

Qui falsa sigilla^d, falsas litteras, instru-
 menta^e, libros rationum, vel redditu-
 um annuorum, & censuum, tabulas publi-
 cas accepti & expensi, falsos indices confe-
 cerit, conscripserit: is, si falsum cum irre-
 parabili damno decepti, coniunctum sit, &
 manifesto dolo in eā re falsarius versatus sit,
 capitali supplicio: interdum^f membri am-

puta.

putatione, ex consilio prudentum, pro circumstantiarum ponderibus puniri potest.

POENA EORVM, QUI PONDERE,

mensurâ vel adulteratis fucosisq; mercibus falsum commiserint.

CAP. CXIII.

Qui fallendi animo (dolos enim malus^a est, ex quo delicta æstimantur^a) pondera^b, mensuras, aridorum, liquidorum, vel ipsas merces, aromata, & quicquid venumdari solet, adulterat, ac pro bonis iustisq; diuedit^c, ad corporale pœnam deposcipoteft: vel vt in exilium mittatur, vel virgis cœdatur: aut consimiliquâ pœnâ, quam magnitudo delicti, & frequentia maiorem exigit, vel minorem, (si in re minimâ sit) reddit, affici debeat. Nam si diu satis, & in magni pretii mercimoniis falsum dolo malo commiserit, non iniustum, neque legibus contrarium erit talem falsarium capitis damnari: vt tamen nihil nisi disertissimis^d Iurisconsultis in consilium adhibitis decernatur.

^a *L. qui iniuria 53. de furt. l. fugitiuus 225. de verb. sign. l. respiciendum. §. delinquitur. l. aut facta. de pœn. §. 1. Inst. de obligat. qua ex delict. l. 1. l. in lege. l. si quis. l. infans. l. pen. ad L. Corn. de fisa. l. 1. & l. 32. hodie, vbi lac. Lectius Iurisconsult. ad L. Corn. de fals. cum similib. l. Diuus. 14. ad L. Corn. de fisa. §. de eo. D. de dolo. Mensura equitas esse debet. L. iust. cap. 19. x. pen. Deut. cap. 25. §. 13. c. Diuersum longe delictum est eius, qui falsum modum renunciauerit. d. Menoch. lib. 2. Arbitr. cas. 317. vide cap. 2. x. de empt. & vend.*

POENA TERMINI MOTI

CAP. CXIV.

Qui dolo malo terminum^e lapidem, si^e nes, sepes, fossas, arbores, columnas,

^e *Lex Agraria duplex est, cuius meminit*

Callistrat. in l. ultim. D. Term. mot. & Anton. August. de veter. Legib. Rectè præcipit Phocylides: ἀγρὸν γειτονέοντος ἀπὸ γέω. Solent autem carbones substernere lapidi termino, qui limites figunt, quia carbones in terra conditi non putrescunt, quod observauit Aurel. Augustin. lib. 21. de ciuit. Dei, cap. 4. Adhibe Hieronymum de Monte, tractatu de finib. regund. cap. 34. & seqq.

^a Virg. Limes erat positus, litem ut discerneret omnem. 12. Æn.

^b Huic consimile crimē perperat, qui chōmata, id est, aggeres fluminum perrumpunt. l. vn. C. de

Nili agg. Menoh. lib. 2. Arbit. cas. 386. num. 5. ^c Huius criminis extraordinaria animaduersio est, l. 1. C. de accusat. Menoch. lib. 2. cas. 393. de arbitrar. Clarus ante Menochium §. ult. quæst. 83. §. terminos.

POENA PRÆVARICATIONIS.

CAP. CXV.

^a l. 1. in prin. D. ad SC. Turpill. **Q** Vi procurator in & ad litem datus, aut conductus, vel rogatus dolo malo prodirat^d causâ clientis sui, seu ciuilis seu capitalis fuerit, diuersam partem adiuuârit, proprias probationes dissimulârit, falsas excusationes, exceptiones, probationes, & confamilia, per collusionem admisierit: qui causam aduersariis donârit, eos in lite vincere, quib⁹ superior esse poterat, passus sit; sponte lite concefferit; ex actoris parte in rei, vel contrâ, ierit: Hic, primùm, clienti suo iacturam omnem, quam inde fecerit, & omne commo-

commodum, quod nō causa prodita fuisset, percipere potuisset, quantum eius intererit, restituere & refarcire damnas erit; Dein ^a *Menoch. lib. 2. Arb. cas. 323.* etiam publicē in ^b numellis (quod ignominiae notationis signum nostris moribus habetur) exhibebitur: virgis cædetur, in exilium mittetur: aut his pari quā pœna afficietur. ^c *Varro, 2. de re rust. c. 9. Eadem voce utitur Plautus in Asinaria: vinculum est, quo colla canum religantur. Tralatione dici potest de hoc genere pœna, ignominiam in se continente. Cuiacius observ. 22. lib. 9.*

P O E N A E O R V M C Q V I C O N -

tra naturam luxuriantur.

CAP. CXVI.

Siquis brutum ^d inierit, conscenderit, si vir in virum ^e Sodomitarum nefandissimos imitatus furores nupserit; si femina in feminam egerit, morte crimen piabunt, in quod insurgere leges & armari iura gladio ultore Constantius ^f & Constans Impp. iuebant. Nos verò duplicem Iustiniani optimi principis constitutionem ^g *veascan memoratur Pasiphaë, Minois Cretæ Regis coniunx. Plato lib. 1. de Legib. pag. 636 C. hac de re agit. Secundus est Genes. cap. 19. & 24. Dent. 29. & 23. Iob. 36. & 14. Apostolus τὰ πᾶσι ἀνθρώπους vocat, c. 1. ad Rom. & 27. Lege olim Scantinia in Paderastis vindicatum fuit, ut memorat Anton. Augustin. in illius Legis explicatione. Talem Iouem fecere Ethnici. Eact lib. 1. cap. 11. qui Ganymedem catamitum pocillatorē suum fecit: atq; ea spurcitia plenissimi sunt poetarum veterum libri, & libellus Magistri nequitiarum Neronianarum. Lata autem lex acrior est, quæ extat in Cod. l. cum vir nubit. C. ad L. iul. de adult. & Nonell. 77. in princip. & Non 141. adde 22. quæ totam. Igneo veniente imbrī tota regio impia civitatis in cinerem conuersa est. Augustin. lib. 16. de ciuit. Dei. cap. 30. Plura vide apud Menoch. lib. 2. Arb. cas. 286. & alios. Damhouder. cap. 96. & nouissimè Mascard. volum. 3. conclus. 1313. de probatio.*

^e Et drauci & pathici tenentur. per ea, quæ

deducit Euerhard. loco A.

Correlatiuis. num. 2. & 3. 8. & 10.

^d Primus casus exprimitur Leuit. ca. 20. & 15.

^g in fabulis memoratur

^a Richard. Con-
filio 68. Tom.

2. Nicolaus Lo-
detius inter
conf. matrim.
Tom 2. Brent.
in Tract. casu-
volumus.

cas. 2.

bl. si quis in-
cesti & anti-
incestas nuptias

(qua est §. 1.

Novell. 12.) C.

de incest. nupt.

optimè verò

Theod. Beza

tract. de diuor-

tiis. Incestus

Lothi describi-

tur Genes. 19.

Dambouder.

cap. 94. & lul.

Clar. §. ince-

stus. & sed qua-

ro. Leuitic. 18.

& 20. capp.

^c Heu quantū

scelus est, in

viscera viscera

condi!

d Herodotus

lib. 1. à variis

raptibus ordi-

tur. Helena au-

tem raptus celebratissimus: unde bellum & excidium Troia, quod ca-

nunt Homer. in Iliad. Virg. lib. 2. & 3. Eneid. descripsere verò Dares

Phrygius, & Diçtys Cretens. atq; Tryphiodorus: quamuis Dio Chrysosto-

mus εν τρωϊκῷ negare aufit, illum numquam euersum esse, quod παρέρ-

γως adspargo πρὸ βλημα historicum.

adprobantes, atque diuinitus præscriptam
pœnam sequentes, κλιννοβάνας, ἀνδρομανείς,
qui cum masculis nefandam libidinem ex-
ercere audent, vt & eos, qui huic sceleri ad-
fines sunt, viuos exuri: inq; pulueres redigi
volumus.

POENA ^a INCESTVS.

CAP. CXVII.

SI quis ^b cum priuignâ, nuru, nouercâ,
aliisve adfinitate, cognatione, adgna-
tione propiore iunctis commisceatur, in-
cestum ^c committit: is, quia legibus prohibi-
tas adamat nuptias, & tam semina confun-
dit, (quod etiam bruta quædam auerfan-
tur) quàm familiam suam iniuriâ afficit,
merito iis pœnarum generibus, quæ legi-
bus & constitutionibus expressæ & decla-
ratæ sunt, subiacebit. Præcedere autem Pru-
dentum consultationem volumus.

POENA RAPTVS VIRGI-

num aut nuptiarum.

CAP. CXVIII.

RAptus multis olim bellis ^d ansam oc-
casionemq; dederunt, præsertim Tro-
iano illi decennali, quod certatim à vetu-
stis historicis descriptum, & poëtis decan-
tatum est: & dissensionum maximarum va-
rias inter nationes scaturigo fuerunt. Ideo
raptus celebratissimus: unde bellum & excidium Troia, quod ca-
nunt Homer. in Iliad. Virg. lib. 2. & 3. Eneid. descripsere verò Dares
Phrygius, & Diçtys Cretens. atq; Tryphiodorus: quamuis Dio Chrysosto-
mus εν τρωϊκῷ negare aufit, illum numquam euersum esse, quod παρέρ-
γως adspargo πρὸ βλημα historicum.

bene constituit prædecessor retro noster Iulianianus, vt parentibus & maritis^a raptores a
calente facinore deprehensos liceat occidere, quam in Codice suo legē descripsit: Nos facimus l. si quis
autem raptorem, nuptæ mulieris, matronæ, aut honestæ cuiuscunque virginis contra patris maritivæ voluntatem illegitimè
abductæ, (vt nihil penitus eo releuetur aut iunetur raptas^b consensisse) à patre coniugæ ad capitale supplicium posci posse constituimus. Et qua ratione pro modo admissi puniendus sit raptor, à Prudentibus consultis Iudices discere iubemus.

Lancelotus tit. de adulter. §. maior legum. b Mascard. tom 3. de probat. conclus. 1253. num. 27.

POENA STUPRI PER VIM ILLATI.

CAP. CXIX.

SI quis matronæ, (vt consceleratissimus quondam Tarquinius^c Lucretiæ) nuptæ, viduæ aut virginij repugnanti, & clamore auxilium poscenti, stuprum per vim intulerit, capitis reus est, communi omnium legum calculo: & protinus ad accusationem à stupratis perfectam & probatam, paricum homicida poena, nempe ferro puniri debet. Si quis verò, cum nuptæ, viduæ aut virginij stuprum vi intentasset, repulsus sit, quod auxilium oppressæ latum sit: hic ad accusatricis vim passæ delationem, pro conditione, & ipsius vis^d atrocitate, & pro

a Linius lib. 1. Ovid. 2. Fast. Augustin. lib. 1. de ciuit. Dei, cap. 19. lege Moysi qui citra vim. Ex. 22. virgini stuprum infert, eam ducit: Exod. 22. Deut. 22. Th. Grammatic. Decis. 22. d Punitur lege Julia de vi publ. qui puerum vel feminam per vim stupraverit, l. 1. in eadem. §. 1. praterea. D. ad l. Iul. de vi publ.

^a Menoch. lib.
2. Arbitr. cas.
291. in fine, &
cas. 360. nu. 33.
& cas. 288. tot.

ratione eorum quæ in facinore attentato
incurrerunt, ex Togatorum ^a consilio, quod
omnino iudicantes adhibere decernendo,
non negligit, punitur.

POENA ADULTERII.

CAP. CXX.

^b Moses Exod.
20. Leuit. cap.
18. v. 20. & ca.
20. v. 10. Deut.
22. v. 22. No-
tus est locus
Cornelii Tac.
lib. de morib.
German. nota-
tus à Menochio
libro 2. Arbitr.
cas. 419. Adde
Iul. Clarum in
§. adulterium,
x. sed quæro,
quæ sit pœna.
& Lancelot. tit. de adul. §. eadem. Damhoud. cap. 89. Bucerum lib. 2. de
regno Christi, cap. 33. quem sequitur Henricus Bulling. lib. de coniug. cap.
14. Cunrad. Heresbachius in explicatione Præcepti VII. c. Vt exponit
Anton. Augustinus Hiss. doctissimus in lib. de veterib. Legib. ubi de Lege
Iulia de adulter. agit. in princip. Cuiac. Observat. II. lib. 6. observat. 49.
lib. 19. observ. 18. & 19. lib. 20. Iustus Lipsius ad Corn. Tacit. lib. 4. fol. 133.
d. Vt voluit Andr. Tiraquel. leg. 13. connubiali, num. 20. Rapha. Fulgos. ad
l. quamvis 30. C. ad L. Iul. de adulte. Menoch. lib. 2. arbitr. quest. cas. 299.
num. 3. 4. 5. Ioh. Coras. 2. Miscella. cap. 1. Polydor. Virgil. lib. 3. de in-
ventio. rer. cap. 17. per l. transigere. C. de transact. §. item lex Iulia de
adulteriiis. Inst. de publ. indic. l. castitati. C. ad L. Iul. de adulte. c. Vt vi-
sum est Martin. Del-Rio ad l. transigere. num. 105. 106. 107. & c. C. de
transactio. per d. l. castitati. & ex Apuleio de asino aureo, lib. 9. Arnob. lib.
4. advers. gentes, & c.

tempo-

temporibus iudicans pientissimus Imperat. a D. Maiorian.
 Constantinus M. qui se diuinis iussionibus Imp. tit. 9. de
 parere debere agnouit; emendauit, & cæ- Adulter. pag.
 lesti voluntati correspondens supplicium 593. additus
 in alienarum ^a nuptiarum sacrilegos æternâ Cod. Th.
 lege ^b sanxit, quæ in Codice Iustiniano in- l. quamuis. §.
 ter alias fulget. Nos itaq; eandem in vsum vltim. C. ad L.
 reuocantes, vtriusque Decalogi tabulæ vin- lul. de adulte.
 dices nos agnoscentes, constituimus, vt si §. item lex lu-
 maritus quem de adulterio, reum capitis lia. Inst. de pub.
 peregerit, is adulter eaque adultera secun- iudi. Sozomen.
 dùm dictam saluberrimam & consultiissi- lib. 1. histor. Ec-
 mam Constitutionem morti debitæ addi- clesiast. cap. 8.
 cantur. in fin. Cuiac.

§. I. Vicissim ^c pari iure pari in causâ vte- trās alpinorum
 tur contra maritum adulterum femina: doctissimus lib.
 quem cum ea alterius mariti vxore, qua 20. Obseru. cap.
 cum adulteratus sit, ad pœnam deposcere 18. Sed Anti-
 per iudicis notionem potest. Diuina ^d enim christianismus,
 lex ita duos in vnum matrimonium quod nutritor scele-
 est in vnum corpus, pari iugo coniungit, rii, non tam pu-
 VT ADULTER habeatur, qui compagem nit quam rideri,
 corporis in diuersa distraxerit, & peregrino vel punire sal-
 partu contaminare nissus sit. Quibus ne- te videri vult.
 capitale est. Sleidanus lib. 15. Ordonnanc. del' Eglise de Geneue, à la fin.
 Coras. in Arresto Tholosano: adnotat. 83. prolise. c. Quæ inter adulterum
 & adulteram differentia sint, exponit. Cuiacius lib. 20. Obseruat. cap. 15.
 a Hec Lactantii, lactea eloquentia scriptoris verba sunt lib. 6. Institut.
 cap. 23. Consentit his. Augustinus in cap. puto. & Isid. in cap. preced. 32.
 quæst. 5. faciunt quæ Christus Matth. 5. & Marci 10. differit. Vide in-
 signem tract. Basilii Monerii IC. de matrimo. ubi de adulterio disputat.
 quod maritum cum soluta persona coeuntem admittere, fortissimis ratio-
 nib. euincit, ex ipsis legib. petitis, Hostiens. in summ. titulo de Adult. &
 maritum & uxorem ad paria teneri, ait.

πολυγαμος,

qui multis ab-
utitur vxorib.

multinubū di-
xit Hieronym.

in epist. quadā
ad Gerontiam.

Rectissime au-
tem exploditur

delirium per-
niciosum Pla-

tonia, hac in re
nihil minus q̃

Platonizantis,
quod defendit

lib. 5. de Republ.
pag. 462. & in

princip. Timai.
nempe, reselli-

tur à Lactan-
tio lib. 3. Instit.

diu. cap. 21.
b L. 2. C. de in-

cest. nupt. Neg.
Legem diuinā

inuiolabilem
potuit tollere

Valentinianus Imp. cuius constitutionem memorat, Socr,
lib. 4. cap. 26. Non enim ex libidine sua metiri Principes decet Leges,

Euagr. lib. 3. cap. 1. Qui verò plura de hac materia pernoscere volet, huic
exhibeo Theod. Bez. libellum de Polygamia, & Menochii casum 420,

lib. 2. Arbitrar. c. Nisi quod in l. eum qui. 18. C. ad L. lul. de adulte.
Valerianus & Gallienus Impp. in eum, qui dolo malo duas simul ha-

bet uxores, vel qua duos simul maritos, infamia & stupri pœnam san-
xerunt.

POENA DIGAMIE ET
consequenter polygamie^a.

CAP. CXXI.

CVM ex instituto CONDITORIS DEI,
sua, & vna vnumquemq; vxore^b con-
tentum esse deceat, idque omnia iura con-
stituerint, præsertim ciuilia, quæ nemini,
qui sub ditione sit Romani nominis, binas
uxores habere permittunt: Hanc legem
promulgamus, vt, si quis maritus, vel vxor,
ligata persona, consorte & socio vitæ su-
perstite, aliam vxorem, vel alium maritum
superinduxerit (quod admissum adulterio
grauius est) cū quidem competens iudex
inultum esse non pati debeat, & satis seuera
vel certa pœna veteribus legibus^c non præ-
scribatur: in eos qui quæue matrimoni-
um contraxerint cum aliis, vivâ coniuge
vel viuo marito, & debito reddito perfecce-
rint, non minùs quàm in adulteros capitis
supplicio seueriùs etiam vindicetur.

POENA

KARVLI V. CAP. CXXII.
POENA MARITI ET PAREN-

tum, qui uxorem liberosq; suo lenocinio^a aliena prostituunt libidini.

CAP. CXXII.

Quia quemque castitatem colere; praesertim parentes & maritos, & ex senectutis ad morum puritatem vitamque innocentiam educare & edocere deceat; constituimus, ut qui uxorem liberosve suos scelerati cuiuscunque lucris causâ, aliorum libidinis prostituerit, infamiam notatus, iure constitutam subeat poenam.

^a Deut. cap. 23.

Non erit meretrix de filiabus

Israël; neque

securator de filiis

Israël. For-

nicatione ter-

rena civitas li-

citam turpitu-

dinem facit, ait

August. lib. 14.

de ciuitat. Dei,

cap. 17. & id.

Clarus de Hi-

spania testatur, §. fornicatio. in princ. Eo magis peccant parentes, qui liberos suos pudoris spoliant bono. quin magis de honesta prospiciant conditione, & ἡ ἀλλὰ πὺν ὅτι κοινὸν ὅς β' ε' δ' ἑῶν. ut ait Leo Const. 91. in fine: quod pro liberis; at pro parentibus faciunt verba Papiniani: Pietas paterni nominis consilium pro liberis capere potest. optimè, l. nec in ea. in fin. D. ad L. Iul. de adult. Quod remedium & privilegium parentum contra clandestinas nuptias facit.

POENA LENOCINII, ET

quorum ope, auxilio consilioq; adulteria conciliantur.

CAP. CXXIII.

Quoniam saepe sapius puellæ miseræ & simplices per lubricum ætatis con-

filiis; inopiam, & aliæ muliebris sexus per-

sonæ, honestè educatæ atque educatæ^b, per-

14. ὁ δὲ δεῖοι καὶ κοῖνοι λυµένων τῆς σωφροσύνης. Ita poena consti-

tuitur in eam, qua puellam ab hostibus redemptam prostituit, l. sedisti-

ma. C. de postliminio. Pudicitia fauor maximus est. Nou. 18. §. considera-

mus. l. vlt. C. de spectac. & scen. lib. 11. Hinc etiam constitutum, ne à mu-

liere qua se prostituit, fideiussor exigatur. Nouell. 51. facit causa 22. quæst.

^b Ita vocantur

à Iustin. Nou.

Ita poena consti-

ma. C. de postliminio.

Pudicitia fauor maximus est.

Nou. 18. §. considera-

mus. l. vlt. C. de spectac.

& scen. lib. 11. Hinc etiam

constitutum, ne à mu-

liere qua se prostituit,

fideiussor exigatur.

Nouell. 51. facit causa 22. quæst.

qui tunc Camillus erat. Linius lib. 5. Frontin. lib. 4. Strag. ca. 4. Plu-
tarch. in Camillo. Et aliud Nicia seu Timocharis exemplum proditiōis
refert Agel. 3. Noſt. cap. 8. Cicero lib. 3. Offic. Cornel. Tacit. lib. de morib.
Germ. Proditores, inquit, arborib. ſuſpendunt. Valens Imper. proditores
ſerriſ diſſectos è medio ſuſtulit. Socrat. lib. 4. hiſt. eccleſiaſt. cap. 5. Alberic.
Gentil. de iure Belli. lib. 2. cap. 9. fuſè.

mina fuerit, in profluentem proiecta ſuffo-^a Proditio au-
cabitur. Quòd ſi eiſmodi proditiōe de-^{tem ſerèc pro-}
capite & ſalute ſuâ periclitetur Princeps^a, priè cōtra prin-
magiſtratus, feudi^b dominus, coniux aut^{cipè vel Remp.}
cognati, vel etiam ciuitas aut prouincia to-^{ſieri dicitur. l.}
ta in periculum adducatur, augeri pœna^{omne. § explo-}
potest: vt trahæ impoſitus proditor forci-^{ratores. D. de}
pibus candentibus aduratur: & hinc in par-^{remilit. Blanc.}
tes ſindatur: vel, quadrigis, vt ſolebat^c, in^{de Indic. n. 193.}
diuerſu aſcis dilaceratus diſtrahatur: Atque^b Recitatur in-
hoc ſummum ſuſtineat ſupplicium. Mitius^{ter felonis ſpe-}
ſi plecti debeat, caput proditori prius am-^{cies, in vſibus}
putabitur, & truncus quatuor in partes^{Feud. tit. Quib:}
diſcindetur. Quod in cordatorum Iudicum^{mod. ſeu. amit:}
arbitrio relinquimus, qui quoties de iure^{Eadem cauſa}
dubitabunt, conſultationem inſtituent.^{eſt legitima, le-}
^{gitimis here-}

§. I. Proditorum verò ſignificatione non
veniunt, quorum vtili alicubi operâ & ſaga-
citate magiſtratus in requirendis reis, quos
iuſtis dedi pœnis Reip. intereſt, vtitur: ideo-
que in eos hæc pœna minimè quadrat.

POENA INCENDIARIORVM.

CAP. CXXV.

Incendiarii^d qui deliberato animo, pro-
pter inimicitias, vel prædæ cauſâ incen-
derint, ſi notorium ſit, viui exuruntur.
I. data opera. C. de hiſ qui acc. l. capitalium. §. incendiarii. D. de pœnis. vſ

qui igni peccasset, igni lueret. l. qui ades. D. de incend. ruina. Clar. §. ult. quæst. 68. x. incendiarii. D. Garl. 2. Obseru. 22. num. 6. Menoch. lib. 2. cas. 390. Afflictus decif. 57. Thom. Græmat. decif. 3. Mynsing. Cent. 6. Obs. 88. num. 6. Refertur & Constitutio Frederici à Guic. lib. 5. Fendur. qua capitis amputatione plectuntur. Idem Guic. ad sentent. Pauli, lib. 5. tit. 3. in fine.

POENA GRASSATIONIS.

^a l. capitalium.

S. grassatores.

D. de pœnis.

Hodie, Frey-
beuter.

b Quib. etiam
pirata pares cē-

sentur. & pari
pœna plectendi.
l. 3. § Labeo

scribit. D. de
incend. ruin.
naufrag. nec non agrorum nocturni depopulatores, l. i. l. 2. C. quando lit.
unicuique sine iudic. se vind.

CAP. CXXVI.

G Rastatores^a, latronibus proximi, qui cum proposito homines in publicis vicis cum ferro aggredi, & pecuniis, vestibus &c. expoliare solent^b, si de crimine convicti sint, ut à pietissimis retro Principibus constitutum, & Legibus vetustissimis cautum est, capite puniuntur: aut si qua alia magis recepta sit poena, eâ plectuntur: ut tamen omnino ultimo afficiantur supplicio.

POENA SEDITIONOSORVM.

CAP. CXXVII.

c Paulus in l. si

quis S. actores.
D. de poen. l. ult.

D. de pæn. l. vii.
C. de seditioſ. Aliſunt ſeditioſi à rebellibus, de quibus Bartoli tractatur, ad Conſtitut. Henr. 7. Imp. incip. Quoniam nuper. Seditioſos Romamiferunt, Apuleium Saturninum, Seruilium Glauciam, & Linium Drulum Auguſtin. lib. 3. de ciuit. Dei, cap. 24. & 26. & Cic pro Milon. Pacatam rem ſeditione, inquit Linus, multitudini parcitur: & unde orta culpa eſt, ibi poena conſiſtit, lib. 28. Sedandarum porro ſeditionum rationem exponit Agell. ex Lege Sotomis lib. 2. Noctium, cap. 12. Superiore memoria vigeabant ſeditioſa Gibellinorum ac Guelporum nomina, maxime in Italia, de quibus Io. Newizan. in Silua Nuptiali, lib. 4. num. 160. & ſeq. & Franciſc. Guicciard Italica hiſtoria plurimis locis. Pari modo oliminterneccina prope in Angliâ factiones alba & rubra roſa erant. Seditio itum Ruſſicorum à Nobilitate Germanica oppreſſa eſt anno 1525. Sleid. in Comment. vide Damhouder. cap. 63.

tionem, tumultum, armatorum concursum, contra quietem & disciplinam publicam, mobile vulgus^a excitârit, cōmōrit: & ² Quo casu multitudini parçitur. 2. Reg 18. v. 16. ubi Nota.

crimen contra eundem probatum fuerit: is quandoq; gladio puniri, pro gravitate criminis: nonnunquam si leuius sit delictum, virgis, fustibus cædi, & in perpetuum exilium ex eo castro, vrbe, territorio, prouinciâ, in qua seditionis tempestatem concitârit, expelli debet. Et si qua inter scabinos, adfessores, senatores, disceptatio cooriatur, iudex, ex Prudentum^b consilio, partes suas ^b Menoch. lib. 2. Arbitr. cas. 266. num. 4. & cas. 394. & cas. 437. Bodin. lib. 4. de Rep. cap. ult.

interponēs, quod æquissimum erit, statuet.

POENA EORVM, QVI ANIMO

alios offendendi, à domo suâ profugiunt.^c

CAP. CXXVIII.

Cum non rarò accadat, vt facinorosi homines (cùm prius cædem & atrociam quæq; aliis quietè degentibus minati sunt) domicilio suo deserto profugiant, & ad loca suspecta atque infamia se conferant, & iis sese associant, à quibus receptati ope auxilio adiuuentur, quò eos quos volunt eo loci, quâ iter facere sciunt, in turbâ manu potentiore aggrediantur, & ad iniustas^d conditiones, & pacta iniqua ineunda adigant, vel insigni alio afficiant damno; quibus, si ^d Vi qui per vim sibi aliquè obligauerit, l. qui cætum. in princ. D. ad L. lul. de vi publ. c. l. creditores. D. eod. tit. relex est casus pharmacopœi Wittembergici.

quod ius esset, illud apud iudicem potius exequi^e deberent: Hi pro aggressoribus & Pacis publicæ violatoribus habendi sunt.

Et quoties in eiusmodi latibula, & receptacula, desertis laribus solitis, abire, eaq; frequentare cognoscuntur: simul & publicâ viâ videntes; vel ruri habitantes minis atrocibus terrere, bonis exspoliare, & excutere deferuntur; ii, cuiuscunque in magistratus potestatem capti peruenerint, gladio ultore, quæ pœna & antè constituta est, puniendi sunt: quantumvis eadem non commisissent; quod itinera quàm tutissima esse, & quietis publicæ turbatores è medio

¶ l. Diuus Hadrianus. D. ad L. Corn. de sicar.

tolli oporteat: atq; hinc volūtas^a, non exitus, affectus non effectus spectandus. Idem æquè supplicium de iis sumendum est, qui ipso facto & talia attentârūt, & ad effectū deduxerunt.

§. I. Si quis autem, non quidem quo se aduersæ parti difficiliorem conuentu reddat, sed iusto inductus metu è domo suâ, in asylum fortè, vel quem alium locum tutum, in quo sui copiam, quatenus iure tenetur, exhibeat, profugerit, hanc in pœnam non incidit. Vt verò quidquam iudices subdubitare contigerit, Prudentum consilio videntur: vel ad eos, quos debent, hac dereferent.

POENA CONCVSSIONIS.

CAP. CXXIX.

QUÏ contra Leges, Æquitatem, & Pacem publicam, alterum vi, dolo concutit, aut ab eo quomodo libet turpiter^b quidquam extorquet, gladio plecti solet. Si quis tamen in alios inquirendi, vel etiam excutiendi

¶ l. x. D. de concuss.

tiendi iure magistratus (vbi fieri posse declaramus) potestatem habuerit, nempe illud iuris ab Imperatoria maiestate nostrâ nominatim acceperit; vel qui hostem publicum, qui cuique etiam priuatus hostis intelligitur, contra quem dolus ^a & virtus ² *verba Æneæ*, adhiberi potest, concusserit; aut aliâ quâ ² *Æneid.* ius iustâ ex causâ id fecerit, (faciunt enim varix circumstantiæ, vt quandoque, quod prohibitum est, liceat) quàm primùm facti sui veram rationem reddiderit, eâ pœnâ, quæ expressa est, non afficietur. Talia cum vsu venerint, iudices, à Prudentibus erudiri se patientur: quorum ad vocem, non secus atque oraculum confugient.

DE HOMICIDIIS: QVORVM ALIA atrocitatem in se habent; nonnulla leuiora sunt: ob quâdam etiam pœna nulla irrogatur. Ac primum de venenariis, eorumq; pœna.

CAP. CXXX.

Rescripsit Imp. Antoninus Aug. Plus esse hominem veneno extinguere, quàm gladio occidere ^b. Quod ita se habere, omnibus persuasissimum credimus. unde & nos talem rogamus legem, vt qui malo veneno ^c hominem enecarit, hominisve corpori nocuerit, si vir sit venenarius, latroni professo æquiparatus, viuus rotâ contundatur. Sin scœmina ^d venefica fuerit, aquis submergatur, aliôve quo violento

Areopagita centesimo anno adesse iusserunt. lib. 12. cap. 7. Not. venefica verò esse possunt, licet sage non sint: ferè coniunctim deprehenduntur.

mortis genere, quæ violentiâ fraudulentâ & blandâ vsa sit, interimatur. Verum, si ita opus sit, cum crimen sit frequentius, ut alii deterreantur ^a, exempli statuendi causâ, purissimè puniri potest venenorum artifex, si, dum ad supplicium deducitur, trahæ imponatur, & forcipibus candentibus aduratur, plures vel pauciores per vices, quod maleficii dictabit atrocitas: quemadmodum & in latronis supplicio assignabimus.

^a l. bona fides. in princ. x. vlt. D. de pef. l. omne. §. qui in acie. D. de re milit. l. si quis. §. qui abortio nis. x. mali. De pœn. tres rationes puniendis

delictis à Philosophis attribuuntur. Agell. lib. 6. Noct. cap. 14. Plato lib. 9. *ἡ δὲ νόμος*. pag. 854. D. *ὅτι καὶ δίκη γίνεται ἐς δαίμονα, γινόμενον καὶ νόμον. Διοὶν δὲ δάτερον ἀπεργάζεται χερόν. ἢ γὰρ βέλτερον, ἢ μολχθρότερον ἢ ἴσον ἐξείργασατο τὸν τὴν δίκην παραχόντα.* Jac. Lectius ad Modestum. de pœnis, in *ἡρώλεγομένοις*, & l. 6. Botin. lib. 4. *Demon. cap. 6. copiosè satis.*

POENA MATRIS, QUÆ INFANTEM suum occidit.
CAP. CXXXI.

^b Species hac parricidii sola ponitur: ne forsan magis doce resiliis, quam vetare videatur. Ker. V. parricidia.

l. 1. in prin. D. de Abigeis, l. aut facta. in fi. D. de pœnis.

d. Mediam viâ in periculosis & perplexis reb. sequimur. l. antiqui.

FEminx, quæ infantes ^b viuos, membris distinctis præditos, clam enecant, viuæ in terram defodi, perque medias stipes præacutus adigi debet. Cui quidem supplicii generi, quia ob cruciatus morâ desperationis subest periculum: si per eum locum profluens præterlabatur, submergi tales expediet. Si quæ verò id teterrimi maleficii frequētius occurrat, defossionis stipitisque adactionis pœnam præscriptam, ad terrorem aliarum seruari atque obseruari præcipimus. Neque displicet quasi media ^d via, ut quæ

suffo
fore
ces
tile
foe
te
com
ma
ita
set
diss
bu
ne
de
fac
ea,
vt i
nu
po
Et
pe
ali
rit
me
tui
den
lier
fin
tu
gn
co

suffocandæ aquiserunt, candentibus prius^a forcipibus adurantur. Et hîc quidem iudices^a consilium Togatorum sequi, non inutile fuerit.

Abfit vox Neroniana: Sic feri, vt sentiat. apud Sueton.

§. I. Si quæ femina, vt modò dictum est, DE EA, QVÆ
fœtum viuum, & formâ naturæ congruen-
te^b præditum, clam pepererit, atque abs-
conderit, qui postea exanimis inueniatur; b
mater autem necis insimulata, sese, quod
ita fieri sæpe ad nos relatum est, hoc excu-
set colore, quòd fœtum viuum in lucem edi-
disse neget: hoc vrgendum erit, vt omni-
bus circumstantiis enumeratis, probatio-
ne legitimâ innocentiam suam tueatur, si-
demque de naturali fœtus morte iudicibus
faciat. Hoc si potuerit, sequentur iudices
ea, quæ cap. 74. præscripsimus: ita tamen
vt inquisitio exactissima fiat. Non enim
nuda assertioni, nullisque argumentorum
ponderibus munitæ temerè credi oportet.

Etenim, quam tandem adeò excordem re-
perire erit, quæ commenticio vel hoc, vel
alio prætextu, effugioque inani, vti non nõ-
rit? Porro, si fœtum vitalem, & humana
membra distinctè habentem femina, par-
tui proxima, clam in vtero gestârît, eun-
demq; studio, sola enixa sit, ne aliarum mû-
lierum interuentu res patefiat: partum, quia
sine obstetricantium auxilio editus est, iam
tum suspicio vrget, enecatume esse: Et ma-
gna est ratio, nihil aliud captata solitudinis
consilio sibi matrem voluisse, quàm vt ne-

*clandestinum
partum enixa
est.
b Nam si cõtra
formam huma-
ni generis con-
uerso more pro-
creentur, liberi
non sunt. Pater-
lus in l. nõ sunt.
De stat. hom. l.
ostentum. vers.
duo. de verb. si-
gnific. Alciat.
ibi. Fornerius
& Gæddæus
post omnes.*

fariam foetus dirâ nece interempti cædem, cuius antè & in partu & post partum reâ est, hoc quasi velo obtegeret. Cum igitur malefica femina, ementito eiusmodi omnisque probationis vel fucò destituto defensionis generi, præfracta insistet, contra quam infanticidii (criminis omnem *σοφὴν* excedentis) indicia, velut si quæ signa necis in infantis corpusculo appareant, habeantur, et eculeo interrogari potest, ut crimen eruat. Quod si fatebitur, ei supplicio, quod iam constitutum est, mancipabitur. Si quæ tamen de iure iusta incidat dubitatio^a, consulendi sunt ii, quos adiri in calce harum sanctionum præcipimus.

^a Infigenda semper est in dubio mitior pœna. Phil. Camerarius Cent. 1. Horar. cap. 100.

POENA MATRVM, QVÆ INFANTES EXPONUNT,
CAP. CXXXII.

^b Verba hac deprompta sunt ex princip. Nouell. 153. ubi Cuiacius.

^c l. 2. C. de infant. expos. cap. vn. ext. de infant. & lang. exp. Exeunt.

autem expositi liberi è potestate: & languidus seruus expositus ad libertatem peruenit, l. 2. D. qui sine manum. l. vlt. §. ô δ' ἀεὶ νότος. C. de bon. lib. Sueton. in Claudio Cesare, cap. 25 Lancelot. tit. de homicid. §. quod si filius. Menoch. lib. 2. arbitr. cas. 396. nu. 4. & seg. Lege Philostratum lib. 2. de vita Apollon. cap. 7. & Ambros. lib. 6. Hexaëmer. c. 4. Gab. Paleot. Card. de furis, cap. 63. d. De quib. sub tit. Cod. de episc. & cler.

nocen-

nocentissimis infantibus prospexere leges)
ne matris impietas eis obesset quicquam,
quod propè tam nefariū sit exponere, quàm
necare^a; ei matri, si de facto indubitis^a
conuincatur probationibus, pro malefici
ratione, ex consilio Togatorum, pœna ex-
emplaris irrogabitur. Si verò infans per in-
consultam matris expositionem moriatur,
ea quæ exposuit quia mortis causam dedit,
capitali supplicio percelletur.

POENA EORVM, QUI ABOR-
tionis causam dant.

CAP. CXXXIII.

Quigrauidæ^b poculum præbiberit, seu,
quo vescatur, exhibeat, cuius vi fœtus
vitalis abigatur: Præterea, qui virum hy-
menæo ineptum reddiderit, sterilē mve fe-
minam effecerit: si id deliberatò & dolo
malo fiat, siquidem vir sit, homicidæ com-
paratur, & ferro ferietur: si femina, in pro-
fluentem deturbata suffocabitur. Si verò
fœtus, quia dies quadragintaquinque à con-
ceptione nondum cesserint^c, vitalis non
sit, & pello dato abortiat mulier, ne hoc
quidem impunè feret quisquam, sed iudi-
ces eam pœnam, quæ æquissima Prudenti-

is quoque. ^c Discrepant auctores, Aristoteles lib. 7. de histor. animal.
cap. 3. Plinius lib. 7. histor. nat. cap. 6. Augustinus in quæst. Exod. cuius
verba afferuntur in ca. quod verò. 32. quæst. 2. Idem in Enchirid. cap. 86.
Cuiac. lib. 19. Obser. cap. 9. Pelli, τὸ πένος, voce ἐν ὀφθαλμοῖς vsus est Hip-
pocrates doctissimus, ut laudatur in l. qui septimo mense. D. stat. hom.
& à Plinio, princeps Medicina, lib. 7. cap. 51. & lib. 26. cap. 2. & lib. 29.
cap. 7.

^a Lactant. Fir-
mian. lib. 6. In-
stit. c. 20. Ter-
tull. apolog. c. 2.
& 9. videatur.

^b Vide Conci-
lium Constant.
v. 1. canone 91.
& M. Tullium
pro Cluentio,
qui affertur à
Tryph. IC. in l.
Cicero. & Pau-
lo in l. si quis. §.
qui abortionis.
D. de pœn. Cla-
rus § ult. quæst.
68. §. abortum.
Menoch lib. 2.
arbitr. cas. 357.
Lancelotus tit.
de homicid. §.

^a Apuleius lib. 10. Medico non conuenit causas ulli præbere mortis: nam saluti hominum quas sita medicina.

^b Aut dereliquerint curam, s. præterea. Inst. de L. Aquil.

^c De Medicis extat. Cod. titulus. Medicis salaria constituit Const. in l. Medicos. C. de profess. & med. lib. 10. que medico ob sanationem dantur, σωτηρία, ἡ ἰατρική αὖτις dicuntur. Alciat. l. inter. num. 3. de verb. sign. Medicorum autem appellatione se-

plasiarii non continentur, Paulus in l. ult. D. de ext. crim. d. l. si medicus. D. de extra. cognit. Ratio explicatur in l. illicitas. S. sicuti. de offic. presid. Prohibita sunt & olim femina medicinā facere, ut ostendit Cuiac. lib. 17. Obseruat. 27. Clar. S. homicidium. Y. item medicus. arg. l. petitiones. C. de aduoc. diu. iudic. c. Vt ille Pyrrhi Regis medicus, cuius scelus recitat Agell. lib. 3. Noct. cap. 8. contra, Maximini factum sceleratissimū recitat Euseb. lib. 7. histor. ecclesiast. cap. penult. Addit Gail lib. 2. Obser. 111. num. pen. Sic anno 1593. exustus est lentis ignib. Pseudiatra quidam Sigebergi, qui

bus superioribusve videbitur, in rem tam mali exempli statuent.

POENA MEDICI^a, QUI MEDICAMENTIS occidit.

CAP. CXXXIV.

His subiungemus conueniente rerum serie medicos, qui quod negligentius in cura versati sunt^b, aut non satis eruditi in arte sua medicando occiderint. Quorum quē, si Medicinæ peritissimi viri, archiatri^c, qui in collegio sunt, defultoriē & nō sine periculo, ad fortunæ velut aleam, medicinam fecisse; eāve propinasse pharmaca ægrotis, aut secuisse, cum minimē oportuerit; atque hinc morti ansam præbuisse, pronuntiārint: inciuile hoc medici factū^d pro damni dati ratione iudices punient: prudentumq; consilium exposcent. Prohibendi igitur ii sunt, profiteri vel facere medicinam, qui non per statuta tempora Medicinæ eruditioni in hēfuisse noscantur, ne medicorum cōsortio socientur. Si quis verò medicus^e sciens prudens, necandi hominis causā, medicinā propinārit, dederit; is latroni professio æquiparatus^f rotæ supplicio adiudicandus erit.

¶ XI. homines dolo malo per venenum sub specie medicina enecauit.

SI quis deferatur, capiaturque ob crimen, de quo admissio conuictus vitam & bona sua amittat; futuræ sententiæ metu conscientiaque sibi violentas manus intulerit: in huius bona hæredes non succedunt: sed fisco, cui omnia bona vacantia concedunt, ut Constitutione^c Friderici Enobarbæ, quam de iure fisci fecit, enumerantur, addicuntur. Si verò quis, hunc extra casum, ob delictum^d, de quo conuinci potest, sed bona in fiscum redigi nō soleant, quod vitæ tantum amissione luat; sibi vel dolore corporis, furore, infantiâ, aliâve ex causâ mortem inferat; eius heredes^e à bonis dampnati non excluduntur: neq; vlla quamvis longissima consuetudine, aut statuto municipali (quibus hac consultissimâ constitutione vires derogamus) impediri debent: quia hæc nostri animi voluntas est, eiusmodi casibus & paribus in causis iura Imperialia salva & inuiolabilia custodiri^f.

^c *Aperiam est rescriptum, Non nocere eum successoribus, qui sine criminis conscientia se precipitarit. l. factum. C. de accusat.* Memorantur autem apud veteres, qui sponte occubuerunt, ut Lucretia, Cato, Cleombrotus, Iocrates Rhetor. Augustin. lib. 1. de ciuit. Dei, cap. 19. 22. & seq. Lactant. lib. 3. Institut. cap. 18. Euseb. lib. 8. hystor. ecclesiast. cap. 12. Menoch. lib. 2. arbit. cas. 284. & cas. seq. Didac. Couar. lib. 1. Resol. cap. 2. num. 8. & 9. ^f Aliud, si quis morte naturali in reatu obeat diem. Mandell. conf. 90. incipit, Ego sum.

^a Ioseph. apud Egesipp. de ex-cid. Hieros. lib. 3. ca. 17. Adi. Ioseph. Scaliger. Castigat. in Fest. voce, Carnificis.

^b Axioma traditur à Marciano 1C. in l. 2. D. de bon. eor. qui ant. sent. Bona, inquit, eius, qui manus sibi intulit, fisco vindicantur, si eo crimine xus fuit, ut, si conuinceretur, bonis careat. Plato, lib. 9. de Legib. pag. 873. d. videndus. ^c Lib. 5. Feud. de iure fisci. Cuiac. ^d l. 1. & 2. C. de bonis eorum qui mort. sibi consc.

SI QUADRVES^a PAV-
periem fecerit.

CAP. CXXXVI.

*2 l. 1. D. si qu-
dr. paup. fec.
dic. Est, ubi
actio ex hoc
edicto cesset,
quod explicat
Oldend. Claſſ.
6. pag. 1026.*

*Vide & legem
diuinam Exod.
21. 7. 28. & seq.
b Hinc etiam
plectendi Cir-
culatores, qui
serpentes circū-
ferunt. Paulus
in l. ult. D. de
extraord. crim.
Menoch. lib. 2.
arbitr. cap. 366.*

*c Everhard.
praes. Loco à
correlatiuis,
num. 12.*

Quiferam, bestiam, quadrupedem ha-
bet, alit, cui genitalis insit feritas, vt pe-
riculum sit, ne iter eà facientibus noceat,
vel quem occidat; ea fera in vrbe, oppido,
castro ferenda non est, sed dominus eam fe-
ram remouere teneatur. Si enim ea fera^b
damnum dederit, pauperiem fecerit, noxam
nocuerit, hominem occiderit, poena domi-
no feræ imponetur, qui pro damni dati qua-
litate, arbitrio iudicantium multabitur:
coq; grauius, si ante à iudice aut magistratu
loci feram custodire, vel dimittere iussus
fuerit.

POENA LATRONVM, SICARIO-
rum, assassinorum, & qui nullam excusationem
facti allegare possunt.

CAP. CXXXVII.

*d l. 1. D. ad L.
Corn. de scar.
cap. significasti.
2. ext. de homi-
cid. Menochius
lib. 2. arbitrar.
cap. 295. extat.
& constit. Fri-
der. lib. 5. Feud.
Gail. lib. 2. Obseruat. 110. Lege Moschen in Exod. 21. nu. 35. & Deuteron.
19. in princip.*

Latro^d, sicarius, homicida, qui se iure
occidisse probare non potest, summo
supplicio afficitur.

§. 1. Quæ verò consuetudo est nonnulla-
rum prouinciarum, vt promiscuè latrones,
sicarii & quiuis homicidæ rotâ plectantur,
id in melius reducentes, aliquid hac in re
quam de pace tenenda inscripsit. §. publici. Vtile, verò consilium ex-
ponit Cuiac. quâ ratione latrones inhibendi sint. 19. Obseruat. cap. 11.
Gail. lib. 2. Obseruat. 110. Lege Moschen in Exod. 21. nu. 35. & Deuteron.
19. in princip.

discrî-

discriminis adhibendum præcipimus, vt latrones quidem, & sicarii rotâ, vt dictum est, puniantur: ii vero qui hominem inconsulto calore^a, & iræ feruore occiderint, (quod minus latronibus professis peccâint, reatui^a tamen eximi planè nequeant) gladio feriuntur. Augeri autem homicidiorum delibetorum supplicium debet, cùm ex circumstantiis accedentibus aggrauatur crimen: velut, si occisus sit, qui in dignitate versatur, aut honesto natus loco: si dominum suum, patronum, parentem, coniugem, adgnatû, cognatum vel adfinè quis interemerit (vbi Legi Pompeiæ locus est) vt forcipibus candentibus aduratur, & trahæ iniectus reus ad supplicium rapiatur.

^a Est insigne
discrimen inter
homicidia, cul-
posum, casuale,
simplex, volun-
tariû, dolo sum,
& proditorium,
quis de specieb.
peculiari libello
Gribaldus per-
tractauit: qui
omnium in ma-
nibus. Adde
Iulium Clarum
lib. 5. recept.

sent. §. homicidium. L. Danaum libro 2. Ethic. Christian. cap. 13. Wolfgang. Muscul. ad 6. præcept. in locis com.

DE HOMICIDIIS MANIFE-

stis, qua iure facta, pœnâ exi-
munt reum.

CAP. CXXXVIII.

IN omnibus maleficiis^b non tam quid fi-
at, quàm quo animo, quibusque de cau-
sis fiat, spectandum est. Vnde euenire vide-
mus, vt homicidia quoque committan-
tur, propter quæ, quia ex iustis, & legibus
adprobatis causis fiunt, nullo reatu auctor
teneatur: sed ab omni pœna tam ciuili

^b ἀξιολογον
est: Animum
& intentionem
distinguer
maleficia. l. quis
iniuria. D. de
furtis. & l. ve-
rum. in fin.
eod. l. item apud

Labeonem. §. interdum. De iniur. l. penult. D. ad L. Iul. de adult. Paul. §. sentent. tit. 23. §. qui hominem.

^a Quia illum in quâ capitali, atq; etiâ ab Ecclesiasticâ ^a cen-
manus occisoris surâ immunis sit. Quas quidem causas & ca-
dedit Dominus, sus, quia omnîû interest cognoscere, ne quis
Exod. 21. §. 13. per ignorantiam iudicantium ad immeritas
cui quidem oc- deposcatur pœnas, totum negotium se-
cisoris asyla pa- quentibus declarare visum est consultum.
rent, Deut. 19.

¶ 2. Quæ enim

hoc modo sunt, occulto quidem, sed non iniusto Dei iudicio accidunt. Au-
gustin. lib. 18. de ciuit. Dei, cap. 18. Idem lib. primo, de liber. arbit. cap. 1.
Wesembec. in parat. de instit. & iure num. 15. §. effectus.

QVOS MODERATA SVI

tutela excuset.

CAP. CXXXIX.

^b Materia solē-
niter tractatur

ad Dd. in l. vi.

vim, D. de ius-

sist. & iur. l. 1.

§. ut vim. D. de

vi & vi arm. l. itaque.

l. scientiam. §. qui cum aliter.

D. ad L. Aquil. l. 2. &

l. 3. C. ad L. Corn. de sic. l. 1.

C. unde vi. Cuiac. s. Obs. cap. 18. cap. 2. ext. De

homicid. volunt. Gail. lib. 2. Obser. cap. 110. nu. 9. & seq. Et ab Oldendor-

pio fusius in Enchirid. except. pag. 147. Iul. Clar. lib. 5. §. homicidii. nu. 24.

& multis seqq. Lamb. Danaus lib. 2. Ethic. Christia. cap. 13. & alii passim.

INCULPATÆ TUTELÆ MO-

deratio qua dicatur.

CAP. CXL.

^c Telum est o-

mnis id quo no-

cere alteri pos-

sumus, l. arma-

tos, l. penult.

D. ad L. Iul. de vi publ.

Alciat. in l. si caluitur. §. telum.

vbi & ceteri scribentes, de verb. sig. armorum appellatio explicatur in l.

armorum. D. eod. Preceptum est Phocylidæ: Τὸ ξίφος ἀμφοτέρω, μὴ

πρὸς φόνον, ἀλλ' ἐς ἀμυναν.

Q Vi armis, telo ^c lethali, ferro, lapide
mortem alteri per vim intentat (si ag-
gretius sine vitæ corporisque periculo, ho-

gretius sine vitæ corporisque periculo, ho-

gretius sine vitæ corporisque periculo, ho-

noris

noris & famæ suæ iacturâ, vlla ratione effugere, abire, euitare periculum nequeat:) iste aggressor, omni iure permittente, vi contrariâ repelli, & ab aggresso in dubio vitæ discrimine constituto necessariam sui defensionem suscipiente vulnerari, imò & occidi potest, neq; vim vi repellens pœnis vllis subiacebit. Nemo autem donec feriat aut

vulneretur, & licitam sui defendendi occasi-
fionem è manibus dilapsam amittat, sibi ex-
pectandum^a putet: quod adeò verum est, vt
nulla^b consuetudo, neque lex vlla municipi-
palis in contrarium veniens ob stare debeat,
possitve.

^a *1. l. v. melius, C. Quando li-
ceat unicuique,
Vulgus iactat,
Melius est pra-
uenire, quam
præueniri.*
^b *Nulla consuetudo, ea qua iuris naturalis sunt, tollere potest. §. vlt. Inst.
de iure nat. gen. Hippol. §. Quoniam. num. 79.*

EIVSDEM PROBATIO.

CAP. CXLI.

Iuris est axioma; vnumquemque^c de fa-
cto suo teneri: & id defendere, vel luere:
Ita iure meritò ei, qui à commissio homici-
dio, quod non inficiatur, inculpatæ tutelæ
moderamen prætenderit, & iure factum
contenderit, contra quem accusator insur-
gens id negat, incumbit tutelæ moderatæ
probatio omni iure^d. In quâ si occubuerit,
homicida punietur^e.

^c *vsq; adeò vt
seuincta perso-
na intelligan-
tur pater & fi-
lius, maritus
& coniux, cap.
peccatum. vbi
Dyn. de Reg. iii.
o. cap. decreuit.
de heret. eod.
Deut. cap. 24.*
^d *Exechiel. cap. 18. l. 20. l. crimen. D. de pœn. Clar. in §. vlt. quæst. 86.
Ioseph. Mascard. de probat. conclus. 864. num. 31. volum. 2. e Sed cum
quodam temperamento, vt Ioseph. Mascard. deducit in tract. de probat.
volum. 2. conclus. 867. Hippolyt. de Marsil. in pract. criminal. §. post
quam. num. 24.*

QUANDO ET QUOMODO AG-
cussatori inculpatam tutelam neganti, pro-
batio cadis iniuste incumbat.

CAP. CXLII.

^a Grammatic.
Decis. Neap. 5.
per totum. &
Mascard. vol. 3.
probat. conclus.
1126.

b l. nihil inter.
est. in princ. ad
L. lul. de adult.
c l. furem. 9. ad
L. lul. de sicar.
l. 4. §. 1. ad L.
Aquil.
d Clar. §. ult.
quest. 29. Gail.
lib. 2. Obser. 110.
num. 38.

e Non enim ad
vitionem seu
vindictam pro-
gredi debet. de-
fensio, l. cien-
tiam. ad L. Aquil. & ut facta sit repulsio in continenti. l. si plagis. §. taber-
narius. D. eod. Hippolyt. §. quoniam. num. 65. Gail. 2. Obser. 101. nu. 5.

Quoties actor ab occiso primùm ^a vim
illatam (quæ inculpatæ tutelæ basis est)
& offensum alterum fatetur, aut constanter
& verè negare non potest, histamen verbis
repliat: Reum hac inculpatæ tutelæ ac-
ceptione idè se tueri non posse: quòd ag-
gressor occisus vim inferendi, & mortem
intentandi, causam legibus probatam pro
se habuerit: verbi gratiâ: Quòd in adulte-
rio comperto ^b cum vxore aut filiâ suâ, vel
noctu furtum facientem, aliudve graue de-
linquentem domi suæ, occisus deprehen-
sum, letho afficere potuerit, eamque ob
causam lege permittente vim iustam intul-
lerit, captumve detinere potuerit: Aut,
quòd occisus ex officio ^d, armatâ vi reum
ad deditiōem cogere, quia à magistratu
hociussum fuerit, minari & offendere, licu-
erit; quod nemo, quin iure fecerit, infi-
ciari possit: Aut hoc obiiciat: Homicidi-
um illud de quo quæritur, idè inculpatæ
tutelæ nomine non venire, quòd tum tem-
poris, cùm aggressor occisus esset, aggres-
sus superior pugna ^e fuerit: ideoque repul-
sa vi extra periculum constitutus recedere,
& nihil tale perpetrare debuerit. Seu hoc
asserat;

asserat: Quodd occisus, quamprimum vi con-
 trariâ repulsus sit, statim abierit ^a, discesse-
 rit, quem reus sponte, non coactus, ponè in-
 sectatus sit, & in fugâ, abituve occiderit.
 Vel deniq; hoc vrgeat actor: Quodd reus sine
 villo capitis periculo, famâque iactura, cede-
 re loco, & effugere, seque recipere tutum in
 locum potuerit: & ideò homicidam esse,
 &, hactutelæ exceptione abutentem, ca-
 que eludere iudicium & iudices fallere co-
 nantem, damnari iure posse, contendit.
 Istas à nobis commemoratas (& quæcun-
 que aliæ in eam sententiam ^b replicationes ^b Qualis illa
 afferri ab accusatoribus possunt) is actor, ^c defensio Lucii.
 si contra reum vim illatam falsò allegan- ^c apud Apuleium
 tem obtinere in iudicio velit, ante omnia ^c lib. 3. de Asino
 se eam qualitatem, quam hoc modo inten- ^c aureo, non pro-
 dit, probare debere meminerit. Qui si hoc ^c culâ princip. le-
 debito suo se exsoluerit, probationemque ^c tu digna ob in-
 legitimè deduxerit, præstiterit, perfecerit, ^c cunditatem.
 seu ex earum numero ea obiectio, quas reci-
 tauimus, seu nō multum dispar, parisq; mo-
 menti alia sit, eiusmodi tamen quæ admitti
 possit, si actor plenè probauerit, reo hæc
 exceptio denegabitur: & frustra, sibi vim
 primò illatam esse, iactabit ^c. Quamobrem ^c Zas. ad l. vt
 10. de inst. & iur. quod verū est, si simul dolus manifestus arguatur: secus ^c vim. nu. 14. 15.
 si de eo liquidissimè non appareat: nam et si non erit defensio inculcata, est
 tamen aliqua excusatione digna: tum quòd L. Cornelia ordinaria poena
 locum non habet, nisi in homicidio dolofo, l. l. 4. §. 1. l. 7. l. 14. l. pen. ad L.
 Corn. de sicar. Exod. 21. §. 12 13. 14. Numer. 35. §. 15. 20 & seqq. Deut. 19.
 §. 5. 6 7 & 11. tum quòd in autographo Karuli V. hic ita legitur: So tan
 sich solcher todschläger keiner rechten oder gänglichen entschuldigtem

notwehr beſeſſen. Ergo aliqua & imperfecta vi poterit: tum deniq;
quibusdam ſupra enumeratis caſibus deſenſio utpote naturalis, non probi-
betur. Clarus lib. 5. quaſt. 29. nu. 2. Bald. ad l. 3. §. ſed hic quaeritur. §. 7.
quaeritur. de
iur. & iur.

eum, qui occaſionem ſcelere ſuo dedit, de vi
iuſta querentem, iudices reiicient.

§. 1. Contrà, ſi actor vim primùm iuſtâ
ex cauſâ, & ideò iuſtè illatam, oſtendere non
poſſit: aduerſus quem reus de inculpata de-
fenſionis moderamine liquidò iudices de-
ceat, & ſibi lethali telo vim factâ, neq; aliud,
quod conſultius eſſet, potuiſſe, quàm ſicariū
ſe aggredientem occidendo, iam iam im-
minentis fati mortisq; ^a metu præſenti animo
caput & ſalutem ſuam liberare, demonſtret:
^a hoc caſu exceptio admittenda eſt, ita tamen
ut ab utraq; parte producti teſtes ſi qui ha-
beri poſſunt oculati, audiantur: & in factum
ipſum diligens habeatur inquiſitio.

^a l. 1. C. unde
vi. Cuiac. d. lib.
5. Obſer. cap. 28.

§. 2. Hoc porrò loci animaduertendum
eſſe duximus, quod ſingulare habetur. Si
quis vim primùm illatam, ſui defendendi, &
vim vi propulſandi iuſtam cauſam habuerit:
interea verò dum ſe defendit, nō omnia ea,
quæ in moderata tutela requiruntur, ſtri-
ctè obſeruârit, & ſepta quidem finesq; iure
noſtro præſcriptos ^b egreſſus fuerit, hoc
opus, hic labor erit, adnumeratis ſingulis
facti totius circumſtantiis perpendere, quâ
in re limites illos exceſſerit; quâ prætergreſ-
ſus ^c modum: quâ occurrere aggredienti
aliter atque aliter (ſi modò furor ſanum
admit-

^b Quis verò
ſtatera in ma-
nu habeat, ut
ad menſuram
omnia agat?
Gail. d. lib. 2.
cap. 110. nu. 17.
H ppolyt. d. §. quoniam. nu. 83. c. Poena eſt eius, qui deſenſionis modum
excedit. Menoch. 2. arbitr. caſ. 278 & caſ. præced.

adm
ani
qui
iust
dò
ex
exi
cib
ſim
Di
ſit
qu
cū
mu

S
Au
tel
cul
iud

nu. 1.
iustit
etum
expe
3. pr
mun
D. d

admittit consilium, & quisquam primos
 animi motus in manu suâ habet) debuerit:
 quibus ad æquitatis examen reuocatis, &
 iustè adpenſis, pœna multæ uel mitior mo-
 dō, modō grauior irroganda erit, quidquid
 ex consilio Prudentum iudices statuendum
 existimârint, verum enim est de iuris^a api-^a Marc. Man-
 cibus hîc agi: in quibus enodandis religioſis-^{tua lib. 7. Ob-}
 simos esse iudices oportet, quod, ut præclare^{seruat. 66.}
 Diuus Traianus rescripsit, satius interdum
 sit^b, impunitum relinqui facinus nocentis,^{b l. absentem.}
 quàm innocentem damnare. Atque hæc^{D. de pœn.}
 cum vulgi captum superare non ignore-
 mus, parcius attingere placuit.

DE HOMICIDIO REMOTIS, VT
 aiunt, arbitris, nullis præsentibus testibus com-
 misso, cui inculpatæ tutela moderamen
 prætexitur.

CAP. CXLIII.

SI quis nemine^c præſente, & vidente alte-^{c Aggreſſorem}
 rum, solus solum, extra aliorum conspe-^{præſumi eum,}
 ctum, hominē occiderit, & cædis auctor tu-^{qui caſus ſit,}
 telæ moderamen prætendat, cui contrâ ac-^{aliquor. inter-}
 cusator fortiter reclamet: perspicienda sunt^{pretum aucto-}
 iudicanti vtriusq; personæ, tam occisi quàm^{ritate probat.}
^{Menoch. lib. 2.}
^{arbitr. caſ. 363.}
 nu. 15. Ideoq; in re dubia superstitem absoluendum, quem Numen ipsū
 iustitia sua declaranda gratiâ seruasse videatur: ut Milonem rheda ve-
 ctum, & penula irretitum contra Clodium cum seruis robustis, in equo,
 expeditum, obtinuisse pugna audimus. Alciat. tractat. præſumpt. reg.
 3. præſ. 39. Facit autem illud, quod dicitur; In rebus dubiis, quod mini-
 mum est & benignius, sequimur, l. merito. D. pro soc. l. semper in dubiis.
 D. de reg. iuris.

** l. aut facta. §.
locus. D. de poe-
nis. Blanc. num.
299.*

*b Prox. 7. §. 9.
Iohan. 3. §. 20.
Nox cadibus
perpetrandis
aptior die. No-
tem est tene-
bras querit,
qui odit lucem,
et recte agere
non cogitat.
Blanc. de In-
dic. num. 198.*

*c Plura sunt fa-
cta, quam ut
legibus compre-
hendi queant.
Vide supra, cap.
18.*

eius qui eadem patrauit, condicio atq; vitæ
status: locus^a, vbi cædes facta dicatur: quo
quisq; armorum genere vsus sit: quæ & quot
quisq; vulnera acceperit: quo se modo ante
& post factum homicidium gesserint, & af-
fecti inuicem fuerint: quis eorum ex vitâ
antè actâ maiorem fidem & innocentia o-
pinionem mereatur: quid causæ fuerit, quâ
spei reum commouere potuerit: id est ve-
tus illud, Cui bono, hominem eo loci,
quo occisus est, tali tempore^b, interfici, aut
vim illatam esse. Hinc, nî fallimur, pronum
erit iudici, illud peruidere, reone inculpata
defensionis clypeo se munienti credendum
sit, necne. Namque vt eiusmodi tutelæ præ-
sumptio, cum cædes manifesta est neque
negatur, locum habeat, causas esse magnas
& graues, quæ contra occisum faciant (ve-
lut disertissimus Tullius P. Clodium ho-
minem consccleratissimum, vel insidiarum
nomine iure sublatum, copiosâ oratione
Annius clientem suum defendens affirmat)
necessum est: quas si liquidò probatas reus
contra interemptum, suæ causæ patrocini-
andi causâ, afferat, quin absoluaatur, nihil
vetabit. Eæ causæ quales sint, his sanctio-
nibus enucleari nihil opus est^c. Atque hic
denuò mente tenendum est, Reo, qui ait,
si modò præsumptiones tales sint, quas at-
tendere operæpretium sit, onus probandi
iniici debere: quod tamen hæc cum falsis
micâ accipiendum, vt & actorem, qui ad-
uersus

uersus reum opponere, & probare obiecta possit, audiri, neq; excludi, aut à iudicio repelli oporteat. Sin verò in vtramq; partem, verisimilibus argumentis & actore & reo instructis, res intricata propendeat, vt ea re-
 Et diiudicetur, Prudentibus omnia, quæ in-
 cidisse memorantur, explicanda erunt: quò
 rectius respondere possint.

SI AD VERSVS FEMINAM IN-
 culpata tutela pretendatur.

CAP. CXLIV.

SI, qui feminam^a occidisset, moderatæ^a vir fortis
 defensionis exceptione vtatur, inspec-
 endæ sunt atque inter se conferendæ viri il-
 lius, & mulieris occisæ qualitates: quibus ar-
 mis vsa sit illa, quæ hic, qui pugnae modus
 fuerit, & quæ vulnera inflicta: vt his in con-
 siderationem deductis, apertius consilio
 Prudentes adesse possint. Licet enim im-
 probabilius, virum ad sui defensionem à
 muliere cogi posse dicatur, & credatur: fie-
 ri tamen, vt virago^b quæpiam mollem, me-
 ticulosum & effeminatum virum, verbis
 prouocet, à quibus ad verbera, & rursus ab
 his ad arma (quæ furor^c ministrat) deuenia-
 tur, & ita vir incensam insaniâ feminam vi
 repellere cogatur, negandum non est. Fi-
 dem autem suæ exceptioni conciliabit reus,
 si feminam telum lethale strinxisse, eo quæ
 necem intentasse: se, minùs noxium telum
 habuisse^d, ostenderit.

contra virum occisum, à quo sibi vim illatam defendit, hac exceptione

*Vir fortis
 mulieres ini-
 micitias sibi
 nunquam ge-
 rendas putat,
 Tullius pro Cæ-
 lio.*

*b Hecuba, pro-
 cax, sortum,
 militiam secu-
 tum.*

*c Virgil. 2.
 Æneid.*

*d Ex contrario
 sensu, & femina*

se tueri potest. Theophylact. Comment. in epist. 2. ad Timoth. ca. 4. *Feminarum genus, inquit, non est inferius virili. Vide Tiraquel. de mitig. pœnis, caus. 9.*

SI NON PERCVSSOR, SED

alius, prater voluntatem vim vi repellentis, occidatur.

CAP. CXLV.

^a Menoch. lib. 2. cas. 277 nu. 3. ex Platone.

SI quis Tertium^a, illac fortè iter facientem aut fortè fortunam superuenientem, dum se iusto moderamine defendit, punctim casum, cominus contra aggressorem pugnans occiderit, si modo fraus nulla intercesserit, & vim facientem eam ratione repellere aut impedire voluerit, coactusve necessitate fuerit, à pœna excusatur, fatoque singulari potius, quam noxam, imputatur factum eiuscemodi.

DE HOMICIDIIS b CASU, NEC

occidendi animo, factis; extra moderatam tutelam.

CAP. CXLVI.

^b De hoc homicidii genere loquitur Moyses Exod. 21. v. 13. Num. 35. v. 11. Deuter. 19. in princ. nam asyla constituta sunt, quæ patere debent fortuito casu occidentibus. Nouell. 17. §. sed neq. De hac materia disserunt ex interpretibus, Menoch. lib. 2. arbitr. cas. 324 Socin. conf. 16. volum. 1. Lancelot. tit. de homicid. §. idem etiã. Nemini casus, sed culpa imputatur. l. si ex plagis. §. ult. ad L. Aquil. l. non viq. la 2. §. si eo. de admin. rer. ad ciuit. pertin. c. Species facti desumpta est ex l. item Melã. in princ. D. ad L. Aquil. Vide Leges Nouell. Valentiniiani Imper. titul. 3. De homicid. casu an vol. facto; incipit: Criminosos.

SI, qui rei licitæ, loco ei rei exercendæ destituito, operam dederit, casu, citra culpam & dolum, hominem occiderit, hic multis nominibus & causis, quibus enumerandis supersedemus, absoluitur, & excusatur. Quod ut dilucidius percipiatur, subiectâ hypothesi manifestius declarabimus. Cum Titius in tonstrinam suam (qui locus ei negotio commodus est) Sempronio barbam ra-

der
ia
de
ci
ba
M
ex
pa
ba
tra
cu
nu
im
cu
vb
sol
fel
qu
vu
pr
ip
ec
ta
tar
de
uer
fac
ca
co
rel
su

deret, inopinato casu in manus tonforis iactatum quid est, aut tonfor percussus, unde gula eius, quem radebat, cultello, præciditur. Exemplum dari & hoc potest: Si balearis quis funditor, aut miles in campo^a *a §. i. Inst. de Martio iaculationibus atque militaribus L. Aquil. ubi exercitationibus destinato, iaculis ludens, interpp.* palum iaciens, dum telum emittit, bombardam ad metam exonerat, transeuntem transcurrentem vel læserit, traiecerit: vel si, cum nondum collimasset, telum inuito manu fugerit, atque hominem occiderit, quia improuiso casu factum est, nulla horum culpa intelligitur.

§. i. Si verò tonfor in viâ^b publicâ, aut *b Hic culpa ad casum ordinata est. Gail. d. lib. 2. cap. 110. num. 25.* ubi homines ex consuetudine tonderi non solent, quem radat: aut miles sagittarius, sclopetarius siue bombardarius in alio loco, quàm qui ad exercitandum datus est, ut quâ vulgò iter fit, ei acutus fuerit: aut si imprudentius arcum, tormentumve in loco ipso destinato tractarit & versarit: si quis ab eo tonfore vel milite occidatur, quod in latâ culpâ sint, puniri possunt. Humaniores tamen in homicidiis per lasciuiam imprudentiamve & inuito auctore admissis: seueriores in plectendis, studio & deliberatò factis iudices esse præcipimus: Et si quæ cædes eiusmodi facta deferetur, Togatos^c *c Menoch. dict. cas. 324.* consulant, qui, quæ cuique facto appositè respondeat pœna, ex iure eiusque arte, pro suâ peritiâ, statuent. His & paribus aliis

exemplis non obscurè ostenditur, quæ homicidia casu fiant, & quomodo rei excusentur. Vnde factum est, vt cùm homicidiorum casu factorum multi casus cotidie incidant, & in iis diuersi diuersa, & tantum non contraria statuunt: istæ à nobis materia, non planè sicco pede transmittitur, sed hac mediocri planaue explicatione enodata, vt quid sequendum, quid iudicando fugiendum sit, omnes intelligant: neque rem scitu tam necessariam ignorent. Neque tamen multa pro circumstantiarum varietate, subtiliùs (quàm quæ ad oculum demonstrari possint, ratione percipienda) excogitata esse discrimina diffitemur: quare vt monuimus, quò tutiùs sententias suas ferant iudices, neque in ancipiti tot factorum discrepantia labantur, Prudentum quoties opus fuerit, consilio vtantur, neque illud temerè aspernandum nôrint.

VULNERATVS SI MORIATUR: & utrum vulnus morti causam dederit, necne, quaestio exsurgat.

CAP. CXLVII.

* Clarus, §. homicidium. 7. ceterum. & sopsiosè D. Gail. lib. 2. Obser. 111. Myr. sing. Cent. 6. Obs. 34.

SI quis vulneratus a non è vestigio, sed post temporis, hoc est, aliquot dierum interstitium moriatur, quaestio agitari solet: Ex vulnere mortuus sit, necne. Ergo quid attendendum sit, audiamus. Poterunt ab utraque parte (vt antè de probationibus dictum

dictum est) testes in iudicium produci: potissimum verò chirurgi, vel medici, quibus utpote peritis in suâ arte credendum sit; deinde & domestici ac vicini: quorum illi de vulnere, lethale fuerit, nû secus: at hi, quàm se bene æger ad medici præscriptum in cura gesserit, num cibis potuq; interdictis vsus sit: Num ob intemperantiam aliquo nouo symptomate correptus fuerit: itemq; & hoc, an si ipse sibi deesse noluiſſet, conualeſcere potuerit, necne: deniq; quamdiu^a à vulnere superuixerit, iurati deponent: & consultum erit, iudices à iurisconsultissimis viris responsum exposcere.

POENA EORVM, QVI CVM HOMICIDII in rixâ, vel digladiatione fieret, sibi inuicem auxilium tulerunt

CAP. CXLVIII.

Qui conspiratione factâ, destinatâ voluntate, deliberatoq; animo, hominis occidendi causâ, sibi mutuam opem-auxilium ferunt singuli, quod occidendi^b animum habuerint, capitali supplicio afficiendi sunt. Si verò alii pugna ex rixâ casu exortâ incalescentibus animis in impetu iunctis viribus hominem occidant: si quidem is, qui manu suâ cædem perpetravit, deprehendi possit, ut homicida^c punietur; *ἡ δὲ ἐν αὐτῷ ἐκείνῳ ἐλκεῖν, pronuntiatur, lib. 9. de Legib. pag. 876. e. Gail. Obseru. 109. lib. 2. c. Hicq; homicida quod alteri fecit, expectet vicissim, l. nemo. C. de Episc. audiens.*

^a Dies ἡμέρας attendi solent vel maximè. vocantur autem dies decretorii; Leonhart. Fuchsius Medic. Instit. lib. 4. sect. 2. cap. 10.

^b l. aded. & l. preced. D. de iuris d. l. ult. D. ad L. Corn. de sicar. Blanca de iudiciis. nu. 225. & seq. & à Platone, τὸν δὲ αὐτὸν δέοντα

^a *lit. em. Mela.*
§. sed et si fer-
uum. §. & si
quidem. l. ita
vulneratus.
§. idque. §. si
non. D. ad L.
Aquil. l. si in
rixa. D. ad L.
Corn. de sicar.
Menoch. lib. 2.
arbitr. cas. 362.
per totū. quibus
coniungendus
Gasl. lib. 2.
Obferuat. 109.
Thom. Gram-
mat. decis. 17.
nu. ult. & decis.
25. num. 6.

reliqui tantum de vulnerato ^a tenebuntur: Sin, qui occisus à pluribus, quorum nomina certa sint, vulneratus & percussus fuerit: & is qui peremerit, & cuius manu interfectus occubuerit, ignoretur: ex his omnes, qui lethale vulnus occiso infixierint, pœnæ homicidii subiacebunt. Ceterum de pœnâ eorum, qui cum aliis suppetias ferrent, lethali vulnere occisum nō percussere: Item, quid agendum sit, si quis per tumultum, aut digladiationes occidatur, neque eorum quisquam, qui occiderint, certò sciri possit: id consilii superest, vt consilium à Prudentibus, quibus iudices quidquid circumstantiarum inuestigare poterunt, exponent, & consilium, vt suo loco dicetur, expetent: quòd nostri instituti non sit, ad vitium omnia rescantes, singulos casus recitare: quòd alia atque alia facta pro diuersitate varia requirant iudicia.

DE CADAVERE OCCISI AN-
 te sepulturam inspiciendo.

CAP. CXLIX.

^b *Cap. 147. §.*
motz.

^c *l. diuis fratres.*
D. de Relig. &
sumpt. fun. D.
bonuer. pract.
cap. 75.

ITaque vt nihil eorum, quæ tam ad probationem quàm diiudicationem ^b quæstionis, (eòne ex vulnere expirârît occisus, potueritve diligentia curæ superuiuere) desideretur, & ne postquam iustæ sepulturæ traditum, hoc est, terrâ ^c conditum corpus inquietari opus sit: Iudex vnaque duo ex adfessoribus (quos & Scabinos dici, dictum

dictum est) actuarium ^a & chirurgum v. ^a *Vel mittit*
 num seu plures, si haberi possint, iuratos ^b *officiale, aut*
 ad domum defuncti mittent, qui ante ca- ^b *ipse iudex vi-*
 dauet, quàm funus ducatur, diligenter in- ^b *sum ab it. Blac.*
 spiciant: & omnium vulnerum, ictuum, & ^{19. & seq.}
 quæcunque symptomata accefferint, quid ^b *Quid iurent,*
 viderint, animaduernerint, consignatio- ^b *vide Ordin.*
 nem accuratam instituant. ^{Cam. par. 1. tit.}
^{penult. D. Gail.}
^{lib. 2. Obseru.}
^{cap. III.}

ALIA HOMICIDIORVM GENE-

*ra, in quibus nulla culpa admissa & pena cessat
 re intelligitur, si modus quidem
 non excedatur.*

CAP. CL.

PORRò, enumerari & alia homicidiorum
 genera possunt, quæ ex causis minimè
 prohibitis fiunt: si modò modus adhibea-
 tur: vt qui in adulterio cum vxore ^c, domi ^c *l. nihil inter-*
 suæ, aut filiâ in stupro ^c *est. in princ. D.*
 occidit, quod enunciatius cap. 121. expo- ^c *ad L. lul. de*
 suimus. ^c *adult.*

§. 1. Parest ratio eius, qui alterius ^d de-
 fendendi causâ, vim iniustam ab amico de- ^d *Iacob. Man-*
 pellens, aggressorem interfecerit. Aded fa- ^d *dell. consil. 94.*
 uorabilis est à natura nobis insita ^e *incip. quia de-*
 fensio; & percussorum audacia legibus ^e *ducta. num 3.*
 fa, atq; ipsi humanitati contraria. ^e *latius. aliâs ne-*
^e *mo de iure al-*
^e *terum defende-*

§. 2. Eodem habendus loco ^h furiosus, ^h *re cogitur. Bar.*
 in l. 1. §. sed in eos D. ad Syll. Blanc. num. 305. ^c *l. ut vim. D. de iustit.*
 & iure. ^f *l. ult. C. Quando liceat unicuiq.* ^f *Facit Gail lib. 2. Obseru.*
 110. num. 19. §. adde, publicarum viarum obfessores latrones, item Cinga-
 nos, ex constit. Imperii de Anno 1548. licere impunè occidere. ^h *Modestim.*
 in l. infans. D. ad L. Corn. de Sicar. De furiosi pœna disputat Menoch. lib.
 2. arbitr. cas. 325. Furoris probatio in quo consistat, vide Alciat. de præ-
 sumption. reg. prima, præf. 38. Decius consil. 448. Gail. d. lib. 2. Obseru. cap.
 110. num. 20. & sequenti.

^a Si quis per ebrietatem occidat hominem, non excusatur mentis absentia: quia sua culpa ebrius. Clar. §. ult. quæst. 60. §. præterea. Soarez, comm. opinion. litt. E.

nu. 1.

^b Modestini in d. l. infans. D.

ad L. Corn. de sicar. Infans est qui minor septem annis, l. 3. C. qui admittit. Cuiacius in pragmateia, cap. 25. cap. 1. §.

de delict. puer. ^c Clarus prolixè, §. ultim. quæst. 29. Soc. in Fallent. Reg. 443.

^d §. cap. 136. ^e Cap. 1. & tit. 5. de Torneament. ^f Paulus IC. in l. si putator. D. ad L. Agl. unde mutuatus est imp. §. item si putator. Inst. d. tit. de L. Agl. §. Tiraquellum de pœ. leg. caus. 33. nu. 1. refer. Menoch. lib. 2. arb. cas. 324. nu. 2. h. Omnis igitur actus ab agentis intentione indicandus. l. 1. C. ad L. Corn. de sicar. §. cap. 138.

quem fati infelicitas excusat, qui pro absente, ^a ignorante, & adeò pro mortuo, in omnibus habetur: itemque ^b infantem, si hominẽ occiderit, in nocetia consilii tuetur.

§. 3. Præterea lictores ^c, officia, ministri prætoriani, viatores, quorum muneris est reos requirere & in vincula deducere, temerario periculosoque conatu resistentes, & in officio se impediētes, impune occidunt.

§. 4. His addimus, si quis domi suæ, quem noctu rem illicitam tentantem, aut facientem deprehenderit, cui sine periculo parcere non possit, occidat.

§. 5. Et, quem casum superius ^d retulimus; si quis à fera (in quâ dominus feritatem tantam antè nunquam animaduertit) enecetur, dominum feræ non videri occidisse, extra tamen culpam non esse. Item si quis hastiludiis ^e concurrentem, aut in palæstra se exercentem, sine tamen dolo, occiderit.

§. 6. Item, si arborum putator ^f ramum deiiciens prætereuntem (vbi tamen, proclamavit, necne, attenditur) obtruerit: Vel, qui venationi operam dans, & in feram ^g telum mittens, hominem percussit. Hi casus multum reapse inter se differunt ^h, cum fiat, ut excusationem quandoque mereantur, aliquando secus: quæ quidem mutuatus est imp. §. item si putator. Inst. d. tit. de L. Agl. §. Tiraquellum de pœ. leg. caus. 33. nu. 1. refer. Menoch. lib. 2. arb. cas. 324. nu. 2. h. Omnis igitur actus ab agentis intentione indicandus. l. 1. C. ad L. Corn. de sicar. §. cap. 138.

dem ad amussim reuocare, locus hic non patitur: tum maximè, quia paucis efferri, (quandoquidem vulgus iudicum in harum rerum cognitione defatigari & impingere soleat) non possint. Quare tutissimam viam monstrantes, præcipimus iudicibus, vt si tale quid incidat, Iurisconsultos, vel eos, quos debent, adeant, neque ex iure Lesbianam faciant suo ingenio fidentes regulam: aut vllas sine probabili ratione consuetudines, & legibus nostris è diametro pugnant, quas iudicando sequi velint, nouè introducant: neque priùs, quàm iusto examine vnamquamque causam perpenderit, decernant. Illud enim si locum habere debet, nihil certè fieri à religione iudicantium alienius, dici potest. Eiusmodi namque iudices primùm in manifestos incidere errores; deinde apertam multis facere iniuriam: tum inconsultò hac ratione immerenti fuso sanguine manus conscientiamque suam commaculare necessum est. Et ista consequi, nemo non sanus videt. Neque verò defunt iudices ^a, qui reos iam conuictos in tempestiuo complectantur fauore, quorum causæ cognitionem idè protrahere consueuerunt, vt temporis longinquitate, delicti interea atrocitate exolescente, vel mitius puniantur, vel etiam elabantur; & pœnis vltimis eximantur. Hos nunc discere & cognoscere volumus, quàm grauiter peccent: eoque nomine, & diuina & huma

a Ne aut seueritatis aut clementie gloriam affectent, l.

perspicendum. in princ. D. de pœn. Virtutis est iter mediū tenere: & lib. stitia bilanx æquisima, vt depingitur à Chrysippo, apud Agell. lib. 14. cap. 4.

na vindicta exposcente accusatoribus sedulis, qui publicam vtilitatem præmiis remunerandam quærunt, ad satisfactionem elusione omni exclusa teneri: Vnumquemque enim iudicem (nisi se turpissimo polluere periurio, cuius certissimus vindex **LEHOVA** est, animæ salutem in periculum vocare, & caput suum diris omnibus obicere velit) ex legibus æquo & iusto, sepositis affectibus, quantum ex certa allatorum probatorum scientiâ sibi constabit, statuere & decernere in omnibus causis oportet. Siquid exuperare captum animaduertet, ad Prudentes velut anchoram confugiat; vel ad eos, quos superiores agnoscit, referat; eò maximè, quod ad causas ad publicam tranquillitatem commodumque, & sanguinem humanum effundendum pertinentes rectè diiudicandas, *neis ad ingrosos*, iudicium acutum & perpolitum, summaque prudentia desideretur.

QVI EXCEPTIONEM SVAM
reus probare teneatur.

CAP. CLI.

^a Reo quocumque tempore defensionem postulanti, negari non oportet. l. vltim. §. ultim. §. ultim. D. de

quæstion. Defensio enim cum sit, iuris naturalis, etiam bannito concedi debet, per iura vulg. Adhibe Hippolyt. de Marsil. §. postquam num. 23.

soluunt)

solu
re p
Po
ud
bar
dina
nis
bus
alia
in m
sign
tum
nal
exse
bus
pro
neq
beat
dine
endi
com
bus
tur:
præ
feru
uerfi

AR

SI
co

solvunt) iudex ante quàm quidquam agere pergat, interpellans reum interrogabit; Possitne exceptionem suam, quæ nihil aliud est, nisi à pœna excusatio, liquidò probare? Quodd si se facturum citra comperendinationem elusoriam offerat: exceptionis (exceptionumve suarum, quòd pluribus vti ^a non prohibeatur) capita, & quæ ^a *Cap. nullus. de Reg. in 6.* alia pro se sui que facti defensione allegans in medium afferre poterit, ab actuario consignari curet. Igitur iudex habito Prudentum consilio, (si capita illa, seu defensionales articuli, quibus probatis reus reatui exsolvi possit, pro idoneis & concludentibus habeantur & probentur) eum reum ad probationem admittere & audire debet: neque tamen actorem, si quid replicare habeat, à iudicio repellat. Id quòd meliore ordine administretur, à magistratu loci audiendis testimoniis, quæ partes producent, commissarii constitui debent, & iis omnibus prospicere, quæ eam ad rem requirentur: non aliter quàm cap. 62. & sequentibus præscripsimus, & hæc quidem pro normâ servabuntur. In his autem si quid controversi incidat, iudex Prudentes consulat.

ARTICVLI DEFENSIONALES
si non concludant.

CAP. CLII.

SI verò communicato cum Prudentibus consilio, capita exceptionis, licet facta

reo probandi facultate satis & plenè probarentur, ea iudex ad perimendam maleficii pœnam non releuare viderit: ea probandi (quia frustrà susciperetur negocium) copia reo deneganda. Quin potius ad sententiæ dictionem & publicationem, quod in manifestis maleficiis moram interponi nihil opus sit, iudices maturè festinabunt.

REO SE AD EXCEPTIONIS PROBATIONEM OFFERENTE, de sumptibus in litem faciendis, quomodo caueatur.

CAP. CLIII.

SI, qui hominem occiderit, in vinculis factum fateatur: idem tamen sese exceptionum supra enumeratarum quacunq; defendat, vnde vel absolui mereatur: aut multam, pœnamve aliam leuam, leuissimamq; subiturus sit: hoc casu adgnati rei ex arbitrio iudicis & quatuor adfessorum, quorum erit impensas æstimare, actori idoneè cauebunt, nō exceptionem suam reus in iure probabit, sumptus omnes accusanti, saluo iudiciali moderamine, restitui iri; quos, si planè commenticia, vel non satis idonea exceptio foret, facere cogeretur. Non enim commodiore via indemnis actor seruabitur: nec reus ipse euentis prætextibus elabi villo modo poterit. Ceterum & in impensarum æstimatione iuris peritorum consilio iudices vten-
tur.

CAP. CLIV.

CVM autem nemini paupertas sua fraudi damnove esse debeat, atque pauperes in iure miserabilium ^a personarum loco, ideoque fauorabiles sint: fieri potest, ut homicidii sine dolo, sed casu vel inculpatâ tutelâ commissi reus adeo pauper sit, pauperesque adgnatos, à quibus cautio, litis impensas restitui iri, præstari non possit, habeat: Quo tamen casu exceptionem sufficienter esset probaturus necne, meritò dubitari possit: ne igitur innocens propter inopiam capitis luat pœnas, Iudicis partium erit, in singulas cædis circumstantias, quantum potest, inquirere, quas magistratui descriptas transmittet, rescriptumq; expectabit & sumptus inquisitionis, ceteraq; omnia, quæ in eam causâ expèdet, ex publico faciet.

ABSENTEM DAMNATVM,

si in carcerem ex post facto deueniat,
audiendum esse.

CAP. CLV.

ABsens ne quis puniatur ^b, néve damnetur, rescriptum est: quòd inauditâ causâ quemquam damnari æquitatis ratio non patiat. Diuerso tamen iure nonnullæ reus. & Vlpian. in l. absentem. in princ. D. de pœn. l. pen. §. 1. de publ. iud. Paul. lib. 5. sentent. tit. 5. §. pen. l. absentem. C. de accusat. ca. accusatores. in fin. 3. quæst. 8. Absentes autem in Gallia moris est pender en figure. Contrà in causis civilibus pronuntiare licet, l. 1. C. Quomodo. & quand. iud. sentent. profer. deb. present. Mynsing. obseru. 88. cent. 2. obs. 13. cent. 5.

^a Alciat. ad l.
verum. 216. nu.
2. D. de verb.
signif.

provinciae, ex consuetudine vtuntur, quod in medio relinquentes, constituimus, vt si is, qui ob homicidium proscrip- tus fuit, capitur, è vinculis ^a causam dicere velit, hoc est, ad exceptionis suae probationem se idonee offerat; ei reo hoc non tam beneficium quam debitum legitimũ ex iudicis arbitrio indulgendum, neque denegandum esse.

QVOMODO REVS IN IUDICIUM
exceptionem autẽ deducat, quàm in
carcerem coniiciatur.

CAP. CLVI.

^a l. 2. C. de ex-
hib. reis.

^b Sunt qui se
offerant iudici,
innocentiã fre-
ti: Sunt & qui
conscientia sti-
mulo adacti,
seipsos punien-
dos exhibeant.
Tanta est vis
conscientia in
vtramq; par-
tem, vt neq; ti-
meant, qui ni-
hil cõmiserint:
& pœnam sem-
per ob oculos
versari putent,
qui peccarint.

Cic. pro Milone. Hinc & Eumenidum non inane commentum à poetis
effictum, ait idem pro Rosc. Amer. & in Pison. Animus impurus, diis homi-
nibusq; infestus neq; vigiliis neq; quietibus sedari potest. Sallust. in Catil.

Q Vi prius, quàm in vincula ^a mittatur, delictum suum iure defendere volet, se quantocyus ad capitalis iudicii tribunal sponte ^b sua sistet, quemadmodum in eius-
cemodi casibus, ex legibus municipalibus, aut moribus obseruari consuevit: Hinc in
vtramque partem diligens inquisitio ha-
benda iudici: & testimonia tum etiam vi-
rorum integræ atque illasæ opinionis dicta,
quæ ab vtraque parte proferentur, audien-
da: Neutri denique partium, id, quod per
ciuilia iura, æquitatem, & consuetudinum
receptarum obseruationem facere licet, si-
ne causâ adimendum: contrà quàm in ali-
quot iudiciis fieri inaudimus Qui enim
causæ suæ bonitate fretus vltro iudicẽ adit,
seque in iudicio stiterit, præterquam quòd

conscientiam se intus absoluentem habere
 præsumitur, cui iudicis ^a vocē suffragari de-
 siderat, si iudicio manifesta sententia, inno-
 cens pronuncietur, nulla ei neque calumnia
 postea fieri, nulla priuata neque publica vis
 inferri, sed libero prodire publicitus pede,
 liberâ aurâ frui, & uti foro debet.

*Timoth. i. 9. Plato lib. 9. de Legibus: Νόμοι γίγνονταί τῷ τῶν πᾶ-
 δείων διαφύγοντων ἔνεκα. pag. 880. e.*

DE FVRTIS: QVAM VARIA EO-
 rum genera & pœna sint. ^b confectaneum
 est ut dispiciamus.

CAP. CLVII.

REm non nouam introduximus, cum
 furta, quæ x i i. primùm tabulis ^c capi-
 tali pœnâ plectebantur, grauius punire no-
 strâ ætate solemus. Sed antequam ad atro-
 ciorum furtorum pœnam descendamus, ^c
 varias eorum species recensebimus: & o-
 mnium primùm de leuissimo eoq; nec ma-
 nifesto furto videbimus. Si quis igitur pri-
 ma vice humanâ ^d infirmitate, ut videtur,
 circumuentus infra quinq; solidos, aut rem
 tanti non æstimari dignâ furatus sit, & cum
 furto, antè, quàm quò deferre vel deponere
^e destinâret, peruenerit, non deprehendatur,
 nos in furto prehenso è saxo præcipitari sanxerunt
 Agell. lib. 11. Noct. cap.
 18. Anton. Contius in subs. lib. 1. ca. 2. Menoch. lib. 2. arbit. cas. 295. toto.
 Macrob. lib. 1. Satur. cap. 6. Cuiac. lib. 19. Obseruat. cap. 12. Oldendorp. in
 Classe 7. pag. 1090. & seq. Et lex Dei furem nocturnum permittit impune
 occidere, Exod. 22. 3. 2. ^d Remissionem venia crimina semel commissâ ha-
 bent, l. nemo in fin. C. de Episcop. aud. ^e l. nec manifestum, D. de furt.
 Capolla ad Authent. sed nouo iure, C. de ser. fug. nu. 66.

neque quisquam post furem proclamarit, cumve diffamârit: quod & illud accedat oportet, ne fores, arcâmve, aut quo res pecuniâve conclusa continebatur, effregerit, ruperit: neque scalis admotis aliôve in eum locum compendio ascenderit: hoc furti, vt dictum est, nec manifesti, & minimigenus est. Istud furtum, si postea comper- tum, & fur cum re furtiua aut sine eâ capia- tur, iudex furem, ante omnia furtum ^a resti- tuere, ei, cuius rem fraudulenter contrecta- uit, & duplum dare, si in are tantum habeat, damnabit. Sin furis inopia hoc non patia- tur, in corpore ^b luet: hoc est, ad tempus car- cere detentus punietur: & si tantum in bo- nis non habeat, vt duplum soluat, rem ad minimum furtiuam, vel quod ex ea super- erit, reddet, restituet; vel etiam, simplum soluet: aut quo potest pacto cum lêsso trans- igit: In quâ transactione prima ipsius sim- pli, hinc multâ à magistratu dictâ, demùm alterius simpli domino restituendi, si tan- tum possit fur, ratio habebitur. Et alimen- torum quoque nomine, quæ in carcerem, carcerisque causam impendit, vt sunt spor- tulæ officiis exoluendæ, tenebitur, si modò tantum in facultatibus furis ^c superfuturum sit. Tandem cum dimitti volet, meliori mo- do & forma cautionem de non vlciscendo conceptam, (quæ & turbarum emplastrum, & publicæ quietis singulare vinculum est) præstabit.

^a Joh. Michaël
Bentherus de
iure prelat. par.
2. cap. 3. & cap.
25. cum seq.

^b Ex vulgi ore
collecta vox est;
Qui non habet
in are, luet in
corpore. l. 1. in
fin. D. de pœnis.
l. ult. de in ius
voc. J. cap. 216.
Quin etiam lex
diuina venire
eum iubet, qui
soluendo nō est.
Exod. 22. v. 3.
ne fiducia pau-
pertatis impu-
nitatem delicti
speret, legesq;
ludibrio ha-
beat.

^c Odio furum
plures prodita
sunt actiones.
Vlp l. si pro. 7.
D. de cond.
furt.

KARVLI V. CAP. CLIX. 151
DE FVRTO MANIFESTO.

CAP. CLVIII.

SI quis in primo furto, quod quinq; solidorum valorem non attingit, prius quàm rem eoloci quo destinâret a pertulerit, ^a *l. fur est manifestus. in fin. D. de fure.* è π' ἀπορώσῃ deprehendatur: aut, cum quis ad comprehendendum furem procurerit, vel ^b proclamârit, is tamen fur nihil fregerit, ruperit, nec in locum editiorem ascenderit; furtum manifestum commississe dicitur. Atque hic quidem hac proclamatione & concursu facto ita diffamatur, & oneratur, vt iure pro numellis publicè exponi, virgis cædi, & relegari possit. In primis autem læso furtum, aut æstimationem, si soluendo sit, fur ante omnia restituere debet: & eum in modû quo capite præcedenti dictum est, cauebit. Si verò fur, quia honesto loco ^c natus, iisque moribus sit, de quo melioris spes frugis habeatur, eum iudex, ad magistratum relatione factâ, ciuili aliquâ pœnâ mulctabit: vt quadruplum ei, cuius interest, qui actionem furti habet, restituat: Tum, cetera superius dicta, obseruentur.

DE FVRTO VIOLENTO ^d QVOD

per effractionem, aut in locum superiorem adscensu fit.

CAP. CLIX.

SI quis vt furtum faciat, fores arcâmve ruperit^e, effregerit: aut in ædes scalis ad-

^e *l. si quid fur. D. de fure.*

motis, vel alia quavis ratione adscenderit: aut cum telo^a (quo eos, à quibus se impedi, aut comprehendi metuit, repellat, & claudat) eo scilicet animo, ut furetur, domum alterius ingressus sit: seu hoc primum, sapiusve admiserit, seu magnum exiguumve furtum sit: & fur in comperto furto deprehensus sit, seu post de eo crimine sit diffamatus: hic furtum deliberatum & destinatum voluntate nec sine violentiam fecisse dicitur. Idcirco, quia vis à tali fure cum telo accedente metuenda est; si vir fuerit, suspendio; si femina, submersione, puniendi sunt; aut alia quavis extra ordinem poena, pro personarum qualitate ex arbitrio iudicis, vel oculorum effusione, manusve amputatione, coerceri possunt.

DE FURTO QUINQUE SOLIDORUM, VEL MAIORIS PREII.

CAP. CLX.

^b De solidi estimatione varie disputant, Wesembec. Inst. de Donation. Cuiac. lib. 6. Obs. cap. 18.

S I primum furtum magnum sit, quo quis quinque solidos^b vel amplius contrectaverit, nulla tamen earum adsit circumstantiarum, quibus furta atrociora sunt & aggrauantur, ut sunt effractio, raptio, adscensus in ædes, teli gestatio: tale furtum (et si simplex & nec manifestum sit) tamen magnitudinis pretii contemplatione maiori poenâ plecti oportere, quam quo res minoris valoris contrectatur, nemo non animaduertit. Inspici enim omnino æstimatione

matio rei furto ablata debet: (non quidem quasi rei magnitudo sola delictum augeat, sed argumentum sit certissimū doli consilii, & exquisitæ fraudis.) Et illud quoque; considerari oportet, deprehensusne cum re fuerit, & de furto cū ipsa re diffamatus, necne; (hoc est, sitne ex hoc accidenti quia visus & ei fuerit acclamatum, furtum factum manifestum vel etiam violentū, & per effractionem perpetratum:) præterea, & condicio personæ furtum committentis attendi debet, & quantum intersit eius cui res subrepta est, furtum factum non esse: ut pœna vel capitalis reo infligatur: vel pro modulo admissi attemperetur. Quæ sanè cum non nisi ab iis, qui diu multumque in forensibus negociis & legum tractatione versati, iudicium exacerint, & experientiam consecuti sint, rectè dinosci & decerni possint; mandamus ut iudices ab his consilium petentes totum factū iis aperiant & exponant, qui cū singulas inspexerint circumstantias, de iure respondebunt. Verū enim uero, si eum, qui quinq; solidos, aut valorem, vel amplius, furatus fuerit, ut pacem publicam violasse videatur ex Friderici Imper. Constitutione suspendi laqueo debere, iuris est: non ini- quum est, hunc, qui quid effregerit, ruperit, ^a Ex Constitut. Frider. de pace tenenda. §. si quis quinq; solidos. Et sanè quis pro uno furto rei magna suspendi potest. Cla. §. furtum. V. sed an pro uno. quod verum erit, si idem alia suadeant circumstantia, vis, effractio, insidia. ^b Et si sunt, qui hanc constitu-

tionem absolutè accipiunt, ex quorum opinione ius fortasse consuetudinarium & Saxonum, de quo Sneider v. ad §. fin. num. 7. Instit. de obligat. quæ ex delicti ortum habere potuit: veritati tamen magis consentaneum est, agere eam constitutionem tantum de furto violento, & crimen vici-

lata pacis publica habente, Zas. & Ias. ad §. ex maleficiis. Instit. de actionib. Interpp. & Sneider v. num. 6. in d. §. fin. Capolla d. Auth. num. 10.

^a Ad adulteriū, *scalas admōrit^a, aut cum telo acceperit, facit suum morte expiaturum: idque adeo certum, ut nullius Legum periti schola eo nomine amplius adeunda sit.*

SI FVRTVM ITER ET VR.

CAP. CLXI.

b Duo furta ut

quis dicatur

commisisse, ea

distincta esse

debent, re. &

tempore. Clar.

§. furtum. v. unū. Menoch.

lib. 2. arbitrar.

cas. 295. nu. 18.

& seq. Thomas

Grāmat. Decif.

Neap. 16. nu. 5.

Euerhard. Top.

Loco à diuersitate temp.

c Peccare semel

minus malum,

quàm bis &c.

Dd. in l. cum

scimus. C. de

Agricol. & cens.

Geminatio a-

lius facit ut

venialia fiant peccata mortalia: Gribald. Tract. de Homicid. cap. 4. num.

& add. quod Geminatio enixam voluntatem importet.

SI quis secundum ^b, quo nihil effregerit, ruperit, neq; *scalas admōrit, furatus sit, & de utroq; furto ex inquisitione habita (quæ quomodo instituat, explicatum est) iudex reum conuictum teneat: neq; coniunctim illa duo^c furta quinque solidorum æstimationem excedant: hoc casu, quia fur, furti repetitione habitum siue adfectionem furandi habere, & in posterum eodem in delicti genere malus, præsumi potest, primum admissum exaggerat alterum. Ideo fur iste pro numellis exhibebitur, & hoc pacto punietur, ut relegatus territorium eiuret: vel etiam territorii fines egredi prohibeatur, ab eoque cautio solita exigatur. Neque furi secundum furanti, deprehensum, vel ad se proclamatum non esse quidquam prodest.*

Sin quinque solidos duobus furtis excesserit, Prudentum consilio standum erit.

SI QVIS TERTIUM FURATUS SIT.

CAP. CLXII.

Qui tria admisit furta, si in vincula deveniat, & post inquisitionem veritatis de tot^b furtis conuinci possit, is pro famoso^c fure, qui furandi habitum acquisierit, habebitur; & latroni equiparabitur, qui homines furti causâ occidere audeat. Atq; hic pro tota admittis, si vir sit, laqueo, si femina, aquis suffocabitur; aut alio supplicii genere, quod in quaque frequentius erit prouinciâ, afficietur.

CIRCUMSTANTIÆ QUANDO furtum^d exaggerent.

CAP. CLXIII.

Si in vno eodemque furto plures circumstantiæ (quas supra enucleatè expositas, onerare fures, & atrociora reddere furta diximus) concurrerint, pœna iudicando discerni debet, quæ condigna audaciæ^e delicto accedenti videbitur.

^e Aggravare furtum & hoc potest, cum ex incendio, ruina, naufragio fit, l. in eum, qui. C. de furt. l. 1. §. ult. & l. 2. D. de incend. ruin. naufrag. l. falsas. §. si iactum. D. de furt. Gail. lib. 1. Observat. 18. num. 3. Menoch. lib. 2. arbit. cas. 297.

DE FVRIBVS ET IMPVBERIBVS.

CAP. CLXIV.

In infantem, quia doli capax non est, furtum non cadit. Si quis autem & puer, seu decem annis æstimari, l. 2. C. quando tut. vel cur. esse. l. à qua atate. D. qui testâ. fac. §. 1. Inst. quib. mod. tut. fin. l. 2. D. de vulg. subst. Nonell. 119. Impuberum deinde alii proximiores pubertati, alii infantia. Illos capaces esse & furandi & iniuria faciendâ, ait Caius, in l. pupillum. in princ. de regul. iur.

^a Idem Capoll. alleg. auct. nu. 70.

^b Delictum per se non capitale, ex reiteratione capitale efficitur.

^c Clar. d. §. furtum. x. scias tamen.

^d Eadem ratione & plura delicta cōcurrentia pœnam exasperant, l. qui seruum. D. de oblig. & act. l. nūquam plura. de priuat. del. l. si is cui. in pr. D. de furt.

^f Notum est, masculorum pubertatem quatuordecim; feminarum, duo-

Hos capaces negat Vlpianus, Iuliani auctoritate, in l. apud Celsum. §. qua in tutore. D. de doli except. l. impuberem. D. de furt. Non tamen omnia crimina in impuberem proximum pubertati cadere possunt, ut adulterium, l. si minor. D. de adulteriis. cap. 1. ext. de delict. impub. Cuiac. lib. 6. Obseru. cap. 22. de perurio, res anceps est: quod non desint, qui de iniquitate auth. Sacramenta impuberum. C. si adu. vend. conquerantur. Coniunge Nicolai Remigii, de Demonolatria cap. 2. lib. 2. ubi λόγος ἀντιπρόστος. & Tiber. Decian. Consil. 24. num. 4. g. Etatis miseratio mouere iudicem debet ad poenam mitiorem. Bart. & DD. in l. 1. §. tot. tit. C. si aduers. delictū.

^a In hanc rem Wiguleus Hüd parte secundā Descriptionis Nobilitatis Bauarica, p. 156. in familiā Maichsfeldin. insignē refert casum. b Cap. de illis. ext. de despons. impuber. c Menoch. lib. 2. arbit. c. 329. nu. 2. & Thom. Gram. decis. 23. num. 11. & seq. d Tiraquellus de poenis temporan. caus. 7. Menoch. de Arbit. cas. 329.

quæ puella, annis quatuordecim minor, furtum commiserit, capitali supplicio, nisi grauissimis de causis ^a, nunquam affici: sed aliā quā poenā, ut commemorauimus, exactā de non vliscendo cautione, emendari debet. Et si vsuueniat, ut fur, qui iam iā decimum quartum etatis annum completurus sit, furtum rei magnæ admiserit: aut ex circumstantiā, quibus aggrauari hoc delictum diximus, incurrant, ita, ut manifestò malitia etatem ^b suppleat & adeo exsuperet: quid statuendum sit ^c Prudentibus iudices edoceri volumus: qui, quid conuenientissimum ^d sit, respondebunt.

EXPILATÆ HEREDITATIS,

& rerum ^e amotarum, poena.

CAP. CLXV.

SI quis animi leuitate, incogitantia, con-silii uel inopia, clam ex hereditate ^f iacento Rer amotarū, honestiore & mitiore actione propter matrimonii memoriā agitur. l. 1. & seq. D. rer. am. l. pen. D. exp. hered. l. ult. §. ult. C. de furt. quia uxor socia rei humane atque diuinae domus, sacrorum larium suscepta fuerat. l. aduersus. C. de crim. exp. her. f. Hereditatis iacentis furtum non sit, quia nō possidetur. l. hereditaria. D. de furt. l. 1. §. Scauola. D. si is qui testam. lib. l. ult. D. exp. her. Cuiac. ad l. si homo. D. de usurp. & usuc. Hoc inter scyphos disputauit Tullius, neg. sibi à Trebatio Iurius cons. illud passus est, lib. 7.

epist. ad Famil. 22. Io. Mercerius lib. 2. Opinionum, cap. 5. Alciat. lib. 1. p. 88. cap. 46. Menoch. 2. arb. cas. 300. num. 4.

te, ad quam vocatur, quid subtraxerit: aut si vxor maritusve res dotales, aut ex donatione propter nuptias amōrit: & eam ob rem coniunx, coherēsve cōtra coniugem, coheredēve iure experiatur: de eo iudices, ad Prudentes explicatis facti circumstantiis referent, á quibus quid statui oporteat cum edidicerint, id iudicādo sequentur. Atq; hac vtraq; actione iudex^a vel magistratus ex officio neq; accusat, neq; damnat: vt sufficiat, mercenarium eius officium interuenire.

^a Tum scilicet cum coheredes, vel filii actione experiantur, l. quamuis. C. de furtis.

QVI FAME VEL FRIGORE CO-
actus, cibum, vestes & similia furto
abstulerit.

CAP. CLXVI.

CUm quouis modo^b se salutemq; suam non minùs cōseruare quàm defendere quisq; potest, l. 1. in fin. D. de Bon. eorum, qui ante sent. Hostis natura, fames: contra hostem quemuis præsidia parare licet, Dd. in l. vt vim. D. de iust. & iur. Virg. 2. Æneid. Dolus an virtus, quis in hoste requirat? Casus autem capitis huius extat in ca. si quis propter. ext. de furtis. Linius, Rom. hist. conditor lib. 5. ab V. C. ubi de obfessis Rom. in Capitolio, à Gallis Senonibus. Iosephi testimonium extat libr. 6. de bell. Iudaic. cap. 7. quæ verba refert Euseb. lib. 3. histor. ecclesiast. cap. 6. Erasmi in Chiliad. Saguntina fames. Saluian. Massil. Episc. lib. 4. de prouid. Dei. ubi Solomonis sententiam adducit Prouerb. cap. 6. Quod autem Comicus ait, Omnes sibi meliùs esse malle, quàm alteri; Et Augustinus: Eleemosynam siue Charitatem ordinatam à se incipere debere, in Enchir. cap. 6. id sic locum habet, cum nullum Dei præceptū leditur: Mori enim mauelle debemus, q: à nō peccare, cap. sacris. ext. de his qua vi metus ve. ubi Abbas. l. palam. §. non est ignoscendum. D. de ritu nupt. Quid enim si fur, alii alimoniam sufficiendo, eum enecet, & se furto seruet? Adde his Bart. in l. vlt. D. de condict.

^b Sanguinem suum qualiter qualiter redimere

ob turp. & in l. nulli. C. de condit. in publ. hor. lib. 10. Fame autē laborantē
potius est ut alamus. cap. ceterum. distinct. 86. Vide & Policeyordnung
de Anno 1548. Don starcken Betlern.

^a Idemq; sentit
Basil. M. Ho-
mil. de Fame
& siccit. ubi
ait, Miserrimū
mortis genus
esse fame perire.

^b Clarus §. fur-
tum. N. quan-
dog. Lancelo-
tus tit. de Fur-
tis. §. pen. Me-
noch. lib. 2. ar-
bitr. cas. 182.
c Paulus in l.
fugem 77. de
verb. signif.

re & redimere liceat : fames autem (quā,
quod Rom. historiæ parens asserit, vnam
natura vinci non sinit, & Iosephus belli Iu-
daici scriptor, τὸν λιμὸν πάντων παθῶν ὑπερ-
ἱσάου prodidit ^a) ineuitabilem inducat ne-
cessitatem, quæ omnes soluit leges, & culpā
omnem inculpabilem facit : meritò etiam
sapientissimæ antiquitati visum est, parcē-
re ei, qui esurientem replere velit animam.
Igitur, si quis per diram famem, aut frigus
diuturnum & insolens, quæ maxima vitæ
incommoda cum vxore & sobole vincere
aliter non possit, cibaria, obsonia, vestes,
furripiat; si quidem furtum rei magnæ &
manifestum sit, de pœnâ ludices, quos opus
est, consulent. Sed, quod tentant pragmati-
ci; eiusmodi furem, licet ad pinguiorem for-
tunam peruenerit, de æstimationis restitu-
tione non teneri ^b, quā bellè asserant, ipsi
viderint. Sanè, quantum uis furtum tale non
puniatur, calumniæ tamen actione furi esca-
rio vestiariōve accusator non tenebitur.

DE GLANDE, FRUGIBVS ^c, FRV-
ctibus, & quidquid ex agris percipitur,
furto ablati.

CAP. CLXVII

EVm, qui noctu alterius glandem suble-
gerit, messē, fruges, fructus, stantes,
penden-

pendentes, pomumve decerpserit, demessuerit, interceperit, prata detonderit, aut pecus suum depascendi gratiâ immiserit, aut quæcunque alia ex agris percipi solent, lucrandi animo, ex alieno agro, quem ad alium^a omnibus modis pertinere nouerat, ^{a l. ult. C. unde} contrectarit, abduxerit, auexerit, abstulerit: ^{vi. l. vn. C. de} furtum verè commisisse dicimus, ordinaria-^{colon. Illyr.} que pœna plectendum. Cui consequens est, vt, si quis interdium alterius fruges fructusve, vt eorum dominum magno afficeret damno^b, vnde rei familiaris iacturam non fa-^{b Dent. cap. 23.} cilè refarciendam patiatur, sciens dolo malo auexerit, subriperit; hoc factum pro furto puniatur. Si quis item interdium rem esculentam, vt ex arbore pomum, è vineâ vuam, præteriens fortè, auferat, decerpatur, quod damnum non magnum afferat, is pro personæ conditione & rei qualitate ciuilitè tantum punietur, idq; prout locorum consuetudines ferunt. ^{¶. 24.}

FVRVM LIGNARIORVM; ET,
arborum furtim casarum, pœna.

CAP. CLXVIII.

Quæ ligna iam cæsa, secta, furto aufert, furtum dubioprocul committit: & pœna dignus est. Qui verò in alterius siluam ^{c l. silua. D. de} ingressus, lucrandi animo arbores clam succiderit^d, ^{verb. sig.} ex moribus cuiusque regionis & loci puniri potest. ^{d l. 2. D. arb.}

furt. cas. Frideric. in Constitut. de Incendiariis. §. statuum.

^a Poenam corū §. i. Grauius ^a autem in eum qui vel, cum
qui incidunt cædendæ materiæ tempus annuū menstru-
vites, exponit ūmve non esset, ex obseruatione Lunę ^b, vel
Clar. §. vltim. edicto prohibitum, vt noctu, diebus feria-
quest. 68. x. va tis, vel aliās: alterius arbores furtim succide-
autem, Arbo rit, animaduerti sana suadet ratio.
risne appella-
tione vitis veniat? Vlpian. in l. vitem. in prin. D. d. tit. b Plinius lib. 16.
hist. nat. ca. 39.

c De furibus FVRES PISCARIIC VT PVNIANTVR.
cancrorū idem
iudicium.
CAP. CLXIX.

¶ Petr. Grego- **Q** Vi è stagno, viuario, arcâ piscariâ, pi-
rius in Syntag. sces asseruatos furto aufert, furti poenę
iur. lib. 37. cap. subiacer ^d: Si verò è præterfluente, priuati
s. nu. 14. Bart. dominio subiecto, pisces furtim capiat, is
Capol. de serui- pro qualitate personæ, ratione piscandi, &
tur. tit. de pi- damni illati quantitate, ex Prudentū consi-
scatione. nu. 3. lio, quod consulentibus iudicibus sugge-
Statut. Norica rent, in corpore, aut pecuniæ summâ mul-
tit. 24. lege se- stabitur.
cunda.

c Text. est in l. **SI QVIS DEPOSITI VEL COM-**
sis cui in prin. modati furtum committat.
D. de furtis. l. si
sacculum. in pr.
D. de pos. l. insi-
ciando. in prin.
D. de furt. ita
¶ pignoris fur-
rū sit, l. si pigno-
re. D. d. tit. l. qui
furtum. D. de
condict. furt.
Valer. Max.
lib. 8. Memor.
cap. 2. in fin. Couar. lib. 3. Var. Resc. c. 15. nu. vlt. Menoch. lib. 2. arb. ca. 298.

CAP. CLXX.

Commodatarium ^e, si re ad vsu non
destinata abutatur potius quàm vta-
tur: item, qui alienas res penes se depositas
& custodiendas datas, sciens dolo malo, in-
uito creditore, vnde deteriorationē res sen-
tiat, cōrectārit, vtrumq; poenali furti actio-
ne teneri & puniri posse, nemo est legum
cognitione vel leuiter tinctus, qui ignoret.

SACRI-

QVod semel Deo dicatum est^b, non si-
ne scelere profanari, & in vsus huma-
nos conuerti potest. Ideò qui sacrilegium
commiserit, hoc est, res sacras, vel quascun-
que in locis sacris constitutas compilârit, ex-
tra cōtrouersię aleam se grauissimo obstrin-
git crimine: quod trifariam fieri traditur:
Primum^c, si quis rem sacram, aut Deo, hoc
est, diuino cultui dicatam in loco sacro: de-
inde si rem sacram in profano: tum si rem
non sacram in loco sacro, furtim auferat vel
intercipiat.

in princip. b Regula illa desumpta est ex l. in tantum. §. sacra. D. de rer. diuis. l. ad e. sacra. D. de contrah. empt. §. sacra. Inst. de rer. diuis. & ca. semel. de Reg. iur. in 6. vbi Dyn. c. Ita distinguit Concil. Triburiense, in ca. si quis contumax. 17. quæst. 4. l. l. Clar. in §. sacrilegium. in princ.

POENA SACRILEGII.

CAP. CLXXII.

Qui hierothecam siue ædiculam, in qua
ἀγία, hoc est, consecratus panis re-
positus habetur, compilauerit, viuus vret. Si
verò^d alia sacra vasa aurea argenteave, cali-
ces, patinas, thuribula, anathemata seu do-
naria, furto quis auferat, seu locis sacris pro-
fanisve id fiat, singula sunt sacrilegia: Item,
si quis furandi animo, ædem sacram, sacra-
rium, cui illa ædícula^e inclusa est: vel adytum
e. Occursum pulcerrimè iam dudum esset multis sacrilegijs, si ca. aurum.
12. q. 2. & l. sancimus. 21. C. de SS. Eccles. obseruarentur; atq; attēderetur,
quod Bonifacius martyr dixisse fertur: Olim sacerdotes aureos, calices li-
gneos fuisse. Polydor. Virgil. lib. 6. de rerum inuentio. ca. 12.

d Faciunt pro contextu c. sic. ut. c. qui rapit. c. si quis contumax. x. sacrilegium. 17. quæst. 4. & Coras. in Arresto Tholos. adnotat. 85.

effregerit, seu instrumentis aliis referârit, recluserit: pro qualitate facti, mortis poenâ pleâctetur.

ELEEMOSYNARVM SACRI-
legium.

CAP. CLXXIII.

^a *Gazophylacium, in quod vidua δνολε-
τη δ coniecit
inestimabiles
elemosynas.
Marci cap. 12.
x. 42. Luc. 21.
x. 1 Digna vox*

IS, qui sacrarum eleemosynarum arcam si-
ue capsam, gazophylacium ^a, effregerit,
ruperit, referârit, aut aliis artibus inde pecu-
nias pauperibus alendis elargitas piorum
liberalitate extraxerit, seu in ipso opere dū
suffurari conatus sit, deprehensus fuerit: ca-
pitis supplicio, vel quidquid Prudentes sta-
tuerint, afficietur.

*est Imperatoribus; Humanitatis nostra, inquit, est, egenis prospicere; l.
privilegia. C. de sacros. Eccles. Eleemosynarum appellatione, pecunia in pui
causas collata, dubio precul veniunt: ut sacrilegus sit, qui Xenodochii, nos-
dochii, leprosarum, Lazareti pecuniis aut rebus aliquid subtraxerit. Ita &
pro sacrilego ad restim senem quendam damnari vidi Patavii, anno 158.
mense Iulio; qui pecunias Monti Pietatis donatas suffuratus erat.*

QVOD SIT SACRILE-
gium minimum.

CAP. CLXXIV.

SI quis interdum res sacras minoris pretii
(extra eas, quas diximus maioris esse &
haberi momenti) ex æde sacrâ abstulerit, ve-
lut cereos, candelabra, altarium vela: quæ
fur neq; in templum illicito loco atq; tem-
pore ingrediendo, aut effringendo quidquã
auferat, aut si quis res priuatorum in ædem
sacram depositas, subriperit, si tamen ille
fur templum vel sacrarium vi non effrege-
rit, aut clam referârit: Hæc sacrilegia ex cir-
cumstan-

cumstantiis differentibus rectè distinctis & expensis, eâ plecti pœnâ, quam in furtis rerû purè profanarum infligi ostendimus, debebunt.

§. I. Appendicem his omnibus adiicimus: a *Conf. Dâm-
seuerius sacrilegia, quæ contemptum reli-
gionis habent, quæque admissa ad sacrile-
giorum naturam accedunt: mitius atq; mo-
deratiùs furta alia puniendi esse.* *hond. cap. iiii.
Iul. Clar. lib. 5.
§. sacrilegium.
Iacob. Menoch.
de arbitr. lib. 2.
caf. 389. Cun-
radus Heres-
bach. ad Edi-
ctum VIII.*

PERSONARVM CONDITIONIS
rationem in furtis habendam.

CAP. CLXXV.

TAm in furtis^b, quàm sacrilegiis, quæ in b *Confer cap.
locis rebûsve sacris committi declara-
tum est, vt & aliis quibuscunque delictis, fa-
mis necessitas, impubertas, consilii^c inopia, frâ.
& alia, quæ his similia sunt, in furibus, & de-
linquentibus, inspicere debent. Non enim c *Ita & ma-
gnus dolus, vt
in facto l. hac
lege. §. i. D. ad
L. Iul. peculat.*
minùs in capitalibus, ad absoluendum quàm
condemnandum; quàm in ciuilibus causis
ad negandum & liberandum, SI HABEA-
MVS^d OCCASIONEM, propensiores esse d *Paulus in l.
Arrianus. D.
de oblig. & act.
Dyn. in c. odia.
ext. de Reg. in 6.*
debemus, vt odia constringentes, fauores
ampliemus.*

POENA EORVM, A QVIBVS VIS
dammum ve metuitur, & de eorum custodia.

CAP. CLXXVI.

Si quis^e contra cautionem, non vltum e *Confer cap.
Siri, vel, denò offendendo à se præstitam,
facto aliquo, cuius pœna capitalis non sit,
venerit & egerit: Item, si quis (vltra vim
M ij* *108. supra, & c.
195. infra. Vide
Andr. Gail. lib.
i. Obs. cap. 4.
nu. 1.*

antè factam, aut spoliū simplex, de quo
satisfecerit, vel trāsegerit, vel punitus sit) de
armis siue vi denudò inferenda, nudis quidè
verbis vel epistolâ, sine tamen circumstan-
tiis factum aggrauantibus, comminari per-
gat: atq; etiam si quid conatus sit, (quod ta-
men ultimo plecti supplicio non mereatur,
qui casus est cap. 178. ad quod proximè acce-
demus:) Verùm tamen si iustus his minis &
conatibus subesset metus, qui in virum for-
tem cadat, & ex causis, quæ afferendæ & de-
ducendæ sunt, talis describatur, cui temerè
fidendum non sit, qui non iactationis causâ
istâ dicat faciâtve; deniq; ea sit persona, quæ
minas suas executioni mandare soleat, &
animum inquietum dissimulare vllò modo
nequeat: Hoc, ubi in iudicio à parte proba-
tur, iudicibusq; adprobatur, nec tantę facul-
tates accusato sint, quibus de damno infe-
cto, quod iure timetur, cauere possit: Con-
stituimus meritiò, vt metus iste à ceruicibus
bonorum & officio fungentiũ ciuium, com-
petenti remedio efficaciter depellatur: quòd
omni iure prohibitum sit, ne alter alterum
vi armatâ, dolo malo, ex proposito & insidiis
lædat, & hoc pacto pax publica perturbetur:
Seriò itaq; mandamus, vt is, qui tam effrena-
to in alios animo, indomitâq; mente fuerit,
in carcere tamdiu detineatur, quousq; per-
sonæ iustum metum alleganti & probanti,
idoneè, non offendi, cauerit: Quod iudi-
cis ordinarii officio fieri volumus: eam ta-
men

men cautionem leuissimis de causis (quod
 ἐγγυησὶν βολιδεῖαν esse placeat : vt desperatis
 tantum morbis extrema, ignem ferrumq;
 remedia adhibent medici) nisi præsens & ob
 oculos versans, inq; sensum cadens pericu- *Gail. d. obser.*
 lum suaserit, Prudentum consilio acceden-
 te, exigi non debere cauemus. Igitur qui de
 eiusmodi factis dictisq; in iudicio accusatur
 & conuincitur, in eiusdem iudicii vinculis
 detineatur. Et captus reus si ex suo, vnde se
 alat, heredio, siue patrimonio non habeat,
 tantum actor lictori, quantum iudex, qui &
 alimentis & sportulis modum dicet ^a, arbi- *a Citat Marc.*
 trio suo decreuerit, sumptus dabit, & de iis *Mantua in ob-*
 subministrandis cauebit. Vt verò neque a- *seru. 96. lib. 10.*
 ctori, vnde has faciat impensas, supererit, ex *l. vltim. C. de*
 publico reus aletur. Sin captus tantum in *erog. milit. ann.*
 bonis ^b, sub eius magistratus, sub quo domi- *lib. 10. & l. iudi-*
 cilium habet, districtu, vel principis alterius *ces. C. de episc.*
 iurisdictione territorio ve possideat bonorū *& cler.*
 reddituumq; , vnde custodia alimentorumq; *b Carcerato fe-*
 sumptus comode desumi possint, eos sum- *re bonorum ad-*
 tus, illo magistratu minimè vetante aut im- *ministratio per-*
 pediente, ex iis prædiis bonisve, fieri omni- *mittitur. l. 2.*
 no æquum pronunciamus. *D. de bon. dam.*
l. aufertur. §. in
reatu. de iure
fisc.

POENA EORVM, QVI OPE

consilio maleficos iuuere.

CAP. CLXXVII.

OPem, auxilium ^c ferri tribus ^d tempo- *c Hac an pro*
 ribus, vel ante delictum, vel in ipso de- *diunctis vel*
 licti actu: vel post delictum commissum, ita *conixctis ha-*
benda, explica-
tur in l. sepè 53. circa fin. de verb. sign. §. interdum. Inst. de oblig. qua ex

delict. d. Ita distinguit cum Cyno, Baldo & Angelo in l. unica. C. de Nili
agg. & aliis, Jac. Menoch. lib. 2. arbit. casu 349. toto. Blanc. de Ind. nu. 201.

pragmaticis distinguuntibus, intelligitur: qui hoc amplius; Eadem poenâ eum, qui auxilium secundo tempore, quod sit proximū delicto, tulerit, cum auctore criminis plectendum esse, tradunt; nempe istud in genere dictum sustineri posse non ambigimus. Et sanè *καὶ τὸν ὑποδόν λόγον* verum est, cum qui maleficum, ope, auxilio iuuerit, suppetias tulerit, poenam non leuem mereri. Quod pro varietate factorum, aliarumq; circumstantiarum occursu perpenderit Prudentes atq; magistratus, qui referentibus ludicibus consilio tam præerunt, quàm aderunt.

POENA CONATVS AD
delictum^a.

CAP. CLXXVIII.

* Post Felinum,
& complures
alios, copiosè
hac de re dispu-
tat, prætermis-
sorū spicilegiū
instituentis, Me-
noch. lib. 2. ar-
bitr. cas. 360.
nu. 20. Thom.
Gram. decis. 2.
nu. 5. 6. 7. 20. &
seq. Cuius. 15. ob-
serv. lib. cap. 23.

b Velut in assa-
sinio, & Maie-

SI quis non extrinsecis tantum & remotis factis, vt apparatu telorum, veneni mali præparatione, &c. sed proximis, quæ ad perfectionem criminis pertingunt, maleficium designare conetur, in quo tamen diuinitus quasi immixtis obstaculis contra voluntatem deliberatam, opere complendam impeditus fuerit: hic animus malus, hæc mens mala & ad malum proiecta, hæc malefaciendi libido, è quâ, quid intus fuerit, promanarit, si manifesta facta deprehendatur, extremo supplicio quibusdam atrocioribus casibus percellenda est^b: Aliquando tamè grauius: interdum, obseruato delicti genere leuius

leuius punitur conatus, quo in negotio iudicum prudentia elucebit, qui vt tutius decernant, Togatorum clarissimorum consilio vtentur.

statutis, inproditiue, veneficio: alioquin ordinaria conatus poena à foro recessere, Emanuel Soarez, in thesau. commun. opin. v. voluntatem. num. 70. & seqq. Iul. Clar. lib. 5. §. ult. quæst. 92.

DE IIS, QVI PER ÆTATEM,
furorem, aut aliis ex causis delinquant.

CAP. CLXXIX.

SI quis per ætatem^a doli fraudisque incapax, furorem non simulatum, aut aliud mentis non sanæ vitium; vel quia præcipientis imperio parere necessum habuit: Item, per vinum, somnium, iram, amorem insanum, deliquerit^b: de eo factò, obseruat^cis & consignatis circumstantiis, ad eos, quos opus est, & optimum videbitur, referent iudices.

a De mitiganda poena ob teneram ætatem, vide Menoch. lib. 2. cas. 329. ob furorem. lib. 2. cas. 325. Clarus §. ultim. qua. 60. v. quæro, numquid atas. & v. item quæro. & tota per ebrietatem. Menoch. cas. 326. per somnium. cas. 327. per amorem 328. De ira, vide Dec. in l. quicquid calore. D. de reg. iur. Tiraq. de mitigand. poen. b Mandatarius verò delinquens, propter mandatum alterius non excusatur. Bart. in l. non idèd. C. de accusat. l. 1. §. quotiens. D. de vi & vi ar. l. liber homo, in princ. D. ad L. Aquil. l. si remunerandi, §. rei. & l. si mandauero. §. qui adem. D. mandati. Clarus d. quæst. 60.

POENA COMMENTARIENSIS^c,

qui reos clam dimittit.

CAP. CLXXX.

COMMENTARIENSIS^d, qui diarium custodiarum conficit, ita veteribus dictus, idem cum carceris custode est: hominum genus quod ferè omnia^e violenter & acer-

c Carcerarius etiam vocatur: & ergastulus, Non. Marcello. ex Lucilio. d Clarus §. ult. quæst. 46. vers. scias etiam. l. vlt. C. de custod. reor. vide 3. Reg. 20. v. 39. & lib. 4. Reg. cap. 10. v. 24. e Verba hæc sunt Philonis, in vita Iosephi.

bè facit. Quo in officio minimè ii constitui debent, qui corrumpi se de facili patiantur, aut quibus, quod contra publicam vtilitatè est, persuaderi possit: neq; etiam ii, qui moribus immanes sint. Atq; si horum cui carcerum cura demandata est, qui capitalis re-

a Hoc desumptum est ex l. ad commentariensem. C. de custod. reorum.

b Porrigitur autè lex, in adiutorem eius seu vicarium.

um. Plura si libet discere, aut Menoch. lib. 2. arbit. cas. 302. & sequ. Ita & punitur is, qui furiosum custodia sua commissum evadere sinuit, l. Diuus. D. de offic. presid. lac. Lectius ad Modest. lib. 4. de pœnis, in l. non est facile. D. de custod. reor. Est verò casus quo custos carceris non tenetur de fuga incarcerari. vide per Hippol. de Marfil. in §. diligenter. num. 52.

DE OFFICIO ACTVARIII SEV

scriba, aut Notarii iudicii.

CAP. CLXXXI.

b *suprà cap. 5.*

VLtimæ non sunt actuarii partes, neque contemnendæ in capitali iudicio operæ, sed ad primè necessariæ. Is igitur eâ fide atque diligentia, qua se iureiurando b iudici adstrinxit, eoq; ordine, quo singula fiunt, accusationum & defensionû capita, recessus, omnia denique acta, distinctè & singillatim consignabit. Et vt prima tempore, ita & prima ordine, delatio (antè quàm de persequenda accusatione vadibus actor caueat, vel se custodiendum vnà cum reo sistat, atque etiam quæstiones suscipiantur, vel de

vllò

ullo supplicio incidat deliberatio) adnotari debet; quæ quidem delationis siue denunciationis consignatio, præsentibus iudice, eiusve vicario, & duobus ad minimum iudicii adfessoribus, ab actuario nullo addito, dempto nullo, bono ordine, & fide bonâ fiet: Deinde ut accusator ad cœptæ accusationis principium, vades in iudicium produxerit: & quos dederit: aut (quia non omnibus in pròptu & a facile est vades dare) si dare prædes nequeat: an & quibus persequendæ accusationis conditionibus custodiendi se permiserit: quæ singula ex cap. 14. colligi possunt.

VT NOMEN SVVM, ET QVI PRÆ
sentes cuiq; actui adfuerint, diem, annumq;
actis adscribat actuaris.

CAP. CLXXXII.

Posthæc, quæ contrà asseret atque afferet accusatus, cum primùm extra tormenta de facto suo interrogatur, conscribi debent: & hoc amplius: annum, diem, horam, qua quisq; actus susceptus & peractus fuerit, & qui interfuerint, adnotabit scriba: subiiciet etiam nomen & cognomen suum: & quod eorum quæ scripserit auritus testis fuerit, subscribet.

VT QVÆ INDICIA ET PROBATIONES auctor habet, & deducet, conscribat.

CAP. CLXXXIII.

Quod plurimùm consueuere rei, ut accusationes nudè negando repellant,

sciendum est, non satis esse vel accusasse solum, vel negasse ^a. Ergo accusatori probationis onus, quod indubitatis indiciis perficitur, incumbet; & ea indicia, præsumptiones, suspensiones quæcunque in iudicium vel apud adseffores eius causæ notioni datos, proferet, quæque iis indiciis probabuntur, diligentissimè actarius adnotabit.

a Vulgatum illud Iuliani Imperat. apud Amm. Marcellinum lib. 18. in pr. facit.

VT VICISSIM REI ALLEGATIONES chartis mandet actarius.

CAP. CLXXXIV.

POSTquam indicia, vt iam in principio harum nostrarum Constitutionū docuimus, & suspensiones criminis probatæ fuerint, & pro probatis recipiuntur: de suo delicto citra torturam reus seriò interpellabitur, quod nî sponte fateatur, aut se legitime purget, de quæstionibus habendis mentio iniicietur: atque hoc quoque loci actarius tam quæ rogando, quam respondendo proferentur, & quæ interea ex inquisitione cognoscantur, conscribet.

VT IDEM CONFESSIONES rei adnotet.

CAP. CLXXXV.

SI ad quæstiones deuentum fuerit, ea quæ tortus fatebitur, quæque de crimine confessio nominatim, vt vnumquodque ad inuestigandam facti veritatem faciet, & quæ de hinc vera confessionique congruentia depre-

K
depre
cturu

V

Q
tion
impl
actu
eius
quid
scrib

F
st
tue
nes,
quæ
omn
form

P
g
tur,
pe, q

deprehendentur, scriba suo officio functurus consignabit.

VT, QUÆ IN CONVINCENDO

reo geruntur, perscribat.

CAP. CLXXXVI.

QUod si accusatus crimen^a nudè inficiatur; contra quem aduersarius probationem urgeat, vt solemnibus accusationis impletis confundat reum; nec ea omittet actarius. Sin magistratus ordinarius certos eius rei notioni homines delegarit, quidquid & iis cognoscentibus peragetur, perscribet.

^a Nominatim ei obiectum certo titulo, sine nomine, quo cognito, cognoscetur lex: cognitâ autem lege, cognoscetur etiam poena. Bald. consil. 443. lib. 3. per text. in l. 2. §. ubicunq. D. de crim. feli. lio. l. quid sit falsum. D. ad L. Cor. de fals. l. sanctio legum. D. de poen.

VT IDEM REI DEFENSIO

nes adnotet.

CAP. CLXXXVII.

Fatente verò delictum reo, qui defensionis suæ causâ, ea excipiat, quibus reatu eximatur, ea nempe, & quas probationes, instrumenta, testimonia adducet, & quæ ex inquisitione cognoscantur, denique omnia, quæ ad commodiorem iudicium informationem seruiunt, consignabit.

VT ADNOTET, QUOMODO

ad officium delata sit accusatio.

CAP. CLXXXVIII.

Porro nec id diligentiam actuarii effugiet, cum Ex officio accusatio instituitur, neque priuatus existat accusator: nempe, quomodo ad iudicem deuenerit diffamatio.

matio, quæque accusatus responderit, & cetera, quæ peragentur, singula consignabit.

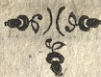
VT SCRIPTA ASSERVET, IN

libellos redigat, & secreta ne pandat actuarius.

CAP. CLXXXIX.

IGitur acta, vt accusationes, seu à priuatis aut Ex officio magistratus instituantur, ita & defensiones, confessiones, singula, vt dictum, diligenter scriba capitalis, suo quodq; loco & ordine adnotabit; atq; vt in civilibus causis per libellos agitur, ita & hoc progressu iudiciario in libellos quauis redigat, & cuius actui annum, diem, horam, qui præsentés adfuerint, adscribet: Nomen suum, vt explicatum est, addet: vt hac ratione in scripta redactis & dispositis omnibus, tutò & liberè secundum Legum præscriptum sententia ferri, aut si opus sit, ad Prudentes, vel Superiores referri de negotio possit. Quo in munere suo ita versabitur, vt fidem, quam iudici dedit, exsoluens muneri suo omni studio satisfaciât: nihil arcani foràs effutiat: quod & sui officii esse intelliget. Denique eos libellos, in quos acta rediguntur, statim vt è iudicio discedetur, tuto in loco clausos asseruabit.

ACTVA-

ACTVARIVS VTI SENTEN-

tias concipiat.

CAP. CXC.

ITaque cū delictum, maleficium, crimen, instituto ex nostris sacriq; Ro. Imperii Constitutionibus progressu, certum est, de quo reus conuictus, & sententia publicanda sit: Eam actuarius iis verbis concipiet & concinnabit, vt die executionis ad mandatum iudicis publicè ex periculo ^a recitari possit.

a l. 2. §. ult. C. de sentent. ex perc. recit.

ADMONITIO.

CAP. CXCI.

IN sequentibus capitibus, quā Caii nomen erit actuarius, qui præscribet sententiam, rei nomen & cognomen, atq; patriam adnotabit, & delicti generis voce, illud quale quale sit, ob quod vel plura, condemnatio facta est, explanabit.

FORMA SENTENTIÆ QVÆ

*morti vel perennibus vinculis
mancipat.*

CAP. CXCI.

AD^b accusationem, exceptionē, & alia in iudicio acta, perlecta & discussa, ad informationem & diligentem de crimine habitam inquisitionem, quæ omnia secundum tenorem sanctionum capitalium, à KAR. V. Imper. Aug. & sacratissimi Imp.

b Executio nulla facienda est, iuris ordinis praetermissio, l. scilicet nulla. D. de re iudic. l. 1. D. de exec. rei iudic. Vantius de

Nullitat. tit. de nullit. ex defect. proc. num. 94. Index ante omnia veritatem inquirere debet. l. singuli. de accusat.

^a Coras. Are-
sto Tholes. ad-
not. 94.

^b Sanissimo
mortis genere
affecit. so. ho-
mines, Valens
Imp. cum im-
positos navi &
in medium pro-

fundum proue-
ctos, nauim à
nautis fugien-
tibus incendi
instit: & ita
combusti ac sub-
mersi periere.
Socrates lib. 4.
hyst. eccles. cap.

13. Suidas in
voce & d. n.

^c Tertullian.
ad Martyr. cap.

4. summam
ignium poenam
vocat.

^d Coras. dicto
Arrest. adnot.

93. vetus for-
mula erat, In-
felici arbori re-
ste suspendito.

Agell. lib. 12.

Noët. ca. 3. Le-
ge Antonium

Contium lib. 1.

Subsec. cap. 13.

pag. 96.

Rom. Ordinibus latorum & confirmata-
rum facta & peracta sunt, istæc nominatim
sententia à IVDICE & adfessoribus, pro
tribunali iusto numero præsentibus & legi-
timè procedentibus, contra Caium lata est
ob delictum, quod occidendo, incenden-
do, &c. commisit.

Sententiarum clausula.

Vt (qui exurendus ^a damnatur) viuus ^b
flammi vlticibus ^c exuratur, & in cineres
redigatur.

Vt (qui ferro, securi, &c. percutiendus
est) gladio ad mortem feriat.

Vt (qui in partes quatuor secandus est)
quatuor in partes dissecetur, atque ad mor-
tem mulctetur: partes cadaueris singula
singulis in viis publicis suspendantur & de-
figantur.

Vt (qui ad rotam damnatur) rotâ suffra-
ctis eruribus & brachiis viuus letho demit-
tatur: & sumpto supplicio eidem rotæ im-
ponatur.

Vt (qui furcæ adiudicatur) è furcâ pu-
blicâ laqueo ^d aut catenâ suspendatur, &
morte plectatur.

Vt (quæ aquis suffocanda est) aquis sub-
mersa vitam in profluente finiat.

Vt (quæ defodietur) viua in terram de-
fodiatur, & stipite per mediam adactâ
transfigatur.

QVI TRAHÆ IMPONENDVS EST.

CAP. CXCIIL.

Accumulantur etiam supplicia, cum
 reus ob plura maleficia, vel insignem
 vnius atrocitatem puniendus venit. Fit
 enim, vt quis & vltimo supplicio afficiatur,
 & alio velut præparatorio affici possit, vt
 condemnatus ad ignominiam trahæ illiga-
 tus ad locum supplicii pertrahatur: quòd si
 decernatur, sententiæ publicandæ sequen-
 tia verba actarius adiiciet: Et ad supplicii
 locum^a vsque Caius trahæ impositus à qua-
 drupedibus trahatur.

^a Ad scalas Ge-
 monias: ad Cal-
 uariam.

QVI CANDENTIBVS ADVREN-

*duſ est forcipibus, vel uncis
 trahendus.*

CAP. CXCV.

Si sententia hoc habeat, vt damnatus for-
 cipibus candentibus vstulandus sit, hæc
 sententiæ adpendix adnectetur: Et ante
 vltimum supplicium vehiculo impositus,
 trahæve illigatus, vsque ad destinatum exe-
 cutioni peragendæ locum ducatur trahatur,
 Cuiq; corpus forcipibus candentibus adu-
 ratur, ternis quaternis vicibus.

SENTENTIA VT CONCIPIA-

*tur, cum is vinculis addicitur, à quo
 vis metuitur.*

CAP. CXCV.

Cum legitimè habita inquisitio, & indi-
 cia super vi inferendâ adprobata sint,
 quæ

^a Iuratoria
cautio in cri-
minalib. nusq̃
sortitur locum.

quæ debet; Ne à Caio vis ulli fiat, damnū-
ve inferatur, sententia iudicum decernitur
& declaratur; Caium qui præsens est, in car-
cere detineri tamdiu debere, quousque, de-
feruescentibus animis, idonee prædibus &
prædiis ^a cauerit, neminem hominum à se
offensum, neq; res, pecunias, bona, prædia
ullius turbatum iri.

DE POENIS, QUÆ CITRA MOR-
tem, & perpetuos carceres infliguntur.

CAP. CXCVI.

SI quis ob delictum ritè probatum, de
quo convictus fuerit, in corpore puni-
endus sit, citra mortem: Iudex non prius,
quàm ad Superiorem suum, Prudentes ve eā
dere retulerit, sententiam feret: atq; eam in
rem adsumptis quattuor adfessoribus, quos
circa hoc negotium bene versatos viderit,
quos etiam parere iudici ius est, eandem
sententiam Ex officio suo confirmabit, atq;
ab actuario publicari curabit. Idem deinde
iudex à se latam sententiā executioni man-
dari omnimodo efficiet.

SENTENTIÆ CORPORIBVS

citra mortem infligende quemadmo-
dum concipiantur.

CAP. CXCVII.

IN causâ vertente inter N. & N. iudiciario
ordine, qui à KAROLO V. & Rom. Imper.
Ordinibus introductus ac confirmatus est,
ritè riteq; observato, iudices decreuere,
Caium ob delictū admissum puniendū esse.

AMPV-

VT in numellis ^a publicè exhibeatur, ^a Alc. in l. v^{er}-
 eique lingua exerta amputetur, & rele- rum. 216. nu. 8.
 getur, donec concessâ à magistratu licen- D. de verb.
 tiâ reuocetur. signif. vide sup.
 cap. iis.

Mutilatione digitorum.

Vt in numellis proponatur, eidemq; di-
 giti duo, quibus sublati periurium DE O
 inuocato commisit, resecentur: hinc in
 exilium abeat, donec ei gratia à magistra-
 tu fiat.

Aurium resectione.

Vt in numellis publicè exhibeatur, au-
 res Caio amputentur, & solum vertere iu-
 beatur, donec magistratus permisso ciui-
 tati restituatur. Ita fit, vt & cauteriis ^b alii
 insigniantur. ^b Constantinus
 Imp. vetustissi-
 ma lege sancit,
 nullius faciem
 maculandam.

Fustigatione^c seu virgarum castigatione.

Vt pro numellis sistatur, & fustuario ^c
 mendetur, vel (quod nunc magis vsus ad- l. si quis in me-
 probat) virgis cædatur, è territorio exulet, tallum: in fine.
^d donec ei gratia redeundi fiat. C. de pænis.
 Mynsing. Cent.
 2. Obs. 46.

§. I. Meminisse & hoc ætuarios volumus: ^c Græci ξυλο-
 vt, si quis ob delictum corporis pœnâ affi- ποιστὰν ὑποκάνει.
 ciatur, simul autem læso ex ea causa quid d. l. generalis. 7.
 debere sententia declaretur, vt raptam fur- Et l. ult. §. ult.
 tõe subtractam rem reddat, vel etiam ex C. de sent. pass.
 suo multam dare, aut damnum alteri fa- Et rest. l. quod
 ctum certâ quantitate compensare iudice- si. 24. §. resti-
 turio. D. de Mi-
 norib.

* nimirum cap.
157. sup.

tur, quod capitibus aliquot, præsertim 107. & 120. cum sequenti, nec non eo^a quo delictissimi furti poenâ agebatur, ostensum est: tunc eius pecuniæ restituendæ in sententiâ verbis disertis inseratur necessitas.

SENTENTIÆ ABSOLVTO-
ria forma.

CAP. CXCI.

SI eum, qui de crimine delatus, & in carcere custodiâve detentus, accusatus fuit, ordine iudiciario secundum nostras & Imp. Rom. Statuum Leges capitales observato, sententiâ iudicum absolui contigerit: ea sententia eum in modum concipi debet, quem iam exponemus, itidemque ab actuario recitari publicè debet.

CAVTIO SIVE ADMONITIO.

CAP. CC.

IN sequenti capite, ad formandam sententiam & rectè intelligendam facit, vt sub nomine Titii actorem; Caii reum: Delicti appellatione, quidquid puniendum erit, accipiatur.

VERBA SENTENTIÆ
absolutoria.

CAP. CCI.

IN causa criminali, vertente inter Titium & Caium: visis & ponderatis actis actitatibusq; ad accusationem delicti, cuius Caius qui in iudicio præstò est, à Titio insimulatus fuit, & accusati exceptiones: & quæ alia in iudicium notionē deducta fuere, tum etiam diligenter

diligentem habitam inquisitionem: prout
ad præscriptum KARVLII QVINTI, sacriq;
Rom. Imp. Ordinum Constitutionum ca-
pitalium cuncta acta & peracta sunt: Caius
iudicum sententiâ & suffragiis ab omni cor-
poris sanguinisque pœnâ absoluitur, & pro
absoluto pronúciatur, declaratur atq; habe-
tur. In quo, si accusator legitimam probabi-
lémve accusandi causam habuisse certis do-
cumentis ostenderit, Iudex litis impensas
compensatione mutuâ tolli iubebit. Si quid
verò litigâtes damni passi & litis sumptuum
refarciendorum nomine mutuis petitioni-
bus se consequi posse existimant, id apud e-
osdem iudices ciuili instituta persecutione
obtinebunt. At si Ex officio facta accusatio
est: de eâ re apud magistratum principem-
ve superiorem experiantur.

VT ACTA IVDICIARIA DILI-
genter adseruentur.

CAP. CCII.

ACta, & ipsas sententias, in causis capi-
talibus latas, (quemadmodum omnia
consignari debere diximus, cùm de actuarii
officio præcepimus) penes iudicium, & in ar-
chivo eiusq; potestate asseruari, atque loco
tuto custodiri debere mandamus: quò, si ea
edendi, aut secundùm res olim iudicatas si-
mili in casu pronuciandi necessi-
tas inciderit, depromi sine
morâ possint.

180. PARAPH. CONSTIT. CRIM.
NE QVIS ERROR AB ACTVA-
rio committatur.

CAP. CCIII.

SI quis actuarius hîc ex nostris præceptio-
nibus, de iis rebus quas ad munus suum
pertinere viderit, præsertim si de concipi-
endâ sententiâ dubitârit, se non satis instru-
ctum agnouerit: iudices suos, vt errorem
omnem euitet, consulat: quòd si nec à iu-
dicibus satis planè res explicari possit, Pru-
dentes ipsi iudices adeant.

SPORTULARVM CVSTODIBVS DEBI-
tarum modus qui sit.

CAP. CCIV.

NE sumptus & sportulæ hisce in causis
in immensum excrescant (quorum
magnitudine multi ab accusationibus de-
terrerentur: vnde paucos tantùm, pluribus
liberè pro libitu delinquentibus, puniri
contingeret: id quod non sine Reip. palpa-
bili detrimento, iustitiæq; neglectu fieri non
ignoramus) iis magistratus modû, qui sin-
gulis locis conueniat, dare debere, placet:
vt nemo vltra nummulos cruciatis septem
in singulos dies lictori, cùm ad alendum,
tum custodiendum reum expendat: Et, si
quibusdam in locis minùs dari consuetudi-
ne receptum sit, nihil immutantes, illud ser-
uari volumus. Quæ autem salaria iudicibus,
„ & adfessoribus, item & actuariis, carcerum
„ custodibus, suppliciorum executoribus de-
bentur,

Nota: VII.
cruciati num-
muli sicut diuer-
sum reorum.

bentur, eorum nihil ab accusatoribus, quibus, quia utilem Reip. operam navant; officium suum damnosum^a esse non debet, exigitur, sed ex publico ærario exsolvetur.

NE IVDIX, VT IVDICET,

quidquam accipiat.

CAP. CCV.

Malo exemplo pessimæ rei morem aliquot locis inoleuisse nobis suggestum est: iudices^b, quoties reum capitali addicunt supplicio, non solum munera^c accipere, sed etiam, quod intolerabile est, petere nil erubescerent audere. Quod, nisi iis in provinciis fiat, ubi officia publicâ sub hastâ vendantur, quò qui emit, vicissim vendat necessum, ferendum minimè ducimus. Nihil enim magis contrarium iuriiurando iudicis, quod in auspiciis officii^d sui præstat; neque repugnans magis quidquam **BONI & INCORRUPTI IUDICIS MVNERI**, quales iudices sub nostro Imperio militare & honorib. fulgere volumus: ceteros ignominia^e notatos dimitti. Præterea & hoc totum, nempe lucris spe, homines damnare, ad quos conseruandos^f omnia iura scripta sunt, totum planè omnibus legibus & æquitatiè diametro obstat. Quid enim ab ipsis carnificis contemptissimâ professione, cui in singula capita merces soluitur, hæc iudicis^g *Index vitiæ imago iustitiæ est, quæ ut habeat, Chrysippus graphicè depingit, cuius verba refert Agell. 14. Noct. cap. 4.* *Venales sententiæ, nulla etiam interposita appellatio- ne, nullæ sunt, l. venales. C. quand. pron. non est nec. Id. eoz. lata est lex Julia Repetundarum, cuius verba, quæ huc faciunt, referuntur in l. lex Julia. D. de L. Jul. Repetund.* *d. § cap. 3. expressum.* *e. l. 1. §. 1. & l. 2. D. de calumniat. l. 2. C. de pœn. iud. qui mal. iud. f. Suprema lex, populi salus esto, ut in 12. Tab. fertur scriptum. Facit, quod Erasmi. Roter. in paraphrasi ad cap. 7. Matthæi, in principio ait.*

^a Nouell. 9.

^b Vt de se Mo-
ses, Numer. 16.

^x. 15. & Sa-
muel, apud Si-
rac. 46. in fine

attestantur. Est C. Memmii Trib. pleb. oratio apud Sallust. in corruptis
Iudices, & Stobai sermo.

um harpyiarum rapinæ distent, facile ap-
paret. Itaque constitutis ex publico salariis
& annonis ^a iudices contenti, nihil tam ob-
damnandum quàm absoluendum paciscen-
tes, in posterum nullibi locorum ne quid-
quam accipiant ^b; tantum, vt petant, absit.
Quod seuerissimè inhibitu omnes omni-
no nouerint.

DE BONIS REORVM, QVI

in fuga ^c degunt.

CAP. CCVI.

^c Non omnem
fugam iniustam
esse, præsertim
eam, qua con-
seruanda vitæ
causa sit, cum
iniqua sit per-
secutio, ostendi
potest ex Apo-
logetico Atha-
nassi, cuius
verba refert
Socr. lib. 3. hist.
cap. 6. in princ.
^d Clarus in §.
vlt. quæst. 21.
^x. fuga delin-
quentis. Alia
ab hac quæstio
est, de fuga su-
specti debito-
ris, de qua gloss.
in l. vlt. C. de
feriis. Andr.

Gail. lib. 2. Pract. obseru. cap. 44. & alii tam recentiores quàm veteres.

^e Hac verba desumpta sunt ex l. vlt. D. de requir. reis.

SI, qui requirendus adnotatus erat, pro-
fugerit ^d, eius bonorum omnium, & re-
rum soli & mouentium, quantum eo in ter-
ritorio possederit, ab actuario iurato in-
uentarium confici, & descriptio fieri, iudice
duobusque adfessoribus, qui suspecti non
sint, præsentibus, debet: ad quam quidem
descriptionem duos vel tres rei profugi co-
gnatos, iudex conuocabit: ne quid ex iis
bonis reo alienare permittatur, & per hoc
illius fuga ^e instruatur. Ea autem quæ fa-
cilè subripi vel auferri possunt; itemque
ea, quæ morâ deteriora fiunt, & seruan-
do seruari nequeunt, aut quouis alio mo-
do intereunt: hæc iisdem personis, cogna-
tis & adfessoribus adhibitis, æstimata iu-
dex diuendi atque distrahi curabit: & præ-

tium inde redactum vnà cum inuentario apud iudiciũ in deposito erit, vbi tutissima in custodia, vxoris, liberũm, heredumq; commodo asseruentur. Quod si verò fugitiui cognati, bona in inuentariũ relata, antequã apud iudicem deponantur, aut postquam deposita sunt, apud se esse elegerint, id sanè concedendum est sanguinis^a affectui: ita tamen, si prius cautionem, nihil alienari, neque reo fugienti quidquam ex iis subministrari, donec vel redierit & se purgauerit, aut in fugã constituti causa lisque pendens iure iudicio finiatur, idoneè præstiterint. Tum verò, si cognati bonis fugitiui curatores dentur, necessaria vxori liberisque alimenta ex iis bonis, à iudice decreta, præstabunt. Ceterum, ex reliquis bonis, sine decreto magistratus, cuius etiam cauere est^b, ne quid ei qui profugit medio tempore à debitoribus soluatur, cognati nihil immutabunt.

S I R E S F U R T I V Æ A V T V I R A-
pta possessa in iudicium veniant.

CAP. CCVII.

S I quæ res^c furtiua aut vi possessa in iudicium venerit, qua cum fur aut raptor non deprehendatur; eius rei custodiam in se iudex capitalis suscipiet, vt ei, cui rapta ut furto sublata erat, si hoc^d dominus rei vel bonæ fidei possessor iudicem docere possit, sine morâ restituatur. Neque obstat,

N iiij

^a De sanguinis
affectu vide
Mar. Mantua
lib. 7. obs. 69.

^b d. l. ult. in fi-
ne. de requir.
reis.

^c j. cap. pen. §.
huic casui.
Reichsabs
chiedl. de An-
no 1559. pag.
200. b.
^d Jac. Mandell.
consil. 84. incip.
casus iste.

*¶ Vsurpatio,
vulgò dicitur
ea consuetudo
que iuri diui-
no, naturali
vel gentium
contraria est.
Hippol. S. quo-
niam. nu. 102.
Cotta, verb.
consuetudo,
pag. 174.*

diuersam loci consuetudinem esse; quæ ab-
usus ² potius dicenda. Si rem restituendam
Primo non esse, quòd non plenam, sed qua-
lem qualem probationem dominii seu pos-
sessionis suæ produxerit, visum sit iudici; ne
lites augeat, & in præiudicium aliorum quid
faciat; cùm post Secundus extet, qui eandem
rem petat, vt de ea cognoscatur & quam pri-
mùm definiatur apud ciuilem magistratum,
iudex curabit, litigantes eò remittens. Hoc
tum potissimùm ibi locorum obseruandum,
quà de causis ciuilibus & criminalibus diuer-
sa fora constituta sunt; & vbi adfessores non
absque difficultate atque sumptu in vnum
coguntur & conuocantur: quòd ipsa ratio,
vt impensis superuacuis parcat; suadeat.
Igitur partes ad forum causarum ciuiliū
iudex amandabit, vbi Primus fideiussoribus
datis cauebit, aut si fideiussores habere non
possit, iuratoriā præstabit. Secundo, si causā
cadat, iudicatum solui, cum impensis, iudicis
arbitrio æstimandis: Vicissim Secundus, qui
in iure responderet, eundem in modum cauebit.

§. 1. Cùm autem Primus rem sibi furto
vel rapinā ablatam euidentissimis probatio-
nibus ostenderit, ei res litigiosa iudicis ciui-
lis sententiā adiudicabitur & restituetur.
Quòd si verò Secundus rem in iudicio sibi
vindicare velit, de quæ restituendis, eo quo
diximus modo, litis impensis caueat: si, post
rem primo adiudicatam, iurare non possit,
se vitii in re inhærentis inscium, legitimo
titulo

titulo & causâ legibus non prohibita rem
eam adquisisse: aut, si rem à Secundo, malo
titulo, adquisitam Primus probet: Secun-
dus, tam in id, quod in rem petitam alimen-
torum nomine, vel, quod res in custodia de-
tenta fuerit, expensum est, quàm in hoc,
quod Primus in litem sumptuum faciens
damni passus fuerit, arbitrio iudicis æsti-
mandum, damnabitur. Quod si Secundus
titulum bonû se habuisse, & rei vitium igno-
rasse, iurare possit, vterq; hoc casu impensas
in litem factas sibi ex æquo imputabit. Atq;
hoc vterius, si de re animata velut quadru-
pede lis sit, cuius alendæ causâ necessario
sumptus facti sint, certum est, Primum, cui
res adiudicata est, arbitrio iudicantis eos
sumptus in rem detentam lite pendente fa-
ctos, refundere debere: verum & eum in ca-
sum, Primum, cui ea restituitur, licet non
superuenisset Secundus, alimentorum im-
pensas in quadrupedem factas, restituere
oportere, æquum est.

VT RES LITIGIOSA^a DO-
mino restituatur.

CAP. CCIIX.

QVod si verò Primus, eadem quæ iam ex-
posita est hypothesi constitutâ rei liti-
giosæ dominium rectè probauerit; probare
autem rem sibi furto raptòve ablatam non
possit: Contrâ, Secundus, & (si qui sit) Ter-
tius, qui duo in necem^b primi litem inter se

^a Ioh. Michael
Beutherus de
pralat. credit.
par. 1. cap. 44.
& par. 2. cap. 4.
cap. 9. & cap.
15.

^b l. i. x. quod
feri potest. D.
de litigiosis.

iungunt, rem de qua litigatur, à primo antè alienatam esse, & legitimo, iusto, legibusque concessio titulo adquisitam sese possedisse in iudicio probare non possint: Ea via tenenda est, vt Primo iusiurandum ^a deferatur, quo rem sibi furto aut rapinâ ademptam iuret: & iurantis fidē iudicantis relligio tunc tutò sequetur; Quo præstito res, refusis in rem sumptibus necessariis factis, Primo addicenda & restituenda erit.

REI FURTIVÆ, AUT VI POS-
sessa nullam v'sucapionem esse.

CAP. CCIX.

NVlla autem (quæ certi & liquidi iuris regula ^b longè certissima in Iurisconsultorum scholis decantata, foro ipso traditur & servatur) rei furtivæ aut vi possessæ, nec si longo tempore bonâ fide possessæ sint: quod vetustissima etiam xii. Lege, atque Attinia ^c rerum furtivarū, Iulia & Plautia lege, vi possessorum inhibita sit, v'sucapio esse dicive potest. Si verò Primus (vt ad propositæ materiæ examen reuertamur) domini, probationem implere non possit: Secundus & Tertius, tanquam rei, absolventur: quibus illa res litigiosa (quod primo velut actore in onere probandi destituto, rei quantumvis nihil præstent, absolvantur, & causam obtineant) adiudicabitur: & Primus, qui plenè probare non poterat, in impensas à iudice moderandas, duobus illis

^a Mascard. vol.
2. de probat.
conclus. 832. &
conclus. præced.
829.

^b Paul. in l. sequitur. §. quod autem. D. de v'surpat. §. furtiva. Instit. de v'sucap.

^c Hanc & sequentē Iuliam & Plautiam exponit Ant. Augustin. lib. de veter. LL.

illis absolutis, & rem auferentibus, resarciendas condemnabitur.

QVÆ ET QVOMODO SVPER RE

litigiosa exigatur cautio, qua alterutri partium committitur.

CAP. CCX.

SI res eiusmodi à iudice petita, alimento-
rum nomine, aut quavis aliâ graui ex
causâ, vsq; dum lis sententiâ definiatur, ab
eodem iudice aut iudicio seruari nequeat:
hoc seruabitur, vt quæ partium, fideiussori-
bus datisve pignotibus satis obtulerit, pri-
mum eam rem, quoties opus fuerit exhibe-
re; iudicio sisti: deinde, impensas litis, si ita
sententia ferat, vt in eas se damnari contige-
rit, refundi: tum, si ante litem finitam, dete-
riorationem vel interitum eius præstari,
omnia ex iudicis iudicii que arbitrio: Ei sa-
nè partium, vt damnum præueniatur, sum-
ptusq; vitentur, rem de cuius dominio con-
trouertitur, præstitâ cautione tradi, com-
modissimum fuerit. Quod si vtraque pars
satis obtulerit, ei potius cōmittenda res est,
quæ in iure respondet; quòd rei causæ sem-
per faueatur. Sin quidquam, in quo meritò
hæreant animi iudicantium, incidat; Pru-
dentes, vel eos quos ex more recepto de-
bent, iudices consulent, sicut in calce ha-
rum Sanctionum, ad quam ple-
nis velis festinamus, in-
dicabimus.

*furem: raptam, apud raptorem
concipiatur.*

CAP. CCXI.

SI fur, raptor cum re, furto, víve possessa, deprehendatur, carceribusque impingatur: & petitor contra furem raptoremve criminali experiri actione velit: aut quod perinde est, iudex ex officio, persecutionem suscipere aduersus delinquentem velit: eo casu non aliud agi aut institui debet: & is omnino seruandus ordo, quem his Constitutionibus, haud longè ab exordio tractauimus.

*REI FVRTIVÆ RAPTÆ
ve indicia.*

CAP. CCXII.

a Non vtiq; video, quomodo rubrum nigro conueniat aut respondeat.

Conueniet autem ^a, vt actor indicia cōtra reum delatum proferat, quibus deductis & probatis, quando & quomodo rei ad eculeum deposcantur, dictum est capitibus duobus suprà, nempe 38. & sequenti, quo Lectorem, ne cramben reponere velle videamur, remittimus.

*IMPENSÆ IN REM FVRTIVAM,
vel raptam, recuperandam factæ, mediocres
tantum refundendæ.*

CAP. CCXIII.

*b §. quod autem. Instit. de
usu cap.*

Igitur cū eiusmodi furtiux aut vi possessæ res mobiles (furtum enim rerū immobilium per naturam nullum est ^b) in iudicis manum ac potestatem deuenierint, ex, quales

quales tãdem sint, ei, cui ablata fuerint, vt is modò vel è bonis, vel in bonis suis se habuisset eas ostēderit, vbi alimenta simul necessariosq; sumptus in rei, verbi gratiã, quadripedis &c. nutritionē factos, nec superfluos, sed mediocres tantum refuderit, restituitur. Quibus denuò addimus; si quis rem, vt sumptibus parcatur, ante finitam litem, quã in longum extrahenda sit, suã committi fidei, & apud se suo custodiri periculo voluerit, illud, quod cap. 210. expositum est, obseruabitur.

NEMINEM^a VT ACCV-
set cogendum.

CAP. CCXIV.

Dominus, vel bonæ fidei possessor, cuiusve interest rem saluam esse, qui rem furto aut rapinã subtractam à fure vel raptore, sine vi aut clam recipit, recuperat, (quod vnicuique de rebus suis disponere^b, quarum moderator^c sit & arbiter, nisi lege impediatur, possit) nemini quidquam ob eam causam debet: aut in culpam incidit: Neque etiam vel hoc vel alio in casu ad delationem atque accusationem rei cogendus^d erit. Verum, cessante læso, iudici ex officio reum in vincula coniicere, accusare, & pro delicti qualitate punire ius & fas est, integrumq;

^a Punitur qui fratrem accusat, nisi enorme crimen sit.

^b l. si magnū. C. de his qui accusant. l. si sororem.

^c eod. Facit. tit. Cod. Vt nemo inuitus.

^b Et idè transigere potest, per text. in l.

transigere. C. de transact. l.

post decisionem. C. de furtis.

^c l. in re mandata, C. mand. l. ob res. §.

1. D. de pact. dotal.

^d Vnde fit, vt suspectus de crimine reddatur in aliis maleficiis, qui se ad accusandum intrudit. Blanc. tract. de Indic. num. 275.

DE ERIGENDIS, VEL RE-
parandis furcis ^a.

CAP. CCXV.

^a Furcas (tro-
pæa Iustitiæ, &
symbola Impe-
rii vocantur
ab Oldr. consi-
lio 101.) quibus-
dam placet san-
ctas esse. Bald.
in l. à procura-
tore. in fin. C. de
mādat. Didac.
4. Resol. cap. 5.
b Sozomen. lib.
1. Eccl. hist. c. 8.
in fin. & Petr.
Faber. lib. 2. Se-
mestr. cap. 8.
c l. vnus ex so-
ciis. §. ult. cum
l. seq. D. de ser-
uit. rust. prad. l.
hac autem iu-
ra. de seruit.
urb. prad. Gail.
lib. 2. obseruat.
cap. 60. num. 6.
& seqq.

Furcæ supplicium, vt exteris nationi-
bus, ita hodie & in Imperio Rom. fre-
quentatur, quod introductum demum est,
cū crucis supplicium ex vsu publicorum
iudiciorum sustulisse Constantinus ^b me-
moratur. vt tamen vltatissimum sit, ius
illud & priuilegium erectam habendi fur-
cam, si conciderit, vel non vsus fuerit, præ-
scriptione longissimi ^c temporis nemo a-
mittet, si facinorosos puniendi nullus in-
terea casus se obtulerit. Quæ quidem & alia
pragmatici disputando latius persequun-
tur. Nobis verò intra metas consistere pla-
cet, & corrigere abusus, qui irrepsêre, animo
sedet. Quando enim in quibusdam prouin-
ciis hoc moris esse nobis suggestum est, vt,
si furca noua, nouo priuilegio iure gladii in-
dulto; aut alia loco veteris collapsæ erigen-
da, vetusve reparanda sit, omnes fabri qui in
territorio domicilium laremque constitu-
tum habent, conuocati communi opera il-
lud operis perficiant. Nos modum statuere
rei, vani nimiiq; sumptus, hanc absurdi-
tatem, & alteram (cū absurditas nulla sola
sit) istius comitem tollere cordi habentes,
quæ est, vt sumptus in fabros & furcæ fabri-
cam facti, ab iis, qui reos accusant, exigan-
tur: hæc auersantes, sancimus, vt quoties
noua

noua furca erigenda sit, fiat, & curetur eum in modum; Nempe, vt per apparitorem omnes fabri qui artem tractant fabrilem mercede, eum in locum, oppidum, pagum, castrum, vbi extruenda vel reficienda erit arbor infelix (lignum benedictum^a, per^a Sapient. 14. quod sit iustitia) condictum ad diem compareant. Et illud quidem antè, dies non minus quatuordecim, eis denunciari quam adesse debeant, oportebit: Quibus addo-

num præsentibus (præsentes^b autem hîc intelliguntur, qui vel domi, vel intra tertium ab eo loco lapidem Germanicum, hoc est, intra quindecim millia passuum erunt, artemque tractant) hoc denunciabitur, eo in loco à viatore constituta comparere, nî decem solidis mulctari malint, festinabunt: vbi excusationem absentix nullam, nisi valetudinis causam, quam qui se non stiterit iureiurando probare debebit, admitti volumus. E fabris ita congregatis eum numerum iudex loci deliget, qui operi faciundo sufficere videbitur: atque ex iis fabris sortedemum iacta constituentur, quos fors à iudice iacta tetigerit, vt his ipsis opus furcæ erigendæ reparandæve iusta & consueta mercede sub pœnâ florenorum decem nî paruerint, (citra quàm quidquam ab accusatoribus^c præstari debeat) iudex capitalis elocet. Quod sine vlla existimationis suæ iactura fabros opus Reip. necessarium suscipere & perficere volumus: adeò, vt qui

^b Alciat. in l. apud Labeonem. num. 3 & seqq. de verb. signif. & l. absentem. eod. duplex est præsentia, vel vt quis præsens sit, intra urbis continentia. vel in eadē prouincia. l. ult. C. de præscript. long. temp.

^c Pertinere hos sumptus ad fiscum, ostendit. Clar. §. ultim. quæst. pen. x. quare.

aliquem è fabricorum sorte delectorum numero, velut infamem, & furcæ architectum scommatibus inceserit, suggillârit, factum exprobrârit, in auri marcam^a, quoties id fecerit, condemnandus sit: & illius auri semissis magistratui, cuius iurisdictioni delinquens paruerit; alter semis læso & iniuriâ incesso cedit: quam obrem magistratus de iniuriâ querenti executionem pœnæ non denegabit. Neq; post auri semissem perceptû læso iniuriâ à multato facta dictave nocebit: sed opificium vt antè absque vllius obstaculo aut interpellatione exercebit.

in iure æstimetur, lib. de veter. numis. collat. cap. 4. nu. 2. & seq. docet. Vulgò auri marca 72. aureis Rhenanis, marca argenti 8. Ioachimicis æstimatur.

VT QVINON SVFFICIT

multa exsoluenda, luat carcere b.

b Suprà cap.

357. ubi Scolia.

CAP. CCXVI.

SI qui alteri furcam ædificanti aut reparanti factum exprobrârit, markæ auri soluendo non sit, in vinculis tam diu detinebitur, donec læso de iniuria, quam pro more qui fecit reuocabit, satisfaciât: & hoc protestetur, nolle se verba sua factave in ignominiam eius qui ædificârît, vllò modo cedere: & de iniuriâ in posterum eo nomine non inferendâ cuiquam caueat. Nemo etiâ sit, qui iniuriæ auctorem defendat, in instituto confirmet, vel laudet: ad eò vt eiusmodi suafor, hortator, instigator itidem markæ auri multa cohercendus sit.

EXTEN-

EXTENDENDAM SUPERIO-

rem consuetudinem & penam ad
camentarios.

CAP. CCXVII.

Idem^a, & in consuetudine camentarios^a Cic. in Top.
fabros conuocandi, & pœna iniuriantiu,
qui in territorio iudici capitali subiecto do-
micilium habent, cum muro substructo fur-
ca inædificata imponitur: aut catasta in qua
plecti capite fontes solent, è saxo laterëve
extruitur: idem scilicet, quod in fabris li-
gnariis diximus, obtinebit.

CONSVETVDINES, SEV COR-

ruptelas potius, ex usu forensi multas &
malas, tolli oportere.

CAP. PENVLTIMVM.

Maximum vitium, quod cōsuetudines
Aliquot locis introduxere, quibus
plerunq; vel calamitas calamitosa, afflictio^b Quo nihil
afflictio hætenus addebatur augebaturque,
vel innocentib⁹ immerita irrogabatur mul-
ta, (vnde fiscus in rebus luctuosis compen-
dium sectabatur) è medio tollere atq; corri-
gere cupientes, primùm Friderici^c Aheno-
barbæ Imper. constitutionem nouo robore
confirmamus, quæ Codici Iustiniano inser-
ta, vult, vt nauigia, quocunq; locorum per-
uenerint, si quo casu naufragio facto rupta
gia. C. de furt. l. 1. C. de naufrag. lib. 11. vbi Bartol. quod prolixè expli-
cat. D. Gail. lib. 1. Obs. 18. tota. Reichsabschied. De anno 1559. pag. 200.
& 219. Noë Meurer in loc. comm. Reccess. Impe. tit. von peinlichen Ge-
richtsachen. §. vnd nachdem an etlichen orten. Veteres Germani vo-
cant ein Grundruhr.

Valeat, inquit,
aquitas, quæ
parib. in causis
paria iura desi-
derat. Idem in
princ. orat. pro
M. Marc. et pro
Cacin. facit. l.
illud. in princ.
D. ad. L. Aquil.
Euerhard. in
Top. iur. loco 95.

magis rationi
contrariū. l. di-
uus. D. de offic.
pres. Consuetu-
dines autem ra-
tione niti de-
bent. c. 2. §. ult.
& c. mala. Di-
stinct. 8. l. quod
non ratione. D.
de Legib.

c Aub. Navi-

scopulisve illisa fuerint, tam ipsa nauigia
quàm nauigantium bona, nautis, naucleris
& mercium dominis, ad quos antequam nau-
igia huiusmodi periculū incurrissent spe-
ctabant, integra omnia reseruētur: neq; do-
mino fluminis addicantur, vel in cōmissum
cadant: sublata penitus omniū locorū con-
suetudine, quæ huic aduersatur sanctioni.

^a Vide quam
Nicet. Chonia-
tes in Androni-
co, Im. p. refert
eius cōstitutio-
nem singularem.

^b Vide c. 207.
suprà.

^c Non enim si-
ne facto nostro
quod nostrū est
ex nostro domi-
nio exire potest.
l. traditionibus.
C. de pact. l. ali-
enum. C. de fur-
tis.

§. 1. Huic casui, eiusdem farinae corrup-
ptelas alias subiungimus, quas eodem re-
medio è medio sublatas volumus: videlicet,
cū res furtiue aut vi ablata, si apud furem
raptorēve ^b concipiantur, quibus cum in
carcerem cōiicitur, domino eiue ad quem ^c
pertinent, auferentur, neque ei, cui subla-
tæ erant, redduntur & restituntur, sed æ-
rario applicantur.

§. 2. Alius item neque leuis abusus est, vt
aurigæ, qui plauistro rhedæve mercibus one-
ratâ casu incuriâve euersâ hominem occide-
rit, equi, plaustrum, & quas vehit merces
publicentur.

§. 3. Est etiam hæc consuetudo pessima,
cuius & suprà mentionem fecimus, vt car-
ceres non tam ^d custodiendorum quàm pu-
niendorum atq; excruciatorum reorum
causa fiant, in quibus vel ob sordes, squa-
loreque; vel frigore perire cogantur.

§. 4. Huic consimilis culpa est ^e vt ad
quamuis leuissimâ sinistramq; opinionem,
^e Ambros. ad ca. 23. Luca: Iudex, ait, nec inuidia cedere debet, nec timo-
ri, vt sanguinem innocentem morti addicat.

male-

maleuolorum detractiōe, honestæ aucto-
ritateq; graues^a personæ sine legitimâ & vel
summariâ cognitione ex incōsulto iudicum
calore in carcerem impingantur, quem vin-
dicem nefariorum ac manifestorum scele-
rum maiores nostri, quod Marcus^b Cicero
ait, esse voluerunt: vnde illi se, famamq;ue
suam non parum lædi cōqueruntur.

§. 5. Alia item in re peccatur: sententias
non à iudice, vel actuario, iudice præsentē,
sed lictore, aut etiam vltimi supplicii admi-
nistro recitari ac publicari.

§. 6. Denique iudices grauissimè delin-
quunt: cum (extra^c læsæ maiestatis crimen,
quod tam^d perfectum, quàm affectatum
perpetuò sanguinis pœnam, bonis omni-
bus rei fisco principis addictis irrogat) ob
delicta alia capitali supplicio, non autem
bonorum confiscatione plectenda, fontes
puniant, damnatorumq;ue bona in ærari-
um redigunt. Vnde eorum vxores & libe-
ros, illâ dote, his patrimonio exspoliatis
(contrâ^e quàm ratio naturalis, quasi lex
quædam tacita, liberis parentium heredi-
tatem addicens velut ad debitam successio-
nem vocat) ad summam miseramq;ue pau-
pertatem recidere oportet. Hi omnes abu-
sus, corruptelæ, & cōsuetudines vtpote irra-
tionabiles, absurditates, & scandala^f fouen-
tes publica, & cōtra omne ius & æquū intro-
ductæ, ex nostris iussionibus æterna sepeli-
antur obliuione, & aboleantur ab vniuersis

^a Carcer nōxiis
hominibus de-
stinatus. l. 2. C.
de exat. tribut.
lib. 10. vbi Bart.

^b Tullii verba
sunt 2. Catilin.

Nemo tamen
quod in carcere
fuerit, ignomi-
niosus est. l. 1. C.
ex quib. caus.
inf. irrog. Cu-
iac. 15. Obs. c. 7.

Honor autem
lucro, imo etiā
vita præfere-
ndus. l. isti qui-
dem. D. Quod
metus caus.

^c Regula tradi-
tur, in l. 2. D. de
bon. dam.

^d l. quisquis. in
princ. §. vlt. C.
de leg. Iul. ma-
iestat. Mulierē
autem damna-
ta quinque l.

^e l. cum ratio.
D. de bon. da-
mnat. Nouel.
17. §. oportet.

^f Euerhard. loc. ob
ab Absurdo
num. 2.

magistratibus, quibus istud ipsum iure Imperii & auctoritatis nostræ, qua diuinitus ornati pollemus, serio mādamus: & vt post-hac in his sibi sedulo caueant, ac prospiciant, ne eiusmodi rebus ansa in posterū vel occasio præbeatur, quo vnquam in vsum redeāt.

ΕΠΙΣΑΓΜΑ, SIVE

ADDITIO PARAPHRASTÆ.

NOTA. Huic capiti addere libet:

I. Quòd Iudeos inuersos è pedū digitis immanes quidam iudices suspendunt, consuetudine nuda, sed valde irrationabili, nixi. Lex enim non distinguit inter fures Iudeos & Christianos. Immane supplicium facit, vt meriti oderint nos Iudæi. Neg. rationis est, ista ratione cogi Iudeos, vt ad fidem Christianam accedant. Cogi enim religio non debet, vt supra in præfatione ostensum.

II. Quòd in loco quodam, cuius nomini parco, omnes seu homicida, seu fures, seu magi magave, sint, aut quonius delicto mortem meriti, defodiantur viui; quasi omnia maleficia vno genere mortis sint vindicanda; quasi omnia delicta sint paria, quod Stoicis placuit, τὰ ἴσα εἶναι ἐμὰς ἡμῶν. apud Cic. in Parad. Diog. Laërt. lib. 7. in Zenone. Horat. lib. 1. Satyr. 3. Gail. 2. Obser. 99. num. 6.

III. Abusus est turpissimus auarissimorum iudicum, qui ex quonius delicto capitaliter punitorum bona statim confiscant; Harpjas dixeris, non Iustitie sacerdotes: nescientes, vel nescire se pratendentes, pauca esse, eaq; vitia, crimina, ob qua fisco adiudicentur bona punitorum. Non hic loquor de caducis. De confiscatione videri potest Iul. Clar. §. ult. quest. 78. & 79. & Nemesi hac, cap. 135. & Ioh. Bodin. de Repub. lib. 5. cap. 3. Damhoud. in prax. Crim. cap. 66. Et scitum Rescriptū Iuliani Imp. inter Epist. legitur pag. 319. ex editione Parisiens. Item facit tit. Cod. Ne sine iussu principis cæris iudicibus liceat confiscare.

QVOMODO PRVDENTES, TOGATI,
*aduocati disertissimi, consuli, vel ad superiores de re-
 bus dubiis atq; obscuris referri debeat.*

CAP. VLTIMVM.

DEcurrente feliciter ad metam nostro
 hoc labore, nobis quidē promissis fa-
 tis facere omnibus modis laborantibus, agite,
 iudices, & hoc accipite animis. Quandoqui-
 dem in his nostris Constitutionib. de cōsul-
 tationibus, à facūdissimis Prudentib. exqui-
 rendis, nec nō relationib. ad principes, ma-
 gistratusq; superiores faciēdis, crebrius vo-
 bis mādato iniunximus: Cōuenit, vt qua ra-
 tione vtræq; institui debeat, coronidis vice
 explicemus. Igitur si quidquā ambigui, ob-
 scuri, ac quod mentes vestras exerceat suspē-
 sosq; teneat, fortē incidat; primum ii, q. sub
 principū ditionibus & dicecesibus iudicandi
 munus sustinēt, ad aularū principalium iuri-
 dicos, nomophylaces, pfectos, aut quidquid
 nominū ii habuerint, vt à lōgissima annorū
 serie vsu seruātū cognōrint, de rebus dubiis
 referre debent. Vt verò ciuitatū liberarum,
 imperialium & municipiorū conditio fert,
 iudices magistratus suos, à quib. capitalibus
 causis cognoscendis dati & delegati sunt, ex-
 ponentes factū, & quid fieri debeat exposcē-
 tes, adibunt. Vbi animo aduertendum est,
 quoties magistratus ipse Ex officio apud iu-
 dices à se datos accusat, & magna dubitatio
 incidat; eo casu non magistratum, qui accu-
 satoris partes agit, sed collegia Doctorum in

Academiis, quæ sunt velut oracula prouinciarum, constituta, vel alios aliarum ciuitatum Prudentes, aut aliorum locorum iudices de illo scrupulo dissoluendo consulendos esse: vbi tamē, ne in huiusmodi consultationes superflui sumptus fiant, bene cauendū.

** text. expressus
est in l. custodi-
ca. 12. D. de
publ. ind. vbi
Iacob. Lectiss.
1C. doctiss.*

§. 1. Obseruandum autē est, non capitales solum iudices, sed & ipsos magistratus, quoties nodus, qui non nisi consilio à Prudentibus expetito, dissolui possit, inciderit, eos cōsulare, idq; citra partium impensas, de iure obligatos intelligi. Nisi fortē à iudice accusator nominatim petat, vt Togatos cōsulat: quod accusatoris eiusdē sumptibus fieri nemo indignū putabit. Verū tamen, ne peiorem accusati conditionē facere videamur, idem adgnatis, aut aliis, qui pro reo in iudicio interueniunt, si consultationem haberi desiderent, eorundem impensis iudex eam fieri non impediet. Quin eō vsq; rei fauorē extendendum duximus, vt adgnatis, intercessoribusve paupertatem allegantibus, qui rem à Prudentibus discuti petent, ex publico sumptus iudex suppeditet. Nisi tamen, vt causa mala trahatur, & actio morā interiectā, per hoc diuerticulū retardetur ac refrigeret; vel etiam vt superflui sumptus fiant, tales expeti consultationes Iudex cordatus subodoretur: quare adgnatis, aut intercessores id à se non agi nec quæri, & dolum abesse prius iurabunt.

§. 2. Quod vltimo superest loco, vt in circulum

culum nostra redeat oratio, præcipimus, cō-
stituiamus & mandamus, vt omnem operam,
studium, excitatam atq; exercitatā diligen-
tiam & iudiciū exactum ad tantum negotiū
tantiq; ponderis onus omnes iudices, sculte-
ti, adfessores, cōsiliarii, senatores, scabini af-
ferant, adhibeant, & impendant: & cuncti
sciant, nullius iudicis adfessorisve negligen-
tiam & imperitiam vllō excusationis colore
tegi posse, sed pœnæ, si secus quàm oportuit
iudicent, subiacere. Quare nunc quod fau-
stum fortunatumq; sit, attingentes operis
extremum, omnem magistratibus tam per-
imprudentiam, quàm dolo malo, malè iudi-
candi prætextum adimimus & præcidimus,
quos supremi^a omnium Iudicis, & magnæ
dici memores^b, simul & nostræ indignatio-
ni subiacentes, totam rectè iudicandi facul-
tatem duabus rebus contineri, intelligere
volumus, vt & Numen, ad tribunal accessuri
implorent^c diuinum; & Leges^d assiduè me-
ditentur, quibus admoneantur, ne quid plus
deteriusve de aliis statuunt, quàm ipsi de se
iudicari & statui velint. Hanc itaque à cle-
mentia nostra profectam admonitionem &
obtestationem omnes lubentib⁹ accipiant
animis, vt tam ciuilibus quàm capitalib⁹ cau-
sis laudabiliter præfint, vt salua & incolu-
mis perennes in annos RES P.

permaneat.

Παύτετε δόξα θεῶ.

FINIS.

lendus, Centur. primâ Horarum subseciu. cap. 98.

a Iosaphatus
rex Iuda, 2. Pa-
ralip. c. 19. v. 6.
b Videte, inquit,
quid faciatis: non
enim hominis
exercetis iudi-
cium, sed DEI:
c & quodcunq;
iudicaueritis, in
vos redundabi-
bit. Sit timor
DOMINI vo-
biscū. &c. ver-
ba sunt libratis-
sima.
d legant Augu-
stini serm. 67.
de Tempore.
e Doceme, DO-
MINE, iudicia
tua: statuta tua
sunt Leges esse de-
cet dicit Iñs ap-
poc. πινυς φύ-
σεως ἀδινῶν.
Ita Plato lib. 9.
de Legib. ἀπα-
νόμους ἀνδρῶ-
ποις ἀναγκά-
ον πείθεσθαι, καὶ
ῥῆν καὶ νόμους.
pag. 874. c.
e Philipp. Ca-
merar. insignis
IC. & collega
atq; amicus co-

INDEX RERVM, CVIVS NVMERI CAPVT

INDICANT, NON

PAGINAM.

A Bortionis poena.	Cap. 133
Absentes damnari non oportere.	155
Absolutoria sententia conceptio.	199
Et quod executioni mandanda sit.	99
Accusator in calumnia deprehensus.	12
Accusator rei qui se exceptione tuetur.	13
Actuarii seu Scriba iusiurandum.	5
eiusdem officium. 181. Et per acta capita sequentia.	
Ad accusandum neminem cogi.	215
Adessorum iusiurandum. cap. 4. quales esse debeant.	
cap. 1. in princ.	
Adulterij poena.	120
in Adulterio deprehensus occidi iure potest.	150. §. 1.
Affectus animi seponendi in iudicando.	1. Et 3
Afflicto afflictionem non addendam.	219
Amputatio lingua.	198
Amore insano captus, si delinquat.	179
Animus maleficia distinguit.	138. Et 150. §. 6
Arbitrio Iudicis quando relictum sit punire.	108
Arborum putator si quem occidat.	150. §. 6
Arborum furtum casarum.	168
Articuli exceptionales si non concludant.	152
Assassinij poena.	137
Aurelius Augustinus tormenta inhumanitatis atque adeo immanitatis arguit.	18
B Acilli fractio siue eliso, condemnationis signum.	96
Blasphemia poena.	106
C Adauer occisi inspicendum.	149
Camentarii conuocantur ad furcam reparandam.	218
Clementia DEI OPT. MAX.	79. Et 102
Clementia iudicis petenda.	90
Captiosas vitandas interrogationes.	100
Captura reorum, quibus est accusator.	11
Captura	

INDEX RERV

Captura reorum Ex Officio.	6
Carceres ad continendos, non puniendos homines haberi.	11. & 119
Carcerum receptacula plura esse debere.	11. in fine.
Carnifici ne vis fiat.	97
Carnifex ne sententiam recitet.	219. §. 4.
Casu facta homicidia.	146
Cautiones de Non offendendo, & Non ultii iri. 157. in fine.	
Cautionum iuratarū fidem frangentiū poena. 108. & 176.	
Cautio accusare volentis.	12
Cautio, cum reus probationi exceptionis se offert.	153
Cautio de re litigiosa alterutri partium commissa.	211
Cautē questionum interrogationes proponendas.	56
Chirurgi vulneratorum corpora inspiciunt.	147
Circumstantia quibus furtum aggravatur.	163
Codicem harū legū iudices iudicando sibi proponant.	83
Commentariensis, reum effugere qui sinit, poena.	180
Commissarii testimoniis audiendis dati.	72
Commodati furtum.	170
Conatus ad delictum.	178
Concussionis poena.	129
Conclusionē facta in causa quid agendum.	92
Confessionarii.	31. & 103
Confessionem mendacem edens.	55
Confiscatio bonorum ubi locum habere debeat. 135. & 219. §. ult.	
Conscientia vis maxima.	156
Confessus iudicum solemnis.	82
Consolandi sunt puniendi.	79. & 102
Consuetudines malas tollendas.	219
Consultatio iudicum.	81
Consulendi Aduocati, Togati, Prudentes.	7. & 220.
Conuocatio iudicum.	80
Cruciatu morituris non prolongandi.	131
Culpa ad casum ordinata.	146. §. 1.
D efensio sui iusta sine ultione,	142
Defensor reo dandus.	88. in princ.
Delictorum rariorum poena.	105
Depositi furtum.	170

INDEX RERVM.

<i>Dies constituta cognitione causa.</i>	78
<i>Diei capitalis denunciatio.</i>	79
<i>Diffamatio rei.</i>	87
<i>Digamia poena.</i>	121
<i>Dilationes in processu non interponendas.</i>	77
<i>Dominium probanti res restituenda.</i>	209
<i>Domus, ubi falsa moneta cuditur.</i>	111
<i>in qua sit adulterium</i>	123
<i>Dura in iniustos iudices.</i>	procem. §. 9
<i>Dona ne petant aut accipiant iudices.</i>	205
E Brietas in delictis an accuset velexcuset. cap. 150. §. 2.	
<i>Et cap. 179.</i>	
<i>Eleemosynarum furtum sacrilegii species.</i>	173
<i>Error actuarij.</i>	203
<i>Eucharistia exhibenda puniendo poenitenti, si petat.</i>	79
<i>Euocati testes, in quos sumptus fit.</i>	75
<i>Examinatio testimonij.</i>	70
<i>Exceptionem reus ut probet.</i>	151
<i>Executio supplicij carnifici ut mandetur.</i>	96
<i>Executio sententia comprobanda.</i>	98
<i>Exhibendus reus in numellis.</i>	85
<i>Expilata hereditatis poena.</i>	165
<i>Extendi consuetudines bonas.</i>	218
F abri lignarii, ut furcam reparent conuocantur.	216
<i>Falsa moneta poena.</i>	111
<i>Falsi testes.</i>	68
<i>Fama communis.</i>	ca. 25
<i>Fame coactus qui furtum committit.</i>	166
<i>Familiaris nimis.</i>	25. §. 4
<i>Famosi libelli poena.</i>	110
<i>Feminam immoderatâ tutelâ casam quomodo probetur.</i>	144
<i>Fera bestia si cui nocuit.</i>	136. Et 150
<i>Forcipibus candentibus adurendi.</i>	194
<i>Forma sententia condemnatoria.</i>	192
<i>absolutoria.</i>	199. Et 201
<i>Frequentibus delictis atrocior poena medetur.</i>	131
<i>Fuga, an indicium faciat.</i>	25. §. 7.
<i>Fugiente reo, quid de bonis eius agatur.</i>	206
	Furiosus

INDEX RERVM.

Furiosus delinquens.	150. §. 2. & 179
Furca erigenda vel reparanda ratio.	215
Furor in delictis excusatur.	179
Furtum. 157. capitale, ibid. effractione factum. 159. quinque solidorum. 160. secundum. 161. tertium. 162. commodati, depositi.	170
Furti indicia.	43
Fures impuberes. 164. frugum. 167. piscium. 169. lignorum.	168
G Raffationis poena.	126
Glande, frugibus ablati.	167
H Astiludio occisus.	150. §. 5
Hierotheca.	172
Homicidium atrox, quod veneno fit. 130. deliberato animo factum. 137. casu factum. 146. in rixa factum. 148. iure factum. 138. nemine vidente commissum.	143
Homicidii indicia.	33. & seq.
Homicidia licita.	150
I Actio criminis.	32
Illustres persona quomodo accusentur.	34
Impensa in rem litigiosam facta.	214
Improborum conversatio, indicium.	25
Impuberes fures.	164
Incendiariorum poena.	125
Incendiarius quid quarendus.	51
Incestus poena.	117
Inculcata tutela moderamen. 140. eiusdem probatio. 141 quod qui negat quid probet.	142. in princ.
Indicium quid significet.	19
Indicia, alia remota, alia proxima. 27. unde petantur. 18. ad qua quis torqueri possit. 29. probata valent ad torturam. 20. à magis prolata. 21. cuius delicto propria.	25. in pr.
Infans delinquens.	179. & 150. §. 2.
Infans, qui secundum naturam formatus est.	131. §. 1.
Infantis occisi à matre poena.	60d.
Infantis expositi poena.	132
Innocentia per testes probatio.	74

INDEX RERVM.

Innocentia probatio ante quaestiones.	46
Innocens non metuit iudicem.	36
Inimicitia indicium dant.	25. §. 5.
Inquisitio.	54
Inspectio corporis falso virginis habita.	35
Interrogationes quaestionum.	53
Interrogat iudex adfessores.	84
Instrumenti falsi poena.	112
Incendii indicia.	41
Iudai non sunt è pedibus suspendendi. cap. penultimo, in Addit.	
Iudex à Religione, moribus, doctrina, rerum experientia commendatus.	1
Iudex à sanguinariis consiliis alienus esse debet. Prooem. §. 8.	
Iudex, dum sententia fertur, gladium seu sceptrum erectum gerit.	82
Iudices qui esse nequeant.	2
Iudicum conuocatio.	80
Iudicis iusiurandum.	3
Iusiurandum adfessorum.	4
Iusiurandum actuarii.	5
K ARVLVS V. quando ad Imperium venerit. Prooem. §. 3. eiusdemq. bella.	§. 4.
L Ac è papillis profluens, indicium partus.	36
Latro ut quarendus.	48
Latronum poena.	137
Lenocinii poena, in parentibus.	122
in extranea persona.	123
Leges capitales docenda & discenda. prooem. §. 6. quando conscripta & edita. prooem. §. 5. & 6.	
Lictores resistentem occidere possunt.	150. §. 3.
Lignorum fures.	108
Lis de maxima bonorum parte.	26
Litteras falsas fingens.	112
Locus suspectus indicium facit.	25. §. 2.
M agia indicia.	44
Magus, sortilegus, ariolus.	109
Magi	

INDEX RERVM.

Magi in eculeo quid interrogandi.	52
Magia poena.	109
Manifestum furtum.	158
Medici medicamentis occidentis poena; qua latronis.	134
Mensura falsa poena.	113
Merces falsa.	ibid.
Modus questionum habendus.	58
Moneta falsa poena.	111
Mortem sibi consciscens.	135
Moribundo an credendum.	25. §. 6.
Mores cuiusq; boni aut mali.	25. §. 1.
Mulctam qui non soluere habet.	217
N atura liberi ad successionem parentum vocantur.	
218. §. ult.	
Naufragio facto res manent domini, neque confiscanda.	
ibid. in pr.	
Necessitas inenitabilis causa inculcata tutela.	142. §. 2.
Neminem facile in carcerem conticiendum.	218. §. 3.
Nobiles iudices esse debent ubicumq; fuerunt.	1. §. 1.
in Notoriis delictis poenam maturandam.	16
Nuptiis ineptos reddens maleficus gladio puniendus.	133
O bstetricum opera ubi locus.	35. & 131. §. 1.
Occasio & origo quid praesumendi.	28
Occasio sui defendendi non admittenda.	140
Odium debitoris contra creditorem.	26. in gloss.
Offerre se iudici debet, qui usus est moderata tutela beneficio.	156
Opes consilio alios in delictis iuuantes puniuntur.	177
P acis commendatio.	
Paracharacta.	Procem. §. 1.
Partus enecti indicium. 35. poena.	111
Pasquilli poena.	138
Paupertas rei.	119
Periculo sententias recitandas.	154
Periurii poena.	94
Personarum aetas, conditio, animi morbi in puniendo attendendi.	107
Pessus.	175. & 179
	134

INDEX RERV.M.

<i>Petitio, ut detur procurator.</i>	<i>89. ut detur defensor.</i>	98
<i>Piscium fures.</i>		109
<i>Plaustrum euerso hominem occidens.</i>		219. §. 1.
<i>Plauti locus insignis.</i>		cap. 47
<i>Plures unum occidentes.</i>		148
<i>Pœna, qui modum inculpata tutela excedit.</i>		142. §. 3.
<i>Pœna ut alii deterreantur, vel ut punitus melior fiat.</i>		139
<i>Pœna delictorum exsoluta.</i>		104
<i>Pœna corporales & capitales.</i>		101
<i>Pœna eadem non debet imponi omnibus delictis, sed pro diuersitate.</i>		218
<i>Poligamia pœna.</i>		121
<i>Ponderis falsi pœna.</i>		113
<i>Prædium cum iudicandi munus coharet.</i>		2
<i>Pregnans non torquetur.</i>		59
<i>Premaricationis pœna.</i>		106
<i>Privilegiis Ordinum nihil derogari.</i>	<i>procem. §. ult.</i>	115
<i>Privilegio abutens, illud amittit.</i>		111. in fine.
<i>Probandi onus aienti incumbit.</i>		62
<i>Procurator accusatori dandus.</i>		88. in pr.
<i>Proditionis indicia. 42. pœna.</i>		124
<i>Proditor, quomodo torquendo interrogandus. 49. non est qui reos indicat.</i>		124. §. ult.
<i>Productio testimonii.</i>		70
<i>Profugiens ut aliis noceat.</i>		128
<i>Publicatio rotuli depositorum testimoniorum. 73. sententia ultima.</i>		94
Q <i>uadrupes si pauperiem fecerit.</i>		136
<i>Questionum modus & gradus.</i>		58
<i>Quæstiones quando habeantur.</i>		45. & seq.
<i>à Quæstionibus quid agendum.</i>		68
<i>Querela Ordinum, occasio harum Legum scribendarum.</i>		
	<i>procem. in princ.</i>	
R <i>aptores qui ferè sint.</i>		39
<i>Raptus virginum pœna.</i>		118
<i>Ratificatio confessionis habenda est à reo citra vim faciendam.</i>		50. §. 1.
<i>Receptionis indicia</i>		45
	<i>Referen-</i>	

INDEX RERVM.

Referendum ad Prudentes, vel Magistratus, si dubitatio oriatur. unde Relationes dicta.	7. & 220
Religionem cogi nec posse, nec debere.	proem. §. 7.
Renocante reo confessionem ratificatam, quid agendum. 91. 31. in fine. 57.	
Res furtiva in iudicium veniens.	207
Res furto ablata, vi possessa domino restituenda. & 219 §. 1.	207
Rei furtiva nulla usucapio ex l. XII. Tab.	210
Rerum amotarum.	105
Reum presentem condemnandum in iudicio sisti oportere.	86
Reum convictū, qui confiteri recusat, cōdemnari posse.	69
Rota supplicium latronibus infligitur. 134. in fine. & 137	
S abbatha strigarum.	44
Sacrilegium, quid dicatur. 171. pœna. 172. quod minimum sit.	174
Saluo conductu contra vim opus, non contra Iudices.	76
Scabini, vox Saxonici iuris.	I
Scelera punienda.	proem. §. 9.
Sculteti.	I
Seditioforum pœna.	127
Semel furtum qui commisit, ut puniendus.	158
Sentētia ab actuario concipienda. 190. recitāda. 219. §. 4.	
Sententia comprobatio ab adessoribus interponenda.	93
Semiplena probatio.	23. & 30
Sicariorum pœna.	137
Sigilli falsi pœna.	112
À Simili ad simile argumentum.	24
Socius criminis contra socium.	31
Sodomia tres species. 116. pœna.	ibid.
per Somnium delinquens.	179
Sortilegium. vide Magia.	
Sportularum modus.	204
Steriles feminas reddens quomodo puniatur.	133
Stupri per vim illati pœna.	119
Suggestio confessionum prohibita.	56
Supplicia usitata.	
Suspicionē, non solum crimine vacare debemus.	61
in Syndicatu teneri.	20. & 61. & 219. §. 2.

INDEX RERVM.

T Ermini moti pœna.	114
Territorium accusatione durante egredi accusator quâ possit.	17
Tertius repellente Secundo vim iniustam à Primo illa- tam, si occidatur.	144
Testes idonei. 66. ignoti. 63. corrupti. 64. iurati ut deponant. 65. quâ extra territorium audian- tur.	72
Testimoniis audiendis dati Commissarii.	71
Telum lethale.	140
Togati consulendi.	7 & 220
Torneamenta licita.	150. § 5.
Traba imponendus, illigandus.	193
Turca fortiter repulsus per Karuli copias.	Proœm. §. 4
Tutela moderamen.	139
V Alidi mendici.	39. in fin.
Venena vendere non licet.	37. §. 2.
Veneficus in tortura quomodo interrogandus.	50
Veneficii indicia. 37. pœna.	130
Vestis, arma, equus &c. indicium quomodo præbeant.	25. §. 3.
Vestes suffurantes frigoris causâ.	166
Via media in periculosis sequenda.	131
per Vinum delinquens.	cap. 150. §. 2. & ca. 179
Vi omnibus interdictum.	20
Vis si à quoquam metuitur.	176
Vi bonorum raptorum indicia.	38. 213
Vnus testis indicium facit.	30
Vrpheda, cautionis genus Germani vocant.	20
Vsucâpi res furtiua nequit.	210
Vtilitas seu commodum apparens, indicium dat.	25. § 5.
Vulnerati ut torqueantur.	39
Vulneratus si moriatur.	147
Vultus lethale.	ibid.

Sit sanctum D O M I N I benedictum
in sæcula nomen.

114
tor
17
lla-
44
ut
an-
72
71
40
20
5.
93
4
39
n.
2.
0
0
.
6
r
9
a
6
3
o
o
o
i.
o
7
d.

T

G

f

D

T

m

D

2

IA

OX

10